Over dit boek

Dit is een digitale kopie van een boek dat al generaties lang op bibliotheekplanken heeft gestaan, maar nu zorgvuldig is gescand door Google. Dat doen we omdat we alle boeken ter wereld online beschikbaar willen maken.

Dit boek is zo oud dat het auteursrecht erop is verlopen, zodat het boek nu deel uitmaakt van het publieke domein. Een boek dat tot het publieke domein behoort, is een boek dat nooit onder het auteursrecht is gevallen, of waarvan de wettelijke auteursrechttermijn is verlopen. Het kan per land verschillen of een boek tot het publieke domein behoort. Boeken in het publieke domein zijn een stem uit het verleden. Ze vormen een bron van geschiedenis, cultuur en kennis die anders moeilijk te verkrijgen zou zijn.

Aantekeningen, opmerkingen en andere kanttekeningen die in het origineel stonden, worden weergegeven in dit bestand, als herinnering aan de lange reis die het boek heeft gemaakt van uitgever naar bibliotheek, en uiteindelijk naar u.

Richtlijnen voor gebruik

Google werkt samen met bibliotheken om materiaal uit het publieke domein te digitaliseren, zodat het voor iedereen beschikbaar wordt. Boeken uit het publieke domein behoren toe aan het publiek; wij bewaren ze alleen. Dit is echter een kostbaar proces. Om deze dienst te kunnen blijven leveren, hebben we maatregelen genomen om misbruik door commerciële partijen te voorkomen, zoals het plaatsen van technische beperkingen op automatisch zoeken.

Verder vragen we u het volgende:

+ *Gebruik de bestanden alleen voor niet-commerciële doeleinden* We hebben Zoeken naar boeken met Google ontworpen voor gebruik door individuen. We vragen u deze bestanden alleen te gebruiken voor persoonlijke en niet-commerciële doeleinden.

+ *Voer geen geautomatiseerde zoekopdrachten uit* Stuur geen geautomatiseerde zoekopdrachten naar het systeem van Google. Als u onderzoek doet naar computervertalingen, optische tekenherkenning of andere wetenschapsgebieden waarbij u toegang nodig heeft tot grote hoeveelheden tekst, kunt u contact met ons opnemen. We raden u aan hiervoor materiaal uit het publieke domein te gebruiken, en kunnen u misschien hiermee van dienst zijn.

+ *Laat de eigendomsverklaring staan* Het “watermerk” van Google dat u onder aan elk bestand ziet, dient om mensen informatie over het project te geven, en ze te helpen extra materiaal te vinden met Zoeken naar boeken met Google. Verwijder dit watermerk niet.

+ *Houd u aan de wet* Wat u ook doet, houd er rekening mee dat u er zelf verantwoordelijk voor bent dat alles wat u doet legaal is. U kunt er niet van uitgaan dat wanneer een werk beschikbaar lijkt te zijn voor het publieke domein in de Verenigde Staten, het ook publiek domein is voor gebruikers in andere landen. Of er nog auteursrecht op een boek rust, verschilt per land. We kunnen u niet vertellen wat u in uw geval met een bepaald boek mag doen. Neem niet zomaar aan dat u een boek overal ter wereld op allerlei manieren kunt gebruiken, wanneer het eenmaal in Zoeken naar boeken met Google staat. De wettelijke aansprakelijkheid voor auteursrechten is behoorlijk streng.

Informatie over Zoeken naar boeken met Google

Het doel van Google is om alle informatie wereldwijd toegankelijk en bruikbaar te maken. Zoeken naar boeken met Google helpt lezers boeken uit allerlei landen te ontdekken, en helpt auteurs en uitgevers om een nieuw leespubliek te bereiken. U kunt de volledige tekst van dit boek doorzoeken op het web via `http://books.google.com`

Digitized by Google

L. J. Spooner

Digitized by Google

Digitized by Google

CATECHISMUS

DER

CHRISTELIJKE CATHOLIJKE

LEERE;

TOT GEBRUIK

DIERGENER, WELKE DEN KLEINEN CATECHISMUS HEBBEN GELEERD.

OPGESTELD DOOR

BERNARD OVERBERG,

LEERAAR DER NORMAALSCHOLE TE MUNSTER.

Met goedkeuring der Geestelijke Overigheid.

UIT HET HOOGDUITSCH VERTAALD.

TE DEVENTER,

Bij J. W. ROBIJNS, Boekverkooper op den Graven. 1807.

Digitized by Google

De bij de Wet bepaalde Exemplaren zijn afgeleverd.

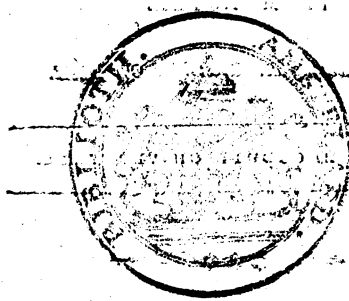

Digitized by Google

VOORBERIGT.

Het ongunstige oordeel, hetwelke de Redacteurs der *Mengelingen voor Roomsch-catholijken* omtrent den kleinen Catechismus van den E. Heer OVERBERG geöpperd hebben, eischt dat men in naam van dien voortreffelijken, geleerden en ijverigen Kinderleeraar de Eerwaardige Heeren Ambtgenooten verzoeke, hun oordeel omtrent het eene of andere, zoo wel in den kleinen als grooten Catechismus voorkomende, hetwelke niet wel mogte verstaan worden, zoo lang op te schorten, tot dat H. E. zich eerst nader hebben bekend gemaakt met het *Handboek van den Christelijken Catholijken Godsdienst om zich zelven en anderen te onderwijzen*, door Z. E. opgesteld; wijl dit Boek de sleutel, om zoo te spreken, dier Catechismusien is, en daarom te Munster gelijktijdig met denselve in het licht trad. Z. E. vertrouwt dat den onbevooroordeelden de antwoorden voldoen zullen, met welke Z. E. de in de Mengelingen aangestipte zwarigheden heeft opgelost in eenen Brief aan B. DOORENWEERD Pastoor op het eiland Schokland, en welken de Heeren Redacteurs zeker in hun nuttig Werk geene plaats zullen weigeren. — Ook wordt hier mede bekend gemaakt, dat volgens verlangen van den E. Heer OVERBERG eerlang Z. E. Handboek in het Hollandsch vertaald in het licht zal verschijnen; op dat door behulp van hetzelve Geleerden en Ongeleer-

Digitized by Google

den dat heilzame gebruik van beide Catechismusſen mögen maken, waardoor de Eer van God en de Zaligheid der menſchen het meeste bevorderd worden.

De afwezigheid des Vertalers van de woonplaats des Uitgevers heeft aanleiding tot eenige drukfouten gegeven, welke men den Lezer verzoekt dus te verbeteren:

Bladzijde		ſtaat,	lees:
10.	34 V.	der regte,	de regte.
11.	A. op 39 V.	wat in en op,	wat er in en op.
127.	A. op 204 V.	der verdiensten,	de verdiensten.
131.	83 V.	hier het woord,	hier door het woord.
145.	156 V.	in zelfsverloche- ning,	en in de zelfsverloochening.
176.	292 V.	der Wezen,	der Weezen.
194.	A. op 366 V.	moeten over- winnen,	moet overwinnen.
216.	onder aan	en het bijwonen,	in het bijwonen.
224.	A. op 508 V.	God ons enkele,	God ons uit enkele.
261.	688 V.	met des te groote,	met des te grootere.
266.	709 V.	is na het woord *boetvaardigheid* het woord *vergiffenis* weggebleven.	

en waar men goeddadig en goeddadigheid vindt, leze men goed, weldadig, weldadiglijk en weldadigheid naar dat de zin het vereischt.

De overige fouten zal de goedwillige Lezer gemakkelijk erkennen en gaarne verbeteren; gelijk als ook de zoo genoemde *Germanismen* en andere ſpel- en taalfouten, welke den vertaler door onoplettendheid of door eene overgedrevene zucht om het origineel te volgen, mogten ontglipt zijn. Wees hierbij indachtig, Lezer! dat gij het werk eens menſchen voor hebt, en vaar wel!

DEN VERT.

IN-

Digitized by Google

INHOUD.

Bladz.
Verdeeling der Christelijke Leere. . 3

EERSTE HOOFDSTUK.

Beäntwoording der Vrage: Wie is degene en z. v., of van het Beſtaan, en van de Eigenſchappen Gods.
I. Onderwijs. Beſtaan van God. Deszelfs kennis uit de Schepſelen. . . 5
II. Onderw. Bijzondere Openbaring Gods. 7
III. Onderw. Eigenſchappen Gods. . 10
IV Onderw. Pligten ten aanzien der Eigenſchappen Gods. 26

TWEEDE HOOFDSTUK.

Beäntwoording der Vrage: Waartoe gaf en z. v. of van het doel en einde des Menſchen.
I. Onderw. Laatſte einde onzer Schepping. 23
II. Onderw. Onze Beſtemming op Aarde. 30
III. Onderw. Afwijking van onze laatſte einde. 33
IV. Onderw. Tijdelijke voordeelen des getrouwen Godsdienſtes. Beweegredenen God te dienen. . . . 37
V. Onderw. De eenige noodige bezigheid; de regte maatſtok van de waardij der tijdelijke dingen. . . 41

Digitized by Google

DERDE HOOFDSTUK.

Bladz.
Beäntwoording der Vrage: Wat heeft God gedaan en z. v. of van de werken Gods tot onze Zaligheid. 42
Eerste Afdeeling. Wat God tot onze zaligheid heeft gedaan. . 43
I. Onderw. De Schepping. . . 44
II. Onderw. De Verlosſing. . . 48
III. Onderw. Heiligmaking. . . 82
Tweede Afdeeling. Wat God nog dagelijks tot onze zaligheid doet. 105
Derde Afdeeling. Wat God eindelijk tot onze zaligheid doen zal. . 109

VIERDE HOOFDSTUK.

Beäntwoording der Vrage: Wat moeten wij zelve doen en z. v.; of van onze pligten.
Inhoud en Zamenhang van alle onze pligten. 115
Eerste Afdeeling. Van de drie Goddelijke Deugden.
I. Onderw. Goddelijk Geloof. . 118
II. Onderw. Goddelijke Hoop. . 121
III. Onderw. Liefde jegens God. . 123
IV. Onderw. Verwekking der Goddelijke Deugden. . . . 125
V. Onderw. Uitbreiding der Liefde. 129
VI. Onderw. Liefde tot den naasten. 130
Tweede Afdeeling. Van de Hinderpalen der drie Goddelijke Deugden.
I. Onderw. Zonde en Geweten. . 135

Digitized by Google

Bladz.
II. Onderw. Driedubbelde kwade begeerlijkheid. . . . 141
III. Onderw. Deugden die ter bestrijding der kwade begeerlijkheid noodig zijn. 145
Derde Afdeeling. Van de H. H. tien Geboden Gods.
I. Onderw. Van de H. H. tien Geboden in 't algemeen. . . . 149
II. Onderw. Van de H. H. tien Geboden in 't bijzonder. Eerste Gebod. 152
III. Onderw. Tweede Gebod Gods. 158
IV. Onderw. Verëering der Heiligen; van hunne Reliquien en Beelden. 163
V. Onderw. Derde Gebod Gods. 167
VI. Onderw. Vierde Gebod Gods. 172
Onderlinge Pligten der ligchamelijke Ouders en Kinderen. . . . 173
VII. Onderw. Vijfde Gebod Gods. 182
VIII. Onderw. Zesde Gebod Gods. 188
IX. Onderw. Zevende Gebod Gods. 195
X. Onderw. Achtste Gebod Gods, 200
XI. Onderw. Negende en Tiende Gebod Gods 210
XII Onderw. Geboden der Kerke. 215
Vierde Afdeeling. Van de Genade en z. v.
I. Onderw. Van de Genade en Genademiddelen in 't algemeen. . 223
II. Onderw. Van de getrouwe Medewerking. 226
III. Onderw. Van het Gebed. . 228

Digitized by Google

	Bladz.
IV. Onderw. Van de H. H. Sacramenten in 't algemeen.	246
V. Onderw. Van het Doopsel.	250
VI. Onderw. Van het Vormsel.	256
VII. Onderw. Van de Biecht.	264
VIII. Onderw. Van het Allerheiligste Sacrament des Altaars.	293
Van de H. Offerhande der Misse.	298
Verschuldigde Aanbidding van Christus in 't allerheiligste Sacrament.	303
Uitwerksels der H. Communie.	304
IX. Onderw. Van het H. Oliesel.	312
X. Onderw. Van het Priesterschap.	318
XI. Onderw. Van het Huwelijk.	322

CA-

Digitized by Google

CATECHISMUS

DER

CHRISTELIJKE CATHOLIJKE

LEERE.

VERDEELING

DER

CHRISTELIJKE LEERE.

Hoe kan de Christelijke Leer verdeeld worden?

In vier Hoofdſtukken volgens de *vier Vragen*, die ieder verſtandig mensch gaarne zal beantwoord hebben.

Welke zijn deze vier Vragen?

De Eerſte is: Wie is degene, die mij het leven gegeven heeft, en welke zijn zijne Eigenſchappen?

De tweede: Waartoe heeft mij God het leven gegeven?

De derde: Wat heeft God gedaan? wat doet hij, en wat zal hij nog doen, om mij tot het eeuwige leven te helpen?

De vierde: Wat moet ik zelf doen, om tot het eeuwige leven te geraken?

Digitized by Google

Wat komt dus in het eerſte Hoofdſtuk der Chriſtelijke Leer voor?

De beäntwoording der eerſte Vrage, of het onderwijs van het Beſtaan en van de Eigenſchappen Gods.

Wat in het tweede?

De beäntwoording der twee de Vrage, of het onderwijs van het Doel en Einde des Menſchen.

Wat in het derde?

De beäntwoording der derde Vrage, of het onderwijs van de werken Gods tot onze Zaligheid.

Wat in het vierde?

De beäntwoording der vierde Vrage, of het onderwijs van onze Pligten.

Hoe kan men deze vier Hoofdſtukken kortelijk te zamen vatten?

God, die oneindig in Magt, Wijsheid Goedheid en Schoonheid is, — heeft ons tot eene eeuwige, onbegrijpelijk groote gelukzaligheid geſchapen. — Hij heeft ons de noodige Vermogens, Leeringen en Genademiddelen gegeven, om tot deze Gelukzaligheid te geraken. — Deze vermogens moeten wij goed aanwenden, die Leeringen volgen, en de Genademiddelen behoorlijk gebruiken.

Digitized by Google

EERSTE HOOFDSTUK.

BEANTWOORDING DER VRAGE: WIE IS DEGENE EN Z. V., OF VAN HET BESTAAN EN VAN DE EIGENSCHAPPEN GODS.

I. ONDERWIJS.

Het Bestaan van God. Deszelfs kennis uit de Schepselen.

1 Vraag. Wie heeft al het goede gedaan, wat de menschen niet doen kunnen; en wie doet het nog dagelijks?

A. De lieve God.

2 V. Wie is degene, dien wij God noemen?

A. Onze onzigtbare Vader in den Hemel, die ons het leven gegeven, en alle dingen gemaakt heeft.

3 V. Zijn er ook vele dingen, die ons kunnen indachtig maken, dat wij eenen onzigtbaren Vader in den Hemel hebben?

A. Ja; alles wat hij gemaakt of gedaan heeft, en nog dagelijks doet, kan ons dit indachtig maken.

4 V. Wat heeft hij gedaan?

A. Hij heeft den Hemel, de Aarde, en alles wat daar in is, voortgebragt. *Hij heeft alle dingen geschapen.*

5 V. Wat doet hij nog dagelijks?

A. Hij maakt dat alle dingen voortduren en in goeden staat blijven, zoo lang het hem behaagt. *Hij onderhoudt alle dingen.*

Digitized by Google

6 V. Zijn er vele bewijzen noodig ter ſtaving, dat er een God is?

A. Neen; men behoeft, zoo te zeggen, de oogen maar te openen, indien men zich er van overtuigen wil. Rom. I. 20. — 2 Mach. VII. Daarom noemt ook de H. Schrift dien genen eenen Dwaas, die in zijn hart zegt: *Er is geen God.* Pſ. XIII.

7 V. Wien behooren alle dingen toe?

A. Den lieven God: Hij is Heer van alle dingen, dewijl hij ze allen geſchapen heeft, en onderhoudt.

8 V. Wien behoort gij dan ook toe, met alles wat gij zijt en hebt?

A. God. Hij is mijn Heer, en ik ben zijn eigendom.

9 V. Zorgt God ook weldadig voor ons?

A. Ja; hij zorgt niet alleen als een goede Vader voor onzen nooddruft, maar hij geeft ons ook veel tot ons gemak en tot ons vermaak.

10 V. Waar voor zorgt God tot onzen opzigte het meeste?

A. Dat wij goede menſchen worden, en bij Hem in den Hemel komen mogen.

11 V. Wat kunnen wij daaruit, dat God alles gemaakt, en zoo goed ingerigt heeft, beſluiten?

A. Dat hij zeer magtig, zeer verſtandig en zeer goed is.

12 V. Waaraan moet gij U gewennen, indien gij dit nog gedurig beter uit de werken Gods wilt leeren kennen?

A. Daaraan, dat ik het nuttige en ſchoone wat overal in de werken Gods te vinden is, regt met aandacht betracht, en overweeg, dat

Digitized by Google

dat God het heeft voortgebragt, en zoo goed ingerigt.

II. ONDERWIJS.

Bijzondere Openbaring Gods.

13 V. Heeft God ook daarvoor gezorgd, dat wij hem nog gemakkelijker en beter, als door de betrachting zijner werken kunnen leeren kennen?

A. Ja; hij is ook zoo goed geweest, en heeft ons veel door zijne Gezanten laten zeggen.

14 V. Wie waren de eerste Gezanten Gods?

A. De Aartsvaders en de Profeten.

15 V. Heeft God naderhand nog een' grooter en beminnenswaardiger Gezant gezonden?

A. Ja; zijnen eeniggeborenen Zoon, onzen Heiland Jezus Christus. Hebr. I, 1. 2.

16 V. Waardoor heeft God den menschen zekerheid gegeven, welke zijne Gezanten waren, en dat zij de waarheid spraken?

A. Door dat hij toekomende dingen door hen voorzeide, welke allen stiptelijk vervuld zijn, en dat hij groote wonderen door hen deed, gelijk de Bijbelsche Geschiedenis leert.

17 V. Hoe worden alle die Leeren, welke God ons door zijne Gezanten heeft bekend gemaakt, met één woord genoemd?

A. De Goddelijke Openbaring, of het Woord Gods.

18 V. Wat wil dan zeggen: Wij hebben eene Goddelijke Openbaring?

A. Dit wil zeggen: Wij hebben die Leeren, welke God door zijne Gezanten heeft bekend gemaakt.

Digitized by Google

19 V. Is 't een groot geluk voor ons, dat wij eene Goddelijke Openbaring hebben?

A. Een zeer groot geluk; want indien wij deze niet hadden, dan zouden wij 1. God en de wijze, waarop wij hem moeten dienen, lang zoo goed niet kennen; 2. dan zouden wij vele andere waarheden, die tot de rust en weltevredenheid onzes levens noodig zijn, in 't geheel niet, of niet met volle zekerheid kennen; 3. dan zou het ons nog wel even zo erg gaan kunnen, als het den heidenen gegaan is.

20 V. Hoe is het den Heidenen gegaan?

A. Deze zagen eerst de werken Gods, en naderhand zelfs de werken hunner eigene handen voor Goden aan, en vereerden dezelve op eene wijze, die hun niet alleen nutteloos; maar ook allerschadelijkst was. Wijsh. XIII. Isa. XLIV.

21 V. Wat zijn wij God daarvoor schuldig, dat hij ons de Openbaring heeft gegeven?

A. Deze bijzondere Dankbaarheid, dat wij de geöpenbaarde Leeringen 1. vlijtig leeren, 2. dezelve vastelijk gelooven, en 3. ze standvastig en getrouwelijk nakomen.

22 V. Wat hebben niet alleen enkele menschen, maar ook geheele Landen te vreezen, indien zij op deze wijze God voor de Openbaring niet danken?

A. Dat hij hun het Licht der Openbaring weder ontnemen zal.

23 V. Waar zijn de geöpenbaarde Leeringen te vinden?

A. Gedeeltelijk in de H. Schrift of den Bijbel; en gedeeltelijk in de Goddelijke Tradition, dat is, in de mondelijke Overlevering.

24 V.

Digitized by Google

24 V. Wat verſtaat men door de H. Schrift, of den Bijbel?

A. De verzameling dier Boeken, van welke wij zeker weten, dat zij niet volgens menſchelijk goeddunken, maar uit ingeving van den H. Geest geſchreven zijn. 2. Tim. III. 16. 2. Petr. I. 21.

25 V. Wat wil dat zeggen: uit ingeving van den H. Geest?

A. Dit wil zeggen: De H. Geest heeft de Opſtellers dezer Boeken niet alleen daartoe bewogen, dat zij ſchreven; maar hij heeft hen in het ſchrijven ook zoo verlicht en beſtuurd, dat zij niets als waarheid ſchreven.

26 V. Uit hoe vele Deelen beſtaat de Bijbel?

A. Uit twee Deelen, uit het oude en nieuwe Testament.

27 V. Wat verſtaat gij door het oude Testament?

A. Die Boeken, die voor de komst des Heilands uit ingeving van den H. Geest zijn geſchreven.

28 V. Wat verſtaat gij door het nieuwe Testament?

A. Die Boeken, die na de komst des Heilands uit ingeving van den H. Geest zijn geſchreven.

29 V. Van wie hebben de eerſte Christenen de Boeken des Ouden en des Nieuwen Testaments als echte en Goddelijke Boeken ontvangen?

A. Van de H. Apostelen.

30 V. Hebben deze Boeken na de tijden der Apostelen ook kunnen vervalscht worden?

A. Dit was niet mogelijk; om dat zij in ve-

Digitized by Google

le talen overgezet, altijd vlijtig gelezen en zorgvuldig bewaard zijn.

31 V. Wat verstaat men door de Goddelijke Traditie of Overlevering?

A. De van God door zijne Gezanten ons medegedeelde Leeren, die niet in de H. Schrift staan.

32 V. Staan dan alle deze Leeren niet in de H. Schrift?

A. Neen; veel van het geen Christus geleerd en gedaan heeft, staat niet in de H. Schrift, gelijk de H. Schrift zelfs op meer als eene plaatse uitdrukkelijk betuigt. Joan. XXI. 25. 2 Thess. II. 15.

33 V. Waren de Apostelen van Meening, dat de geöpenbaarde Leeren, die niet in de H. Schrift staan, wel geheellijk mogten vergeten worden?

A. Neen; deze Leeren, gelijk de H. Paulus te kennen geeft, moesten in de eerste tijden van den eenen den anderen bloot mondelijk geleerd of overgeleverd worden; waarom zij ook Overlevering of Traditie genoemd worden. 2 Tim. II. 2.

34 V. Wie geeft ons eene onfeilbare zekerheid daarvan, welke Bijbel der regte is, en welke Leeren Goddelijke Overleveringen zijn?

A. De onfeilbare Kerk van Jezus Christus.

III. ONDERWIJS.

EIGENSCHAPPEN GODS.

Almagt.

35 V. Wie kan ons in allen nood helpen, en alle goed geven?

A. God; want hij is Almagtig.

36 V.

Digitized by Google

36 V. Wat beteekent dat: God is Almagtig?
A. Dit beteekent: Hij kan alles, wat hij wil.
37 V. Waaruit weet gij, dat God Almagtig is?
A. Uit de Openbaring; want zoo sprak hij tot Abraham: *Ik ben de Almagtige God, wandel voor mij en wees volmaakt.* 1 Moïs. XVII. 1.
38 V. Waaruit kunnen wij ook klaarlijk afleiden dat Gods magt de magt van alle menschen ver te boven gaat?
A. Uit de veelheid en uit de groote der zigtbare werken Gods.
39 V. Hoe kan men dit daaruit afleiden?
A. Als men met elkanderen vergelijkt, wat alle menschen niet kunnen, wat nogthans God gedaan heeft en nog doet; b. v. dat alle menschen te zamen geen klein Diertje, geen Grasspiertje, geen Waterdroppeltje, geen Zandkorreltje voortbrengen kunnen; en dat God de geheele Aarde, met alles wat in en op is, voorgebragt, en ze vrij in het wijde ruim des Hemels gesteld heeft, waar zij zich sedert de Schepping bevindt.
40 V. Heeft God nog grootere zigtbare Werken, als de Aarde is, voortgebragt?
A. Ja; de Hemelligchamen zijn nog veel grooter en schooner als de Aarde. Deze verkondigen, gelijk David zegt, de Heerlijkheid Gods. Psalm XVIII. en Isa. XL. 26.
41 V. Wat zeggen de Geleerden van de groote en veelheid der Hemelligchamen?
A. Van de Zonne zeggen zij, dat zij wel veertien honderd duizendmaal grooter is, als de Aarde. Van de Sterren dat zij allen Zonnen zijn, misschien even zoo groot als onze Zon, of nog wel veel grooter, en ontelbaar ge-

Digitized by Google

gelijk de zandkorrels aan het zeestrand. 1 Mos. XV. 5. XXII. 17.

42 V. Wat zeggen zij van den grooten afstand der Hemelligchamen?

A. Indien een kanonkogel uit de Zon naar de Aarde vloog, zou hij wel vijfentwintig Jaren, en van de allernaaste Ster wel zesduizend Jaren moeten vliegen. Andere Sterren zouden nog wel twee, drie, of ook nog meermalen hooger zijn.

43 V. Wat is onze Aarde met alle Hemelligchamen vergeleken?

A. Niet eens zoo veel als een zandkorreltje.

44 V. Hoe veel zijn alle werken Gods tegen God zelven te achten?

A. Niet eens zoo veel als een droppeltje water het geen aan eene emmer hangt, Isa. XL. 15.

45 V. Betuigen ook nog andere, als de nu nog zigtbare werken Gods van zijne Grootheid en Magt?

A. Ja; ook de vele Wonderwerken, die wij in de H. Schrift lezen.

46 V. Als wij menschen iets maken willen, moeten wij daartoe tijd, moeite en bouwstoffen besteden; is 't ook zoo met God?

A. Neen; hij kan alles, wat hij wil, alleen door zijnen wil uit niet voortbrengen, welke men Scheppen noemt. *Hij gebiedt, en het is er.* Ps. CXLVIII. 5.

47 V. Hebben wij geene Reden ons daarover te verheugen, dat God almagtig is?

A. Ja; nu zijn wij geheel zeker, dat hij ons alle goed geven, en in allen nood helpen kan.

45 V. In welke gevallen kan het bijzonderlijk troostelijk zijn hieraan te denken?

Digitized by Google

A. Als men in Armoede of Ziekte vervalt; als Oorlog, Hongersnood, besmettelijke Ziekten ontstaan; als men in Ligchaams- of Zielsgevaar geraakt.

Alwetendheid.

49 V. Weet God ook altoos, wanneer wij in nood zijn?

A. Ja; want hij is alwetend.

50 V. Wat wil zeggen: God is alwetend?

A. Hij weet en kent alle dingen; het voorledene, tegenwoordige en toekomende; hij weet ook de geheimste gedachten.

51 V. Waaruit weet gij dat God alwetend is?

A. Uit de Openbaring. De H. Paulus zegt: *Voor God is geen schepsel onzigtbaar, alles is naakt en bloot voor zijne Oogen.* Hebr. IV. 13. Openb. II. 23.

52 V. Is er geen onderscheid tusschen Gods weten en het onze?

A. Ja! wij weten weinig; God weet alles. Wij vergissen ons dikwijls; God kan zich niet vergissen. Wij zijn dikwijls onzeker of iets zoo zij; God is nooit onzeker. Wij kunnen maar het een na het ander zien en denken; God ziet en denkt ieder oogenblik alles te gelijk, wat is, was en zijn zal. Matth. X. 30. Luc. XXI. 18.

53 V. Wat moest gij dan nu wel denken als 't U inviel, om heimelijk iets kwaads te doen?

A. Dat God, voor wien ik mij het meest schamen en vreezen moet kwaad te doen, mij overal ziet.

54 V. Wat zou men moeten antwoorden, als

Digitized by Google

als ons iemand onder het voorwendsel dat ons niemand zag, tot kwaad wilde verleiden?

A. Als ons ook geen mensch ziet; zoo ziet ons evenwel God, die meer als alle menschen te vreezen is.

55 V. Wat kunt gij tot uwen troost denken, als gij ergens in nood zijt?

A. God kent mijnen nood, en hij is ook magtig genoeg mij te helpen.

56 V. Wat kunt gij tot uwen troost denken, als gij toekomende onheilen vreest?

A. God ziet alles van te voren; en hij beschikt alles; hij kan en zal ook voor ons tijdig voor de toekomst zorgen.

Goedheid en Barmhartigheid.

57 V. Zou God ons wel alle goed geven en in allen nood helpen willen?

A. Ja, om dat hij ons zoo lief heeft, en daarom zoo goeddadig en barmhartig jegens ons is.

58 V. Hoe lief heeft hij ons dan?

A. Hij heeft ons nog veel liever, als de beste Moeder haar eigen Kind kan liefhebben.

59 V. Waaruit weet gij, dat hij ons zoo lief heeft?

A. Uit de Openbaring; want zoo spreekt God door den Profeet Jesaias: *Kan ook ene Moeder haar sprakeloos Kind vergeten, dat zij er geen medelijden mede hebbe? en zoo ook deze haar Kind vergate, zal ik U toch niet vergeten. Ziet ik heb U in mijne Handen geschreven.* Isa. XLIX. 15. 16.

60 V. Waaruit kunt gij het nog anders weten, dat God ons lief heeft, en daarom zeer goeddadig jegens ons is?

A.

Digitized by Google

A. Uit het vele goed, wat hij ons heeft gegeven, en uit zijne voorzorg voor onzen tijdelijken en eeuwigen welvaart.

61 V. Kunt gij mij iets van God noemen, het welk hij ons heeft gegeven?

A. Hij heeft ons het leven, ligchaam en ziel met alle hunne krachten en vermogens gegeven. Hij heeft ons niet alleen alles gegeven, wat onze nooddruft vereischt; maar ook veel, om ons een gemakkelijk leven, en veel vergenoegen en vreugde te bezorgen.

62 V. Bezorgt ons God daarom zoo veel vergenoegen en vreugde door zijne zigtbare werken, op dat wij daarbij ſtaan blijven, en er ons mede te vreden houden zouden?

A. Neen; God wil ons door dit vergenoegen en door deze vreugde tot eene nog veel grootere vreugde helpen, namelijk tot de vreugde, hem als onzen besten Vader te erkennen, van harte te beminnen, en eeuwig zalig te worden.

67 V. Verdienen wij wel, dat God ons zoo beminne?

A. Neen; zijne Liefde jegens ons is eene van ons geheelijk onverdiende en ook onbaatzuchtige Liefde.

64 V. Van waar komt het dan dat hij ons zoo bemint?

A. Dit komt daar van dan, om dat hij geheel Liefde is. *God is Liefde.* 1 Joan. IV. 26.

65 V. Bemint God de menſchen maar alleen?

A. Neen, hij bemint ook alle zijne overige Schepſelen.

66 V. Waartoe is God uit Liefde jegens ons en jegens alle zijne overige ſchepſelen altoos genegen?

A.

A. Hij is genegen ons en alle zijne overige ſchepſelen wel te doen; daarom noemen wij hem Algoedig en Albarmhartig.

67 V. Wat wil dat zeggen: God is Algoedig?

A. Hij is uit Liefde ten allen tijde oneindig genegen, een ieder zijner ſchepſelen zoo veel goed mede te deelen, als het volgens zijne vatbaarheid en beſtemming bekwaam is, te ontvangen.

68 V. Wat wil dat zeggen: God is Albarmhartig?

A. Hij is uit Liefde ten allen tijde oneindig genegen, alle kwaad, zoo veel het overeenkomstig zijne Wijsheid en Geregtigheid geſchieden kan, van ieder ſchepſel af te weren.

69 V. Wat zijn wij aan den lieven God daar voor verſchuldigd, dat hij zoo goeddadig en barmhartig jegens ons is?

A. Dat wij hem danken en hem weder beminnen.

70 V. Waartoe moet Gods goedheid jegens de Dieren ons bewegen?

A. Daartoe dat wij zonder nood met hun niet hard omgaan.

Wijsheid.

71 V. Kan God zich ook vergiſſen in de gegte wijze ons te helpen?

A. Neen; want hij is oneindig wijs.

72 V. Wat wil dat zeggen: God is oneindig wijs?

A. Dit wil zeggen: Hij heeft bij alles, wat hij doet, niet alleen de beste oogmerken, maar hij kent en gebruik ook de beste mid-

de

Digitized by Google

delen om zijne oogmerken te bereiken. Of kort, hij weet alles op het beste te maken, en hij doet het ook.

73 V. Waaruit weet gij dat God zoo wijs is?

A. Uit de Openbaring: want zoo ſtaat er geſchreven: *Groot is onze Heer, groot zijne magt, onafmeetbaar zijne wijsheid.* Pſ. CXLVI. 5.

74 V. Kan men ook uit Gods werken afnemen, dat God zeer wijs is?

A. Ja, zijne wijsheid ſtraalt ook in alle zijne werken door.

75 V. Waarop moet men acht geven, als men de wijsheid van God in zijne werken wil waarnemen?

A. Hierop, hoe goed God ze daartoe heeft ingerigt, waartoe zij moeten dienen.

76 V. Noem mij eenige werken Gods, waaraan gij Gods wijsheid ligtelijk kunt waarnemen?

A. Deze kunnen wij aan de Handen, aan de Oogen, aan de Rogge, en z. v. waarnemen.

77 V. Waarvan komt het, dat ons bij deze of gene werken Gods zijne wijsheid niet blijkt?

A. Dit komt, om dat wij er niet genoeg op letten, of om dat wij geene ſcherpzinnigheid genoeg bezitten, om de groote wijsheid, die er in verborgen ligt, te ontdekken.

78 V. Is 't ook verkwikkelijk voor ons, te weten, dat God oneindig wijs is?

A. Ja, nu zijn wij onfeilbaar zeker, dat alles, wat God doet, niet alleen goed, maar ook allerbest is.

79 V. Wanneer kan het bijzonder troostelijk zijn, hieraan te denken?

Digitized by Google

A. Als God ons inwendig of uitwendig lijden laat overkomen.

80 V. Op wien kunnen wij ons in alle nooden en bekommeringen met volle zekerheid verlaten?

A. Op God, om dat hij onzen nood en bekommering altijd weet, altijd magt heeft te helpen, gaarne wil helpen, en zich ook in de regte wijze om ons te helpen niet kan vergisfen.

Heiligheid.

81 V. Kunnen diegene, die kwaad doen, zich even zoo op God verlaten, als diegene, die goed doen?

A. Neen; want diegene, die goed doen, zijn bij hem in genade; maar die kwaad doen, zijn bij hem in ongenade.

82 V. Wat is goed?

A. Wat aan God behaagt, om dat het met zijne goedheid en wijsheid overeenkomt.

83 V. Wat is kwaad?

A. Wat aan God mishaagt, om dat het tegen zijne goedheid en wijsheid strijdt.

84 V. Waarom zijn diegene, welke goed doen, bij God in genade; en, die welke kwaad doen, bij hem in ongenade?

A. Om dat God heilig is.

85 V. Wat wil dat zeggen: God is heilig?

A. Dit beteekent: God bemint en doet altoos het goede; hij haat en doet nooit het kwade.

86 V. Waaruit weet gij dat God heilig is?

A. Dit leert ons de H. Schrift niet alleen met duidelijke woorden; maar ook daardoor, dat

Digitized by Google

dat zij ons bekend maakt, hoe veel God tot heiliging der menschen heeft gedaan, en nog doet.

Geregtigheid.

87 V. Wat heeft God gedaan, om diegene, die uit verschuldigde liefde en dankbaarheid zijne Geboden niet willen onderhouden, tot derzelver onderhouding te bewegen?

A. Hij heeft er zeer groote belooningen en groote straffen opgezet.

88 V. Zullen allen eene gelijke belooning of straf ontvangen?

A. Neen; want God is in alle zijne werken, en dus ook in zijn beloonen en straffen regtvaardig. Psalm X. 8.

89 V. Wat wil dat zeggen: God is in beloonen en straffen regtvaardig?

A. Dit wil zeggen: hij vergeldt een ieder naar zijne werken, zonder zich te vergissen of zonder aanzien van personen. Rom. II. 6–11.

90 V. Wanneer zal het goede beloond en het kwade gestraft worden?

A. De volkomene vergelding geschiedt eerst na den dood; maar ook al in dit leven zal het goed van God beloond, en het kwaad gestraft worden.

91 V. Hoe veelerlei tijdelijke straffen en belooningen Gods zijn er?

A. Tweederlei, natuurlijke en bovennatuurlijke of stellige.

92 V. Wat verstaat gij door natuurlijke straffen en belooningen?

A. Die aangenaame gevolgen, welke God met het goede, en die onaangename gevol-

Digitized by Google

gen, welke hij met het kwade onafscheidelijk heeft verbonden.

93 V. Wat verstaat gij door bovennatuurlijke of stellige straffen en belooningen?

A. Diegene, welke God niet onafscheidelijk met ons doen en laten verbonden heeft; maar telkens zoo uitkiest, als zij het heilzaamste zijn.

94 V. Heeft God de menschen dikwijls met zulke bovennatuurlijke straffen gestraft?

A. Ja, de H. Schrift is vol van dergelijke voorbeelden.

95 V. Zijn alle tijdelijke lijdingen en rampspoeden straffen der zonden?

A. Neen, God laat ze ook wel over de goede menschen komen, om deze nog meer te heiligen en hun geduld aan anderen tot een voorbeeld bekend te maken.

96 V. Straft God altoos terstond na de zonde met stellige straffen?

A. Neen, God is zeer langmoedig, dat is, hij wacht dikwijls lang, eer dat hij eene harde straf gebruikt, om door zijne verschooning den zondaar te roeren en tot boetvaardigheid op te wekken. Rom. II. 4. *Al wie Gods langmoedigheid veracht, maakt zich gedurig aan grootere straffen schuldig.*

97 V. Welke is de allerverschrikkelijkste straf Gods op deze wereld?

A. Als hij ophoudt den zondaar te tuchtigen, en hem naar zijn welgevallen de booze lusten zijns harten laat bevredigen.

98 V. Wat beweegt God tot straffen?

A. De liefde. God kan niet anders als uit liefde straffen; *want God is liefde.*

99 V.

Digitized by Google

99 V. Waarmede worden de vromen reeds in dit leven beloond?

A. Met de allerkostelijkſte gaven, namelijk, met de vermeerdering des Geloofs, der Hope en der Liefde.

100 V. Is 't geheel zeker, dat de goede menſchen belooning en de kwade ſtraf van God ontvangen zullen?

A. Ja, want God heeft het gezegd.

Waarachtigheid.

101 V. Is dan ook altijd waar, wat God zegt?

A. Ja, om dat hij noch liegen noch misſen kan. *'t Is onmogelijk*, zegt de H. Paulus, *dat God liege.* Hebr. VI. 18. 't Is ook onmogelijk, dat de Alwetende dwale of misſe.

102 V. Hoe noemen wij God, om dat hij noch liegen noch misſen kan?

A. Daarom noemen wij hem waarachtig.

103 V. Wat zijn wij God daarom verſchuldigd, om dat hij waarachtig is?

A. Wij moeten Gods Woord vastelijk gelooven, en op zijne beloften vertrouwen.

Alomtegenwoordigheid.

104 V. Moet God uit de verte komen, als hij de menſchen helpen of hen ſtraffen wil?

A. Neen; want hij is op alle plaatſen. Daarom noemen wij hem alomtegenwoordig.

105 V. Wat wil dat zeggen: God is alomtegenwoordig?

A. Er is geene plaats en geen ding in de geheele wereld, in welke God met zijn we-

Digitized by Google

zen en alle zijne eigenschappen niet tegenwoordig is. Hij vervult Hemel en Aarde met zijne tegenwoordigheid. Jer. XXIII. 24.

106 V. Zoo hebt gij dan den lieven God altijd bij u?

A. Ik heb hem niet alleen bij mij; maar hij is ook in mij en ik ben in hem.

107 V. Is dit geheel zeker?

A. Dit is onfeilbaar zeker; want de H. Paulus zegt: *God is niet ver van een ieder onzer; want wij leven in hem, wij worden in hem bewogen, en wij zijn in hem.* Hand. der Ap. XVII. 27.

108 V. Wat kan een goed mensch denken, als hij het een of ander kwaad vreest?

A. Ik behoef niet te vreezen; mijn God, mijn Helper is immers bij mij. Ps. XV. 8.

109 V. Wat kan en moet diegene wel denken, wien het invalt iets kwaads te doen?

A. Mijn God, hoe zou ik het wagen durven, U te beledigen, vermits gij niet alleen bij, maar ook in mij zijt?

De allervolmaaktste Geest.

110 V. Hoe komt het dat men den alomtegenwoordigen God op Aarde niet ziet?

A. Dat komt, om dat God een zuivere Geest is.

111 V. Wat noemt men eenen Geest?

A. Een onligchamelijk Wezen, het geen verstand en eenen vrijen wil heeft.

112 V. Waaruit kunt gij het best afleiden, hoedanig een Geest is?

A. Uit mijne eigene ziel, die ook een Geest is.

113 V.

Digitized by Google

113 V. Zijt gij ook een zuivere Geest?

A. Neen, mijn Geest, namelijk, mijne ziel is met een ligchaam verëenigd.

114 V. Wat wil dan zeggen: God is een zuivere Geest?

A. Dat wil zeggen: God is een Geest, welke niet, gelijk onze ziel, met een ligchaam verëenigd is.

115 V. Zijn alle zielen even volmaakt en even schoon?

A. Neen; hoe zuiverder eene ziel van zonde is, en hoe meer goed zij aan zich heeft, des te volmaakter en schooner is zij.

116 V. Is eene zuivere heilige ziel zeer schoon?

A. Ja, alle zigtbare schoonheden zijn er niets tegen. Hoogl. Salom. IV. 1.

117 V. Zijn er buiten God nog volmaaktere en schoonere Geesten, als de zuivere zielen der menschen hier op aarde zijn?

A. Ja, de Heil. Engelen in den Hemel, welke ook zuivere Geesten zijn. 2 Petr. II. 11. II. Vlkl. 7.

118 V. Zijn alle Engelen elkanderen in schoonheid en volmaaktheid gelijk?

A. Neen, er zijn, gelijk ons de H. Schrift leert negen rangen of koren der Engelen, welker eene koor nog schooner en volmaakter is, als het andere. 1 Moijs. III. 24. Isa. VI. 2-6. Colos. I. 16. Eph. I. 21.

119 V. Wie heeft aan alle zigtbare dingen, aan alle zielen en aan de koren der Engelen hunne schoonheid medegedeeld?

A. De almagtige God, die alleen een eeu-

Digitized by Google

wige ongeschapen Geest en de Schepper van alle zigtbare en onzigtbare dingen is.

120 V. Moet God dan nog wel niet duizendmaal schooner en volmaakter zijn, als de schoonste Engel?

A. Al het volmaakte en schoone van alle zigtbare en onzigtbare schepselen kan met God in 't geheel niet vergeleken worden; God is oneindig volmaakt en schoon.

121 V. Wat wil dat zeggen: God is oneindig volmaakt en schoon?

A. Dit wil zeggen: Hij bezit alle mogelijke goede eigenschappen, en een ieder derzelver is onafmetelijk groot en schoon.

122 V. Wien moet men dan ook billijklijk van ganscher harte boven alles beminnen?

A. God, die de allervolmaaktste en allerschoonste Geest, ja de volmaaktheid en schoonheid zelve is.

Eeuwig en Onveranderlijk.

123 V. Hebben wij ook te vreezen, dat Gods schoonheid vergaan, of dat hij de magt, het oogmerk of den goeden wil om ons te helpen, verliezen zal?

A. Neen, want hij is eeuwig en onveranderlijk. 1 Tim. I. 17. Ps. CI. 27. Jac. I. 17.

124 V. Wat wil dat zeggen: God is eeuwig?

A. Hij heeft noch begin noch einde.

125 V. Wat wil dat zeggen: God is onveranderlijk?

A. Hij blijft altoos dezelfde, die hij van eeuwigheid af was.

126 V. Over wien kunnen wij ons dus eeuwiglijk verblijden?

A.

Digitized by Google

A. Over God, om dat hij eeuwig, oneindiglijk volmaakt en ſchoon blijft.

De Allerzaligſte.

127 V. Zou God ook wel niet zelfs eene groote vreugde genieten?

A. Ja, zeker, hij geniet eene zuivere, onverſtoorbare vreugde in eene oneindig groote maat.

128 V. Waaruit ontſtaat deze vreugde?

A. Zij ontſtaat niet uit iets buiten God, maar uit zijne eigene oneindige volmaaktheid en ſchoonheid.

129 V. Hoe noemt men diengenen, die eene zuivere onverſtoorbare vreugde geniet?

A. Men noemt hem zalig.

130 V. Hoe moet men God derhalve noemen, om dat hij eene zuivere onverſtoorbare vreugde in eene oneindig groote maat geniet?

A. Den Allerzaligſten. 1 Tim. I. 11.—VI. 15.

131 V. Kunt gij mij nu kortelijk de Eigenſchappen van den lieven God zeggen?

A. God is almagtig, alwetend, algoedig, barmhartig en wijs; hij is heilig, regtvaardig, waarachtig, alömtegenwoordig; hij is de allervolmaakſte Geest, eeuwig, onveränderlijk, de Allerzaligſte.

132 V. Welke is de bijzonderſte Naam van God?

A. De Naam: DIE IS; om dat deze op het beste het goddelijke Wezen uitdrukt. 2 Moijſ. III. 14.

133 V. Wat geeft deze Naam te kennen?

A. Dat God de oorſprong, de grond der

Digitized by Google

voortduring en de inhoud is van alles, wat goed en ſchoon is.

134 V. Waaraan moeten wij ons derhalve gewennen?

A. Dat wij 1. geen ſchepſel op zich zelf hoogſchatten; maar God eer in beminnen en bewonderen; en dat wij 2. al het beminnenswaardige in de ſchepſelen met opzigt tot God gering achten.

IV. ONDERWIJS.

Pligten ten aanzien der Eigenſchappen Gods.

135 V. Is 't genoeg, dat wij weten welke de Eigenſchappen van den lieven God zijn?

A. Neen; men moet ook dikwijls aan deze Eigenſchappen denken, dezelve regt ter harte nemen, en zich bevlijtigen om dezelve nog beter te leeren kennen.

136 V. Waarom moet dat geſchieden?

A. 1. Om daardoor meer en meer in eerbied, in vertrouwen, in dankbaarheid en liefde jegens God toe te nemen. 2. Om God in zijne Eigenſchappen na te volgen, gelijk ons de H. Paulus vermaant. Epheſ. V. 1. Matth. V. 48.

137 V. In welke Eigenſchappen moeten wij God bijzonderlijk trachten na te volgen?

A. In de goedheid en barmhartigheid, in de wijsheid, heiligheid, geregtigheid en waarachtigheid. 1 Petr. I. 15. Luc. VI. 36.

138 V. Wat moeten wij doen, om ons God dikwijls in de gedachten te brengen?

A.

Digitized by Google

A. Behalve het aandachtig bidden zijn drie middelen hiertoe zeer heilzaam:

Het 1ste is: Het vaste voornemen, voor en na den middag eens of meer malen met eenig verwijl aan God te denken.

Het 2de is: God wederom groeten, als hij ons groet.

Het 3de is: Zich gewennen, Gods tegenwoordigheid, en zijne overige Eigenschappen in de schepselen te betrachten.

139 V. Wat verstaat gij door het wederom groeten?

A. Als God mij eene gedachte aan zich ingeeft, zonder dat ik aan hem dachte; dan groet hij, om zoo te spreken, mijne ziel; en dan moet ik hem wedergroeten; dat is, ik moet mij in die gedachte aan God eenigen tijd ophouden, en inwendig het een of ander woord tot hem spreken, b. v. God! sta mij bij! of: Alles uit liefde Gods! of: Alles tot meerdere eere Gods.

140 V. Welke is dan het voornaamste middel om in de kennis Gods toe te nemen?

A. De getrouwe onderhouding der Geboden van God. Joan. XIV. 21 – 23.

TWEE-

TWEEDE HOOFDSTUK.

BEANTWOORDING DER VRAGE: WAAR TOE GAF EN Z.V. OF VAN HET DOEL EN EINDE DES MENSCHEN.

I. ONDERWIJS.

Laatste einde onzer Schepping.

1 V. Waartoe heeft God ons het leven gegeven?

A. Op dat wij na onzen dood tot hem in den Hemel komen, en daar bij hem met alle goede menschen in alle vreugde eeuwig zouden leven.

2 V. Zullen de vreugden des Hemels zeer groot zijn?

A. Ja, alle vreugden op aarde zijn er niets tegen te achten.

3 V. Wat zullen wij in den Hemel hebben?

A. Alles wat wij ons daar maar wenschen kunnen, en nog veel meer.

4 V. Zullen wij daar ook nog iets van de vergankelijke dingen wenschen?

A. Neen, in den Hemel zullen wij door iets beters als de vergankelijke dingen zijn, onuitsprekelijk verheugd worden.

5 V. Wat maakt den Hemel zoo boven maten vreugdevol?

A. In 't bijzonder deze vier Stukken:

1. De eeuwige Rust. B. der Wijsh. I. 7. Openb. VII. 16. XXI. 4.

2. De

Digitized by Google

2. De ſchoonheid aan ligchaam en ziel. Phil. III. 21. 1 Joan. III. 2. Matth. XIII. 43.

3. Het aangenaam Gezelſchap. Hebr. XII. 22. 23.

4. De aanſchouwing Gods, welke eigenlijk de Hemelvreugde uitmaakt.

6 V. Wat verſtaat gij door de aanſchouwing Gods?

A. Dat wij God niet meer gelijk op deze Aarde in 't duistere en als in een ſpiegel kennen; maar dat wij hem als den Oorſprong van alles, wat goed en ſchoon is, klaarlijk zullen zien gelijk hij is. 1 Cor. XIII. 12. 1 Joan. III. 2.

7 V. Wat zal deze aanſchouwing in de ziel bewerken?

A. Eene onuitſprekelijk groote liefde en vreugde, die altoos nieuw blijft.

8 V. Waarover zal zich de ziel in de aanſchouwing Gods zoo verheugen?

A. Over de oneindige volmaaktheid en ſchoonheid Gods, in welker genot zij zich van vreugde en liefde als geheel zal verliezen.

9 V. Wie is dus onze laatſte doel en einde?

A. God is onze laatſte doel en einde, om dat wij geſchapen zijn, om hem eeuwiglijk te bezitten.

10 V. Wie is onze hoogſte goed?

A. God is onze hoogſte goed, om dat het bezit van God ons eeuwiglijk zal zalig maken, en ons ook maar alleen eeuwiglijk kan zalig maken. Ps. XVI. 15. Joan. IV. 13.

Digitized by Google

II. ONDERWIJS.

Onze Beſtemming op Aarde.

11 V. Waartoe heeft God ons hier op aarde geplaatst?

A. Op dat wij ons hier tot den Hemel voorberejden en trachten zouden denzelven te verdienen.

12 V. Waardoor kunnen wij ons tot den Hemel voorbereiden, en denzelven trachten te verdienen?

A. Daardoor dat wij God, en wel hem alleen altoos getrouwelijk dienen. Matth. IV. 10. VI. 16. 24.

13 V. Wanneer dient men God getrouwelijk?

A. Men dient God getrouwelijk, als men doet en laat, 1. wat God hebben wil, of wat hem welbehagelijk is, dat wij het zullen doen of laten. 2. Om dat hij het hebben wil, of om dat het hem welbehagelijk is. 3. Hoe. 4. Wanneer, en 5. waar hij het hebben wil.

14 V. Hoe velerlei is de dienst Gods met betrekking tot de pligt God te dienen?

A. Tweederlei, namelijk een verſchuldigde en een willekeurlijke dienst van God.

15 V. Wanneer betoonen wij God den verſchuldigden dienst?

A. Als wij dat geen, wat God door zijne Geboden van ons eischt, doen en laten, *Omdat*, *Hoe*, *Wanneer* en *Waar* God het wil hebben.

16 V. Wanneer betoonen wij God eenen willekeurlijken dienst?

A. Als wij het aan God welbehagelijke, het geen hij door geen Gebod van ons eischt, doen

Digitized by Google

doen en laten, *Om dat*, *Hoe*, *Wanneer* en *Waar* het hem welbehagelijk is.

17 V. Op hoe vele Stukken moet men dan achtgeven, indien men God getrouwelijk wil dienen?

A. Op deze vijf, op het *Wat*, *Om dat*, *Hoe*, *Wanneer* en *Waar*.

18 V. Wat geeft het *Wat* te kennen?

A. Dat hetgeen, waardoor wij God eenen dienst willen bewijzen, in zich zelf goed en aan God welbehagelijk moet zijn.

19 V. Wat geeft het *Om dat* te kennen?

A. Dat wij onze werken om God moeten verrigten, indien wij hem willen dienen.

20 V. Op hoe velerlei wijzen kan een werk om God geschieden?

A. Op driederlei wijzen, namelijk: 1. Uit vreeze voor de straffen Gods. 2. Uit zucht om aangename gaven van God te verkrijgen. 3. Uit eerbied, dankbaarheid en liefde jegens God.

21 V. Wat moet men van die in zich zelve goede werken houden, die niet om God geschieden?

A. Dat wij God daardoor in 't geheel niet dienen en in 't geheel geene beloonigen, maar integendeel, indien wij dezelve uit eene strafbare beweegreden doen, des te grootere straffen daarvoor te verwachten hebben, hoe heiliger deze werken in zich zelve zijn.

22 V. Wat geeft het *Hoe* te kennen?

A. Dat wij onze werken niet alleen om God, maar ook op eene aan God welbehagelijke wijze moeten verrigten, te weten, ootmoedig-

Digitized by Google

lijk, gewillig, vaardiglijk, en met zoo vele vrolijkheid als wij kunnen.

23 V. Wat geeft het *Wanneer* te kennen?

A. Dat wij alle onze werken in eene behoorlijke orde, en een iegelijk ten regten tijde moeten doen.

24 V. Wat wordt onder het *Waar* verstaan?

A. Dat wij niets op zoodanige plaats moeten doen, alwaar het om de eene of andere reden aan God zou kunnen mishagen, hetzelve daar ter plaatse te doen.

25 V. Op welken dag van de week en op welk uur van den dag moeten wij God dienen?

A. Op elken dag en op elk uur; ons geheel leven moet een gedurige Godsdienst zijn.

26 V. Kunnen wij God dan ook ten allen ure dienen?

A. Ja, met de genade Gods; want men dient God niet maar alleen door Bidden, Vasten, Aalmoezen-geven en te kerke gaan; maar ook door elk ander werk, waarbij de vijf opgenoemde stukken in acht genomen worden.

27 V. Maar moet gij dan ook niet eten, drinken en slapen?

A. Ook dit alles is Godsdienst, als het geschiedt, *om dat*, *hoe*, *waar* en *wanneer* het aan God welbehagelijk is.

28 V. Wat hebben diegene te verwachten, welke God getrouwelijk dienen?

A. Dat God hen in dit leven met zijne beste gaven, en hierna met de eeuwige zaligheid zal beloonen.

III. ON-

Digitized by Google

III. ONDERWIJS.

Afwijking van onze laatſte einde. Verdoemenis.

29 V. Hoe zal het diegenen gaan, welke God den hem verſchuldigden dienst niet bewijzen?

A. Zij zullen om hunne ongehoorzaamheid in en na dit leven geſtraft worden.

30 V. Hoe wordt de ongehoorzaamheid tegen God genoemd?

A. De ongehoorzaamheid tegen Godt wordt *zonde* genoemd.

31 V. Op hoe velerlei wijze kan men God ongehoorzaam zijn, en dus eene zonde doen?

A. Op tweederlei wijze: 1. Door dat men doet wat God verboden heeft. 2. Door dat men achterlaat te doen, wat God geboden heeft.

32 V. Zijn alle zonden even groot?

A. Neen; eenige zijn zware of Doodzonden, andere zijn dagelijkſche zonden.

33 V. Wanneer begaat men eene Doodzonde?

A. Als men God in eene groote zaak ten eenemaal ongehoorzaam is, of een Gebod van God in eene groote zaak geheel vrijwillig overtreedt.

34 V. Wanneer begaat men eene dagelijkſche zonde?

A. 1. Als men God in eene kleine zaak ongehoorzaam is, of een Gebod Gods in eene kleine zaak overtreedt. 2. Als men een Gebod Gods wel in eene groote zaak, maar niet geheel vrijwillig overtreedt.

35 V. Waar komen diegene, die in eene of meerdere Doodzonden onboetvaardig ſterven?

Digitized by Google

A. Die worden ter Helle verdoemd?

36 V. Hoe zal het den Verdoemden in de Helle gaan?

A. Zij zullen eeuwiglijk de verſchrikkelijkſte pijnen te verdragen hebben.

37 V. Wat maakt de Hel zoo verſchrikkelijk en pijnelijk?

A. In 't bijzonder deze vier ſtukken. 1. De eeuwige troosteloosheid. Luc. XVI. 2. De felijkheid van ligchaam en ziel. 3. Het ijsſelijk en afſchuwelijk gezelſchap. 4. Het verlies van de aanſchouwing Gods, en het eeuwig vuur.

38 V. Weten de Verdoemden, dat de Uitverkorenen in de aanſchouwing Gods eene zoo groote zaligheid genieten?

A. Ja, want onze Heiland zegt den goddeloozen Joden: *Er zal geheul en tandgeknarſel zijn, als gij Abraham, en Iſaac en Jacob en alle Profeten in het Rijk Gods zult zien, en gij uitgeſtooten worden.* Luc. XIII. 28.

39 V. Is het zeker, dat de Verdoemden het vuur zullen gepijnigd worden.

A. Ja, want onze Heiland maakt overal, waar hij van de Helle ſpreekt, gewag van het vuur. Marc. IX. 42—47. Luc. XVI. 24. Matth. XXV. 41.

40 V. Wat maakt de pijnen der Helle het allerverſchrikkelijkst?

A. Dat zij zonder verzachting eeuwiglijk zullen duren. Matth. XXV. 46. Marc. IX. 42—47.

41 V. Is 't ook heilzaam, dat men zich de pijnen der Helle dikwerf levendig voor oogen ſtelle?

Ja,

Digitized by Google

A. Ja, en wel om eene dubbele reden: 1. Op dat wij, ten minsten uit vreeze voor de Helle, ons van zonden onthouden, indien de liefde alleen er ons nog niet van wederhouden kan. 2. Op dat wij des te sterker aangespoord worden, diegenen, welke in gevaar der verdoemenis zijn, op alle mogelijke wijze te hulpe te komen.

42 V. Heeft God ook nog andere schepselen, als de menschen, daartoe voortgebragt, op dat zij in den Hemel in eeuwige vreugde met hem zouden leven?

A. Ja, de Engelen.

43 V. Moesten de Engelen ook iets doen, om aan de eeuwige Hemelvreugden deelachtig te worden?

A. Ja, zij moesten dezelve even zoo wel als wij door gehoorzaamheid verdienen.

44 V. Zijn alle Engelen aan God gehoorzaam geweest?

A. Vele zijn hem gehoorzaam geweest; maar ook vele ongehoorzaam.

45 V. Hoe is het den Engelen daarom gegaan?

A. De gehoorzame Engelen hebben voor eeuwig de vreugden des Hemels verkregen; de ongehoorzame zijn voor eeuwig ter Helle verdoemd.

46 V. Hoe worden de verdoemde Engelen genoemd?

A. Zij worden Duivels of ook Satans genoemd.

47 V. Waaruit weet gij dat dit den Engelen alzoo wedervaren is?

A. Dit heeft ons God ter waarschouwing

Digitized by Google

en ten voorbeelde laten zeggen. 2 Petr. II. 4. Jud. 6.

48 V. Hoedanig zijn de Duivelen jegens God en jegens de menſchen gezind?

A. Zij zijn vol haat tegen God en vol nijd tegen de menſchen.

49 V. Waartoe ſpoort hen de haat en nijd aan?

A. Dat zij God de hem verſchuldigde eer en den menſchen de eeuwige zaligheid zoeken te benemen.

50 V. Waardoor zoeken zij den menſchen de eeuwige zaligheid te benemen?

A. Door dat zij dezelve tot kwaad bekoren, hetwelk hun God volgens zijne onnavorſchelijke wijsheid dikwerf toelaat. Zonder toelating Gods kunnen zij niets doen. Epheſ. VI. 12.

51 V. Hoedanig zijn de H. Engelen jegens God en jegens de menſchen gezind?

A. Zij zijn vol liefde jegens God, en om God ook jegens de menſchen.

52 V. Waartoe ſpoort deze liefde hen aan?

A. Dat zij de eer van God en het heil der menſchen vuriglijk wenſchen, en daartoe alles doen, wat zij kunnen.

53 V. Kunnen zij daartoe ook iets doen?

A. Ja, want God verhoort hunne Gebeden, die zij voor ons doen, en hij gebruikt hen als zijne Dienaars, om de Menſchen te onderwijzen en te beſchermen. Tob. XII. 12. Zach. 1. 12. Openb. VIII. 3. 4.

54 V. Heeft ieder mensch eenen Beſchermengel?

A. Ja, ten minſten alle kinderen en alle vol-

Digitized by Google

volwassenen, die God vreezen. Matth. XVIII. 10. Ps XC. 11. XXXIII. 8.

55 V. Wat zijn wij den H. Beschermengelen verschuldigd?

A. Eerbied, Gehoorzaamheid en Dankbaarheid.

IV. ONDERWIJS.

Tijdelijke voordeelen des getrouwen Godsdienstes. Beweegredenen om God te dienen.

56 V. Zal het eerst na den dood voor ons voordeelig zijn, als wij God getrouwelijk dienen?

A. Neen, de getrouwe Dienaars van God worden ook al hier op aarde waarlijk gelukzalig; maar de Dienaars der wereld (dat is, die God niet dienen) kunnen ook niet eens hier op aarde tot eene ware gelukzaligheid geraken.

57 V. Waarom kunnen de Dienaars der wereld ook niet eens op aarde tot eene ware gelukzaligheid geraken?

A. Om dat zij hunne gelukzaligheid buiten God in vergankelijke dingen zoeken, in welke geene ware gelukzaligheid, dat is, geene duurzame rust en weltevredenheid is te vinden.

58 V. Waaruit weet gij dat er in de vergankelijke dingen geene ware gelukzaligheid is te vinden?

A. Uit de ondervinding en uit de Openbaring.

59 V. Hoe leert dit de ondervinding?

A. Deze toont, dat de Dienaars der wereld des te meer door de begeerte naar aardsche

Digitized by Google

dingen gekweld worden, hoe zij meer verkrijgen, gelijk in Salomon duidelijk te zien is.

60 V. Hoe leert dit de Openbaring?

A. Deze verzekert ons, dat de mensch tot het bezit van God is geschapen; bij gevolg heeft God hem ook eene zoodanige inrigting gegeven, dat hij zijne gelukzaligheid nergens buiten God kan vinden.

61 V. Is het zeker, dat de getrouwe Dienaar Gods ook al hier op aarde tot eene ware gelukzaligheid geraakt?

A. Ja, want God getrouwelijk dienen vermindert het lijden; het vermeerdert de vreugden, en bewerkt eene gegronde hoop op de oneindige vreugden der eeuwigheid.

62 V. Waardoor vermindert de getrouwe Godsdienst het lijden?

A. Door, dat zij 1. van al dat lijden bevrijdt, het geen de Dienaar der wereld door zijne ongebondenheid en door de bevrediging zijner lusten zich op den hals haalt. Spreuk. XI. 27. XII. 13. — 2. Door dat zij den Dienaar Gods het lijden verligt, en dikwerf zelfs verzoet. Hand. der Ap. V.

63 V. Hoe vermeerdert de getrouwe Godsdienst de vreugden?

A. 1. De vergankelijke dingen baren den Dienaar Gods niet alleen zuiverdere, maar ook grootere vreugde; als zij den Dienaar der wereld baren. 2. De getrouwe Godsdienst opent in het hart van den Dienaar Gods eene bron van vreugden, die veel zuiverder en zoeter zijn, als alle hun, die God niet dienen, bekende vreugden.

64 V.

Digitized by Google

64 V. Waarom baren de vergankelijke dingen den Dienaar Gods zuiverdere vreugden?

A. Om dat de Dienaar Gods dezelve in overvloed met matigheid, en met eene blijde dankbaarheid geniet of gebruikt.

65 V. Waarom grootere vreugden?

A. Om dat de Dienaar Gods overal in de vergankelijke dingen sporen der Goddelijke eigenschappen opmerkt.

66 V. Welke zijn de vreugden, wien bron in het hart van den Dienaar Gods geöpend wordt?

A. 1. De vreugde eens goeden gewetens, 2. der gegronde hope op de eeuwige gelukzaligheid, en 3. der heilige liefde.

67 V. Zal de Dienaar Gods door dit alles tot eene ware rust en weltevredenheid geraken?

A. Dit laat zich ligtelijk begrijpen. Onze Heiland heeft ook diegenen, welke hem in den getrouwen dienst Gods navolgen, eene ware zielsrust beloofd.

68 V. Zoudet gij God dienen gelijk het behoort, indien gij bij den dienst Gods altoos maar alleen op uw eigen gewin en voordeel wildet zien?

A. Neen, al wie God wil dienen, gelijk het behoort, die moet hem niet slechts uit vreeze en winstzucht, maar die moet hem daarom getrouwelijk trachten te dienen, om dat 1. de aan God verschuldigde eerbied en geregtigheid, 2. de dankbaarheid, en 3. de hem verschuldigde liefde het vereischt.

Digitized by Google

V. ONDERWIJS.

De eenige noodige bezigheid; de regte maatstok van de waardij der tijdelijke dingen.

69 V. Hebben wij, behalve dat wij God getrouwelijk moeten dienen, ook nog iets nodigs te verrigten?

A. Neen, God getrouwelijk dienen is de eenige noodige bezigheid. *Maar een ding is noodzakelijk.* Luc. X.

70 V. Welke dingen zijn dan goed en achtenswaardig?

A. Diegene, welke ons daartoe dienen, dat wij God getrouwelijk dienen. Hoe meer een ding daartoe dienstig is; des te beter en achtenswaardiger is het.

71 V. Welke dingen zijn kwaad en hatenswaardig?

A. Diegene, welke ons verhinderen God getrouwelijk te dienen. Hoe meer een ding ons hierin verhindert, des te slechter en hatenswaardiger is het.

72 V. Welke is dus de maatstok, waarnaar wij de waardij der tijdelijke dingen naauwkeurlijk kunnen beoordeelen?

A. De onbedriegelijke maatstok is de getrouwe dienst Gods, of de betrekking dezer dingen tot den getrouwen dienst Gods.

73 V. Kan men dan niet besluiten: Dit is aangenaam, en dus ook goed; dit is onaangenaam, en dus kwaad?

A. Neen; want hetgeen aangenaam is, kan wel aan den dienst Gods hinderlijk, en hetgeen onaangenaam is, kan wel aan denzelven nuttig zijn.

74 V.

Digitized by Google

74 V. Waaruit kunnen wij weten, welke dingen meer of min aan den dienst Gods nuttig of hinderlijk zijn?

A. Dit kunnen wij uit het voorbeeld en uit de onderrigtingen van onzen Heiland het beste afleiden. Wij kunnen het ook dikwerf door eene rijpelijke overweging onzes verstands ontdekken.

75 V. Welk is het Kortbegrip der onderrigtingen, die onze Heiland hierover heeft medegedeeld?

A. De acht Zaligheden en het vierderlei Wee. Matth. V. Luc. VI.

76 V. Hoe luiden de acht Zaligheden?

A. 1. Zalig zijn de armen van geest; want het Rijk der Hemelen behoort hun toe.

2. Zalig zijn de zachtmoedigen; want zij zullen het aardrijk bezitten.

3. Zalig zijn de bedroefden; want zij zullen vertroost worden.

4. Zalig zijn zij die hongeren en dorsten naar de geregtigheid; want zij zullen verzadigd worden.

5. Zalig zijn de barmhartigen; want zij zullen barmhartigheid verwerven.

6. Zalig zijn de zuiveren van harte; want zij zullen God zien.

7. Zalig zijn de vreedzamen; want zij zullen kinderen Gods genoemd worden.

8. Zalig zijn zij, die vervolging lijden om de geregtigheid; want het Rijk der Hemelen behoort hun toe.

77 V. Hoe luidt het vierderlei Wee?

A. 1. Wee U gij Rijken! want gij hebt uwen troost al weg.

Digitized by Google

2. Wee U, gij die verzadigd zijt! want gij zult honger lijden.

3. Wee U, gij die lacht! want gij zult jammeren en weenen.

4. Wee U, als de menschen u prijzen! want uwe vaders deden dit ook den valschen Profeten.

78 V. Is 't genoeg, dat wij weten, tot welk doel en einde God ons het leven gegeven, en ons hier op aarde gesteld heeft?

A. Neen, wij moeten ons dit ook dikwerf indachtig maken, en steeds regt ijverig in den dienst Gods zijn; op dat het ons niet ga, als den luijen knegt in het Evangelie, of als de vijf dwaze Maagden. Matth. XXV.

DERDE HOOFDSTUK.

BEANTWOORDING DER VRAGE: WAT HEEFT GOD GEDAAN EN Z. V.; OF VAN DE WERKEN GODS TOT ONZE ZALIGHEID.

1 V. Wat geeft God ons daardoor te kennen, dat hij ons voor den Hemel heeft geschapen?

A. Zijne boven maten groote liefde jegens ons.

2 V. Waaruit kunnen wij zijne groote liefde nog beter leeren kennen?

A. Uit hetgene, wat hij van den beginne af heeft gedaan, dagelijks doet, en nog heeft beloofd te doen, om de menschen tot de eeuwige zaligheid te helpen.

3 V.

Digitized by Google

3 V. Is het mogelijk, alles dadelijk op te tellen, wat God hiertoe gedaan heeft, en nog doet?

A. Neen, want God heeft voor onze zaligheid alles gedaan, en doet nog dagelijks alles, wat hij volgens zijne magt en wijsheid er maar voor kan doen, zonder onze vrijheid te benadeelen. Isa. V. 4.

4 V. Waaruit weet gij dit?

A. Dit kan men ligtelijk en genoegzaam daaruit afleiden, dat God de Liefde is; want de liefde werkt onophoudelijk ten besten der geliefden al het goede, wat de wijsheid uitdenken en de magt volbrengen kan. Joan. V. 17.

EERSTE AFDEELING.

Wat God tot onze zaligheid heeft gedaan.

5 V. Is ons ook iets in 't bijzonder bekend van datgeen, wat God tot onze zaligheid heeft gedaan, eer dat wij aanwezig waren?

A. Ja, voornamelijk deze drie groote werken:

Het eerste: God heeft ons naar zijn evenbeeld geschapen; hij heeft onze ligchamen en onze zielen met vele vermogens uitgerust, om hem te dienen; en alle andere werken dezer aarde schiep hij tot onzen dienst.

Het tweede: God heeft ons na Adams zondenval eenen Heiland beloofd, en hem ook naderhand gezonden, om ons te verlossen.

Het derde: God de Heiland heeft na zijne Hemelvaart den heiligen Geest gezonden, om ons in zijne kerk te heiligen.

Digitized by Google

I. ONDERWIJS.

DE SCHEPPING.

EERSTE LES.

Schepping naar het Evenbeeld Gods.

6 V. Welke waren de eerſte menſchen, die God heeft geſchapen?

A. Adam en Eva.

7 V. Hoe heeft God Adam geſchapen?

A. Het ligchaam van Adam heeft hij uit leem der aarde gevormd; de ziel heeft hij naar zijn evenbeeld geſchapen.

8 V. Hoe heeft hij Eva geſchapen?

A. Het ligchaam van Eva heeft hij uit eene ribbe van Adam gevormd; de ziel heeft God naar zijn evenbeeld geſchapen.

9 V. Wiens evenbeeld is dus de mensch?

A. Hij is het evenbeeld Gods. 1 Moijſ I, 27.

10 V. Wat wil dat zeggen: de mensch is het evenbeeld Gods?

A. Dit wil zeggen: Hij heeft eene groote gelijkheid met God.

11 V. Is het ook eene groote eer voor ons, dat wij een evenbeeld Gods zijn?

A. Ja, Gods evenbeeld te zijn is de hoogſte waarde des menſchen, die hem oneindiglijk ver boven de dieren verheft, en tot de vereeniging met God bekwaam maakt.

12 V. Waarin beſtaat de gelijkheid met God, die de eerſte menſchen bij de ſchepping verkregen?

A.

Digitized by Google

A. In deze twee ſtukken:

1. Dat hunne ziel een onſterfelijke geest was, die verſtand en eenen vrijen wil had.

2. Dat hunne ziel door de heiligmakende genade Gods heilig en geregt was voor God.

13 V. Hoe wordt de eerſte gelijkheid met God genoemd?

A. Het natuurlijk evenbeeld Gods.

14 V. Hoe wordt de tweede gelijkheid genoemd?

A. Het bovennatuurlijk evenbeeld Gods.

15 V. Kan men het evenbeeld Gods ook weder verliezen?

A. Het bovennatuurlijke verliest men door elke zware zonde; het natuurlijke blijft ook in de grootſte zondaars.

TWEEDE LES.

Eigenſchappen en Vermogens.

16 V. Welke zijn de voornaamſte eigenſchappen en vermogens der ziel, met welke God ons tot zijnen dienst heeft uitgerust?

A Deze zes: Het verſtand, de vrije wil, het geheugen, het zelfgevoel, het geweten, en de zucht naar gelukzaligheid.

17 V. Waartoe moeten wij ons verſtand gebruiken?

A. Voornamelijk, om God en zijnen allerheiligſten wil, gelijk als ook de wijze en de middelen om zijnen wil te volbrengen, behoorlijk te leeren kennen.

18 V. Waartoe moeten wij onzen vrijen wil aanwenden?

A.

Digitized by Google

A. Om God boven alles te beminnen, naar hem te verlangen, en uit eerbied jegens God het goede te verkiezen en het kwade te verwerpen.

19 V. Wat moeten wij door ons geheugen vooral trachten te behouden?

A. Datgeen, wat wij van God, van Gods allerheiligsten wil, gelijk als ook van de wijze en van de middelen zijnen wil behoorlijk te volbrengen, hebben geleerd.

20 V. Wat verstaat gij door het Zelfgevoel?

A. Het vermogen, om de verschillende gesteldheden of veranderingen onzer ziel gewaar te worden, b. v. of er liefde of haat in ons zij.

21 V. Wat is het geweten?

A. Het vermogen der ziel om bewustheid te verkrijgen of ons vrijwillig doen en laten met den wil Gods overeénkome of niet.

22 V. Waarbij kan men het geweten vergelijken?

A. Bij eenen Wachter en Regter, wien God in ons heeft gesteld.

23 V. Waarom bij eenen Wachter?

A. Om dat het geweten, als het in goeden staat is, over onze doen en laten waakt, en ons waarschuwt, als wij in gevaar zijn, kwaad te doen.

24 V. Waarom bij eenen Regter?

A. Om dat het ons met rust en weltevredenheid beloont, als wij overeénkomstig den wille Gods handelen; en in het tegendeel ons met onrust en ontevredenheid bestraft.

25 V. Wat noemt gij zucht naar gelukzaligheid?

A. De begeerte om gelukzalig te zijn, welke

Digitized by Google

ke God alleen menſchen heeft ingeſchapen en zoo ingerigt, dat zij door het bezit Gods alleen maar volkomenlijk kan verzadigd worden. Dit moet ons aanſporen, om onze gelukzaligheid in God te zoeken.

26 V. Welke zijn de voornaamſte eigenſchappen en vermogens des ligchaams?

A. Deze drie: De regte houding, die ons onze hoogere beſtemming kan indachtig maken; de vijf zinnen des ligchaams, en de ſpraak.

27 Waartoe moeten wij onze vijf zinnen gebruiken?

A. Om de werken Gods, die onder de zinnen vallen, te leeren kennen, en dezelve daartoe te gebruiken, waartoe God dezelve heeft geſchapen.

28 V. Waartoe moeten wij de ſpraak gebruiken?

A. Om God te loven, en elkanderen tot den dienst Gods op te wekken; en datgeen aan elkanderen bekend te maken, wat tot onze tijdelijke en eeuwige welvaart dienstig is.

29 V. Hoe moeten wij alle vermogens, waarmede God ons uitgerust heeft, beſchouwen?

A. Gelijk ons toevertrouwde talenten, om welker verwaarloozing of misbruik wij de regtvaardige ſtraffen Gods te verwachten hebben.

DERDE LES.

Waartoe de verſtande- en levenlooze ſchepſelen dienen.

30 V. Waartoe heeft God alle verſtande-

en

Digitized by Google

en alle levenlooze schepselen dezer aarde voortgebragt?

A. Tot onzen dienst of voordeel, 1 Mois. I, 26—29. 5. Mois. IV, 19.

31 V. Hebben zij allen hetzelfde nut?

A. Neen, eenige dienen tot voedsel, andere tot kleeding en z. v.

32 V. Waarin komen alle schepselen Gods bij hunne verschillende nuttigheden overéén?

A. Dat zij ons de heerlijkheid Gods verkondigen, en ons op deze wijze tot kennis en liefde Gods, en dus ook tot de eeuwige zaligheid behulpzaam zijn.

33 V. Hoe kunnen de schepselen Gods daarom bij vergelijking betracht worden?

A. Als een spiegel der heerlijkheid Gods, en als zijne Boden, die ons toeroepen: *Weet dat de Heer God is!* Ps. XCIX, 3.

34 V. Wanneer misbruiken wij de schepselen?

A. Als wij dezelve maar tot bevrediging van onze kwade begeerlijkheid misbruiken, en daarin onze gelukzaligheid zoeken, in plaats van dezelve als hulpmiddelen tot den dienst Gods aan te wenden.

II. ONDERWIJS.

DE VERLOSSING.

EERSTE LES.

Gelukkige toestand voor den Zondenval.

35 V. Waar plaatste God de beide eerste menschen?

A.

Digitized by Google

A. In het Paradijs, hetwelk een ſchoone Lusttuin was, door God zelven tot eene aangename woonplaats der menſchen geplant.

36 V. Wat zeide hij hun, toen hij hen in 't Paradijs ſtelde?

A. Dat hij al het Schoone en Goede, wat zij daar vonden, voor hen had voortgebragt, op dat zij er hem als hunnen goeden Vader uit kennen, hem er voor danken, en beminnen zouden.

37 V. Gaf hij hun ook eene goede gelegenheid, om hunne dankbaarheid te betoonen?

A. Ja, door het Gebod, dat zij van den eenen Boom, die midden in 't Paradijs ſtond, niet zouden eten.

38 V. Waartoe moest hun dit Gebod nog behalve dat dienen, als tot eene gelegenheid, om hunne dankbaarheid door gehoorzaamheid te betoonen?

A. Tot een heilzaam Gedenkteeken, dat God hun Opperheer was, van wien zij met alles wat zij hadden, ieder oogenblik afhingen.

39 V. Zeide hij hun ook vooruit, wat hun zoude overkomen, indien zij van den verboden' Boom aten?

A. Ja, dan zouden zij den dood ſterven.

40 V. Wat hadden zij in 't Paradijs voor een leven, zoo lang zij gehoorzaam waren?

A. Een boven maten vreugdevol leven.

41 V. Wat maakte hun leven zoo vreugdevol?

A. De aangenaamheid en ſchoonheid van het Paradijs bragt er veel toe bij; maar het ware, wat hun deze groote vreugde baarde,

was hun goed Geweten, en hunne Liefde jegens God en jegens elkanderen.

42 V. Wat kunt gij hieruit leeren?

A. Dat de ware Gelukzaligheid in geene uitwendige dingen is te vinden; maar van de gesteldheid onzer Ziel afhangt. Luc. XVII, 21.

TWEEDE LES.

Zondenval der eerste Menschen.

43 V. Zijn Adam en Eva in het Paradijs altijd gehoorzaam gebleven?

A. Neen, zij hebben van den verboden Boom gegeten.

44 V. Hoe zijn zij daartoe gekomen?

A. De Duivel, in de gedaante eener slange, verleidde er Eva toe, en Eva verleidde Adam.

45 V. Is het ook bekend geworden, op welke wijze de Duivel Eva verleidde?

A. Ja, God heeft de geschiedenis van den Zondenval der eerste menschen tot onze waarschouwing en onderrigting in de H. Schrift laten opteekenen.

46 V. Wat moet deze Geschiedenis ons leeren?

A. 1. Hoe de zonde en met haar alle ellende in de wereld is gekomen.

2. Hoe listig de Duivel zijne bekoring aanlegt. Dit moet zij ons leeren, op dat de Duivel ons ook niet bedriege. 2 Cor. XI, 3.

47 V. Waarin toonde de Duivel zijne list toen hij Eva bekoorde?

A. 1. Dat hij aan Eva in de gedaante eener Slange verscheen, om te verbergen wie hij was. 2 Cor. XI, 14.

2.

Digitized by Google

2. Dat hij de drie Deugden, welke van alle ongehoorzaamheid te rugge houden, uit het harte van Eva trachte weg te nemen, en haar daarentegen de drie kwade Neigingen in te planten, die de Oorsprong van alle ongehoorzaamheid zijn.

48 V. Welke zijn deze Deugden?

A. De Goddelijke deugden, Geloof, Hoop en Liefde.

49 V. Welke zijn deze drie kwade Neigingen?

A. De begeerlijkheid der oogen, de begeerlijkheid des vleesches en de hoovaardij, welke met één woord de boze lust, of de kwade begeerlijkheid genoemd worden.

50 V. Is den Duivel zijne list gelukt?

A. Ja, om dat Eva hem niet aanstonds in het begin wederstond, zich niet standvastig in het Geloof hield, met vermaak de belofte des Duivels overdacht, en den verboden' Vrucht happig aanzag.

51 V. Bestond de zonde der eerste menschen alleen maar in de ongehoorzaamheid dat zij van den verboden' vrucht aten?

A. Neen, deze ongehoorzaamheid was maar de uitbersting der gruwelijke zonden, welke zij van te voren in hunne harten begingen.

52 V. Welke zonden begingen zij van te voren in hunne harten?

A. De zonden van Ongeloovigheid, van Wantrouwen, van Hoovaardij, en van Oproer tegen God.

Digitized by Google

DERDE LES.

Beklagelijke toeſtand der gevallene Menſchen.

53 V. Hoe ging het den eerſten menſchen, toen zij gezondigd hadden?

A. In plaats dat zij te voren zoo groote vreugde hadden, wierden zij nu door vreeze en ſchaamte zeer geplaagd.

54 V. Is er voor de eerſte menſchen geen ander kwaad uit hunne ongehoorzaamheid ontſtaan, als dat zij vreezen en zich ſchamen moesten?

A. Ja, zij hebben door dezelve zich aan ligchaam en ziel grootelijks benadeeld.

55 V. Welke nadeelen hebben zij hunnen ligchamen toegebragt?

A. Hunne ligchamen, die te voren onſterfelijk waren, (Boek der Wijsh. II, 23. 24.) wierden ſtervelijk, en aan vele ziekten, ellenden en ongemakken onderworpen.

56 V. Welke nadeelen hebben zij aan hunne zielen toegebragt?

A. 1. Hun verſtand wierd verduisterd; 2. hun wil wierd zwak en ongenegen ten goede; 3. de kwade begeerlijkheid verkreeg eenige heerſchappij over hen; 4. zij verloren de heiligmakende genade Gods, en met dezelve, behalve vele andere voorregten, ook nog de magt en het regt tot den Hemel.

57 V. Hebben Adam en Eva zich alleen maar aan ligchaam en ziel benadeeld?

A. Neen; maar ook alle hunne nakomelingen.

58 V. Hoe hebben zij alle hunne nakomelingen aan ligchaam en ziel benadeeld?

A. Zij

Digitized by Google

A. Zij hebben de heiligmakende genade ook voor dezelven verloren; zij hebben de zonde, welke de dood der ziel is, behalve alle andere onheilen, die zij zich zelven naar ligchaam en ziel hebben op den hals gehaald, op alle menschen overgebragt.

59 V. Hoe wordt die zonde, welke Adam en Eva op alle menschen hebben overgebragt, genoemd?

A. Deze wordt de Erfzonde genoemd.

60 V. Hoe worden die kwalen genoemd, welke alle menschen om de erfzonde hier op aarde aan ligchaam en ziel te lijden hebben?

A. De tijdelijke gevolgen der erfzonde.

61 V. Welke zijn in 't bijzonder deze tijdelijke gevolgen?

A. Volgens het Ligchaam, de ligchamelijke dood, gelijk als ook alle rampen, ziekten en pijnen, die wij aan het ligchaam te lijden hebben. Volgens de Ziel, de verduistering des verstands, de ongenegenheid en zwakheid des wils ten goede, en de heerschappij der kwade begeerlijkheid.

62 V. Waaruit weet gij, dat er eene Erfzonde is?

A. Dit leert ons de H. Schrift en de onfeilbare Kerk van Jesus Christus. De H. Paulus zegt: *Door eenen mensch is de zonde in de wereld gekomen, en door de zonde de dood; en aldus is de dood tot alle menschen overgegaan, om dat zij allen in eenen hebben gezondigd.* Rom. V, 12.

63 V. Waaruit weet gij dat de tijdelijke gevolgen der erfzonde over alle menschen zijn gekomen?

Digitized by Google

A. Dit leert ons de H. Schrift, Boek der Wijsh. I, 13. Syrach XL, 1. Rom. VII, 22. 23., en ook de dagelijkſche ondervinding.

64 V. Welke is het grootſte nadeel, dat de eerſte menſchen zich en allen hunnen nakomelingen door de zonde hebben veroorzaakt?

A. Dat zij en alle hunne nakomelingen om het verlies der heiligmakende genade het vermogen en het regt tot den Hemel hebben verloren, en ellendige ſlaven der zonde en des Duivels zijn geworden, die zich zelven op geenerhande wijze van deze ſlavernij kunnen verlosſen.

65 V. Hoe zoude het den eerſten menſchen en allen hunnen nakomelingen in de andere wereld zijn gegaan, indien God zich over hen niet had ontfermd?

A. Dan zoude geen eenig mensch in den Hemel zijn gekomen.

VIERDE LES.

Belofte des Heilands.

66 V. Hoe ontfermde zich God over de gevallene menſchen?

A. Hij beloofde hun eenen Heiland, die hen weder tot den Hemel zoude helpen, als zij maar wilden.

67 V. Wanneer deed God deze belofte?

A. Toen hij in de tegenwoordigheid van Adam en Eva, die vol angst hun ſtrafgerigt verwachtten, den Vloek over de ſlang uitſprak.

68 V. Hoe luidt deze vloek?

A. *Ik zal vijandſchap ſtellen tuſſchen u en*

de

Digitized by Google

de Vrouw, tusschen uw Zaad en haar Zaad; zij zal u den Kop vertrappen, en gij zult haren Hiel belagen.

69 V. Wanneer maakte God aan de eerste menschen de tijdelijke straffen bekend, die over hen om hunne zonde zouden komen?

A. Eerst na de troostelijke belofte des Heilands.

70 V. Welke straffen maakte hij hun bekend?

A. Aan Eva maakte hij bekend, dat zij hare kinderen in smerte baren en aan haren man onderworpen zijn zoude; en aan Adam, dat hij in het zweet zijns aangezigts zijn brood zoude winnen, tot dat hij in de aarde wederkeerde, van welke hij gemaakt was; en hierop verbande God hen uit het Paradijs.

71 V. Zond God den Heiland aanstonds na de eerste belofte?

A. Neen, eerst vierduizend jaren later.

72 V. Heeft God in dezen langen tijd de belofte van den Heiland te zenden ook vernieuwd?

A. Ja, dikwerf.

73 V. Aan wie heeft God deze belofte het eerst vernieuwd?

A. Aan deze vijf: aan Abraham, Isaac, Jacob, Moijses en David.

74 V. Hoe sprak God tot Abraham, toen hij hem deze belofte vernieuwde?

A. *In eenen, die van U zal afstammen, zullen alle Volken der aarde gezegend worden.* Datzelfde zeide hij ook aan Isaac en aan Jacob.

75 V. Wat heeft Jacob op zijn sterfbed van den Heiland geprofeteerd?

Digitized by Google

A. Dat de Heiland van zijnen zoon Judas zoude afstammen en dan komen, als deze Stam geenen Schepter, dat is, geene eigene Regering meer zoude hebben.

76 V. Wat heeft Moijses van den Heiland geprofeteerd?

A. Door Moijses maakte God aan het Israëlitische volk in de woestijne bekend, dat de Heiland een Profeet zoude zijn gelijk Moijses.

77 V. Wat heeft David van den Heiland geprofeteerd?

A. Dat hij een Priester naar de wijze van Melchisedech, een groot Koning, ja, de Zoon Gods zelf zoude zijn. Hij heeft ook het lijden van den Heiland, desselfs Verrijsenis, Hemelvaart en Koningrijk zeer heerlijk in zijne Psalmen beschreven.

78 V. Hoe wierd de Heiland genoemd, om dat hij als Priester, Profeet en Koning verwacht wierd?

A. Messias, Christus, hetwelk beteekent, de Gezalfde.

79 V. Heeft God na David den Heiland nog laten aankondigen?

A. Ja, na David hebben nog vele Profeten gedeeltelijk voor, gedeeltelijk gedurende, en gedeeltelijk na de Babijlonische Gevangenis van den Heiland geprofeteerd.

80 V. Welke Profeten hebben voor de Babijlonische Gevangenis van den Heiland geprofeteerd?

A. Voornamelijk deze drie: Michéas, Isaias en Jeremias.

81 V. Wat profeteerde Michéas van hem?

A.

Digitized by Google

A. Dat hij te Bethlehem in het Land van Juda zoude geboren worden.

82 V. Wat profeteerde Isaias van hem?

A. Dat hij uit het geslacht van David zoude afstammen, dat hij van eene Maagd zoude geboren, en door eenen Voorlooper aangekondigd worden. Hij heeft ook de weldadige Wonderwerken des Heilands, deszelfs Lijden, en de uitgebreidheid van zijn Rijk duidelijk beschreven.

83 V. Wat profeteerde Jeremias van hem?

A. Dat hij voor het oude met het Israëlitische volk gemaakte Verbond een nieuw met de menschen zoude oprigten; en dat de kennis van den eenigen waren God over de geheele aarde zoude verspreid worden.

84 V. Welke Profeten hebben gedurende de Babijlonische Gevangenis van den Heiland geprofeteerd?

A. Twee: Ezechiël en Daniël.

85 V. Wat hebben deze beiden van hem geprofeteerd?

A. Ezechiël, dat hij een goede Herder zoude zijn; Daniël, dat van den tijd af, dat zoude bevolen worden, Jerusalem wederom op te bouwen, nog zeventig jaarweken, dat is, zeventigmaal zeven jaren tot aan de komst van den Heiland zouden verloopen.

86 V. Welke Profeten hebben na de Babijlonische Gevangenis van den Heiland geprofeteerd?

A. Voornamelijk drie: Aggéus, Zacharias en Malachias.

87 V. Wat heeft Aggéus van hem geprofeteerd?

Digitized by Google

A. Dat de Heiland in den tweeden Tempel der Joden zoude komen.

88 V. Wat heeft Zacharias van hem geprofeteerd?

A. Deze profeteerde van den feestelijken intogt des Heilands in Jeruſalem; van de dertig zilverlingen, waarvoor hij zoude verkocht worden; van deszelfs wonden in de zijde en in de handen; van de zending des H. Geeſtes, en van het H. Doopſel.

89 V. Wat heeft Malachias, de laatſte onder de Profeten, van hem geprofeteerd?

A. Dat de Heiland in plaats van de veelvuldige oude Offerhanden der Joden, een eenig, aan God veel behagelijker Offer, te weten, de allerheiligſte Offerhande der Miſſe zoude inſtellen.

90 V. Welke zijn de voornaamſte afbeeldſels, waardoor God den Heiland, deszelfs dåden en lijden van te voren heeft bekend gemaakt?

A. De Offerhande van Melchiſedech, het groot Offer van Abraham, het Paaschlam, de koperen Slang, en de onderſcheiden Offerhanden der Joden.

91 V. Waarom heeft God de belofte van den Heiland dikwijls wederom vernieuwd?

A. Op dat de menſchen den Heiland niet vergeten, maar zich over zijne komst verblijden zouden.

VIJF-

Digitized by Google

VIJFDE LES.

Verlangen naar den Heiland; Boodschap der nabijzijnde Geboorte.

92 V. Hebben de menschen zich ook grootelijks op de komst van den Heiland verblijd?

A. Ja, alle vrome; gelijk de Heiland zelf dit van Abraham betuigt. Joan. VIII, 56.

93 V. Hoe verzuchtten de vromen ten tijde van Isaias naar den Heiland?

A. *Dauwt gij Hemelen! den Geregten; gij wolken! regent hem. De aarde opene zich en spruite den Heiland.* Isa. XLV, 8.

94 V. Wat wilden zij door deze woorden te kennen geven?

A. Dat zij den Heiland van den Hemel als den Zoon Gods, en van de aarde als den Zoon des menschen verwachtten.

95 V. Verlangden ook de goddeloze Joden na de komst des Heilands?

A. Ja, toen de tijd zijner komst nabij was, verlangden de goddelooze ook zeer naar hem, maar om eene geheel andere reden als de vrome.

96 V. Waarom verlangden de vromen naar den Heiland?

A. Om door hem van de zonde bevrijd en tot heiligheid en zaligheid geholpen te worden.

97 V. Waarom verlangden de goddeloozen naar den Heiland?

A. Om door hem van de heerschappij der Romeinen bevrijd, en tot groote rijkdommen en aanzien op aarde geholpen te worden.

98 V. Welken wierd het in stilte bekend gemaakt, dat de tijd van de komst des Heilands nabij was? A.

Digitized by Google

A. Zacharias, de allerzaligſte Maagd Maria, Eliſabeth, Eliſabeths geburen en vrienden, en den H. Joſeph.

99 V. Hoe wierd het aan Zacharias bekend gemaakt?

A. De Aartsengel Gabriël boodſchapte hem, dat God hem eenen Zoon zoude geven, welke de Voorlooper des Heilands zoude zijn.

100 V. Hoe wierd het de allerzaligſte Maagd Maria bekend gemaakt?

A. De Aartsengel Gabriël bragt haar de boodſchap, dat God haar tot Moeder van den Heiland had verkozen.

101 V. Hoe ſprak de Engel de H. Maagd aan?

A. *Wees gegroet*, (Maria) *gij zijt vol van genade, de Heer is met u, gij zijt gezegend onder de vrouwen.*

102 V. Waar reisde Maria heen, toen zij deze boodſchap had ontvangen?

A. Naar hare Verwante Eliſabeth.

103 V. Waardoor toonde Eliſabeth, dat haar de nabijzijnde geboorte des Heilands bekend was?

A. Door, dat zij de Maagd Maria met deze groetenis ontving: *Van waar komt mij de genade, dat de Moeder mijns Heeren tot mij komt! Gij zijt gezegend onder de vrouwen, en gezegend is de Vrucht uws ligchaams.*

104 Hoe wierd de nabijzijnde geboorte des Heilands aan de geburen en vrienden van Eliſabeth bekend gemaakt?

A. Toen deze aan het kind van Eliſabeth eenen naam wilden geven, bekwam zijn vader Zacharias op eene wonderbare wijze de ſpraak weder, dankte God, en maakte het aan allen be-

Digitized by Google

bekend, dat dit kind de Voorlooper des Heilands was. Luc. I, 76.

105 V. Hoe wierd zij aan den H. Joseph bekend?

A. God liet hem door eenen Engel zeggen, dat het kind, hetwelk zijne huisvrouw Maria zoude baren, de Heiland was, en dat hij daarom aan hetzelve den Naam Jesus zoude geven. Matth. I. 20. 21.

ZESDE LES.

Geboorte des Heilands en z. v.

106 V. Waar is de Heiland geboren?

A. Te Bethlehem in eenen stal.

107 V. Veroorzaakte de geboorte van den Heiland ook groote vreugde?

A. Ja, de H. H. Engelen verheugden zich er over in den Hemel, en op de Aarde alle goede menschen, die er de tijding van kregen.

108 V. Waarom verheugden zich de Engelen en menschen over de geboorte des Heilands?

A. Om dat zij wisten dat hij de menschen wilde verlossen, en dat hij dezelven ook konde verlossen.

109 V. Konde hij de menschen verlossen?

A. Ja, want hij was Gods eeniggeboren Zoon, waarachtig God gelijk de Vader.

110 V. Waaruit weten wij, dat de Heiland de eeniggeboren Zoon Gods is.

A. De hemelsche Vader heeft er hem driemaal voor verklaard. Matth. III, 17. XVII, 5. Joan. XII, 28. De Heiland heeft het ook zelf ge-

Digitized by Google

geleend, en met groote wonderwerken bewezen.

111 V. Wat naam de eeniggeboren Zoon Gods aan, om onze Heiland te zijn?

A. Een menschelijk ligchaam, en eene menschelijke ziel; of met een woord, de menschelijke natuur.

112 V. Is de Heiland geen enkel mensch?

A. Neen, hij is waarachtig God en waarachtig mensch in éénen persoon. Hij is God van eeuwigheid; maar hij is op den van God bestemden tijd mensch geworden.

113 V. Wie was de Moeder van den Heiland, uit welke hij als mensch is geboren?

A. De allerzaligste Maagd Maria, welke aan eenen timmerman met name Joseph ten huwelijk was gegeven.

114 V. Was de H. Joseph de regte vader van den Heiland?

A. Neen; de allerzaligste Maagd Maria is door een wonder der Almagt en der liefde Gods de Moeder van den Heiland geworden; Joseph was zijn Voedstervader.

115 V. Waarom is Gods Zoon Mensch geworden?

A. Om ons te verlossen en zalig te maken.

116 V. Waar heeft hij ons van verlost?

A. Hij heeft ons verlost, dat is, bevrijd van alle zonde, en van de gevolgen der zonde.

117 V. Waardoor heeft hij ons van de zonde en van de eeuwige gevolgen der zonde bevrijd?

A. Door zijn bitter lijden en sterven.

118 V. Heeft hij ons ook van de tijdelijke gevolgen der zonde bevrijd?

A. Deze heeft hij niet gelijkerhand willen weg-

Digitized by Google

wegneemen; maar als wij zalig sterven, zullen wij door hem van alle kwalen des lichaams en der ziele bevrijd worden.

119 V. Welke zijn de ergste tijdelijke gevolgen der Erfzonde?

A. De verduistering des Verstands, de zwakheid en ongenegenheid des Wils ten goede, en de Heerschappij der kwade begeerlijkheid, om dat deze een groote hinderpaal zijn, om God behoorlijk te dienen.

120 V. Wat heeft de Heiland ons bezorgd, om dezen hinderpaal uit den weg te ruimen?

A. De krachtigste hulpmiddelen, welke zijn zijn heilig Woord, zijn heilig voorbeeld, en de heilige Sacramenten.

121 V. Welke menschen hebben de eerste tijding van de geboorte des Heilands gekregen?

A. De vrome Herders, bij welke een Engel in de helderheid Gods kwam.

122 V. Zijn de Herders ook naar den stal gegaan?

A. Ja, maar eerst hoorden zij nog het gezang der H. H. Engelen: *Eer zij Gode in de hoogte, en vrede op aarde den menschen van goeden wille.*

123 V. Wat vonden zij in den stal?

A. Maria en Joseph; en het kind Jesus vonden zij in eene kribbe liggen, en baden het aan.

124 V. Wanneer is aan het kind den naam Jesus gegeven?

A. Toen het acht dagen oud was.

125 V. Wat beteekent *Jesus?*

A. Jesus beteekent zoo veel als *Heiland, Heilbrenger, Zaligmaker.*

126 V.

Digitized by Google

126 V. Wie hadden op den veertigſten dag na de geboorte des Heilands de vreugde denzelven in den Tempel te zien?

A. Simeon en Anna.

127 V. Wat voor een man was Simeon?

A. Een oud godvreezend man, welke van God de belofte had bekomen, dat hij nog voor zijnen dood den Heiland zoude zien.

128 V. Betoonde Simeon ook, dat hij den Heiland zeer liefhad?

A. Ja, hij nam hem op zijne armen en ſprak: *Heer! nu laat gij uwen knecht in vrede gaan, om dat mijne oogen den Heiland hebben gezien.*

129 V. Wat voor eene vrouw was Anna?

A. Eene weduwe van vier-en-tachtig jaren, die God dag en nacht met vasten en bidden diende.

130 V. Heeft God het nu maar alleen in 't Joodſche Land bekend gemaakt, dat de Heiland geboren was?

A. Neen; maar hij heeft het ook door de verſchijning eener nieuwe helblinkende Star aan de geheele wereld geöpenbaard.

131 V. Zijn er ook eenigen uit vreemde landen tot den Heiland gekomen, om dat zij de Star zagen?

A. Ja, wijze mannen uit het Oosten (de H. H. drie Koningen) begaven zich aanſtonds, toen zij de Star zagen, op reis, om den Heiland op te zoeken.

132 V. Waar zochten zij hem?

A. Zij zochten hem eerst te Jeruſalem, maar vonden hem te Bethlehem.

133 V. Hoe kwamen zij te Bethlehem?

A. Zij ontwaarden door den Koning Herodes,

Digitized by Google

des, dat Bethlehem de Geboorteplaats des Heilands was; en de Star toonde er hun den weg naar toe.

134 V. Wat deden zij toen zij den Heiland vonden?

A. Zij vielen voor hem neder, baden hem aan, en *droegen hem groote Geschenken op, Goud, Wierook en Mirre.*

ZEVENDE LES.

Vervolging, Vlugt, en vrome Jeugd des Heilands.

135 V. Wierd het Kind Jezus ook al vroegtijdig gehaat en vervolgd?

A. Ja; Herodes haatte het en zocht het te dooden.

136 V. Wat deed hij om het Kind te dooden?

A. Hij liet te Bethlehem en in den geheelen omtrek alle Kinderen ombrengen, die twee Jaren en daar onder oud waren.

137 V. Hoe kwam het dat Jesus daar niet wierd omgebragt?

A. God had aan den Voedstervader des Heilands te voren laten zeggen, dat hij met het Kind en deszelfs Moeder naar Egijpte zoude vlugten; hetwelk hij ook heimelijk deed.

138 V. Is 't Kind Jesus in Egijpte gebleven?

A. Neen; toen Herodes gestorven was, ging Joseph met het Kind en deszelfs Moeder naar Nazareth.

139 V. Hoe heeft het Kind Jesus zich te Nazareth gedragen?

Digitized by Google

A. Zoo, dat God en alle goede Menſchen er vreugde uit ſchepten, en dat het aan alle Kinderen tot een voorbeeld konde dienen.

140 V. Hoe deed hij dit?

A. Hij had God voor oogen, en deed altoos *wat* God wilde hebben, *om dat*, *hoedanig*, *wanneer* en *waar* God het wilde hebben.

141 V. Kunt gij mij eenige voorbeelden aanhalen van hetgene hij in zijne Jeugd heeft gedaan, om dat het aan God welbehagelijk was?

A. Ja; bijzonderlijk deze vier. 1. Hij was zijnen Ouderen gehoorzaam. 2. Hij ging godvruchtig ter Kerke. 3. Hij gedroeg zich zoo wel te Jeruſalem in de Tempelſchool. 4. Hij was zeer naarſtig in den arbeid; en dit alles deed hij, om dat het aan God welbehagelijk was.

142 V. Toonde hij ook hoe zich de aankomende Jeugd moet gedragen?

A. Ja; hij toonde, dat deze des te wijzer moet trachten te worden, hoe zij meer in ouderdom toeneemt.

143 Waardoor toonde hij dit?

A. Door dat hij zelf met den aanwas zijner jaren zijne groote Wijsheid meer en meer aan den dag leide. Luc, II, 32.

144 V. Moeten wij trachten de Deugden van den Heiland te leeren kennen, en hem in dezelve na te volgen?

A. Ja; want hij heeft gezegd: *Ik heb u een voorbeeld gegeven, op dat gij doen zoudet, gelijk ik gedaan heb.* Joan. XIII, 15. 1 Petr. II, 21.

ACHT-

Digitized by Google

ACHTSTE DES.

Voorbereiding tot het openbaar Leerambt van Jesus.

145 V. Hoe lang diende de Heiland God in ſtilte te Nazareth?

A. Tot dat hij bijna dertig jaren oud was. Toen maakte hij een begin met zijn openbaar Leerambt.

146 V. Wie bereidde de menſchen tot het waardig ontvangen van den Heiland, en tot het behoorlijk aanhooren zijner Leering?

A. De H. Joannes de Dooper.

147 V. Waardoor bereidde hij er de menſchen toe?

A. Door dat hij in hen een waar berouw over hunne zonden, en grooten eerbied jegens den Heiland poogde te verwekken.

148 V. Wat kunnen wij daaruit leeren?

A. Dat ook wij ons hart door berouw en door eerbied jegens den Heiland moeten voorbereiden, indien het lezen of aanhooren van zijne H. Leer ons tot zaligheid zal verſtrekken.

149 V. Heeft de Heiland zich zelven ook nog bijzonderlijk tot zijn Leerambt voorbereid?

A. Ja; door ootmoedigheid, door vasten en bidden, en door den ſtrijd tegen de bekoringen des Duivels.

150 V. Was het noodig dat de Heiland zich zoo voorbereidde?

A. Neen; hij deed dit om ons te troosten en te onderrigten.

Digitized by Google

NEGENDE LES.

Openbaar Leerambt van Jesus.

151 V. Reisde de Heiland alleenig rond om te leeren?

A. Neen; hij nam aanstonds in den beginne eenige Leerlingen aan, uit welke hij naderhand zijne twaalf Apostelen verkoos.

152 V. Waar geleidde hij zijne Leerlingen het eerst heen?

A. Naar eene bruiloft te Cana, alwaar hij water in wijn veranderde, en zijne Leerlingen in het Geloof aan zijne Godheid versterkte.

153 V. Wat leerde hij?

A. Dat de hemelsche Vader de menschen zoo liefheeft; wat hij heeft gedaan, om de menschen in den Hemel te helpen, en wat wij moeten doen en laten om in den Hemel te komen.

154 V. Hoe leerde hij?

A. Op eene zoo wonderlijk schoone wijze, dat ook zijne vijanden zelve daarover verbaasd stonden.

155 V. Deed hij den menschen nog meer goed, dan dat hij hen zoo goed onderrigtte?

A. Ja; Hij kwam hun ook in alle hunne nooden door zijne Mirakelen te hulpe.

156 V. Kunt gij mij eenige Mirakelen noemen, die hij gedaan heeft?

A. Hij maakte de blinden ziende, de kreupelen gaande, de dooven hoorende, en de stommen sprekende. Hij genas de zieken, spijsde vele duizend hongerigen met weinige broo-

Digitized by Google

brooden; dreef de Duivelen uit, en wekte ook dooden wederom op tot het leven.

157 V. Waarom deed hij zoo vele en zoo heilzame Mirakelen?

A. 1. Om de menſchen volkomenlijk te overtuigen, dat hij de beloofde Heiland, de eeniggeboren Zoon Gods was.

2. Om ons Gods barmhartigheid klaarlijk voor oogen te ſtellen.

158 V. Heeft hij ook uitdrukkelijk geleerd, dat hij de Zoon Gods was?

A. Ja; meermalen, ook openlijk in den Tempel en zelfs voor de Regtbank. Joan. VIII. X. XVIII.

159 V. Door welk Mirakel heeft hij zijne Godheid het allerduidelijkſte bewezen?

A. Door zijne verrijzenis van de dooden.

160 V. Kwamen er ook vele menſchen bij hem?

A. Ja; zij kwamen van alle kanten in groote menigte bij hem.

161 V. Hoe ontving hij hen?

A. Allen, die met eene goede meening bij hem kwamen, ontving hij zeer vriendelijk, inzonderheid de boetvaardige Zondaars; doch op het liefderijkſte ontving hij de kinderen.

162 V. Betoonde hij zich ook liefderijk jegens diegene, die niet met het goede oogmerk bij hem kwamen, om zich te beteren?

A. Ja; dezen betoonde hij zijne liefde met hen nadrukkelijk tot beterſchap te vermanen.

163 V. Deed de Heiland ook groote moeite, om de menſchen te onderwijzen en hen in allen nood te helpen?

A. Hij deed er onbeſchrijvelijk groote moei-

Digitized by Google

te toe. Hij was den geheelen dag bezig; en bragt nog dikwijls daarenboven den ganschen nacht in het Gebed door.

164 V. Wat zocht hij door deze zijne groote moeite?

A. Niet anders, als de eer Gods en de zaligheid der zielen. Joan. II, 17 Matth. XX, 28.

165 V. Zocht hij er niets door voor zich zelven?

A. Neen; hij verloochende zich zelven in alle dingen.

166 V. Aan wien schreef hij al het goede toe, wat hij deed?

A. Aan zijnen hemelschen Vader, en aan het geloove diergener, welke hij hielp. Joan. VII, 16. XIV, 10. Marc. V, 34.

167 V. Beminden hem ook alle menschen, om dat hij zoo veel goeds deed?

A. Alle weldenkende menschen beminden hem zeer; maar de ondeugende haatten hem des te meer, hoe hij meer goed deed.

168 V. Waardoor toonden de ondeugenden het eerst hunnen haat tegen den Heiland?

A. Door dat zij hem eenen kwaden naam zochten te geven.

169 V. Schold de Heiland weder, als hij gelasterd wierd?

A. Neen; hij wierd nooit boos over eene beleediging, die hem alleenig aanging.

170 V. Lieten de vijanden van Jesus het er bij berusten, dat zij hem lasterden?

A. Neen; zij zochten hem zelfs te dooden. Eens wilden zij hem van eenen hoogen Berg stooten, en tweemaal doodsteenigen; maar de Heiland ontging heimelijk hunne handen.

Digitized by Google

171 V. Zoude hij hunne handen wel niet altijd hebben kunnen ontgaan?

A. Ja; maar dit wilde hij niet, om dat hij uit vrijwillige gehoorzaamheid jegens zijnen hemelschen Vader en uit liefde jegens de menschen wilde lijden en eenen smartelijken dood sterven.

TIENDE LES.

De laatste Levensdagen van Jesus.

172 V. Waar wilde de Heiland lijden en sterven?

A. Te Jerusalem; daarom kwam hij er tegen de goede Week te rugge, en hield op Palmzondag zijne feestelijke Intrede in deze goddelooze stad.

173 V. Toonde hij ook dat hij deze stad bijzonderlijk beminde?

A. Ja; hij weende over dezelve, en wijdde haar zijne laatste levensdagen toe.

174 V. Wat voor een bewijs zijner liefde gaf hij aan alle menschen eer dat hij zijn laatste Lijden begon?

A. Hij vermaakte hun in zijn Testament iets oneindig heerlijkers, als ooit een aardsche Koning aan zijne kinderen heeft kunnen vermaken, vermits hij het allerheiligste Sacrament des Autaars instelde.

175 V. Wat deed hij, toen hij het allerheiligste Sacrament had ingesteld?

A. Toen nam hij van zijne geliefde Leerlingen affcheid, en ging met hun naar den Olijfberg.

Digitized by Google

176 V. Wat deed hij, toen hij voor de Beek Cedron kwam?

A. Daar bleef hij ſtaan, verhief zijne Oogen ten Hemel, en bad overluid voor zijne toenmalige Leerlingen en ook voor ons.

ELFDE LES.

Laatſte Lijden en Dood van Jeſus.

177 V. Waar ging hij met zijne Leerlingen henen, toen hij het Gebed had geëindigd?

A. Naar den Hof Gethſemani, waar hij begon bedroefd te worden, te ſidderen en te beven, en zeide: *mijn ziel is bedroefd tot den dood toe.*

178 V. Tot wien nam hij in zijne droefheid zijne toevlugt?

A. Tot God zijnen hemelſchen Vader; hij viel op zijn aangezigt, en bad tot drie malen toe: *Vader! is 't mogelijk, laat dezen kelk van mij gaan; doch niet mijn, maar uw Wil geſchiede.*

179 V. Had hij ook veel onder dit Gebed te lijden?

A. Ja; hij geraakte in eenen doodsangst, en zweette bloed.

180 V. Zorgde hij in zijne benaauwdheid ook nog voor zijne Leerlingen?

A. Ja; hij kwam ieder maal bij hen, als hij had gebeden, en hij vermaande hen tot waken en bidden.

181 V. Wat gebeurde, toen hij voor den derden keer had gebeden?

A. Toen liet hij zich van zijnen Leerling Ju-

Digitized by Google

Judas verraden, en van de vijandelijke bende gevangen nemen en binden.

182 V. Waar hebben zij hem gebonden het eerst henen geleid?

A. Naar Annas, bij wien een der krijgsknechten hem een' kinnebakslag gaf.

183 V. Waar liet Annas hem gebonden henen brengen?

A. Naar den Hoogepriester Caïphas, bij wien de Joodsche Raad was vergaderd.

184 V. Welk vonnis sprak deze Raadsvergadering over hem uit?

A. Zij verklaarde hem den dood schuldig, om dat hij de waarheid sprak, dat hij de Christus de eeniggeboren Zoon Gods was.

185 V. Moest de Heiland ook na het doodvonnis dien nacht door veel lijden?

A. Ja; de mannen, die hem bewaakten, blinddoekten zijne Oogen, en dreven den spot met hem.

186 V. Naar wien bragten zij hem op goeden Vrijdag 's morgens.

A. Naar den Regter te Jerusalem, Pontius Pilatus, die hem zoude laten kruisigen.

187 V. Wilde Pilatus dit ook aanstonds doen?

A. Neen; want hij merkte wel, dat Jesus onschuldig was, en dat de Joden hem uit nijd valschelijk beschuldigen.

188 V. Stelde hem Pilatus dan toen weder in vrijheid?

A. Neen; hij zocht de zaak van Jesus van zich af te schuiven; en toen hij dit niet konde, was hij op middelen bedacht, om den Heiland van den dood te redden, zonder den Joden misnoegen te baren.

Digitized by Google

189 V. Hoe zocht hij deze zaak van zich af te schuiven?

A. Toen hij hoorde dat Jesus een Galileer en van het Regtsgebied van Herodes was, zond hij hem tot Herodes, die zich ten dien tijde te Jerusalem ophield.

190 V. Welke beschimping deed Herodes den Heiland aan?

A. Hij liet hem een wit spotkleed aantrekken, begekte hem, en zond hem in deze kleeding naar Pilatus te rugge.

191 V. Welke middelen bedacht Pilatus om den Heiland van den dood te redden, zonder den Joden misnoegen te baren?

A. 1. Hij gaf aan de Joden de keus of zij Jesus of den moordenaar Barabbas in het leven wilden houden.

2. Hij liet Jesus geeselen, waarna de krijgsknechten hem met doornen kroonden en zeer mishandelden.

3. Hij stelde Jesus in zijne aandoenelijke mismaaktheid aan het volk voor, om medelijden jegens hem te verwekken.

192 V. Wat gebeurde toen de Joden den zoo zeer misvormden en deerniswaardigen Jesus zagen?

A. Toen schreeuwden zij nog meer als te voren: *kruisig hem!* en bedreigden Pilatus met de ongenade des Keizers, indien hij hem losliet.

193 V. Wat deed Pilatus als hij van de ongenade des Keizers hoorde spreken?

A. Toen stond hij uit menschenvreeze den Joden hunnen eisch toe, beleed plegtig de on-

onſchuld van Jeſus, en leverde hem aan het krijgsvolk over, om gekruisſigd te worden.

194 V. Waar zoude hij gekruisſigd worden?

A. Op den Berg Calvariën, niet ver van Jeruſalem.

195 V. Wie bragt het zware kruis naar den Berg?

A. De Heiland zelf moest het dragen.

196 V. Konde hij het alleen op den Berg brengen?

A. Neen; daarom dwongen zij Simon van Cijrene, hem het kruis achterna te dragen.

197 V. Zorgde Jeſus ook nog op den weg des kruizes voor de zijnen?

A. Ja; hij vertroostte de vrouwen, die over hem weenden, en gaf haar eene heilzame vermaning tot boetvaardigheid, en tot verwijdering van de goddeloozen.

198 V. Wat gebeurde, toen zij met hem op den Calvarieberg waren gekomen?

A. Zij trokken hem zijne kleederen uit, gaven hem Mirrenwijn met galle gemengd te drinken en kruisſigden hem.

199 V. Hoe kruisſigden zij hem?

A. Na dat hij zich goedwillig op den langen kruisbalk had gelegd, en zijne armen op den dwarsbalk uitgeſtoken; nagelden zij zijne Handen en Voeten aan het hout vast, en rigtten hem met het kruis in de hoogte.

200 V. Hoe verdroeg de Heiland alle ſmaad en lijden?

A. Vrijwillig, ſtilzwijgend met geduld, om dat hij God en de menſchen zoo liefhad.

201 V. Wierd hij alleenig gekruisſigd?

A. Neen; ook nog twee misdadigers, de een

een aan zijne regter en de ander aan zijne linker Hand.

202 V. Hadden ook allen, die den Heiland aan het kruis zagen hangen, medelijden met hem?

A. Neen; de goddelooze Joden lasterden en beſpotten hem nog toe, zoo veel zij maar konden.

203 V. Leed de goede Heiland aan het kruis nog eene grootere ſmart, als die, welke het hangen aan de nagelen hem veroorzaakte?

A. Ja; te weten, dat diegene, die hem kruisſigden en lasterden, zich zoo zeer bezondigden; dit ſwartte hem het meest, om dat hij God en de menſchen zoo liefhad.

204 V. Gaf hij ook te kennen, dat hij diegene nog beminde, welke hem kruisſigden en lasterden?

A. Ja; want hij veröntſchuldigde hen en bad voor hen, met luide ſtemme uitroepende: *Vader! vergeef het hun, want zij weten niet, want zij weten niet, wat zij doen.*

205 V. Op welk uur van den dag kruisſigden zij hem?

A. Op goeden Vrijdag 's morgens tuſchen negen en twaalf uren.

206 V. Door welke wonderteekenen gaf God de grootheid van diengenen te kennen, die aan het kruis leed, en de gruwelijkheid der zonde, welke de menſchen hier begingen?

A. Door eene verſchrikkelijke Zonverduistering, welke tot aan den dood des Heilands duurde.

207 V. Heeft de Heiland nog meermalen aan het kruis geſproken, als toen hij voor zijne vijanden bad?

A.

Digitized by Google

A. Ja; tot zeven malen toe. De tweedemaal, toen hij den Misdadiger het Paradijs beloofde. De derdemaal, toen hij zijne moeder aan Joannes aanbeval. De vierdemaal, toen hij tot zijnen hemelschen Vader riep: *Mijn God! mijn God! waarom hebt gij mij verlaten?* De vijfdemaal, toen hij zeide dat hij dorst had. De zesdemaal, toen hij zeide: *het is volbragt.* De zevende en laatstemaal, toen hij na den middag om drie uren stierf.

208 V. Hoe stierf hij?

A. Hij riep met eene sterke stem: *Vader! in uwe handen beveel ik mijnen Geest!* en als hij dit gezegd had, neigde hij zijn Hoofd en gaf zijnen Geest.

209 V. Hebben het ook eenigen van zijne vrienden en vriendinnen gezien, hoe hij aan het kruis leed en stierf?

A. Ja; en ook zelfs zijne lieve Moeder.

210 V. Moesten deze er niet ten uitersten over aangedaan zijn?

A. Ja; voornamelijk om dat zij wisten wie degene was, die leed, waarom en voor welke hij leed en stierf.

211 V. Wie was hij?

A. Gods eeniggeboren Zoon, die uit liefde mensch geworden, als mensch stierf; want als God konde hij niet sterven.

212 V. Waarom leed en stierf hij?

A. Niet uit dwang, maar vrijwillig uit liefde.

213 V. Voor wie leed en stierf hij?

A. Voor alle menschen, om allen te verlossen en zalig te maken.

214 V. Leed en stierf hij dan ook voor u niet?

A. Ja;

Digitized by Google

A. Ja; ook voor mij is de Heiland vrijwillig uit enkele liefde geſtorven. Gal. II, 20.

215 V. Welken dank zijt gij hem daarvoor wel ſchuldig?

A. Dat ik hem van ganſcher harte weder beminne, en dus gaarne alles doe, wat hem behaagt, en alles late wat hem mishaagt.

216 V. Welke wonderen verheerlijkten den dood des Heilands?

A. Het Voorhangſel in den Tempel ſcheurde, de Aarde beefde, de Steenrotſen borsten, de Graven gingen open, en vele ligchamen der Heiligen ſtonden op.

217 V. Waar bleef de Heilige Ziel des Heilands na zijnen dood?

A. Zij daalde neder in den Voorburg der Helle, welke ook het Paradijs of Abrahams ſchoot wordt genoemd.

218 V. Wat verſtaat men door den Voorburg der Helle?

A. De plaats, in welke alle diegene, die tot dien tijd toe in de genade Gods geſtorven en van alle zonden gezuiverd waren, er op wachtten, dat de Heiland zoude komen en hen in den Hemel binnenvuren. 1 Petr. III, 19. 20. Epheſ. IV, 8. 9.

219 V. Geſchiedde er ook iets aan het H. Ligchaam des Verloſers, waaraan hij had moeten ſterven, indien hij niet reeds te voren al was dood geweest?

A. Ja, een der krijgsknechten ſtak met eene ſpeer in deszelfs zijde, waaruit Bloed en Water vloeide.

220 V. Is het heilig Ligchaam van den Zaligmaker aan het Kruis blijven hangen?

A.

Digitized by Google

A. Neen; Joseph van Arimathéa en Nicodemus bragten hetzelve in een nieuw Graf, en wentelden er eenen grooten steen voor.

221 V. Welke voorzorg gebruikten de Joden, om voor te komen, dat het H. Ligchaam niet zoude gestolen worden?

A. Zij stelden eene wacht voor het Graf, en verzegelden den Grafsteen.

222 V. Waartoe diende door Gods beschikking deze voorzorg?

A. Om de verrijzenis nog beter te bevestigen; want de Wachters wierden ook getuigen van dezelve.

223 V. Hoe waren allen, die den Heiland beminden, over zijnen dood te moede?

A. Zij waren er allerbedroefdst over.

TWAALFDE LES.

Verrijzenis en Hemelvaart.

224 V. Wierd hunne droefheid ook ras in vreugde veranderd?

A. Ja; op den derden dag na den dood van Jesus, op den H. Paaschdag, op welken hij weder van de dooden opstond.

225 V. Wie kregen de eerste tijding van de verrijzenis?

A. De vrome Vrouwen, die 's morgens vroeg naar het Graf gingen om het H. Ligchaam te zalven.

226 V. Wat wenschten de vrome Vrouwen op den weg naar het Graf?

A. Dat iemand mogte komen en den zwaren steen van het Graf afwentelen.

227 V.

Digitized by Google

227 V. Wierd die wensch vervuld?

A. Ja, terwijl zij nog op weg waren, kwam snel een Engel des Heeren uit den Hemel, wentelde den steen af en ging er op zitten. De Wachters van het Graf wierden er zoo door verschrikt, dat zij op de vlugt gingen.

228 V. Door wien kregen de Vrouwen de eerste tijding van de verrijzenis des Heilands?

A. Door de twee Engelen, die zij in het Graf vonden.

229 V. Hebben zij er geene andere verzekering van gekregen, als door de Engelen?

A. Ja; de Heiland is ook aan de Vrouwen verschenen; aan zijne Jongeren verscheen hij meermalen.

230 V. Liet de Heiland zich alleen maar aan zijne Jongeren zien?

A. Neen; maar zij mogten hem ook aanraken; hij onderwees hen, en at met hen gelijk te voren.

131 V. Aan wie is de Heiland op Paaschmorgen verschenen?

A. Het allereerst aan Maria Magdalena, en daarna aan de overige Vrouwen, die naar het Graf waren gegaan.

232 V. Aan wie is hij op Paaschdag na den middag verschenen?

A. Aan de twee Leerlingen die naar Emmaus gingen en aan Petrus.

233 V. Aan wie is hij op den avond van Paaschdag verschenen?

A. Aan alle de Apostelen te Jerusalem, behalve Thomas.

234 V. Is hij ook niet aan Thomas verschenen?

A.

Digitized by Google

A. Ja; op den eerſten Zondag na Paſchen verſcheen hij weder aan alle Apostelen te Jeruzalem en ook aan Thomas.

235 V. Is hij aan zijne Apostelen nergens elders als te Jeruſalem verſchenen?

A. Ook aan het Galiléiſche Meer en op eenen Berg in Galileën. Op den Berg verſcheen hij aan meer als vijfhonderd broeders te gelijk.

236 V. Hoe lang bleef de Heiland na zijne verrijzenis nog zigtbaar op aarde?

A. Veertig dagen lang.

237 Wat deed hij op den veertigſten dag na zijne verrijzenis?

A. Toen geleidde hij zijne Apostelen uit de ſtad Jeruzalem op den Olijfberg, zegende hen, en voer zigtbaar voor hunne oogen ten Hemel.

238 V. Geleidde hij ook eenigen met zich in den Hemel?

A. Ja; alle diegene, welke in Abrahams ſchoot waren. Epheſ. IV, 8.

239 V. Is hij ook hoog in den Hemel verheven?

A. Hij zit aan de regterhand van zijnen hemelſchen Vader. Epheſ. I, 20. 23.

240 V. Wat wil dat zeggen: Hij zit aan de regterhand zijns Vaders?

A. Dit wil zeggen: Hij heeft met den Vader alle heerſchappij over alles, wat in den Hemel en op de Aarde is.

241 V. Zagen de Apostelen den Heiland ook lang na, toen hij ten Hemel voer?

A. Zij zagen hem met vreugde en met weemoedigheid na, tot dat er twee Engelen kwamen en tot hen zeiden: *Wat ſtaat gij hier en ziet den Hemel aan? Deze Jeſus zal even zoo*

Digitized by Google

(zigtbaar) *wederkomen, als gij hem hebt zien opklimmen.* Hierna keerden zij naar Jeruzalem weder, en bereidden zich tien dagen lang tot de komst van den beloofden H. Geest.

242 V. Hebben wij ook reden ons over de Verrijzenis en de Hemelvaart des Heilands te verblijden?

A. Ja; want de Verrijzenis en de Hemelvaart kunnen dienen, om ons Geloof te bevestigen, onze Hoop te verſterken, onze Liefde zoo te vermeerderen, dat wij er door bewogen en geholpen worden, gedurig in het geloof van den Zoon Gods te leven. 2 Cor. V, 14. Gal. II, 20.

243 V. Wat beteekent dat: in het Geloof van den Zoon Gods leven?

A. Dit beteekent alles ſteeds vastelijk gelooven, wat de Zoon Gods onze Heiland heeft geleerd, en ons geheel leven naar zijne Leering en voorbeeld inrigten, welk een ieder, die tot de Zaligheid wil geraken, noodzakelijk moet doen. Tit. II, 11—13.

III. ONDERWIJS.

HEILIGMAKING.

EERSTE LES.

Verzorging door den H. Geest; deszelfs zending.

244 V. Wat wordt er toe vereischt om beſtendig in het geloof van den Zoon Gods te kunnen leven?

A. Deze drie ſtukken:

1. Dat ons het Evangelie behoorlijk verkondigd worde. 2. Dat

Digitized by Google

2. Dat wij er volledige zekerheid van verkrijgen, welke in 't bijzonder de Leer van Christus en welke de ware zin derzelve is.

3. Dat ons het vermogen worde medegedeeld, ons leven volgens de Leering en het voorbeeld van onzen Heiland in te rigten.

245 V. Waardoor heeft de Heiland voor deze drie ſtukken gezorgd?

A. Door den H. Geest, welken hij aan zijne Apostelen gezonden, en aan zijne Kerk tot eenen gedurigen Leeraar beloofd heeft; en die ook aan alle Regtgeloovigen tot hunne Heilig- en Regtvaardigmaking in de Kerk des Heilands door de H. H. Sacramenten wordt medegedeeld. Tit. III, 4–7.

246 V. Wanneer zond de Heiland aan zijne Apostelen den H. Geest?

A. Op het H. Pinxter-feest, den vijftigſten dag na Paſchen.

247 V. Waarom zond hij hun denzelven?

A. Om er hen door bekwaam te maken, het H. Evangelie behoorlijk na te komen en te verkondigen.

248 V. Wie heeft het allereerst de Prediking des Evangelie's begonnen?

A. De H. Petrus, die aanſtonds na de zending van den H. Geest te Jeruſalem aan de Joden verkondigde en bewees, dat God den Heiland, wien zij hadden gekruisſigd, wederom had opgewekt en aan zijne regterhand verhoogd.

249 V. Geloofden ook velen aan den Heiland terſtond na deze Prediking?

A. Ja; omtrent drie duizend.

Digitized by Google

TWEEDE LES.

De Allerheiligſte Drievuldigheid.

250 V. Waardoor namen de Apostelen diegene, welke aan den Heiland geloofden, tot Ledematen der Kerke aan?

A. Door het H. Doopſel.

251 V. In welken Naam moet naar het bevel des Heilands het H. Doopſel worden toegediend?

A. In den Naam des Vaders, en des Zoons en des heiligen Geestes. Amen.

252 V. Wie is deze Vader?

A. God onze hemelſche Vader.

253 V. Wie is deze Zoon?

A. De eeniggeboren Zoon Gods, wien de hemelſche Vader ons tot Heiland heeft gezonden. Deze is als God van Eeuwigheid uit God den Vader, en als Mensch in den tijd uit de Maagd Maria geboren.

254 V. Hoe vele Naturen heeft onze Heiland?

A. Twee Naturen, eene Goddelijke en eene Menſchelijke; want hij is waarachtig God en waarachtig Mensch in eenen Perſoon.

255 V. Voor wien moeten wij onzen Heiland houden, als wij hem ten opzigte van God betrachten?

A. Dat hij als God aan zijnen Hemelſchen Vader volmaaktelijk gelijk, maar als Mensch minder als de Vader is. Joan. X, 30. XIV, 28.

256 V. Voor wien moeten wij den Heiland houden, als wij hem met opzigt tot ons zelven beſchouwen?

A.

Digitized by Google

A. 1. Dat hij van eeuwigheid onze God, onze Heer, onze Schepper en Onderhouder is gelijk de Vader. 2. Dat hij in den tijd is geworden onze Verlosser en Zaligmaker; - onze Leeraar en Voorbeeld; - onze Vriend en Broeder; - onze Middelaar en Voorspreker; - onze Hoogepriester, offer en onze Zielenspijs; en dat hij na onzen dood onze Regter zal zijn.

257 V. Wie is de H. Geest, die over de Apostelen afdaalde en in wiens Naam wij gedoopt worden?

A. De Geest des Vaders en des Zoons, die ook waarlijk God is. Hand. der Ap. V, 3. 4.

258 V. Van wien komt de H. Geest voort?

A. Hij is van den Vader en van den Zoon te zamen van eeuwigheid voortgekomen. Joan. XV, 26.

259 V. Voor wien moeten wij den H. Geest houden, als wij hem volgens zijne goddelijke Eigenschappen betrachten?

A. Dat hij gelijk de Vader en de Zoon onze God, onze Heer, onze Schepper en Onderhouder is.

260 V. Voor wien moeten wij hem houden, als wij hem volgens zijne Genadewerkingen betrachten?

A. Voor onzen Heiligmaker, Tit. III, 5, Voorspreker, Rom. VIII, 26., Vertrooster, Joan. XIV, 16. en Leeraar, 1 Cor. XII, 11. Joan. XIV, 26.

261 V. Hoe vele zijn dus waarlijk God?

A. Drie, God de Vader, God de Zoon en God de H. Geest.

262 V. Zijn zij ook drie Goden?

Digitized by Google

A. Neen, zij zijn drie goddelijke Perſonen, maar ſlechts één God, 5 Moijſ. VI, 4., om dat alle drie niet maar gelijke, maar even dezelfde goddelijke Eigenſchappen, eene en dezelfde goddelijke Natuur hebben.

263 V. Is dit geheel zeker?

A. Het is onfeilbaar zeker om dat het God heeft gezegd.

264 V. Waarom wordt de Vader de eerſte, de Zoon de tweede, en de H. Geest de derde Perſoon genoemd?

A. Niet; als of zij niet alle drie even oud of even volmaakt waren; maar om dat de Zoon van den Vader geboren is en de H. Geest van beiden voortkomt.

265 V. Kunnen wij wel begrijpen, hoe de drie goddelijke Perſonen maar één eenig God zijn?

A. Neen, dit is een onbegrijpelijk, aanbiddenswaardig Geheim, welk het Geheim of Mijſterie der allerheiligſte Drievuldigheid of ook der Drieëenheid genoemd wordt.

266 V. Aan wien moeten wij al datgeen danken, wat God tot onze Zaligheid heeft gedaan en nog doet?

A. Aan alle drie goddelijke Perſonen.

267 V. Is er nogtans niet iets, hetwelk den Zone Gods alleen toekomt?

A. Ja; dat hij de menſchelijke Natuur heeft aangenomen; maar wij hebben onze verloſſing ook aan den Vader en aan den H. Geest te danken.

268 V. Moeten wij dan hun allen driën niet dezelfde eer en dankbaarheid betoonen?

A. Ja; dit geven wij ook te kennen, als wij

wij zeggen: Eer zij den Vader en z. v., óf als wij het Teeken des H. Kruizes maken.

DERDE LES.

Verkondiging van het Evangelie.

269 V. Wanneer is het geheim der allerheiligſte Drievuldigheid eerst regt aan de wereld bekend geworden?

A. Toen de H. H. Apostelen hetzelve, gelijk ook al hetgeen, wat de Heiland tot onze zaligheid heeft geleerd en gedaan, (hetwelk te zamen met reden Evangelium, dat is, blijde Boodſchap wordt genoemd) verkondigden.

270 V. Aan wie hebben de Apostelen het H. Evangelie verkondigd?

A. Vooreerst aan de Joden te Jeruſalem en in het Joodſche Land; daarna aan de Samaritanen, en eindelijk aan de Heidenen.

271 V. Waren er ook velen, die aan het Evangelie geloofden en zich lieten doopen?

A. Ja; derzelver getal vermeerderde van dag tot dag, voornamelijk onder de Samaritanen en Heidenen.

272 V. Hoe wierden de Gedoopten genoemd?

A. In 't eerst, Geloovigen en Heiligen, en naderhand Christenen.

273 V. Stond het den ongeloovigen Joden en Heidenen goed aan, dat de Christenen zoo zeer vermenigvuldigden?

A. Neen; zij vervolgden de Apostelen en ook de andere Christenen overal op de gruwzaamſte wijze; maar ondanks deze gruwelijke

Digitized by Google

vervolgingen wierd het Evangelie zeer ſne door de Apostelen verbreid.

274 V. Waardoor overtuigden de Apostelen de menſchen van de waarheid des Evangelie's?

A. Voornamelijk door de menigvuldige Mirakelen, welke zij in den Naam van Jeſus deden, en door hunnen vromen levenswandel.

275 V. Waarnaar rigtten de Apostelen hunnen levenswandel in?

A. Naar het voorbeeld van den Zaligmaker, wien zij in alle ſtukken naauwkeurigſijk navolgden, ook hierin, dat zij hun leven gaarne voor de waarheid van het Evangelie ten beste gaven.

VIERDE LES.

Heilige Levenswandel der eerſte Christenen. Vervolgingen.

276 V. Hoe gedroegen zich de eerſte Christenen?

A. Zij waren ook allen, naar het voorbeeld der Apostelen, getrouwe Navolgers van den Heiland. Hand. der Ap. II, 32. IV, 42.

277 V. Welk Gebod wierd bij hen op het allerzorgvuldigſte onderhouden?

A. Het Gebod der Liefde, hetwelk het voornaamſte Gebod der Christenen is; zij waren allen één hart en ééne ziel.

278 V. Waaruit ontſtond deze groote liefde en eendragt?

A. Om dat zij den Heiland met zoo groote liefde aanhingen, en den wil Gods tot het eenig rigtſnoer van den hunnen maakten.

279 V.

Digitized by Google

279 V. Waardoor poogden zij zich in de liefde jegens God en jegens den medemensch te bevestigen?

A. Dat zij dagelijks in de Leere der Apostelen, in de gemeenschap van de breking des broods en in het Gebed volhardden, en ook de hinderpalen der liefde zorgvuldiglijk uit den weg ruimden.

280 V. Hebben de vervolgingen der Christenen lang geduurd?

A. Drie honderd jaren lang.

281 V. Hoe wierden de Christenen vervolgd?

A. Zij wierden van hunne goederen beroofd, en ook op het gruwelijkste gemarteld en gedood.

282 V. Hoe verdroegen zij deze Martelingen?

A. Allen, ook zelfs kinderen verdroegen dezelve met geduld en met blijdschap.

283 V. Wierden er vele Christenen gedood?

A. Ja; somtijds vele honderden, ja duizenden op éénen dag; maar het getal der Christenen groeide gedurig meer aan.

284 V. Wat bleek zeer duidelijk daaruit, dat gedurende zoo gruwzame vervolgingen het getal der Christenen steeds aangroeide?

A. Dat de uitbreiding des Christendoms een wonderwerk van de Almagt Gods was; en dat gevolglijk de Leeren van hetzelve onfeilbaar zeker van God zijn.

VIJFDE LES.

Noodzakelijkheid en Bestaan eener onfeilbare Kerk.

285 V. Kunnen wij in het Geloof van den Zoon Gods (244 Vr.) leven, indien wij geene

Digitized by Google

volledige zekerheid hebben, welke in 't bijzonder de Leeren van Christus zijn, en welke derzelver ware zin is?

A. Neen; deze zekerheid is het tweede ſtuk, hetwelk er noodzakelijk toe vereiſcht wordt.

286 V. Moeten wij dus ook niet een bekwaam middel hebben, om tot deze zekerheid te geraken?

A. Ja; en dit middel om de Leering van Christus te kennen, moet zoo geſteld zijn, dat alle vernuftige menſchen hetzelve kunnen aanwenden en er eene volkomene zekerheid door verkrijgen: want God wil, dat *alle menſchen tot de kennis der waarheid zullen komen*, 1 Tim. II, 4.

287 V. Hoe vele middelen hebben de menſchen uitgedacht, om de leering van Christus te kennen?

A. Deze vier maar, welke zijn: 1. Het eigen onderzoek in de H. Schrift; 2. de uitlegging der Geleerden; 3. het Eigen-geest-getuigenis; en 4. de Kerk van Christus.

288 V. Is een van de drie eerſten een regt bekwaam middel om de Leering van Christus te kennen?

A. Neen; want deze drie zijn gedeeltelijk niet zoo geſteld, dat alle menſchen dezelve kunnen aanwenden; en gedeeltelijk kunnen zij ook aan niemand de volledige zekerheid bezorgen, van zich niet te vergiſſen.

289 V. Wat volgt hieruit?

A. 1. Dat de Kerk van Christus noodzakelijk het regte middel is, om zijne Leering te kennen. 2. Dat de Kerk van Christus ook onfeilbaar moet zijn.

Digitized by Google

290 V. Wat verſtaat gij door de Kerk van Christus?

A. De geheele menigte van alle regtgeloovige Christenen, die onder een eenig hun van Christus gegeven en aangeſteld zigtbaar Opperhoofd ſtaan.

291 V. Hoe vele ſtukken worden er dan toe vereischt, om tot de Kerk van Christus te behooren?

A. Drie: 1. Men moet een Christen zijn; 2. Men moet een regtgeloovig Christen zijn; 3. Men moet het van Christus aangeſtelde zigtbare Opperhoofd erkennen, en zich aan hetzelve onderwerpen.

292 V. Wie is een Christen?

A. Die het H. Doopſel heeft ontvangen en aan Christus gelooft.

293 V. Wie is een regtgeloovig Christen?

A. Die niet ſlechts eenige dingen, maar alles regt gelooft, wat de Apostelen hebben geleerd.

294 V. Waaruit weet gij, dat men een regtgeloovig Christen moet zijn, om tot de Kerk van Christus te behooren?

A. Om dat de H. H. Apostelen alleen maar de regtgeloovige Christenen als zoodanigen beſchouwden, die met hun één Gemeente, die Christus toebehoort, uitmaakten, 1 Cor. XIV, 38. 2. Joan. X. Tit. III, 10.

295 V. Waarom moet men een eenig zigtbaar Opperhoofd erkennen, indien men tot de Kerk van Christus wil behooren?

A. Om dat Christus uit diegene, welke hij tot Opzieners der regtgeloovige Christenen aanſtelde, een eenigen, te weten Petrus, tot

Op-

Digitized by Google

Opperherder of zigtbaar Opperhoofd zijner geheele Gemeente heeft aangesteld. Matth. XVI, 18. Joan. XXI, 15.

296 V. Hoe lang zal de Kerk van Christus op Aarde duren?

A. Tot aan het einde der Wereld. Matth. XXVIII, 20.

297 V. Op hoe velerlei wijze zoude de Kerk kunnen te gronde gaan, indien de Heiland haar niet beschermde?

A. Op tweederlei wijze, namelijk: 1. Als alle Ledematen der Kerke op eenmaal wierden gedood, of toch uitstierven. 2. Als de Kerk van het waar Geloof afviel.

298 V. Zoude de Kerk van Christus zijn te gronde gegaan, indien zij van het waar Geloof afviel?

A. Ja; om dat de regtgeloovige Christenen alleen maar zijne Kerk uitmaken.

299 V. Met welke kostelijke gave heeft de Heiland zijne Kerk beschonken, om haar te beschermen, dat zij toch door afval van het waar Geloof niet zoude te gronde gaan?

A. Met de gave van Onfeilbaarheid.

300 V. Wat verstaat gij door de Gaaf van Onfeilbaarheid?

A. De zeer zekere, onbevoorwaarde Belofte van onzen Heiland, dat zijne Kerk in de Leering der Zaligheid niet zal dwalen.

301 V. Is het zeker, dat Christus deze Belofte aan zijne Kerk heeft gedaan?

A. Ja; er komen voornamelijk drie plaatsen in het H. Evangelie voor, die dit zeer duidelijk bewijzen.

302 V. Welke is de eerste plaats?

A.

Digitized by Google

A. Waar Christus aan Petrus zegt: *Gij zijt Petrus, en op deze steenrots zal ik mijne Kerk bouwen, en de Poorten der Helle zullen haar niet overweldigen.* Matth. XVI, 18.

303 V. Welke is de tweede plaats?

A. Waar Christus aan zijne Kerk belooft, dat hij alle dagen tot aan het einde der wereld bij haar zal blijven. Matth. XXVIII, 20.

304 V. Welke is de derde plaats?

A. Waar Christus aan zijne Kerk den H. Geest belooft, die eeuwig, onophoudelijk bij haar blijven, en haar alle waarheid, welke hij heeft verkondigd, leeren zoude. Deze plaats luidt aldus: *Ik zal den Vader bidden, die zal U eenen anderen Trooster geven, op dat hij eeuwiglijk bij U blijve.... De Trooster, de H. Geest zal U alles leeren, en U alles ingeven, wat ik U gezegd heb.* Joan. XV.

305 V. Hoe noemt de H. Paulus om deze Belofte de Kerk van Christus?

A. *Eene Zuil en Steunsel der Waarheid.* 1 Tim. III, 15.

306 V. Zoude de Onfeilbaarheid der Kerke er ook iets door lijden, indien verscheidene van hare Opzieners zeer onwetend en goddeloos waren?

A. Neen; om dat volgens de Belofte van Christus, de H. Geest, de Leeraar in zijne Kerk is.

307 V. Hoe moeten wij datgeen, wat de Kerk leert, aannemen, om dat de H. Geest de Leeraar der Kerke is?

A. Niet als menschelijke Leeringen, maar als het Woord van God. Hand. der Ap. XV, 28.

ZES-

Digitized by Google

ZESDE LES.

Liefde van Jesus tot zijne Kerk. Gebod om in de Kerk in te gaan.

308 V. Heeft de Heiland zijne Kerk zeer lief?

A. Ja; zoo lief, dat hij zijn Bloed heeft vergoten, om dezelve als zijne geliefde Bruid te verkrijgen en te heiligen. Hand. der Ap. XX, 28. Epheſ. V, 25. Joan. III, 29. Matth. IX, 15.

309 V. Wat zijn wij de Kerke verſchuldigd, om dat de Heiland haar als zijne geestelijke Bruid beſchouwt en bemint?

A. Wij moeten haar daarom als onze Geestelijke Moeder beſchouwen, hoogſchatten en beminnen.

310 V. Wat heeft de Heiland aan deze onze geestelijke Moeder ten beste harer Kinderen in bewaring gegeven?

A. De Heilmiddelen, waardoor hare Kinderen tot de eeuwige Zaligheid moeten opgevoed en bekwaam gemaakt worden.

311 V. Welke zijn in 't bijzonder deze Heilmiddelen?

A. 1. Het zuivere Woord Gods en de regte uitlegging van hetzelve.

2. De H. H. Sacramenten, benevens de allerheiligſte Offerhande der Miſſe.

3. De Gemeenſchap der Heiligen.

312 V. Heeft de Kerk van Christus zekerlijk het zuivere Woord Gods en de regte uitlegging van hetzelve?

A. Ja; om dat zij onfeilbaar is.

313 V.

Digitized by Google

313 V. Hebben diegene ook het zuivere Woord Gods, die buiten de Kerk van Christus zijn?

A. Neen; om dat zij allen in eenige ſtukken de Leering der Kerke lijnregt wederſpreken.

314 V. Is het zeker, dat Christus de zeven H. H. Sacramenten, en de allerheiligſte Offerhande heeft ingeſteld, welke in de Kerk van Christus gebezigd worden?

A. Ja; dit volgt uit de Onfeilbaarheid harer Leering.

315 V. Hebben diegene, welke buiten de Kerk van Christus zijn, geene Sacramenten?

A. Zij hebben het Sacrament des Doopſels, als zij het volgens de Inſtelling van Christus toedienen; maar de zes overige Sacramenten ontbreken hun doorgaands, gedeeltelijk bij gebrek van Geloove aan de werkelijkheid dezer Sacramenten; gedeeltelijk bij gebrek van Priesters, die de magt hebben, deze Sacramenten werkdadig uit te deelen.

316 V. Waarin beſtaat de Gemeenſchap der Heiligen?

A. In eene naauwe vereeniging van alle waLedematen der Kerke met Christus hun Opperhoofd en onder elkanderen. Epheſ. IV, 12. 15. 16. Rom. XII, 4. 5. 1 Cor. XII, 25–27.

317 V. Waartoe dient deze vereeniging?

A. 1. Op dat allen, die tot deze vereeniging behooren, van hun Opperhoofd Christus het geeſtelijk leven der ziele, benevens de beweging en kracht ten goede verkrijgen. 2. Op dat ieder Ledemaat aan alle de verdiensten der overigen deelachtig worde. Rom. XII, 4–8.

318 V. Wie behooren tot deze Gemeenſchap?

A.

A. 1. De Zaligen in den Hemel, welke de triomferende; 2. de zielen in het Vagevuur, welke de lijdende, en 3. de Regtgeloovigen op Aarde, welke de ſtrijdende Kerk genoemd worden.

319 V. Zullen maar eenige menſchen aan de Heilmiddelen deel hebben, welke de Kerke zijn toevertrouwd?

A. Neen; de Heiland wil, dat allen er aan deel zullen hebben, om dat hij hen allen als zijne Verlosten bemint.

320 V. Wat heeft de Heiland gedaan, om alle menſchen aan de middelen der Zaligheid deelachtig te maken?

A. Hij heeft van het begin af de menſchen overäl in zijne Kerk, welke de middelen der Zaligheid in bewaring heeft, aangenomen; en om ook de nalatigen en wederſpannigen aan te ſporen om in de Kerk in te gaan, heeft hij allen op ſtraf der eeuwige verdoemenis geboden, in zijne Kerk in te gaan.

321 V. Is het zeker dat hij dit aan allen op ſtraf der eeuwige verdoemenis geboden heeft?

A. Ja; want de drie Stukken, welke noodig zijn, om een Ledemaat der Kerke van Chriſtus te zijn, te weten, het Doopſel, het waar Geloof, en de Gehoorzaamheid aan de Opzieners der Kerke vereischt hij als eene noodzakelijke Voorwaarde tot de Zaligheid, en bij gevolg op ſtraf der eeuwige verdoemenis. Joan. III, 5. Marc. XVI, 16. Luc. X, 16. Matth. XVIII, 17.

322 V. Wat moet men van diegene houden, die buiten de Kerk van Chriſtus leven en ſterven?

A.

Digitized by Google

A. Al wie zonder zijne ſchuld buiten de Kerk van Christus leeft en ſterft, zal om deze onvrijwillige overtreding van het Gebod om in de Kerk in te gaan, zeker niet verdoemd worden; maar al wie door zijne eigene ſchuld buiten de Kerk leeft en ſterft, die maakt zich door deze zijne vrijwillige overtreding van dit Gebod, volgens het onbedriegelijk Woord des Verlosſers, aan de eeuwige verdoemenis ſchuldig.

ZEVENDE LES.

Zigtbaarheid en Kenteekenen der Kerk.

323 V. Kan de Kerk van Christus eene verborgene, onkenbare Gemeente zijn?

A. Neen, de Kerk van Christus moet noodzakelijk zigtbaar zijn en zulke kenteekenen hebben, waaraan zij kan gekend worden; om dat het anders onmogelijk zoude zijn, het Gebod van den Heiland te vervullen.

324 V. Waardoor heeft Christus zijne Kerk zigtbaar gemaakt?

A. 1. Door de zigtbare Herders, en door het eenig zigtbaar Opperhoofd zijner Kerk.

2. Door de H. H. Sacramenten, welke zigtbare Teekenen zijn.

3. Door de openbare verkondiging zijner Leere. Matth. V, 14. 15. XXVIII, 20.

325 V. Welke kenteekenen moet de Kerk van Christus hebben?

A. Deze vier: zij moet 1. één, 2. Heilig, 3. Catholijk, 4. Apostelijk zijn.

Digitized by Google

326 V. Wat beteekent dat, de Kerk van Christus moet één zijn?

A. Zij moet 1. een eenig zigtbaar Opperhoofd, 2. éénerlei Leering, en 3. éénerlei Sacramenten hebben.

327 V. Waarom moet zij één eenig Opperhoofd hebben?

A. Om dat Christus voor zijne Kerk maar een eenig aangesteld heeft. (Vr. 95.)

328 V. Waarom moet de Kerk van Christus ten allen tijde en op alle plaatsen eenerlei Leering en Sacramenten hebben?

A. Om dat zij de Leer van Christus moet hebben, die maar eenerlei Leer heeft geleerd. Dat zij eenerlei Sacramenten moet hebben, volgt uit de noodzakelijke eenheid harer Leere.

329 V. Wat beteekent dat; de Kerk van Christus moet Heilig zijn?

A. Zij moet heiligmakende Sacramenten, en geene andere als heiligmakende Leeren hebben. Eph. V, 25.

330 V. Waarin moet de Kerk van Christus Catholijk, dat is, algemeen zijn?

A. In drie Stukken: 1. In de Bekendmaking, dat is, zij moet overal bekend gemaakt zijn, Marc. XVI, 15. Matth. XXVIII, 19. 2. In de duurzaamheid, dat is, zij moet van de Apostelen af onafgebroken hebben voortgeduurd. Matth. XXVIII, 20. 3. In den Inhoud der Leere, dat is, zij moet (zonder er iets af- of bij te doen) ten allen tijde en op alle plaatsen datgeen leeren, wat Christus aan zijne Apostelen heeft bevolen te gelooven, te doen en te verkondigen.

331 V.

Digitized by Google

331 V. Wat beteekent dat; de Kerk van Christus moet Apostelijk zijn?

A. 1. Hare Leer en 2. Hare Opzieners, namelijk de Bisschoppen en de overige Priesters moeten van de Apostelen afstammen.

332 V. Waarom moet hare Leer van de H. H. Apostelen afstammen?

A. Om dat de Kerk van Christus moet gelooven en leeren, wat Christus heeft geleerd; hetwelk dan maar geschiedt, wanneer zij de Leer der Apostelen in haar geheel en zuiver bewaart.

333 V. Waarom moeten de Bisschoppen en de overige Priesters der Kerke van Christus van de Apostelen afstammen?

A. Om dat Christus heeft gewild, dat deze door eene wettige en werkdadige wijding in eene onafgebrokene opvolging van de Apostelen zouden afstammen, gelijk de H. Paulus betoogt. Hebr. V, 4.

ACHTSTE LES.

Wijze en Pligt om de Kerk van Christus te leeren kennen, en z. v.

334 V. Kan eene Gemeente van Christenen, die het aan een der vier opgenoemde kenteekenen ontbreekt, de Kerk van Christus zijn?

A. Neen; want Christus heeft gewild dat zijne Kerk deze kenteekenen alle vier zoude hebben.

335 V. Hoe kan men onderzoeken en leeren kennen, welke Gemeente der Christenen de Kerk van Christus is?

Digitized by Google

A. Op eene dubbelde wijze. 1. Door zoo lang te onderzoeken, welken Gemeenten ook maar een van de vier noodzakelijke kenteekenen ontbreekt, tot dat er nu maar eene Gemeente overblijft. 2. Door in eene Gemeente alle vier kenteekenen op te zoeken en te vinden.

336 V. Is ieder Christen verpligt, zoo veel mogelijk, te onderzoeken, welke onder alle Gemeenten der Christenen de Kerk van Christus is?

A. Ja; om dat Christus aan allen op ſtraf der eeuwige verdoemenis geboden heeft, in zijne Kerk in te gaan. (Vr. 321.)

337 V. Zoude het dan goed gehandeld zijn, indien men alleen uit dien hoofde beſloot in die Kerk te blijven, in welke men is, om dat men in dezelve is geboren en opgevoed?

A. Neen; want deze zoude wel de Kerk van Christus niet kunnen zijn.

338 V. Welke zijn dan de hier bekendſte Gemeenten der Chriſtenen, die zich voor de Kerk van Christus uitgeven?

A. De Lutherſche, de Gereformeerde, de Janſenisten, en de Roomsch-catholijke.

339 V. Kan een ieder van deze Gemeenten der Christenen de Kerk van Christus niet zijn?

A. Neen; want Christus heeft maar eene eenige Kerk geſticht.

340 V. Zouden deze Gemeenten, alle te zamen genomen, de eenige Kerk van Christus niet kunnen uitmaken?

A. Neen; want zij ſpreken elkanderen in de Geloofsleeringen tegen: de Kerk van Christus moet nogtans één in de Leering zijn. (Vr. 322.)

341 V. Welk kenteeken ontbreekt aan alle Ge-

Gemeenten der Christenen, behalve aan de Roomsch-catholijke?

A. De Algemeenheid in duurzaamheid; zij zijn er niet van Christus tijden af geweest.

342 V. Van welken tijd af zijn zij er dan geweest?

A. Van den tijd harer Stichters, van welke zij haren naam ontleenen.

343 V. Welke is dan noodzakelijk de Kerk van Christus?

A. De Roomsch-catholijke, 1. om dat allen overigen ten minsten één kenteeken ontbreekt; 2. om dat de Roomsch-catholijke Kerk alle de kenteekenen baarblijkelijk heeft.

344 V. Is de Roomsch-catholijke Kerk één?

A. Ja; dat zij 1. de Eenheid des Opperhoofds heeft, toont reeds haar naam. 2. Dat zij overal eenerlei Geloofsleer en Sacramenten heeft, volgt noodzakelijk daaruit, dat zij diegene of in 't geheel niet als Ledematen aanneemt, of dezelve weder uitsluit, welke de catholijke Leer volgens haren geheelen Inhoud niet willen aannemen.

345 V. Hoe toont haar naam, dat zij maar een eenig Opperhoofd heeft?

A. Zij wordt daarom Roomsch-catholijk genoemd, om dat alle diegene, die zich in deze Kerk houden, den Bisschop van Romen als het eenig zigtbaar Opperhoofd der geheele Kerk erkennen.

346 V. Waarom erkennen deze den Bisschop van Romen voor het Opperhoofd?

A. Om dat Petrus, die het eerste zigtbaar Opperhoofd der Kerk van Christus is geweest,

Digitized by Google

in zijne laatste levensjaren te Romen geweest en daar gestorven is.

347 V. Zoude de Kerk geen zigtbaar Opperhoofd meer kunnen hebben, indien de stad Romen tot den grond toe vernield wierd?

A. Ja; alsdan even zoo wel als nu; om dat niet de plaats, maar de keuze en erkentenis der Kerk bepaalt, wie de Opvolger van Petrus en dus het Opperhoofd der Kerk is.

348 V. Hoe wordt het zigtbaar Opperhoofd der Kerk genoemd?

A. Paus, dat is, Vader, om dat hij de geestelijke Vader van alle Regtgeloovigen is.

349 V. Moeten wij ook gelooven dat de Paus onfeilbaar is?

A. Neen, dit is geen Geloofsartikel.

350 V. Is de Roomsch-catholijke Kerk Apostelijk?

A. Ja; zij bewaart en verkondigt de Leer der Apostelen zuiver en in haar geheel. Men kan ook klaarlijk betoogen, dat hare Bisschoppen door wettige en werkdadige Wijdingen in eene onafgebrokene opvolging van de Apostlen afstammen.

351 V. Waardoor geeft de Kerk te kennen, dat zij de Leer der Apostelen in haar geheel en zuiver bewaart?

A. Om dat zij geene eenige Leer als Geloofsleer aanneemt, welker afstamming van de Apostelen niet geheellijk zeker is; en er ook geene verwerpt, welker afstamming van de Apostelen kan bewezen worden.

352 V. Is de Roomsch-catholijke Kerk algemeen?

A. Ja; zij is algemeen in de Verkondiging en

Digitized by Google

en Duurzaamheid, gelijk daaruit blijkt, dat er van hare grondlegging aan ten allen tijde eenigen zijn geweest, die zich van haar hebben afgescheurd en afgescheiden; zij is ook algemeen in den Inhoud harer Leere, om dat zij, gelijk zoo aanstonds gezegd is, de Leer der Apostelen zuiver en in haar geheel bewaart.

353 V. Is de Roomsch-catholijke Kerk heilig?

A. Ja; Een baarblijkelijk bewijs van de Heiligheid der Roomsch-catholijke Kerk is, dat in deze Kerk zoo vele Heiligen zijn geweest, welker Heiligheid God door Wonderwerken bevestigd heeft.

354 V. Zijn er dan in andere christen Gemeenten ook geene Heiligen?

A. Geene eene derzelver kan eenen Heiligen aantoonen, wiens Heiligheid door Wonderwerken bekrachtigd is.

355 V. Tot welke Kerk moet men dan behooren, om in de ware Kerk van Christus te zijn?

A. Tot de Roomsch-catholijke.

356 V. Hoe worden diegene genoemd, welke tot de Roomsch-catholijke Kerk behooren?

A. Roomsch-catholijke Christenen, of met een Woord, Catholijken.

357 V. Wat wordt er vereischt om Roomsch-catholijk, of een Lidemaat der Roomsch-catholijke Kerk te zijn en te blijven?

A. 1. Men moet gedoopt zijn, en zonder uitzondering alles gelooven, wat de Kerk heeft verklaard, dat noodzakelijk moet geloofd worden; 2. Men moet zich aan de Opzieners der

Digitized by Google

Kerk, met de verſchuldigde Gehoorzaamheid onderwerpen; 3. Men moet die Zonden vermijden, door welke de Opzieners der Kerk in de noodzakelijk zouden gebragt worden, ons van de Kerk uit te ſluiten.

358 V. Is het waar, dat de catholijke Kerk alle diegene als Ketters verdoeme, die het catholijk Geloof niet hebben?

A. Neen, dit is eene groote Lastering. Zij houdt met den H. Augustinus (*in zijnen 43ſten Brief aan de Donatisten*) diegene alleen maar voor ware Ketters, welke uit hoogmoed of uit eenen bozen grond voortvaren, hunne dwalingen in het Geloof met hardnekkigheid te verdedigen en ſtaande te houden.

359 V. Is het waar, dat de Kerk alle Ketters verdoeme?

A. Neen, zij verdoemt niemand; maar zij verklaart ſlechts, (om dat zij verpligt is de Waarheid te leeren) dat de ware Ketters volgens de Leering des Heilands zullen verdoemd worden. Marc. XVI. 16.

360 V. Zijn diegene aan God eene bijzondere Dankbaarheid verſchuldigd, welke van de kindsheid af in de Roomsch-catholijke Kerk onderwezen en opgevoed worden; of naderhand door Gods genade tot deze Kerk komen?

A. Ja; zij kunnen er God niet genoeg voor bedanken.

361 V. Wanneer bedanken zij God er voor, gelijk het behoort?

A. Dan maar alleen, als zij als ware Catholijken leven.

363 V. Welke zijn de deugden, die van ons als Ledematen der ware Kerke voornamelijk vereischt worden?

A.

Digitized by Google

A. 1. Dat wij vast ſtaan in het Geloof, en alle dwalingen, die met het waar Geloof ſtrijden, verfoeijen.

2. Dat wij diegene, welke in het Geloof dwalen, als onze broeders hartelijk beminnen, en hun onze liefde, zoo veel wij kunnen, door daden betoonen.

3. Dat wij met dezelve even zoo wel als met onze eigene Geloofsgenooten vreedzaam, zachtzinnig en ootmoedig omgaan; maar ons nogtans wachten, om niet met hunne dwalingen beſmet te worden.

TWEEDE AFDEELING.

Wat God nog dagelijks tot onze Zaligheid doet.

364 V. Doet God ook nog dagelijks veel, om ons tot het eeuwig leven te helpen?

A. Ja; zijne Voorzienigheid waakt nog dagelijks over ons, om dat hij de Liefde is.

365 V. Wat noemt gij Goddelijke Voorzienigheid?

A. De wijze en goeddadige Voorzorg Gods voor de welvaart zijner ſchepſelen.

366 V. Tot welke ſchepſelen van God ſtrekt zich zijne Voorzienigheid uit?

A. Tot alle zonder uitzondering, ook tot de allergeringſte; maar voornamelijk tot zijne verſtandige ſchepſelen. Matth. V, 45. VI, 26. X, 29. 30.

367 V. Is er veel aangelegen, dat wij de Voorzienigheid Gods kennen en vastelijk geloven?

Digitized by Google

A. Ja; want dit kan ons in leven en ſterven de meeste rust en weltevredenheid bezorgen.

368 V. Zijn ons ook eenige werken der dagelijkſche voorzorg van God bekend?

A. Ja; voornamelijk deze:

1. God onderhoudt ons en alle andere dingen ten onzen beste.

2. Hij voedt en onderwijst ons.

3. Hij beſchermt en tuchtigt ons.

4. Hij geneest en heiligt ons.

5. Hij leidt en beſtuurt ons en alle andere dingen.

6. Hij woont onder ons, en helpt ons in alle bezigheden.

369 V. Wat beteekent dat: God onderhoudt ons en alle andere dingen?

A. Dit beteekent: God maakt dat wij en onze vermogens, gelijk als ook alle andere dingen voortduren, zoo lang het hem behaagt.

370 V. Waartoe kan en moet het ons dienen, dat wij elken dag voedſel van noode hebben?

A. Om ons zoo wel onze zwakheid en afhankelijkheid van God, als ook Gods magt, wijsheid en goedheid, door welke hij ons zoo vele en zoo verſcheidene middelen tot ons onderhoud bezorgt, dikwijls indachtig te maken.

371 V. Voedt God onze Ligchamen maar alleen?

A. Neen; hij voedt ook onze zielen met eene geestelijke ſpijs, welke zijn heilig Woord en het allerheiligſte vleesch en bloed van onzen Heiland is.

372 V. Waardoor onderwijst ons God?

A. 1. Door zijn H. Woord; (Hoofdſt. I. Vr. 17.)

Digitized by Google

Vr. 17.) 2. 2. door zijne onfeilbare Kerk; 3. door de goede gedachten, die hij ons ingeeft; 4. door velerlei beproevingen; 5. door ons verſtand en door het geweten.

373 V. Wat wil dat zeggen: God beſchermt ons?

A. Indien wij ons vast aan God houden, dan ſtaat hij ons in alle ligchaams- en zielsgevaren bij, en bewaart ons als zijnen Oogappel. Pſ. XC. 5 Moijſ. XXXII, 10.

374 V. Wat wil dat zeggen: God tuchtigt ons?

A. Hij wekt ons, als het noodig is, door ſtraffen tot beterſchap op.

375 V. Wat heeft ons God tot genezing der ligchamelijke ziekten en tot verzachting der ligchamelijke pijnen gegeven?

A. Velerlei Artſenijen of Geneesmiddelen, tot welker kennis en heilzame uitkiezing hij de Geneesheeren helpt.

376 V. Wat heeft God tot verzachting der Zielslijdingen en tot genezing der Zielskrankheden beſtemd?

A. Behalve zijn H. Woord en het Gebed moeten de H. H. Sacramenten hiertoe dienen.

377 V. Dienen de H. H. Sacramenten alleen maar om ons van de ellenden, in welke wij door de zonde geraakt zijn, te bevrijden?

A. Neen; zij heiligen ons hoe langer zoo meer, wanneer wij dezelven met behoorlijke voorbereiding en godvruchtigheid ontvangen.

378 V. Hoe blijkt de boven maten groote en beminnelijke barmhartigheid van God in de heiliging des zondaars?

A. Dat God 1. Hem met zoo veel geduld en

Digitized by Google

en langmoedigheid verdraagt; 2. Hem zoo vriendelijk tot bekeering roept, Matth. XI, 28. Ezechiël XXXIII, 11. Openb. III, 20. en 3: Hem zoo liefderijk weder aanneemt, wanneer hij tot hem wederkeert. Luc. XV.

379 V. Wat verstaat gij er door, dat God ons en alle andere dingen bestuurt?

A. 1. Dat er in de geheele wereld niets zonder den wil van God geschiedt: 2. Dat hij alles, wat hij beschikt, voorschrijft of toelaat, zoo inrigt, of wendt en bestuurt, dat het tot zijne meerdere eere en tot zaligheid diergenen, welke hij liefheeft, verstrekt.

380 V. Hoedanig moeten wij alles, wat ons overkomt, beschouwen?

A. Als iets, dat door Gods beschikking of toelating van God komt; en daarom moeten wij ook alles als van de hand Gods aannemen, met blijde vreugde of droefheid baren. Amos III, 6.

381 V. Woont God nog op eene andere wijze onder ons, als door zijne Alömtegenwoordigheid?

A. Ja; onze Heiland woont als God en Mensch op eene wonderbare wijze onder ons in het allerheiligste Sacrament des Altaars.

382 V. Wat wilt gij daarmede te kennen geven, dat God ons in alle bezigheden helpt?

A. Dat hij met alles, wat wij doen, medewerkt, en om zoo te spreken, de hand zelf mede aan het werk legt, de zonde alleen uitgenomen.

DER-

Digitized by Google

DERDE AFDEELING.

Wat God eindelijk nog tot onze Zaligheid zal doen.

383 V. Wat zal God nog eindelijk doen, om ons, indien wij hem getrouwelijk dienen, aan het eeuwig leven deelachtig te maken?

A. God onze Heiland zal wederkomen, en na eenen zaligen dood en vreugdevol Oordeel eerst onze zielen alleen in den Hemel opnemen; naderhand zal hij ook onze Ligchamen geheel verheerlijkt weder opwekken, en na het algemeen Oordeel zal hij ons met ligchaam en ziel in de hemelsche vreugden binnengeleiden.

Dood. Bijzonder Oordeel. Vagevuur.

384 V. Zullen alle Menschen eens sterven?

A. Ja; niemand uitgezonderd, om dat *allen in Adam gezondigd hebben.* Rom. V, 12.

385 V. Is het getal dergener die elken dag sterven, groot?

A. Ja; men kan met zekerheid aannemen, dat er ten naasten bij in ieder polsslag één, of ten minsten in één minuut zestig sterven.

386 V. Weten wij ook wanneer wij zullen sterven?

A. Neen; God heeft ons dit uit goedheid verborgen, op dat wij altoos waakzaam zijn, en ons tot den dood bereid zouden houden. Matth. XXIV, 42. XXV, 13. Luc. XII, 39. 40.

387 V. Worden alle menschen ziek, eer dat zij sterven?

A. Neen; vele sterven zeer plotselijk zonder

Digitized by Google

der dat zij van te voren eenige ziekelijkheid, of toch gevaarlijke ziekte hebben gevoeld.

388 V. Wanneer houden wij ons tot den dood bereid?

A. Als wij God ſtandvastig getrouwelijk dienen.

389 V. Hebben de goede en kwade menſchen denzelfden dood te verwachten?

A. Neen; de vromen hebben eenen zaligen en de goddeloozen eenen onzaligen dood te verwachten.

390 V. Welken noemt gij eenen zaligen dood?

A. Die de menſchen van alle lijden bevrijdt en tot de eeuwige vreugde brengt.

391 V. Welken noemt gij eenen onzaligen dood?

A. Die de menſchen van alle vreugde berooft, en tot de eeuwige pijnen brengt.

392 V. Waar gaat de ziel van den mensch aanſtonds na den dood heen?

A. Voor den Regterſtoel van Jeſus Chriſtus, die elke ziel terſtond na den dood zal oordeelen. Hebr. IX, 27. 2 Cor. V, 10.

393 V. Wat beteekent dat: Hij zal de ziel oordeelen?

A. Dit beteekent: Hij zal haar bekend maken, en uitdeelen, wat zij verdiend heeft.

394 V. Hebben de goede en kwade menſchen hetzelfde Oordeel te verwachten?

A. Neen; het Oordeel zal voor de goeden zeer verblijdend; maar voor de kwaden zeer verſchrikkelijk zijn.

395 V. Waar komen de zielen na het bijzonder Oordeel?

A. Of in den Hemel, of in 't Vagevuur, of in de Hel.

396 V.

Digitized by Google

396 V. Welke zielen komen aanstonds na het Oordeel in den Hemel?

A. De zielen der vromen, die in de genade Gods sterven, en niets meer te boeten hebben.

397 V. Welke komen in 't Vagevuur?

A. De zielen der vromen, die wel in Gods genade sterven, maar nog iets te boeten hebben.

398 V. Waaruit weet gij dat er een Vagevuur is?

A. Uit de H. Schrift, 2 Machab. XX, 43. Matth. V, 26. XII, 32., en uit de Leering der onfeilbare Kerk van Christus.

399 V. Hoe lang moeten de zielen in het Vagevuur blijven?

A. Tot dat zij alles hebben afgeboet en ten eene male zijn gezuiverd; dan gaan zij naar den Hemel.

400 V. Kan men de zielen in het Vagevuur ook helpen?

A. Ja; door Gebeden en door andere goede werken. Dit volgt uit de Gemeenschap der Heiligen, en er staat ook geschreven: *Het is eene heilige en heilzame gedachte voor de Overledenen te bidden, op dat zij van hunne zonden ontbonden worden.* 2 Machab. XII.

401 V. Wie komen in de Hel?

A. Die buiten de genade Gods uit het ligchaam scheiden.

Bcaarding. Verrijzenis. Algemeen Oordeel.

402 V. Waar blijven de Ligchamen der Overledenen?

A. Zij worden begraven; en zij worden weder tot aarde, waarvan zij gemaakt zijn.

403 V.

Digitized by Google

403 V. Hoe lang moet men wachten, eer dat men iemand, die dood ſchijnt te zijn, ten grave brengt?

A. Tot dat men van zijnen dood volkomen verzekerd is, om dat het anders zoude kunnen gebeuren, dat men eenen levendigen begroef.

404 V. Kan men het leven dergenen, welke dood ſchijnen te zijn, nog ſomtijds redden?

A. Ja; voornamelijk der Bevrorenen, Verdronkenen en Verſtikten.

405 V. Zullen de Ligchamen der Overledenen altoos in de aarde blijven liggen?

A. Neen; zij zullen op den jongſten dag weder verrijzen, en elke ziel zal haar Ligchaam weder aannemen. Joan. V, 28. Job. XIX, 25.

406 V. Zullen de goeden en de kwaden dezelfde verrijzenis hebben?

A. Neen; de goeden zullen luisterlijk tot hunne eere en vreugde verrijzen, Philip. III, 21. De kwaden zullen afſchuwelijk tot hunne ſchande verrijzen. Dan. XII, 2.

407 V. Wanneer zal de verrijzenis plaats hebben?

A. Op den jongſten, dat is, op den laatſten dag van deze zigtbare wereld: maar het is aan God alleen bekend, wanneer deze dag zijn zal.

408 V. Zullen er ook teekenen voor den jongſten dag vooraf gaan?

A. Ja; vele, zoo wel aan den Hemel als op de Aarde. Eindelijk zal eenskláps de geheele zigtbare wereld in brand geraken; alles, wat op Aarde is, zal verbranden. 2 Petr. III, 10.

409 V. Hoe zal de verrijzenis geſchieden?

A.

Digitized by Google

A. Christus zal zijne Engelen met bazuinen zenden, om de verrijzenis aan te kondigen. Matth. XXIV, 31. en op het laatſte bazuingeſchal zullen allen in één oogenblik wederom levendig daar ſtaan. 1 Cor. XV, 52.

410 V. Waar zullen de verrezenen eerst heengaan?

A. Naar het algemeen Oordeel des Heilands, wiens teeken zij aan den hemel zullen zien.

411 V. Hoe zal de Heiland ten Oordeel komen?

A. Met groote kracht en majeſteit; alle Engelen zullen hem vergezellen, en hij zal zich op den Troon zijner Majeſteit plaatſen.

412 V. Hoe zullen de verrezenen voor zijnen Troon geplaatst worden?

A. De Engelen zullen de goeden van de kwaden ſcheiden, en de goeden in de lucht verheven, 1 Theſſ. IV, 16. aan de regter, en de kwaden aan de linkerhand ſtellen.

413 V. Hoe zal het Oordeel gehouden worden?

A. Alles, ook het allerverborgenſte, waardoor iemand belooning of ſtraf heeft verdiend, zal bekend gemaakt worden. Openb. XX, 13.

414 V. Hoe luidt het ſlotvonnis over de vromen?

A. Komt, gij gezegenden mijns Vaders, bezit het Rijk, hetwelk U van het begin der wereld bereid is.

415 V. Hoe luidt het ſlotvonnis over de goddeloozen?

A. Gaat van mij, gij vervloekten, in het eeuwig vuur, hetwelk voor den duivel en zijne engelen bereid is.

Digitized by Google

416 V. Welke beweegreden van die Slotvonnis over de vromen en over de goddeloozen zal onze Heiland bijbrengen?

A. Deze, dat de vromen hunne medemenschen hartelijk bemind; en dat de goddeloozen hunne medemenschen niet opregt en hartelijk bemind hebben.

417 V. Waar zullen de menschen na het algemeen Oordeel heengaan?

A. De goddeloozen zullen voor eeuwig met ligchaam en ziel tot de hel verdoemd worden: de vromen zullen met ligchaam en ziel voor eeuwig in de hemelsche vreugde ingaan.

418 V. Welke zijn dus de Uitersten der goddelooze menschen?

A. 1. Een onzalige dood. 2. Een schrikkelijk oordeel. 3. Eene verrijzenis tot hunne schande. 4. De eeuwige pijn der helle.

419 V. Welke zijn de Uitersten der vrome menschen?

A. 1. Een zalige dood. 2. Een verblijdend oordeel. 3. Eene heerlijke verrijzenis. 4. De eeuwige vreugde des hemels.

420 V. Is het heilzaam, dikwijls aan de Uitersten der vrome en der goddelooze menschen te denken?

A. Ja, want er staat in de H. Schrift: *Gedenk, ô Mensch, in alle uwe werken aan uwe Uitersten, en gij zult in eeuwigheid niet zondigen.* Eccli. VII, 40.

491 V. Waarin is al datgeen kortelijk bevat, hetwelk gij tot nu toe in de drie eerste Hoofdstukken der Christelijke Leering hebt geleerd?

A. In de Apostelijke Geloofs-belijdenis, die aldus luidt:

1. Ik

1. Ik geloof in God den Vader, almagtigen Schepper des Hemels en der Aarde.
2. En in Jesus Christus, zijnen eeniggeborenen Zoon, onzen Heer.
3. Die ontvangen is van den H. Geest, geboren uit de Maagd Maria.
4. Die geleden heeft onder Pontius Pilatus, is gekruist, gestorven en begraven.
5. Nedergedaald ter helle, ten derden dage weder verrezen van de dooden.
6. Opgeklommen ten hemel, zit hij aan de regterhand Gods zijns almagtigen Vaders.
7. Van waar hij zal komen om te oordeelen de levendigen en de dooden.
8. Ik geloof in den H. Geest.
9. Eene heilige, algemeene, Christelijke Kerk, gemeenschap der Heiligen.
10. Vergiffenis der zonden.
11. Verrijzenis des vleesches.
12. En een eeuwig leven. Amen.

422 V. Waarom wordt deze de Apostelijke geloofs-belijdenis genoemd?

A Om dat dit kort begrip der Christelijke geloofsleere van de Apostelen afkomstig is.

VIERDE HOOFDSTUK.

BEANTWOORDING DER VRAGE: WAT MOETEN WIJ ZELVE DOEN EN Z. V.; OF VAN ONZE PLIGTEN.

Inhoud en Zamenhang van alle onze Pligten.

423 V. Moeten wij zelve ook iets doen, om in den hemel te komen?

Digitized by Google

A. Ja, wij moeten God getrouwelijk dienen.

2 V. Wanneer dienen wij God getrouwelijk?

A. Als wij opregt en ernstig *alles* trachten te doen, *wat* God wil hebben, *om dat* hij het wil hebben, *zoodanig*, *wanneer* en *waar* hij het wil hebben.

3 V. Waardoor heeft God ons bekend gemaakt, wat hij wil hebben?

A. Door zijne H. H. Geboden, waardoor hij ons onze pligten, dat is, wat wij doen en laten moeten, voorschrijft.

4 V. Hoe wordt de ernstige en standvastige wil, God getrouwelijk te dienen, of zijne Geboden behoorlijk te onderhouden, genoemd?

A. Deze wordt *Deugd* genoemd; welke op zich zelve maar een; als 't ware, maar één stam is, maar zoo vele takken heeft, als er onderscheidene pligten zijn.

5 V. Welke is de korte inhoud van alle Geboden Gods?

A. Dat wij 1. aan God gelooven, 2. op God hopen, 3. God boven alles en onzen naasten gelijk ons zelven liefhebben.

6 V. Is 't genoeg, dat wij dit somwijlen doen?

A. Neen, het geloof aan God, de hoop op God; en de liefde jegens Hem moeten in ons blijvende, moeten deugden zijn. 1 Cor. XIII, 13.

7 V. Hoe worden deze drie deugden met eenen gemeenschappelijken naam genoemd?

A. *Goddelijke* Deugden, om dat zij, 1. onmiddelijk van God moeten komen, 2. zich onmiddelijk met God bezig houden, en de eenigsten zijn, door welke de ziel God kan aanhangen.

8 V. Hoe worden alle andere deugden met eenen gemeenschappelijken naam genoemd?

A.

Digitized by Google

A. *Zedelijke* Deugden, om dat zij zich onmiddelijk met onze Zedenen, dat is, met onze vrije handelingen bezig houden, om dezelve naar den wil Gods in te rigten.

4 V. Waaruit ontstaan alle ware zedelijke deugden?

A. Uit de Goddelijke deugden; deze zijn de grond van alle overigen.

10 V. Is er veel aangelegen, dat wij God door de drie Goddelijke deugden aanhangen?

A. Ja, om dat wij er door van alle ongehoorzaamheid wederhouden, en gedurig nader met God verëenigd worden. 1 Cor. VI, 17.

11 V. Waardoor worden wij in het bezit der drie Goddelijke deugden verhinderd, en tot alle ongehoorzaamheid verleid.

A. Door de ongeregelde liefde tot de wereld, die in ons is, wanneer wij ons door de driedubbelde kwade begeerlijkheid (de begeerlijkheid des vleesches, de begeerlijkheid der oogen en de hovaardij) laten beheerschen. Joan. V; 44. 1 Joan. II, 15, 16.

12 V. Wat wordt dus noodzakelijk vereischt, om de drie Goddelijke deugden te verkrijgen en te bewaren?

A. Dat wij door de bevechting der driedubbelde kwade begeerlijkheid ons van de ongeregelde verkleefdheid aan de wereld pogen te bevrijden of los te maken.

13 V. Kunnen wij dit door onze eigene krachten doen?

A. Neen, wij hebben hiertoe gelijk tot alle goed de genade van God noodig, die wij door getrouwe medewerking met de genade van God, door het gebed en door het waardig Gebruik der H. H. Sacramenten moeten verkrijgen.

Digitized by Google

14 V. Welke is dus de inhoud van alle onze pligten?

A. Dat wij 1. de drie Goddelijke deugden trachten te verkrijgen en te bewaren; dat wij 2. de driedubbelde kwade begeerlijkheid ſtandvastig beſtrijden; en 3. de driederlei genademiddelen behoorlijk gebruiken.

15 V. Kunt gij mij een Rijmtje zeggen, waaraan men dit ligtelijk kan onthouden?

A. Drie deugden moet gij gewinnen;
Drie lusten ernſtig bedwingen;
Drie heilmidd'len gebruiken goed —
Al wie dit in dit leven doet,
Dien gaat het hier en eeuwig goed.

EERSTE AFDEELING.

VAN DE DRIE GODDELIJKE DEUGDEN.

I. ONDERWIJS.

Goddelijk Geloof.

16 V. Wanneer gelooft gij aan God?

A. Als ik God als onzen Schepper en Vader erken, en alles, wat hij ons heeft laten zeggen, daarom vaſtelijk voor waarheid houd, om dat hij het heeft gezegd.

17 V. Wanneer verrigt gij eenen *Act* of inwendige oeffening des Goddelijken geloofs?

A. Zoo dikwijls als ik iets, wat God heeft gezegd, daarom werkelijk voor waar houde, om dat het God heeft gezegd.

18 V. Waarin beſtaat de deugd des Geloofs?

A. Deze beſtaat daarin, dat wij den ernſtigen

en

en standvastigen wil hebben, dat geen hetwelk God geöpenbaard heeft, met ootmoedige onderwerping onzes verstands boven alles vastelijk voor waar te houden, om dat het God heeft gezegd.

19 V. Kunnen wij alles vastelijk gelooven, wat God heeft gezegd?

A. Ja, om dat hij noch liegen noch missen kan.

20 V. Moeten wij alles ook standvastelijk vast gelooven, wat God heeft gezegd?

A. Ja, *zonder geloof is het onmogelijk aan God te behagen* en zalig te worden. Heb. XI, 6. Marc. XVI, 16.

21 V. Wat moet een ieder in 't bijzonder weten en gelooven?

A. Die geloofs- en geöpenbaarde zedeleer, die den grond van den Christelijken Godsdienst, en den rigtsneer van eenen Christelijken levenswandel bevat.

22 V. Waarin komen deze Leeringen voor?

A. In de Apostelijke geloofs-belijdenis, in de tien geboden, in het H. onze Vader en in het onderwijs van de H. H. Sacramenten.

23 V. Welke zijn de zes noodzakelijkste Stukken van het Geloof?

A. 1. Dat er maar een eenig God is, die alles heeft geschapen, die alomtegenwoordig is, alles weet, alles bestuurt en voor alles zorgt.

2. Dat God een regtvaardig Regter is, die het goede beloont en het kwade straft.

3. Dat er in de eenige Godheid drie Goddelijke personen zijn, God Vader, God Zoon, en God H. Geest.

4. Dat de tweede Persoon in de Godheid,

God de Zoon, Mensch geworden en voor alle menschen aan het kruis gestorven is.

5. Dat de menschelijke ziel onstervelijk is.

6. Dat de genade Gods allen menschen tot de zaligheid noodzakelijk is.

24 V. Is een dood geloof toereikend tot de zaligheid?

A. Neen; het geloof moet levendig zijn; want er staat geschreven: *Mijn geregte leeft uit het geloof.* Rom. I, 17. Jac. II, 26.

25 V. Wanneer leeft men uit het geloof?

A. Als men 1. zijne oordeelen, 2. zijne liefde en begeerten, zijne haat en afkeer en 3. zijne handelingen volgens de geloofs-leeringen inrigt.

26 V. Moeten wij ons geloof ook openlijk met den mond of op eene andere wijze belijden?

A. Ja; in alle gevallen, waar de eer van God of de zaligheid des naastens en door lijden zoude, indien wij deze belijdenis niet deden. Rom. X, 10. Matth. X, 32. 33. Luc. IX, 26.

27 V. Waardoor zijn de Katholijken gewoon hun geloof ook openlijk te belijden?

A. Door het maken van het teeken des H. Kruizes.

28 V. Van wie stamt het gebruik af, om het Teeken des H. Kruizes te maken?

A. Van de Apostelen.

29 V. Is het maken van het teeken des H. Kruizes ook leerrijk?

A. Ja; het is een kortbegrip van de voornaamste verborgenheden en pligten van onzen H. Godsdienst.

30 V. Is het ook heilzaam?

A.

Digitized by Google

A. Ja; als het met behoorlijke Godvruchtigheid geſchiedt; is het 1. eene godvruchtige opoffering van onze werken, 2. een gebed om den bijſtand en zegen van God, 3. een hulpmiddel in alle ziels- en ligchaams-gevaren.

31 V. Wanneer moet men een teeken des H. Kruizes maken?

A. Het is raadzaam hetzelve dikwijls te maken, voornamelijk 's morgens en 's avonds, in gevaren, voor en na het gebed of den arbeid.

II. ONDERWIJS.

Goddelijke Hoop.

32 V. Wanneer hoopt gij op God?

A. Als ik opregt naar den Hemel verlang, en een vast vertrouwen heb, dat God mij den Hemel en alles goeds zal geven.

33 V. Wanneer verrigt gij eenen *act* van Goddelijke hope?

A. Zoo dikwijls als ik naar iets, wat God mij heeft beloofd, werkelijk verlang, en een vast vertrouwen heb, hetzelf van Gods Almagt en getrouwigheid te zullen verkrijgen.

34 V. Waarin beſtaat de deugd der Goddelijke hope?

A. Dezelve beſtaat hierin, dat wij den ernſtigen en ſtandvastigen wil hebben, datgeen, wat ons God heeft beloofd, meer als alle andere dingen te verlangen, en vastelijk te vertrouwen, dat wij het van God zullen verkrijgen.

35 V. Wat heeft ons God beloofd?

A. De eeuwige zaligheid en alles wat wij

Digitized by Google

noodig hebben, om tot deze zaligheid te geraken.

36 V. Kunnen wij ook bestendig vastelijk op God hopen?

A. Ja; want wij kunnen 1. de eeuwige zaligheid meer als alle andere dingen verlangen, om dat alle andere dingen tegen de zaligheid minder als niets te achten zijn; 2. wij kunnen ook een vast vertrouwen hebben, dat God ons tot de eeuwige zaligheid zal helpen, om dat hij almagtig, oneindig goed en getrouw is.

37 V. Steunt ons vertrouwen van de eeuwige zaligheid te zullen verkrijgen, alleen op de Almagt, Goedheid en Getrouwigheid van God den Vader?

A. Neen; maar ook op de verdiensten van zijnen Zoon *Jesus Christus*, en op de genade en bijstand van den H. Geest, gevoegd bij onze noodige medewerking tot onze zaligheid.

38 V. Moeten wij ook altoos vastelijk op God hopen?

A. Ja; de Hoop is even zoo wel tot de zaligheid noodzakelijk als het Geloof. Matth. VI, 33. Colosf. III. 2. 1 Petr. I, 13.

39 V. Is eene doode Hoop tot de zaligheid genoegzaam?

A. Neen; de Hoop moet gelijk het Geloof levendig zijn. 1 Petr. I, 3.

40 V. Wanneer is de Hoop levendig?

A. Als wij door het verlangen naar de eeuwige zaligheid aangedreven worden, God met vertrouwen op hem, steeds getrouwelijk te dienen.

III.

Digitized by Google

III. ONDERWIJS.

Liefde jegens God.

41 V. Kan men ligtelijk bezeffen dat het billijk en regt is, God boven alles te beminnen?

A. Ja; dit blijkt zeer duidelijk en klaar aan een ieder, die Gods beminnelijkheid en lieflwaardigheid maar een weinig kent. *Al wie God niet bemint, die kent hem niet.* 1 Joan. IV, 8.

42 V. Is het ook geboden God te beminnen?

A. Ja; God heeft ons door een uitdrukkelijk Gebod voorgeschreven, dat en hoe wij hem moeten beminnen.

43 V. Hoe luidt dit Gebod?

A. *Gij zult den Heer uwen God liefhebben uit geheel uw hart, uit geheel uwe ziel, uit geheel uw gemoed en uit alle uwe krachten. Dit is het eerste en grootste Gebod.* Matth. XXII, 37. Marc. XII, 30. Luc. X, 27.

44 V. Wat wordt er toe vereischt, om God waarlijk van ganscher harte te beminnen?

A. 1. Dat wij hem boven alles beminnen; 2. dat wij alles wat er buiten God beminnenswaardig is, om God beminnen.

45 V. Wanneer bemint gij God boven alles?

A. Als ik God hooger acht als alle andere dingen, en uit achting jegens hem liever alles wil verliezen en lijden, als God beledigen.

46 V. Wanneer bemint gij het beminnenswaardige buiten God om God?

A. Als ik het daarom bemin, om dat het God toebehoort, of om dat hij het bemint, en wil

dat

dat ik hem in deze liefde zal navolgen, of om dat het tot den dienst van God nuttig is.

47 V. Wat wordt er toe vereischt, om God waarlijk uit geheel de ziel, uit geheel het gemoed, en uit alle krachten te beminnen?

A. Dat wij alle onze vermogens en krachten aanwenden, om de liefde Gods boven alles 1. te bekomen, 2. dezelve te bewaren en te vermeerderen, en 3. zoo wel inwendig als uitwendig aan God door daden te betoonen.

48 V. Wanneer verrigt gij eenen *act* van Liefde Gods boven alles?

A. Zoo dikwijls als ik God werkelijk boven alles hoogschat, en uit achting jegens hem mij vastelijk voorneem, liever alles te verliezen en te lijden als God te beledigen.

49 V. Wanneer betoont gij aan God uwe Liefde door daden?

A. Als ik uit achting jegens God werkelijk iets, hetwelk mij lief en aangenaam is, afsta, verlies, of iets lijd om hem niet te vergrammen. Dit noemt men ook wel met één woord: aan God offer der liefde brengen.

50 V. Waarin bestaat de deugd der Liefde Gods?

A. Daarin, dat wij den ernstigen en standvastigen wil hebben, uit achting jegens God ten allen tijde en in alle gevallen liever alles te verliezen en te lijden, als God te vergrammen.

51 V. Wat kan en moet ons bewegen om God altijd van ganscher harte en uit alle krachten te beminnen?

A. De oneindige beminnenswaardigheid van God, gelijk als ook de noodzakelijkheid en kostbaarheid van de deugd der Liefde.

52 V.

Digitized by Google

52 V. Waarom is God oneindig beminnenswaardig?

A. Om dat hij 1. jegens ons oneindig goed, en 2. in zich zelven oneindig goed is.

53 V. Is de deugd der Liefde bijzonderlijk noodzakelijk en kostbaar?

A. Ja; zij is de allernoodzakelijkſte 1 Cor. XIII; en de kostbaarſte van alle deugden.

54 V. Welke zijn de drie voornaamſte trappen der Liefde?

A. De eerſte en benedenſte trap is, als men uit achting jegens God den ernstigen en ſtandvastigen wil heeft, liever alles te verliezen en te lijden, als hem met éene doodzonde te beledigen. De tweede is, als men uit achting jegens God den wil heeft, liever alles te verliezen en te lijden, als hem met eene vrijwillige dagelijkſche zonde te beledigen. De derde is, als men uit achting jegens God den wil heeft, niet alleen alle dood- en dagelijkſche zonden zorgvuldiglijk te vermijden; maar ook uit vrije beweging menig ding te doen of te lijden, om dat het aan God aangenaam is.

55 V. Welke van deze trappen is tot de eeuwige zaligheid volſtrekt noodzakelijk?

A. De eerſte; maar al wie dezen bereikt heeft, die moet zijn best doen, om tot den tweeden, en daarna tot den derden te geraken; om dat hij anders den eerſten wederom zal verliezen.

IV. ONDERWIJS.

Verwekking der Goddelijke Deugden.

56 V. Kunnen wij de Goddelijke deugden door onze eigene vlijt verwerven?

A.

Digitized by Google

A. Neen; zij zijn Gaven van God, welke ons eerstelijk door de H. H. Sacramenten des Doopsels en der Biecht medegedeeld, en door de overige H. H. Sacramenten in ons vermeerderd worden.

57 V. Waardoor moeten wij onze harten tot de ontvanging dezer deugden bereiden, en dezelve trachten te behouden en behoorlijk na te komen?

A. Door dat wij vlijtig eenen *act* dezer deugden oeffenen. Dit noemt men ook; Geloof, Hoop en Liefde verwekken.

58 V. Waardoor kan men eenen *act* dezer deugden oeffenen of dezelve verwekken?

A. Door bidden om deze deugden te behouden en te vermeerderen; en ook door betrachten.

59 V. Moet men ook iets spreken als men deze deugden wil verwekken?

A. Dit is niet noodig; doch het kan tot voortzetting des *actes* dienen, als men na de overdenking den *act* ook met woorden uitdrukt, tot God zeggende, dat en waarom men gelooft, hoopt, bemint.

60 V. Wat moet men bijzonderlijk overdenken, als men het Geloof wil verwekken?

A. 1. Eene, of ook somtijds meerdere bijzondere geloofs- of geöpenbaarde zedeleeren. — 2. Dat alles wat God geöpenbaard heeft, onfeilbaar zeker waar is, om dat hij noch liegen noch misten kan.

61 V. Hoe kunt gij na deze overdenking eenen *act* des Geloofs met woorden uitdrukken?

A. Op deze of dergelijke wijze: ô mijn God, ik geloof vastelijk, wat gij geöpenbaard hebt, om dat gij noch liegen noch misten kunt. Vermeerder mijn Geloof. 62 V.

Digitized by Google

62 V. Welke geloofs- of geöpenbaarde zedeleer moet men overdenken, zoo dikwijls als men het Geloof wil verwekken?

A. Die gene, over welke het noodig of ten minsten hoogst nuttig is, een levendiger Geloof te hebben ten tijde, als men hetzelve verwekken wil.

63 V. Maar als men dan niet weet, welke Leeren ons bijzonderlijk nuttig of noodzakelijk zijn?

A. Dan kan men de geloofs- en zedeleeren overdenken volgens den rang dien zij in de zes noodzakelijke Geloofsstukken, en de Apostelijke geloofsbelijdenis, in de H. H. tien geboden, of toch in het Christelijk onderwijs hebben.

64 V. Wat moet men bijzonderlijk overwegen, als men de Hoop wil verwekken?

A. Om het verlangen, wat tot de Hope behoort, op te wekken, moet men de groote der hemelsche vreugden overwegen. — Om het vertrouwen op te wekken, moet men zich de Almagt, Goedheid en Getrouwigheid van God, der verdiensten Jesus Christus, en den genadigen bijstand van den H. Geest in de gedachten brengen.

65 V. Hoe kunt gij na deze overweging eenen *act* van Hope met woorden uitdrukken?

A. Ik verlang, ô mijn God! U als mijn hoogste goed eeuwiglijk te bezitten, en ik vertrouw ook vastelijk dat gij mij door de verdiensten van uwen eeniggeborenen Zoon en door den bijstand van den H. Geest er toe zult helpen, om dat gij almagtig, getrouw en barmhartig zijt. Versterk mijne Hoop.

66 V.

66 V. Wat moet men bijzonderlijk betrachten, als men de Liefde jegens God wil verwekken?

A. 1. Dat hij onze beste Vader en grootſte Weldoener is. — 2. Dat hij de allerſchoonſte Geest en het allervolmaakſte goed is.

67 V. Hoe kunt gij na deze Betrachting den *act* der Liefde met woorden uitdrukken?

A. Mijn God! ik bemin U, om dat gij mijn goeddadigſte Vader en grootſte Weldoener, en ook het allerſchoonſte en beminnelijkſte goed zijt. Ontvonk mijne Liefde.

68 V. Is het heilzaam, de goddelijke deugden op deze wijze dikwerf te verwekken?

A. Ja; dit leert de ondervinding een iegelijk, die het maar eenigen tijd behoorlijk doet.

69 V. Kan men ook nog op eene andere wijze eenen *act* van deze deugden oeffenen?

A. Ja; al wie deze deugden op de vermelde wijze dikwerf verwekt, die kan derzelver *acten* ook dikwijls kortelijk verwekken, als hij dezelve zonder voorafgaande overdenking met de aangehaalde of ook nog met weinigere woorden uitdrukt. B. v. O! waarachtige God! ik geloof in U! — O! getrouwe en Barmhartige God! ik hoop op U! O! allerbeminnelijkſte God! ik bemin U.

70 V. Wanneer moet men de Goddelijke deugden trachten te verwekken, of eenen *act* derzelver oeffenen?

A. 1. Dikwijls in zijn leven; zoo niet dagelijks, ten minſten gewoonlijk éénmaal alle Zon- en Feestdagen. 2. Als de omſtandigheden het noodzakelijk of toch ten minſten bijzonderlijk nuttig maken. B. v. Als men tot

eene

eene zonde tegen deze deugden bekoord wordt; als men in gevaar van sterven, of als men een H. Sacrament wil ontvangen.

V. ONDERWIJS.

UITBREIDING DER LIEFDE.

Zelfsliefde.

71 V. Wien zullen wij nog beminnen, als wij God behoorlijk beminnen?

A. Ons zelven en onzen evenmensch, om dat wij evenbeelden en kinderen Gods zijn, en van hem zeer bemind worden.

72 V. Is het zeker, dat wij ons zelven en onzen evenmensch zullen beminnen, als wij God behoorlijk liefhebben?

A. Ja; want de liefde heeft de eigenschap, dat zij zich van de geliefden tot al dat gene uitbreidt, wat zij beminnen, en hun op de eene of andere wijze aangaat of toebehoort.

73 V. Heeft de Heiland ook duidelijk met woorden te kennen gegeven, dat wij ons zelven moeten beminnen?

A. Ja; toen hij zeide: *Gij zult uwen Naasten beminnen gelijk U zelven.*

74. V. Hoe velerlei is de liefde, die men zich zelven kan toedragen?

A. Tweederlei: de zelfsliefde, en de eigenliefde.

75 V. Wat verstaat gij door Zelfsliefde?

A. De ware welgeregelde liefde jegens ons zelven, welke ons geboden is, en die ons ten voorbeelde der naastens liefde moet dienen.

Digitized by Google

76 V. Wat verstaat gij door de eigenliefde?

A. De ongeregelde liefde jegens ons zelve, die ons verboden is.

77 V. Waarin bestaat de zelfsliefde?

A, 1. Dat wij dat geen in ons hoog schatten, waarin de waarde van den mensch, die allen met ons gemeen hebben, bestaat, te weten, het evenbeeld Gods, het kindschap Gods, en de bestemming tot het bezit van God. 2. Dat wij naar die goederen trachten, die met onze hooge waarde overéénkomen, en 'er toe dienen, om dezelve volmaakter te maken.

78 V. Welke zijn deze goederen?

A, Die gene, om welke de Heiland in het H. Onze Vader ons heeft geleerd te bidden.

79 V. Waarin bestaat de eigenliefde?

A. Dat wij dat gene, wat wij als iets ons bijzonderlijk eigen beschouwen, in ons hooger waarderen, en ijveriger pogen te verkrijgen, als dat gene, wat de algemeene waarde van den mensch uitmaakt, en met dezelve overéénkomt.

80 V. Wat wordt er toe vereischt, om de zelfsliefde te bekomen en te behouden?

A. Dat wij ons best doen, 1. om de eigenliefde uit ons te verdrijven, 2. de liefde jegens God te vermeerderen, en 3. de waarde, welke wij met alle menschen gemeen hebben, voor oogen te houden.

VI. ONDERWIJS.

Liefde tot den Naasten.

81 V. Kan men ligtelijk bezeffen, dat het bil-

Digitized by Google

billijk en regt is, zijnen naasten, dat is, ieder ander mensch, gelijk ons zelven te beminnen?

A. Ja; als men maar overdenkt, dat een ieder de waarde, die ons waarlijk beminnenswaardig maakt, met ons gemeen heeft.

82 V. Hebben wij ook een uitdrukkelijk Gebod, om ieder ander mensch gelijk ons zelven te beminnen?

A. Ja; onze Heiland zegt: *Het tweede Gebod is: gij zult uwen Naasten liefhebben gelijk U zelven.* Matth. XXII, 39.

83 V. Waaruit weet gij, dat hier het woord: *Naaste,* ieder mensch verstaan wordt?

A. Dit heeft de Heiland ons in de gelijkenis van den barmhartigen Samaritaan geleerd. Luc. X, 30.

84 V. Wanneer bemint gij uwen naasten gelijk U zelven?

A. Als ik 1. hem, gelijk mijns gelijken, hoog schat, het welk geschiedt, als ik dat geen, wat de waarde van den mensch uitmaakt, in hem het meeste waardeer; en 2. al dat goede, wat ik zelf, uit ware liefde jegens mij, gaarne zoude hebben, hem niet alleen gun, maar ook, zoo veel ik kan, zoek te bezorgen. Dit goed is in het H. Onze Vader begrepen.

85 V. Helpt ons God ook, dat wij het gebod der liefde tot den naasten kunnen vervullen.

A. Ja; behalve dat hij ons er dagelijks zijne genade toe geeft, heeft hij ons ook nog 1. de regelen, 2. de werken, 3. de neigingen, en 4. de beweegredenen der liefde tot den naasten op het allerduidelijkste bekend gemaakt.

86 V. Welke zijn de regelen der liefde tot den naasten?

Digitized by Google

A. 1. *Wat gij niet wilt dat U geschiedt, doe dat ook aan geenen anderen.* Tob. IV. 16. 2. *Alles wat gij wilt, dat U de menschen doen, doe hun dit ook.* Matth. VII, 12.

87 V. Welke zijn de werken der liefde tot den naasten?

A. De zeven geestelijke en de zeven ligchamelijke werken van barmhartigheid.

88 V. Welke zijn de ligchamelijke werken van barmhartigheid?

A. 1. De hongerigen spijzen. 2. De dorstigen laven. 3. De naakten kleeden. 4. De vreemdelingen herbergen. 5. De zieken bezoeken. 6. Den gevangenen te hulpe komen. 7. De dooden begraven.

89 V. Welke zijn de geestelijke werken van barmhartigheid?

A. 1. De zondaars tot beterschap vermanen en zoeken te brengen. 2. De onwetenden leeren. 3. Die genen, die raad van noode hebben, goeden raad geven. 4. Voor levendigen en dooden bidden. 5. De bedroefden vertroosten. 6. Dat gene, wat wij aan onzen evenmensch niet kunnen verbeteren, met geduld verdragen. 7. Den genen, die ons beledigd hebben, van harte vergeven.

90 V. Zijn wij ook in geweten verpligt, deze werken van christelijke barmhartigheid aan onze medemenschen te betoonen?

A. Ja; als de omstandigheden van den evenmensch het vereischen, en wij hem dezelve betoonen kunnen. Matth. XXV, 42 en volg.

91 V. Welke zijn de neigingen der liefde tot den naasten, die wij in onze harten koesteren en ook in onze uitwendige handelingen aan den dag moeten leggen? A.

Digitized by Google

A. 1. Goeddadigheid en barmhartigheid. 2. Ootmoedigheid en beleefdheid. 3. Zachtmoedigheid en vreedzaamheid. 4. Geduld en vriendelijkheid. 5. Trouw en opregtheid.

92 V. Welke zijn de beweegredenen of oorzaken, waarom wij onzen evenmensch moeten beminnen?

A. Wij moeten onzen evenmensch beminnen, om dat hij 1. God zoo na toebehoort; 2. van God zoo zeer bemind wordt; 3. om dat God ons deze liefde zoo dringende heeft aanbevolen; 4. om dat de Heiland in den naasten bemind wordt.

93 V. Zijn wij ook verpligt, onze vijanden te beminnen?

A. Ja, om dat zij onder onze naasten behooren, en om dat de Heiland ons de liefde tot de vijanden nog bijzonder nadrukkelijk heeft geboden. Matth. V, 44.

94 V. Op hoe velerlei wijze kunnen wij ten opzigte diergener zondigen, welke wij als vijanden beschouwen?

A. Op tweederlei wijze: 1. Als wij ligtvaardiglijk oordeelen, dat iemand onze vijand is. 2. Als wij onzen vijanden niet vergeven.

95 V. Welke moeten alleen maar als ware vijanden beschouwd worden?

A. Alleen maar diegene, van welke het zeker is, dat zij ons willens en wetens trachten leed of schade te doen, het zij uit haat tegen ons, het zij om de eene of andere van hunne boze lusten te bevredigen.

96 V. Hebben wij vergiffenis onzer zonden te verwachten, indien wij onzen vijanden niet willen vergeven?

Digitized by Google

A. Neen; nimmermeer; want de Heiland zegt: *Indien gij niet vergeeft, zal uw hemelsche Vader U uwe zonden ook niet vergeven.* Matth. XVIII, 35.

97 V. Hoe vele stukken worden van ons tot eene ware vergeving vereischt?

A. Twee: 1. Dat wij allen haat, alle wraakzucht, en ook, zoo veel mogelijk, alle bitterheid tegen den naasten uit onze harten verbannen. 2. Dat wij, ondanks alle ons aangedane beledigingen, voortvaren, hem gelijk ons zelven te beminnen.

98 V. Hoe dikwijls moeten wij onzen vijand vergeven?

A. Zoo dikwijls als hij ons op nieuw beledigt; of als de gedachte aan eene geledene belediging ons op nieuw tot wraakzucht en z. v. aanzet. Matth. XVIII, 21. 22.

99 V. Wat moeten wij doen om eene ware liefde tot den naasten te verkrijgen en dezelve te behouden?

A. Wij moeten 1. God meer en meer van ganscher harte pogen te beminnen. 2. Dikwerf eenen *act* der liefde tot den naasten in ons verwekken door bidden, en door overdenken der beweegredenen om den naasten lief te hebben. (4 Hoofdst. 92 V.) 3. Ons vlijtig in de werken der christelijke barmhartigheid oefenen. 4. De hinderpalen der liefde tot den naasten uit den weg ruimen.

100 V. Zijn wij verpligt eenige menschen meer bijzonderlijk te beminnen?

A. Ja: 1. Diegene, welke de plaats van God bij ons bekleeden. 2. Diegene, welke wij als bijzondere vrienden van God kennen. 3. Onze

Digitized by Google

vrienden, weldoenders, bloedverwanten, naastbestaanden, huisgenooten en geburen. 1 Tim. V, 8, 4. Onze geloofs- en landgenooten. Gal. VI, 10.

101 V. Waarin bestaat de ware vriendschap?

A. Wanneer twee of meerdere zielen zoo door de liefde met elkanderen zijn vereenigd, dat ieder derzelver de welvaart, voornamelijk de eeuwige welvaart des of der anderen als zijne eigene beschouwt, en er even zoo opregtelijk en werkdadig voor bekommerd is.

TWEEDE AFDEELING.

VAN DE HINDERPALEN DER DRIE GODDELIJKE DEUGDEN; VAN DE KWADE BEGEERLIJKHEID EN VAN DE ZONDE. (4 Hoofdst. 11 V.)

I. ONDERWIJS.

ZONDE EN GEWETEN.

Uitlegging der Zonde.

102 V. Wanneer zondigt men?

A. Als men aan God ongehoorzaam is, door dat men vrijwillig een gebod van God overtreedt, hetwelk op tweederlei wijze kan geschieden. (2 Hoofdst. 31 V.)

103 V. Wanneer overtreedt men een gebod van God vrijwillig?

A. Als men weet, dat iets geboden of verboden is, en men evenwel het verbodene doen en het gebodene achterlaten wil.

Digitized by Google

104 V. Waardoor wordt eigenlijk de zonde begaan?

A. Door den wil van een bekend gebod niet te onderhouden. Zoodra er deze wil is, is er ook aanstonds de zonde.

105 V. Is 't dan, als men dezen wil heeft, om het even, of men de overtreding werkelijk met de daad volbrengt of niet?

A. Neen; al wie het kwaad, wat hij heeft gewild, ook met de daad volbrengt, die zondigt veel zwaarder en gevaarlijker.

106 V. Kan men ook onwetend zondigen?

A. Ja; in twee gevallen. 1. Als men uit strafbare onwetendheid het verbodene doet of het gebodene laat. 2. Als men bij gebrek aan vereischte waakzaamheid over zich zelven, niet bemerkt, dat ons doen en laten met een bekend gebod van God strijdt.

Van het Geweten.

107 V. Kan men ook wel zondigen, al doet men iets, hetwelk op zich zelf niet ongeoorloofd is?

A. Ja; als men het geoorloofde voor ongeoorloofd houdt, en het dan evenwel tegen zijn geweten doet. (3 Hoofdst. 21 V.)

108 V. Mag men dan nooit tegen zijn geweten handelen?

V. Neen; nimmer; want *al wat niet volgens het geweten is, is zonde.* Rom. XIV, 23.

109 V. Handelt men altoos gelijk het behoort, als men zich volgens zijn geweten rigt.

A. Ja; als men een regtmatig geweten heeft. Maar wij kunnen ook een dwalend geweten hebben.

110 V.

Digitized by Google

110 V. Wanneer hebben wij een regtmatig geweten?

A. Als wij het geöorloofde van het ongeoorloofde, en groote zonden van kleinen behoorlijk onderscheiden.

111 V. Wanneer hebben wij een dwalend geweten?

A. Als wij het ongeöorloofde voor geöorloofd, of datgeen, wat eene groote zonde is, voor eene kleine houden; en omgekeerd.

112 V. Is het gevaarlijk, een dwalend geweten te hebben?

A. Ja; want dan kunnen wij 1. wel doodelijk zondigen, offchoon dat ons geweten zegt, dat wij of in het geheel geene, of maar éene dagelijkfche zonde begaan. 2. Zondigen wij dan, als wij tegen het dwalend geweten handelen; offchoon dat ook hetgene wij doen, op zich zelf geoorloofd is.

113 V. Wat moeten wij doen, om een dwalend geweten te vermijden?

A. Wij moeten de drie oorzaken vermijden, welke het geweten in dwaling brengen, te weten: 1. De onwetendheid in de christelijke zedeleer. 2. De eenzijdigheid der eigenliefde. 3. De ligtvaardigheid.

114 V. Welke zijn de middelen, door welke men deze oorzaken kan vermijden?

A. 1. De vlijt, om alle zijne pligten behoorlijk te leeren kennen. 2. De onderdrukking der eigenliefde. 3. De vreeze Gods en het dikwijls beproeven zijns gewetens, in de tegenwoordigheid van God.

115 V. Kan het geweten nog andere gebreken hebben, als dat het dwaalt?

Digitized by Google

A. Ja; het kan ook verharden, verſtommen en geheellijk inſlapen.

116 V. Wanneer krijgt het deze gebreken?

A. Als men zijn geweten niet vlijtig raadpleegt, of dikwerf tegen hetzelve handelt.

117 V. In welken toeſtand geraakt de zondaar door een verſtokt, verſtomd en ſlapend geweten?

A. In den toeſtand van eene valſche geruſtheid omtrent zijne zaligheid, welke de allergevaarlijkſte toeſtand der ziel is.

Verdeeling en boosheid der zonde.

118 V. Hoe wordt de zonde in 't algemeen verdeeld?

A. In erfzonde (3. Hoofdſt. 59 V.) en in dadelijke zonde, of die wij zelve door onze eigene daad op aarde begaan.

119 V. Hoe veelerlei zijn de dadelijke zonden ten opzigte harer zwaarte?

A. Tweederlei, of doodzonden of dagelijkſche zonden.

120 V. Wat is de doodzonde?

A. De doodzonde is eene groote beledigíng van God, waardoor wij de heiligmakende genade Gods ten eene maal verliezen, en ons aan de eeuwige verdoemenis ſchuldig maken. Deze wordt begaan, als men een gebod van God in eene groote zaak geheel vrijwillig, dat is, met genoegzame kennis en met volkomene toeſtemming, overtreedt.

121 V. Hoe vele ſtukken worden er dus tot eene doodzonde vereischt?

A. Drie: 1. Eene groote zaak. 2. Eene genoeg

Digitized by Google

noegzame kennis. 3. Eene volkomene toeſtemming.

122 V. Wat is de dagelijkſche zonde?

A. Eene kleine beledigíng van God, waardoor wij de heiligmakende genade Gods gedeeltelijk verliezen, en ons aan tijdelijke ſtraffen ſchuldig maken. Deze wordt begaan, als men een gebod van God of maar in eene kleine zaak, of toch niet geheel vrijwillig overtreedt.

123 V. In hoe vele gevallen begaat men dus maar eene dagelijkſche zonde, door de overtreding van een gebod?

A. In deze drie: 1. Als er de groote der zaak, die tot eene doodzonde vereiſcht wordt, ontbreekt. 2. Als er de genoegzame kennis ontbreekt. 3. Als men geene volledige toeſtemming geeft.

124 V. Op hoe velerlei wijze kan men in 't algemeen doodelijk of dagelijks zondigen?

A. Op vierderlei wijze: 1. Met gedachten. 2. Met woorden. 3. Met werken. 4. Met achterlating van gebodene werken. Men kan zich ook aan vreemde zonden ſchuldig maken.

125 V. Op hoe velerlei wijze kan men in 't bijzonder met de gedachten zondigen?

A. Op tweederlei wijze: 1. Enkel door vrijwillige kwade gedachten, zonder dat men er eenige kwade begeerte bij heeft. 2. Door vrijwillige kwade gedachten en begeerten te gelijk.

126 V. Is de zonde een groot kwaad?

A. Ja; zij is een onbegrijpelijk groot kwaad, en wel het eenig waar en wezenlijk kwaad, wat er in de wereld is.

127 V

Digitized by Google

127 V. Waarom is de zonde het eenig waar en wezenlijk kwaad?

A. Om dat alles, wat in de geheele wereld is of geſchiedt, met den wil van God, die niets kwaads kan willen, overeenkomt, de zonde alleen uitgenomen.

128 V. Waarop moet men letten, om te vatten, dat de zonde een onbegrijpelijk groot kwaad is?

A. Op deze drie ſtukken: 1. Wat de zonde met betrekking tot God is; 2. wat zij den zondaar veroorzaakt; 3. hoe veel er toe vereischt wordt, om God voor de zonde te voldoen.

129 V. Wat is de zonde met betrekking tot God?

A. Ongehoorzaamheid, wederſpannigheid, verſmading en belediging.

130 V. Wat veroorzaakt de zware zonde den zondaar?

A. 1. Zij maakt dat hij aanſtonds met de heiligmakende genade ook zijne hooge waarde, alle de verdiensten van zijne vorige goede werken, en ook nog het vermogen om ten eeuwigen leven verdienſtelijke werken te kunnen doen, verliest. 2. Zij maakt hem tot een gruwel voor God, tot eenen onuitſprekelijk ellendigen ſlaf der zonde en des duivels, en haalt hem ook al in dit leven de regtvaardige ſtraf van God, en, indien hij onboetvaardig ſterft, de eeuwige verdoemenis op den hals.

131 V. Hoe veel wordt er wel vereischt, om aan God voor de zonde te voldoen?

A. Zoo veel, dat Gods Zoon maar alleen, die tot uitwisſching der zonde is mensch geworden

Digitized by Google

worden, en aan het kruis geſtorven, deze voldoening heeft kunnen geven.

132 V. Zijn ook de opzettelijke dagelijkſche zonden een groot kwaad?

A. Ja; een veel grooter kwaad, dan alles, wat men, behalve de zonde, nog gewoon is een kwaad te noemen; 1. om dat zij ook eene belediging van God is, 2. om dat zij ligtelijk tot doodzonde brengt. Luc. XVI, 10.

133 V. Zijn alle doodzonden even groot?

A. Neen; hoe meer eene zonde tegen de liefde tot God en den evenmensch ſtrijdt, des te grooter en zwaarder is zij.

134 V. Welke ſoorten van zonden behooren tot de zwaarſte doodzonden?

A. De zes zonden tegen den H. Geest, en de vier wraakroepende zonden.

135 V. Hoe worden die zonden genoemd, die het beginſel en de oorſprong van vele andere zonden zijn?

A, Deze worden de zeven hoofdzonden genoemd. — *De verſchillende ſoorten van zonden worden bij de uitlegging der tien geboden behandeld.*

II. ONDERWIJS.

Driedubbelde kwade begeerlijkheid.

136 V. Welke is de hoofdbron van alle zonden?

A. De driedubbelde kwade lust of begeerlijkheid, te weten: 1. De begeerlijkheid des vleeſches, 2. de begeerlijkheid der oogen, en 3. de hoovaardij, (4. Hoofdſt. 11 V.) welke met de erfzonde, als een gevolg derzelve, tot alle

Digitized by Google

alle menſchen zijn overgegaan. (3. Hoofdſt. 57. 58 V.)

137 V. Waarom laat God de kwade begeerlijkheid in de wedergeborenen blijven?

A. Op dat wij dezelve zouden beſtrijden.

138 V. Waartoe kan en moet ons deze ſtrijd dienen?

A. 1. Om ons indachtig te maken, welk groot kwaad de zonde is. 2. Om ons te vernootmoedigen. 3. Om ons eene gelegenheid te bezorgen, dat wij God een aangenaam offer opdragen, door datgeen af te ſtaan, waartoe de kwade begeerlijkheid ons uitlokt.

139 V. Wat is de hoovaardij?

A. Eene ongeregelde liefde van onze eigene grootheid en voortreffelijkheid.

140 V. Waaruit kunnen wij weten dat er hoovaardij in ons is?

A. 1. Als wij in den voorrang boven anderen onze voornaamſte rust en weltevredenheid ſtellen. 2. Als wij het goede, wat wij hebben, niet aan God toeſchrijven, maar ons als eigen goed aanmatigen. 3. Als wij het goede niet als gaven van God beſchouwen, maar aan onze eigene verdiensten toeſchrijven. 4. Als wij ons zelven, buiten God, met behagen in ons zelven betrachten. 5. Als wij, om eenigen voorrang te verkrijgen, kwaad doen, of eenen ſchuldigen pligt verwaarloozen.

141 V. Welke zijn de bijzondere ſoorten der hoovaardij?

A. Trotschheid, eerzucht en verwaandheid.

142 V. Wat is de begeerlijkheid des vleeſches?

A. De begeerlijkheid des vleeſches, die ook de

Digitized by Google

de ongeregelde zinnelijkheid wordt genoemd, is eene ongeregelde liefde tot de zinnelijke vermaken, en een ongeregelde afkeer van alle voor de zinnen onaangename gewaarwordingen.

143 V. Waaruit kunnen wij weten, dat de begeerlijkheid des vleesches in ons is?

A. 1. Als wij in het genot der zinnelijke vermaken en in den afkeer van alles wat voor de zinnen onaangenaam is, onze voornaamste rust en weltevredenheid stellen. 2. Als wij willens en wetens ongeoorloofde zinnelijke vermaken, of ook geoorloofde onmatiglijk genieten. 3. Als wij uit afkeer van zinnelijke onaangename gewaarwordingen, die uit de ingespannenheid ontstaan, ons aan de traagheid overgeven. 4. Als wij, om onze zinnelijke lusten te bevredigen, kwaad doen, of het verschuldigde goed achterlaten.

144 V. Wat is de begeerlijkheid der oogen?

A. De begeerlijkheid der oogen is eene ongeregelde begeerte die middelen te kennen en te bezitten, welke dienen kunnen om onze hoovaardij en zinnelijkheid te bevredigen.

145 V. Hoe vele takken heeft de begeerlijkheid der oogen?

A. Twee, welker eene de nieuwsgierigheid, en de andere de hebzucht is.

146 V. Wat verstaat gij door nieuwsgierigheid?

A. Een ongeregelde weetlust.

147 V. Waaruit kunnen wij weten, dat wij met nieuwsgierigheid behebt zijn?

A. 1. Als wij in veel weten onze voornaamste rust en weltevredenheid stellen. 2. Als wij

dit

dingen trachten te leeren kennen, welker kennis ons ſchadelijk of toch gevaarlijk is. 3. Als wij nuttelooze dingen met veronachtzaming der nuttigen trachten te weten. 4. Als wij, om onzen weetlust te voldoen, ergens iets kwaads doen of het goede, waartoe wij verpligt zijn, verzuimen.

148 V. Wat verſtaat gij door hebzucht?

A. Eene ongeregelde begeerte of liefde tot vergankelijke have en goed.

149 V. Waaruit kunnen wij weten dat wij door de hebzucht beheerscht worden?

A. 1. Als wij in de verkrijging en in het bezit van de tijdelijke have en goed onze voornaamſte rust en weltevredenheid ſtellen. 2. Als wij tijdelijke have en goed niet maar alleen tot eere van God of tot ons en des naastens waar nut zoeken, of het er niet, zoo veel noodig, toe aanwenden. 3. Als wij derzelver verlies onmatig vreezen of onmatig betreuren. 4. Als wij om de tijdelijke have en goed willen kwaad doen, of het goed, waartoe wij verpligt zijn, achterlaten.

150 V Wat wordt er toe vereischt, om de driedubbelde kwade begeerlijkheid behoorlijk te beſtrijden?

A. 1. Dat wij eenen waren haat tegen dezelve in ons verwekken en koesteren. 2. Dat wij hare ingevingen aanſtonds en ſtandvastelijk wederſtaan. 3. Dat wij ons naar de leer en het voorbeeld des Heilands, Matth. XI, 29. XVI, 24. in ootmoedigheid, in verſterving en in zelfverloochening vlijtig oeffenen.

151 V. Wat moet men doen om eenen opregten haat tegen de kwade begeerlijkheid te hebben?

A.

Digitized by Google

A. Men moet dikwijls overwegen, hoe ſchadelijk en afſchuwelijk de heerſchappij der kwade begeerlijkheid is.

152 V. Waar moet men aan denken, om dit eenigzinds te bezeffen?

A. 1. Dat het eene ware afgoderij is, zich van de kwade begeerlijkheid te laten beheerſchen. 2. Dat de heerſchappij der kwade begeerlijkheid de ziel niet alleen van alle deugden en van alle ſchoonheid berooft; maar haar ook in onbedenkelijk vele zonden en misdaden ſtort. 3. Dat hare heerſchappij niet ſlechts in de eeuwigheid, maar ook al in dit leven juist het tegendeel bewerkt, van het geen zij zoekt.

153 V. Waarom moet men haar aanſtonds wederſtaan?

A. Om dat men haar dan nog gemakkelijker kan wederſtaan. Het minste toegeven geeft haar meer kracht.

154 V. Waarom ſtandvastig?

A. Om dat de bekoringen dikwerf lang duren, en ook al menigwerf ſchielijk wederkomen.

III. ONDERWIJS.

Deugden, die ter beſtrijding der kwade Begeerlijkheid noodig zijn.

155 V. Waarom is de vlijtige oefening in de ootmoedigheid, in de verſterving in zelfsverlochening zoo noodig en nuttig?

A. Om dat deze drie deugden de driedubbelde kwade begeerlijkheid wederſtaan, en onze harten voor de drie Goddelijke Deugden meer en meer vatbaar maken.

Digitized by Google

156 V. Waarin beſtaat de ootmoedigheid?

A. Hierin, dat wij onze geringheid, onmagt en onwaardigheid voor God erkennen, en ſteeds nog beter naar waarheid gaarne willen erkennen, om God des te meer te beminnen en te loven.

157 V. Wanneer oefenen wij ons in ootmoedigheid?

A. 1. Als wij ons best doen, om onze geringheid, onmagt en onwaardigheid te leeren kennen. 2. Als wij eenen inwendigen *act* van ootmoedigheid oefenen. 3. Als wij ons zoo gedragen, gelijk het onze geringheid, onmagt en onwaardigheid past, en dezelve voordeelig is.

158 V. Wat moet gij doen, om uwe geringheid, onmagt en onwaardigheid te leeren kennen?

A. Ik moet 1. God om deze kennis vuriglijk bidden. 2. Mijne geringheid, onmagt en onwaardigheid naarſtiglijk overdenken.

159 V. Waaraan kunt gij denken, om uwe geringheid te overwegen?

A. Aan het regt antwoord op deze drie vragen: 1. Wat was ik voor weinige jaren, eer God mij ſchiep? 2. Wat ben ik nu volgens mijne natuurlijke geſteldheid? 3. Wat zal ik na mijnen dood zijn?

160 V. Wat kunt gij denken, om uwe onmagt te betrachten?

A. Dat ik om de verdorvenheid, die ik van Adam heb overgeërfd, en die ik door mijne zonden nog vergroot heb, uit mij zelven even zoo min bekwaam ben, den weg, die tot de eeuwige zaligheid leidt, te bewandelen, als een blinde en lamme in ſtaat is om eene reis te doen.

161 V.

Digitized by Google

161 V. Wat kunt gij denken, om uwe onwaardigheid voor God te overwegen?

A. Dat ik door mijne zonden mij tegen God even zoo erg, ja! nog erger gedragen heb, als de verloren Zoon zich tegen zijnen vader gedroeg.

162 V. Wanneer oefent gij eenen act van ootmoedigheid?

A. Zoo dikwijls als ik mij werkelijk als een gering, onvermogend, en voor God onwaardig schepsel beschouw, en het mij ook lief is, dat ik mij als zoodanig erken, om dat dit waarachtig en mij tot den dienst van God behulpzaam is.

163 V. Wanneer rigt gij uw doen en laten zoo in, gelijk het met uwe geringheid, onmagt en onwaardigheid past, en dezelve voordeelig is?

A. Als ik 1. mij zelven op geen goed beroem; maar aan God alle goed met dankbaarheid toeschrijf; 2. Als ik mij zelven mistrouw, en al mijn vertrouwen op God stel; 3. Als ik mij boven geen eenig mensch den voorrang geef; 4. Als ik mij geheellijk aan den wil Gods, 5 en om God ook gaarne aan den wil eens menschen onderwerp.

164 V. Waarin bestaat de versterving of de overwinning zijns zelfs?

A. Dat men aan zijne lusten en onlusten, aan zijne begeerten en zijnen afkeer wederstaa en tegen dezelve handele.

165 V. Wanneer is men verpligt zich dus te versterven?

A. Zoo dikwerf als de begeerte of afkeer, de lust of onlust, die in ons oprijzen, in ziel

Digitized by Google

zelven kwaad zijn, of toch door de omſtandigheden kwaad worden.

166 V. Behoeven wij ons anders niet te verſterven, als juist, wanneer er eene kwade begeerte of een kwade afkeer in ons oprijst?

A. Wel degelijk: want wij moeten door eene gedurige verſterving van onze geöorloofde begeerten en afkeeren het vermogen en de behendigheid trachten te verkrijgen, om onze kwade begeerten en afkeeren te verſterven.

167 V. Is 't dan ook zonde als men in het een of ander geval verzuimt, eene geöorloofde begeerte of afkeer te verſterven?

A. Neen; dit is geene zonde, mits men maar niet ten eene maal verzuime, zich nu en dan in geöorloofde dingen te overwinnen; diegene nogtans laat een gewin voor zijne ziel varen, die geen gebruik maakt van eene goede gelegenheid, om zich te verſterven.

168 V. Hebt gij ook dikwijls gelegenheid, u in geöorloofde dingen te verſterven?

A. Ja; zoo dikwijls als er in mij eene begeerte of afkeer, lust of onlust ontſtaat, welke ik wel zoude mogen bevredigen; maar welke ik niet, ten minſten, niet aanſtonds verpligt ben te bevredigen. B. v. iets geöorloofds te zien, te hooren, te ſpreken; en z. v.

169 V. Wat valt den menſche doorgaans het zwaarſte te verſterven?

A. Zijnen eigenen wil en zin.

170 V. Is het raadzaam dat wij ons vlijtig oefenen, om onzen eigenen wil en zin ook in geöorloofde dingen te verſterven?

A. Ja; wijl dit zeer veel toebrengt, om aan God en aan zijne Overigheid behoorlijk onder-

Digitized by Google

danig te zijn, en om zoo wel met zich zelven als met zijnen medemensch in vrede te leven.

171 V. Waarin beſtaat de zelfverlochening?

A. Dat wij in al ons doen en laten niet het onze, maar wat Gods is, zoeken; en daarom met ons en met het onze niet anders omgaan als om God, en gelijk het God behaagt.

172 V. Wanneer oefent gij u in de zelfverlochening?

A. Zoo dikwijls als ik mijn best doe, om mijne gedachten en begeerten van mijn eigen voordeel af te trekken; en maar alleen naar datgeen te ſtreven, wat tot eer van God verſtrekt.

DERDE AFDEELING.

VAN DE H. H. TIEN GEBODEN GODS.

I. ONDERWIJS.

Van de H. H. tien Geboden in 't algemeen.

173 V. Waaruit kunnen wij weten, dat wij God en onzen naasten opregt lief hebben?

A. Uit de onderhouding der H. H. tien geboden Gods. Wij beminnen God en onzen naasten, als wij ijverig ons best doen, om dezelve behoorlijk te onderhouden. Joan. XIV, 21.

174 V. Hoe luiden de tien geboden?

A. Ik ben de Heer uw God.

1. Gij zult geene vreemde goden nevens mij hebben; gij zult geen gefneden beeld maken, om het aan te bidden.

2. Gij zult den naam van den Heer uwen God niet ijdelijk aanroepen.

3.

Digitized by Google

3. Wees gedachtig dat gij den fabbathdag heiligt.

4. Gij zult uwen vader en moeder eeren; op dat gij lang moogt leven op aarde.

5. Gij zult niet doodflaan.

6. Gij zult geen overſpel doen.

7. Gij zult niet ſtelen.

8. Gij zult tegen uwen naasten geen valsch getuigenis geven.

9. Gij zult uws naastens huisvrouw niet begeeren.

10. Gij zult zijn huis niet begeeren, noch zijn land, noch knecht, noch dienstmeid, noch os, noch ezel, noch iets van alles, wat hem toebehoort.

175 V. Wanneer wierden de tien geboden voor de eerſte maal plegtiglijk afgekondigd?

A. God verkondigde dezelve onder vreesſelijke teekenen aan het volk van Israël op den vijftigſten dag na deszelfs uittogt uit Egijpten; en ſchreef ze naderhand op twee ſteenen tafelen, op dat zij beter zouden onthouden worden.

176 V. Worden ons door de tien geboden ook nog andere pligten opgelegd, dan die in de beide geboden der liefde bevat zijn?

A. Neen; want de tien geboden zijn maar eene uitlegging van de twee geboden der liefde jegens God en den naasten, welke God ons heeft medegedeeld.

177 V. Waartoe zijn wij Christenen ten opzigte der tien geboden Gods bijzonderlijk verbonden?

A. Wij zijn verpligt dezelve beter te leeren verſtaan, en volmaakter te vervullen, dan de Joden deden. Matth. V, 21. 22.

178 V.

Digitized by Google

178 V. Waar moet men op letten, als men de tien geboden behoorlijk wil verstaan?

A. 1. Dat ieder gebod iets gebiedt en ook iets verbiedt. 2. Dat ieder eene uitlegging van een der twee geboden van de liefde is.

179 V. Wat volgt daaruit, dat ieder eene uitlegging van een gebod der liefde is?

A. Dat ieder der tien geboden niet alleen gebiedt of verbiedt, wat in het gebod met uitdrukkelijke woorden genoemd wordt; maar ook in 't algemeen alles, wat de liefde vereïscht met betrekking tot het voorwerp, waarover het gebod handelt.

180 V. Welke van de tien geboden leggen ons het gebod der liefde jegens God uit?

A. De drie eerſten, die God op de eerſte tafel heeft geſchreven.

181 V. Waar handelt een ieder dezer drie geboden van?

A. Het eerſte handelt van de inwendige, en het tweede van de uitwendige vereering Gods; en het derde van den tijd, welken wij geheel en al tot de inwendige en uitwendige vereering Gods moeten beſteden.

182 V. Door welke van de tien geboden wordt ons het gebod der liefde jegens ons zelven en jegens onzen medemensch uitgelegd?

A. Door de zeven overigen, welke God op de tweede tafel geſchreven heeft.

183 V. Waar handelt een ieder dezer zeven geboden van?

A. Het vierde handelt van de pligten jegens diegene, welke Gods plaats bij ons bekleeden. — Het vijfde van de pligten omtrent onzen eigenen perſoon en den perſoon des naasten, dat

Digitized by Google

is, omtrent ligchaam en ziel. — Het zesde van de pligten met opzigt tot die deugden, die voornamelijk tot onderhouding des menschen noodig zijn, te weten, de matigheid en kuischheid. — Het zevende van de pligten ten aanzien van onze eigene en van onzes naasten have en goed. — Het achtste van de pligten omtrent de kennis van noodige en nuttige waarheden; als ook omtrent de eer en goeden naam. — Het negende en tiende van de pligten aangaande onze gedachten en begeerten.

184 V. Zijn de woorden; *Ik ben de Heer uw God* reeds een uitdrukkelijk gebod?

A. Neen; deze zijn eene voorrede, die God voor de geboden liet gaan, om bekend te maken; 1. wie degene is, die ons deze geboden heeft gegeven; 2. wat ons bewegen moet, om de geboden te onderhouden.

185 V. Wat moet ons bewegen om de geboden te onderhouden?

A. De vreeze Gods, om dat God onze Heer is; de dankbaarheid, om dat hij onze grootste weldoener is; en de liefde om dat hij oneindig beminnenswaardig en ons hoogste goed is.

II. ONDERWIJS.

Van de H. H. tien Geboden in 't bijzonder.

Eerste Gebod.

186 V. Wat verbiedt het eerste gebod?

A. Het verbiedt de eer, die aan God toekomt, aan eenen anderen te geven.

187 V. Wat gebiedt het eerste gebod?

A. Het gebiedt dat wij aan God in ons hart de

de eer zullen geven, die hem toekomt. Dit noemt men met één woord: *aanbidden.*

188 V. Wanneer geven wij aan God in ons hart de eer, die hem toekomt?

A. Als wij aan God boven alles vastelijk gelooven, op hem boven alles hopen, en hem boven alles beminnen.

189 V. Wanneer geven wij de eer, die God toekomt, aan eenen anderen?

A. Als wij eenig schepsel meer gelooven, meer op hetzelve hopen, of hetzelve meer beminnen als God den Heer, en alzoo aan een schepsel den voorrang geven boven God.

190 V. Tot welke ondeugd vervalt men, als men aan God in 't geheel de eer niet geeft, die hem toekomt?

A. Tot de goddeloosheid.

191 V. Tot welke ondeugd vervalt men, als men de eer, die God toekomt, aan eenig schepsel geeft?

A. Tot de domme of bedekte afgoderij.

192 V. Wanneer wordt er domme afgoderij begaan?

A. Als men een schepsel werkelijk voor God houdt, en aan hetzelve daarom de eer bewijst, die God alleen toekomt, gelijk de heidenen deden.

193 V. Wanneer wordt er bedekte afgoderij begaan?

A. Als men aan eenig schepsel de eer, die God toekomt, bewijst, zonder het werkelijk voor God te houden gelijk die Christenen doen, die in hun geloof, in hunne hope of liefde aan zich zelven of aan eenig ander schepsel boven God den voorrang geven.

Digitized by Google

194 V. Welke zijn de zedelijke deugden, die uit de drie goddelijken ontſtaan, en ook tot de inwendige veréering Gods behooren?

A. 1. De ootmoedigheid. 2. De dankbaarheid jegens God. 3. De vreeze Gods. 4. De vereeniging van onzen wil met den wil Gods. 5. De gehoorzaamheid aan God. 6. De ijver in den dienst Gods.

195 V. Wanneer zondigt men tegen het eerſte gebod?

A. Zoo dikwijls als men door iets te doen of te laten tegen eene der drie goddelijke deugden of tegen eene der zes genoemde zedelijke deugden zondigt.

196 V. Wanneer zondigt men tegen het geloof?

A. Als men 1. de waarheden des geloofs niet vlijtig tracht te leeren. 2. Als men in een dood geloof onverſchillig heen leeft. 3. Als men aan zijne eigene begrippen of aan het zeggen van anderen meer geloof geeft, dan aan het woord Gods. 4. Als men zich vrijwillig in twijfelingen omtrent het geloof ophoudt. 5. Als men zich over zijn geloof ſchaamt, of het niet openlijk belijdt, als het noodig is. 6. Als men zich in gevaar ſtelt, tot twijfelingen in het geloof te vervallen, in het geloof te verkoelen, of er ten eene male van af te vallen. 7. Als men met bijgeloovigheid omgaat.

197 V. Wanneer gaat men met bijgeloovigheid om?

A. Als men van God of goddelijke dingen b. v. van de beſchikkingen, toelatingen of zonderlinge werken Gods iets baarblijkelijk onwaar,

Digitized by Google

waar, of toch zonder genoegzamen grond gelooft; en men dus meer gelooft, als God van ons eischt, op eene verſtandige wijze te gelooven.

198 V. Hoe kan men weten dat het een of ander bijgeloof is?

A. Gedeeltelijk door een verſtandig nadenken, en gedeeltelijk door het onderwijs der Leeraars, welke God ons gegeven heeft.

199 V. Is het ook bijgeloof, als men dingen, die van de H. Kerk gewijd zijn, gebruikt?

A. Het gebruiken dezer dingen is geen bijgeloof, maar het is heilzaam, als men deze drie ſtukken in acht neemt, te weten, 1. dat men dezelve maar tot dat einde gebruikt, waartoe zij gewijd zijn; 2. dat men nu alleen maar om het gebed der kerk van dit gebruik eenen goeden uitſlag verwacht; en 3. dat men er geene geheel onfeilbare werking van verwacht, gelijk als van de H. H. Sacramenten.

200 V. Wanneer zondigt men tegen de hoop?

A. 1. Als men geen levendig verlangen naar de hemelſche goederen in zich tracht te onderhouden, en daarom meer naar het tijdelijke dan naar het eeuwige verlangt. — 2. Als men geen vast vertrouwen op God in zijn harte poogt te bewaren, en daarom in angſtvallige bekommeringen, in mistrouwen, ja! zelfs in wanhoop geraakt. — Als men een vermetel vertrouwen op God, op zich zelven of op eenig ander ſchepſel ſtelt.

201 V. Wanneer zondigt men tegen de liefde jegens God?

A. Alle zonden ſtrijden tegen de liefde, doch deze bijzonderlijk: 1. De Godvergetenheid;

Digitized by Google

heid; 2. de onachtzaamheid in het verwekken der liefde Gods; 3. De ongeregelde liefde tot de wereld; 4. de afkeer van- of haat tegen God.

202 V. Welk is het gemakkelijkſte middel, om zich niet alleen van de godvergetenheid te bewaren; maar ook in alle goed toe te nemen?

A. Dit middel is de deugd der vertegenwoordiging Gods.

203 V. Waarin beſtaat deze deugd?

A. In den ernſtigen en ſtandvastigen wil ons dikwijls door eenen *act* des geloofs voor te ſtellen, dat God in ons en in alle overige ſchepſelen aanwezig en tegenwoordig is. (1 Hoofdſt. 105 V.)

204 V. Wanneer zondigt men tegen de ootmoedigheid?

A. 1. Als men die middelen in 't geheel niet of toch maar zeer nalatig gebruikt, welke noodig zijn om de deugd der ootmoedigheid te verkrijgen en te behouden. (4 Hoofdſt. 157—162 V.) 2. Als men in den voorrang boven anderen zijne voornaamſte rust en weltevredenheid zoekt. 3. Als men het goede, wat men heeft, aan zich zelven, of toch aan zijne verdiensten toeſchrijft. 4. Als men zich zelven met een ongeregeld welbehagen aanhangt; kortom; als men trotsch, eerzuchtig of verwaand is.

205 V. Wanneer zondigt men tegen de aan God verſchuldigde dankbaarheid?

A. 1. Als men weinig of niet aan Gods weldaden denkt; 2. dezelve niet behoorlijk waardeert; 3 dezelve niet naar Gods welbehagen gebruikt en aanwendt. 206 V.

Digitized by Google

206 V. Wanneer zondigt men tegen de vreeze Gods?

A. 1. Als men noch de kinderlijke noch de slaafsche vreeze Gods in zijn hart tracht te bewaren. 2. Als men zich met de slaafsche vreeze vergenoegt zonder naar de kinderlijke te streven. 3. Als men iets meer vreest dan aan God te mishagen en van God gestraft te worden.

207 V. Wanneer zondigt men tegen de vereeniging van onzen wil met Gods wil?

A. 1. Als men zich in 't geheel niet oefent, om zijnen eigenen wil en zin te versterven. 2. Als men met de gaven, beschikkingen en toelatingen van God niet tevreden is. 3. Als men het lijden en de wederwaardigheden niet met overgeving aan den wil Gods verdraagt.

208 V. Wanneer zondigt men tegen de aan God verschuldigde gehoorzaamheid?

A. 1. Niet alleen, als men in 't geheel niet doet, wat God hebben wil; maar ook als men het niet bereidwillig, niet vaardiglijk, of niet getrouw en ootmoediglijk doet. 2. Als men aan de menschen meer gehoorzaamt dan aan God.

209 V. Wanneer zondigt men tegen den ijver in den dienst Gods?

A. 1. Als men zijne goede werken, waartoe men verpligt is, op eene strafbare wijze verzuimt, of toch maar terloops verrigt. B. v. de morgen- en avondgebeden; het gebed voor en na het eten; het dagelijksch onderzoek des gewetens; de behoorlijke voorbereiding tot het ontvangen der H. H. Sacramenten. 2. Als men verónachtzaamt bij zijne werken eene goe-

Digitized by Google

goede meening te hebben. 3. Als men bij zijne werken het *hoe*, *wanneer* en *waar* uit de gedachten laat varen. 4. Als men den tijd op eene nutteloze wijze doorbrengt.

210 V. Zijn er onder de zonden tegen het eerste gebod ook eenigen, die eene bijzondere aandacht vereischen?

A. Ja; de zes zonden tegen den H. Geest.

211 V. Welke zijn deze?

A. 1. Vermetel op Gods barmhartigheid zondigen. 2. Op Gods genade wanhopen. 3. De welbekende waarheden des geloofs bestrijden. 4. Zijnen evenmensch om Gods genade benijden. 5. Zijn hart tegen alle heilzame vermaningen verharden. 6. In onboetvaardigheid opzettelijk volharden.

212 V. Waarom worden deze zes zonden zonden tegen den H. Geest genoemd?

A. Om dat zij zich lijnregt tegen de genade stankanten, door welke de H. Geest den zondaar tot boetvaardigheid opwekt.

213 V. Waarom vereischen deze zonden eene bijzondere aandacht?

A. Om dat het gevaar boven maten groot is, in deze zonden te sterven en eeuwig verdoemd te worden; want Christus zegt: *Al wie tegen den H Geest zal gezondigd hebben, dien zal het noch in dit noch in het toekomende leven vergeven worden.* Matth. XII, 32.

III. ONDERWIJS.

Tweede Gebod Gods.

214 V. Wat verbiedt het tweede gebod?

A.

A. Alles, waardoor God uitwendig voor de menſchen ontëerd wordt.

215 V. Wat gebiedt het tweede gebod?

A. Dat wij de eer, die God toekomt, ook uitwendig betoonen.

216 V. Waartoe moet de uitwendige vereering Gods dienen?

A. 1. Tot eene gelegënheid, om zoo wel ons ligchaam als onze ziel aan den dienst Gods toe te wijden. 2. Tot een hulpmiddel, om de inwendige vereering Gods zoo wel in ons als in onzen medemensch op te wekken en te vermeerderen.

217 V. Waardoor kunnen wij God uitwendig verëeren?

A. In 't algemeen door een christelijk en vroom leven, en in 't bijzonder door elk doen of laten, hetwelk toont dat wij ontzag voor God hebben, zijn woord gelooven, op hem vertrouwen en hem beminnen.

218 V. Waardoor ontëeren wij God voor de menſchen?

A. In 't algemeen door een onchristelijk leven, en in 't bijzonder door elk doen of laten, hetwelk te kennen geeft, dat wij noch een regt ontzag voor God hebben, noch op hem vertrouwen, noch hem beminnen, en z. v.

219 V. Wanneer zondigt men tegen het tweede gebod Gods?

A. De zonden, die een ieder zonder onderſcheid van ſtand of beroep tegen dit gebod begaan kan, zijn voornamelijk: 1. Het huichelen. 2. Het onëerbiedig gedrag bij den openbaren godsdienst. 3. De ontheiliging van zaken, plaatſen en perſonen, die aan God zijn toegewijd.

wijd. 4. Het oneerbiedig gebruik der heilige namen: *God*, *Jesus* en z. v, of des goddelijken woords. 5. De Godslastering. 6. Het valsch, ligtvaardig en godslasterlijk zweren, gelijk als ook de meineed. 7. Eene belofte, die men aan God gedaan heeft, niet houden. 5 Moijs. XXIII, 21. Eccl. V, 3.

220 V. Wanneer huichelt men?

A. Als men zich aanstelt en houdt, als of men goed, vroom en vlijtig ware, en men het toch niet is, noch ook tracht te worden.

221 V. Wanneer lastert men God?

A. Als men van God of van zijne beschikkingen, toelatingen, gebodon, of van de Heiligen iets denkt of spreekt, hetwelk op eenige wijze tot verachting van God verstrekt.

222 V. Wanneer zweert men?

A. Als men ter bevestiging dat men de waarheid zegt, of dat men zijne belofte zal houden, God tot getuige roept van het geen men zegt. Dit noemt men ook: *eenen eed doen.*

223 V. Is het nooit geöorloofd te zweren?

A. Als het met de vereischte voorwaarden geschiedt, dan is het niet alleen geöorloofd, maar ook eene daad, door welke de naam Gods vereerd wordt. 5 Moijs. X, 20.

224 V. Welke zijn deze voorwaarden?

A. 1. Dat men niet als zeker en waar bezweert, hetwelk men niet weet zeker en waar te zijn. 2. Dat men alleen maar in gewigtige zaken en niet zonder eerbied zweert. 3. Dat men zich door den eed alleen maar tot geöorloofde dingen verbindt. Jer. IV, 2.

225 V. Wanneer doet men eenen valschen eed?

A.

A. Als men iets als zeker en waar bezweert, zonder dat men het voor zeker en waar houdt.

226 V. Is de valſche eed eene groote zonde?

A. Ja; eene der verſchrikkelijkſte zonden die een mensch begaan kan; om dat diegene, die eenen valſchen eed doet, 1. zeer ſchandelijk tegen God handelt; 2. het voornaamſte en laatſte middel misbruikt en verijdelt, door hetwelk de twistgedingen kunnen geëindigd, en trouw en geloof onder de menſchen bewaard worden; 3. zich zelven vervloekt, en het ſtrenge oordeel Gods over zijn hoofd uitdaagt.

227 V. Waarmede ſtraft God den valſchen eed al in dit leven?

A. Somtijds met pijnelijke ziekten, doorgaans met de onttrekking van allen tijdelijken zegen, en ook wel dikwerf met eenen haastigen dood.

228 V. Wanneer zweert men ligtvaardig?

A. Als men in geene genoegzaam gewigtige zaken, of toch zonder behoorlijke eerbiedigheid zweert.

229 V. Wanneer doet men eenen godslasterlijken eed?

A. Als men zweert, dat men iets kwaads doen of iets goeds achterlaten zal.

230 V. Wanneer begaat men eenen meineed?

A. Als men iets, wat geöorloofd is, met eede heeft beloofd, en evenwel den eed niet houdt, offchoon men denzelven wel zoude kunnen houden. Deze is eene den valſchen ede gelijkende zonde.

231 V. Is diegene, die met eenen eed be-

hoofd heeft kwaad te doen, ook verpligt dien eed te houden?

A. Neen; in 't geheel niet: want door niets in de wereld kan men zich tot kwaad verbinden.

232 V. Wanneer doet men eene belofte?

A. Als men zich niet alleen voorneemt; maar ook door eene uitdrukkelijke aan God gedane belofte verbindt, het een of ander goed te doen.

233 V. Welke voorzigtigheid moet men gebruiken, om geene dwaze, maar eene aan God welbehagelijke belofte te doen?

A. 1. Men moet geene belofte doen, als ons gemoed door de eene of andere omstandigheid hevig ontroerd en aangedaan is; en wij dus voor geene bedaarde overdenking vatbaar zijn. 2. Men moet God van te voren om verlichting bidden, en dan de zaak rijpelijk overwegen. 3. Men moet geene belangrijke belofte doen, zonder alvorens vrome verstandige lieden geraadpleegd te hebben. Eccl. V, 3.

234 V. Wie zondigen tegen het tweede gebod uit hoofde van hunnen staat of beroep?

A. Diegene, welke uit hoofde van hunnen staat of beroep verpligt zijn voor alles te zorgen, wat de eer van God kan bevorderen; (b. v. de goede toestand van kerk- en schoolgebouwen, de behoorlijke tempelpracht, de welvoegelijkheid en goede orde bij den openbaren godsdienst) en dezen hunnen pligt niet vervullen.

IV.

Digitized by Google

IV. ONDERWIJS.

Vereering der Heiligen; van hunne Reliquien en Beelden.

235 V. Heeft er God ons ook eenigen ten voorbeelde voorgesteld, welke wij in de vereering Gods moeten navolgen?

A. Ja; 1. voor allen den Zaligmaker, en 2. de Engelen en Heiligen in den hemel.

236 V. Is het nuttig dat wij ons vlijtig de voorbeelden der Heiligen voor oogen stellen?

A. Ja; want de voorbeelden der Heiligen toonen, hoe wij den Heiland kunnen navolgen; en zij hebben ook eene groote kracht, om ons tot deze navolging op te wekken en er ons in te versterken.

237 V. Wat zal wel in onze harten jegens de Engelen en Heiligen in den hemel ontstaan, indien wij dikwijls overdenken, hoe getrouw zij God gediend hebben, en tot welke heerlijkheid zij om deze hunne getrouwigheid verheven zijn?

A. Liefde en achting jegens dezelve; en genegenheid om hen ook uitwendig te vereren.

238 V. Strijdt dan de vereering der Engelen en Heiligen niet tegen de beide eerste gebooden van God?

A. In 't geheel niet; in tegendeel, deze vereering is aan God bijzonderling aangenaam, en eene navolging van God, mits zij zoo zij ingerigt gelijk zij zijn moet. 1 Kon. II, 30. Joan. XII, 26.

239 V. Hoe moet zij dan ingerigt zijn?

Digitized by Google

A. Zij moet 1. waar, en 2. welgeregeld zijn.

240 V. Wanneer is onze vereering der Engelen en Heiligen *waar?*

A. Als wij 1. hen maar houden, voor hetgene zij werkelijk zijn; als wij 2. maar datgene van hen verwachten, wat zij ons verkrijgen kunnen; als wij 3. maar datgene tot hunne eer doen, wat werkelijk tot hunne eer verstrekt.

241 V. Wanneer houden wij de Heiligen voor hetgene zij werkelijk zijn?

A. Als wij van hen denken, dat zij gelijk wij schepsels Gods zijn, welke God om hunne liefde en getrouwigheid tot zijne bijzondere vrienden aangenomen en tot de naauwste vereeniging met zich verheven heeft.

242 V. Wanneer verwachten wij van hen wat zij ons verkrijgen kunnen?

A. Als wij denken, dat zij uit zich zelven ons niet het minste goed kunnen mededeelen; maar dat zij slechts door hunne voorbidding ons in onze nooden en bekommeringen kunnen te hulpe komen.

243 V. Wat verstrekt werkelijk tot hunne eer?

A. Als wij hen als bijzondere vrienden van God en als onze voorbidders bij God beschouwen, en onze hoogachting jegens hen op eene behoorlijke wijze, maar voornamelijk door eene getrouwe navolging van hunne deugden aan den dag leggen.

244 V. Wanneer is onze vereering der Engelen en der Heiligen *welgeregeld?*

A. Als zij ons helpt, dat wij God en den Verlosser beter vereren. Dit geschiedt als

wij

wij 1. de voornaamste veréering derzelver in de navolging hunner deugden stellen; als wij 2. door het overwegen hunner getrouwigheid en heerlijkheid ons tot hunne navolging trachten op te wekken; en als wij 3. hen daarom het allermeest om hunne voorspraak en voorbidding aanroepen. Hebr. XIII, 7.

245 V. Is het zeker dat de Engelen en Heiligen in den hemel voor ons bidden?

A. Ja; de liefde jegens den naasten spoort hen hiertoe aan, ook al eer dat wij hen aanroepen: maar verzoeken wij hen dat zij toch hunne vermogende gebeden bij onze zwakke zuchten gelieven te voegen; dan nemen zij onze zaken bijzonderlijk ter harte, wijl dit ook met den geest der liefde overeenkomt.

246 V. Is het geboden de Heiligen aan te roepen?

A. De H. Kerk leert niet dat het geboden, maar dat het goed en nuttig is.

247 V. Wat moet ons bewegen, om de Engelen en Heiligen aan te roepen?

A. Niet mistrouwen op de goedheid en barmhartigheid Gods, maar ootmoedigheid en het verlangen, dat wij door hunne voorspraak mogen verkrijgen, wat wij door ons zelven niet zouden kunnen verkrijgen.

248 V. Vinden wij ook in de H. Schrift dat de Engelen en Heiligen voor ons bidden, en dat vrome lieden dezelve aangeroepen hebben?

A. Ja; de voorbidding der Heiligen wierd aan den Apostel Joannes door een zinnebeeld vertoond. Openb. V, 8. VIII, 3. De engel Raphaël droeg de gebeden van Tobias aan God op. Tob. XII. Mojses bad dat God

Digitized by Google

zijnen volke om Abraham Isaac en Jacob gelieſde genadig te zijn. 2 Moijſ. XXXII, 13. Jacob riep den Engel om zegen voor zich en voor zijne kleinzonen aan. 1 Moijſ. XXXII, 26. XLVIII, 16.

249 V. Wie moet onder alle Heiligen wel het meeste vereerd worden?

A. De allerheiligſte Maagd Maria, om dat God, wien wij navolgen moeten, haar het meeste vereerd heeft.

250 V. Kunnen wij ook een bijzonder vertrouwen op hare voorſpraak ſtellen?

A. Ja; 1. om dat zij de moeder van onzen Zaligmaker is; 2. om dat de Zaligmaker haar tot onze Voedſtermoeder gemaakt heeft, toen hij ons als zijne broeders aannam.

251 V. Welke Heiligen moeten na de moeder des Heilands nog bijzonderlijk vereerd worden?

A. 't Is billijk dat men bijzonderlijk vereert en om hunne voorſpraak aanroept zijnen Beſchermengel, den H. Joſeph, zijnen Naamsheiligen, den Patroon zijner Kerſpelkerk, de H. H. Apostelen en die heilige mannen, die het Evangelie hebben gepredikt in de landſtreken, waar men woont.

252 V. Wat noemt men Reliquiën?

A. Alles wat nog overgebleven is van hetgene den Heiland of den Heiligen op eenige wijze heeft toebehoord.

253 V. Waartoe kunnen de Beelden en Reliquiën des Heilands, der Engelen en Heiligen dienen?

A. Om ons den Heiland, de Engelen en Heiligen dikwijls, levendig en op eene aangename wij-

Digitized by Google

wijze in de gedachten te brengen. Tot dat einde zijn ook wel goede vrienden hier op aarde gewoon elkanderen hunne afteekening, silhouëtte of iets anders, wat hun toebehoort, tot een aandenken te geven.

254 V. Moet men de beelden en reliquiën des Heilands en der Heiligen ook in eere houden?

A. Wel zeker; want kinderen, ouders en vrienden houden immers ook in eere wat zij van elkanderen tot eene gedachtenis hebben?

255 V. Behaagt het dan ook God, dat wij de beelden en reliquiën in eere houden?

A. Buiten twijfel; want God houdt dezelve ook in eere, vermits hij er wel somtijds mirakelen door gedaan heeft, gelijk b. v. door de arke des verbonds en de koperen slang, door de schaduw van Petrus, door den mantel van Elias en door de beenderen van Elizeus.

256 V. Waarom moet men de beelden en reliquiën in eere houden?

A. Niet om de stoffe waaruit zij bestaan; maar alleen om den Heiland en de Heiligen, aan welke zij ons doen denken of die zij ons moeten in de gedachten brengen.

257 V. Wat moet men van de Bedevaarten oordeelen?

A. Die kunnen volgens de omstandigheden en de wijze, waarop zij gedaan worden, goed of kwaad zijn.

V. ONDERWIJS.

Derde Gebod Gods.

258 V. Heeft God er ook voor gezorgd,

Digitized by Google

dat wij eenigen vrijen tijd zouden hebben, om ons onbelemmerd op de inwendige en uitwendige vereering Gods toe te leggen?

A. Ja; door het derde van de tien geboden.

259 V. Wat gebiedt het derde gebod?

A. Dat wij behoorlijk moeten acht geven om den zondag te heiligen, dat is, om denzelven met heilige werken door te brengen.

260 V. Wat verbiedt het derde gebod?

A. Alles, wat met de heiliging van den zondag ſtrijdt.

261 V. Waarom hebben de Christenen niet op den laatſten, maar op den eerſten dag der weke, te weten, des zondags, hunnen ſabbath, dat is, rustdag?

A. Wijl onze Heiland door zijne Apostelen den ſabbathdag van den laatſten tot den eerſten dag der weke voor de Christenen heeft overgebragt, ter gedachtenis dat hij op den eerſten dag der weke van de dooden verrezen is, en den H. Geest gezonden heeft.

262 V. Tot welk gedenkteeken moet ons de zondag dienen?

A. 1. Tot een gedenkteeken van Gods opperheerſchappij over de geheele ſchepping; 2. van de werken die God tot onze zaligheid gedaan heeft; 3. van de dagelijkſche voorzienigheid Gods; en 4. van den eeuwigen ſabbath, die God met zijne uitverkorenen vieren zal.

263 V. Welke zijn in 't bijzonder de heilige werken, die wij op de zondagen moeten verrigten?

A. 1. Het aandachtig bijwonen der H. Misſe. 2. Het aandachtig hooren der Preek en

der

Digitized by Google

der Christelijke Leering, of het bijwonen van andere kerkelijke diensten, die tot onderwijs en ſtichting der geloovigen gehouden worden; en 3. de zondagſche huiſelijke godsdienſtigheid.

264 V. Hoe moeten wij ons gedragen, als wij uit het aanhooren van de preek en de christelijke leering ware vrucht willen trekken?

A. Dan moeten wij er 1. ons hart toe voorbereiden; 2. het onderwijs met ſtille en eerbiedige oplettendheid aanhooren; en 3. na de preek de gehoorde onderrigtingen trachten te onthouden, behoorlijk in het harte te overwegen. en ook in ons gedrag, in onzen handel en wandel te volgen.

265 V. Wat verſtaat gij door de zondagſche huiſelijke godsdienſtigheid?

A. De verrigting van heilige werken of oefeningen, die tot eere Gods en tot zaligheid der zielen voornamelijk dienſtig zijn, en die buiten den tijd, op welken men den openbaren godsdienſt bijwoont, waartoe men verpligt is, verrigt worden; hetzij in de kerk, te huis of buiten geſchieden.

266 V. Moet alle de vrije tijd tot deze huiſelijke godsdienſtigheid beſteed worden?

A. Neen; eene eerlijke uitſpanning is op de zondagen niet ongeöorloofd, mits zij maar niet te veel tijd wegneme en men er anderen niet door hindere.

267 V. Welke werken of bezigheden ſtrijden tegen de heiliging van den ſabbath, en moeten dus vermijd worden?

A. 1. Alle ſlaafſche arbeid, indien de eer van God, de liefde tot den naasten of eenige andere dringende omſtandigheid denzelven niet

Digitized by Google

vereischt. 2. De op zich zelven niet ſlaafſche werken, gelijk als ook alle geöorloofde uitſpanningen, mids men zich met dezelve op zoodanige wijze bezig houde, dat er voor de de ziel tijd, rust en kracht genoeg overblijft, om datgene behoorlijk te verrigten, wat tot de heiliging van den zondag vereischt wordt. 3. Alle verbodene handelingen en vermaken.

268 V. Is er onze tijdelijke en eeuwige welvaart veel aangelegen, dat wij den zondag behoorlijk heiligen?

A. Ja; want God heeft dezen dag met eenen dubbelden zegen gezegend.

269 V. Welke is deze dubbelde zegen?

A. 1. Een zegen van geestelijke goederen, indien wij dezelve des zondags met gepasten ijver zoeken. 2. Een zegen van lighamelijke goederen, indien wij uit vertrouwen op God ons met dezelve des zondags niet bekommeren; maar op de werkdagen onzen arbeid vlijtig en ijverig verrigten. 3 Moijſ. XXV, 20, 21.

270 V. Waardoor verwijderen velen dezen zegen Gods, offchoon zij den ſabbath volgens den uitwendigen ſchijn geregeld vieren?

A. Om dat zij denzelven niet met een bereidwillig, vertrouwenvol en danbaar hart vieren.

271 V. Wat heeft God dengenen bedreigd, die den ſabbath niet heiligen?

A. De verſchrikkelijkſte tijdelijke ſtraffen, en zelfs den dood. 2 Moijſ. XXXI. XXXV. Jerem. XVII. Ezech. XX. De groote dezer tijdelijke ſtraffen toont, wat de ſabbathſchenders in het ander leven te verwachten hebben, als zij onboetvaardig ſterven.

272 V.

Digitized by Google

272 V. Wanneer zondigt men tegen het derde gebod?

A. 1. Als men des zondags door zijne schuld de H. Misse in 't geheel niet, of niet geheel, of niet aandachtig bijwoont. 2. Als men de christelijke leering, de preek, of andere openbare oefeningen van den godsdienst zonder genoegzame redenen verzuimt. 3. Als men de zondagsche huisselijke godsdienstigheid niet zóó goed waarneemt, als men wel zou kunnen. 4. Als men op zondagen zonder noodzakelijkheid, of ten minsten, zonder genoegzame reden slaafschen arbeid doet. 5. Als men zich met niet slaafsche werken, of ook met geöorloofde uitspanningen zoo bezig houdt, dat er de viering van den zondag niet mede bestaan kan. 6. Als men den zondag door verbodene handelingen of vermaken ontheiligt. 7. Als men denzelven niet met een bereidwillig hart en met gepaste getrouwigheid viert.

273 V. Hoe zijn goede Christenen gewoon zich tot de viering van den zondag te bereiden?

A. 1. In plaats van eenige bezigheden tot den zondag uit te stellen; trachten zij zoo veel mogelijk voor te komen, dat er op dien dag geene dringende bezigheden voorvallen. 2. Des saturdags avonds maken zij dat zij hun werk vroeg gedaan krijgen; om nog voor den slaap hun gemoed van de bekommeringen en zorgen voor het tijdelijke te ontdoen; en te overleggen, hoe zij den dag des Heeren heiliglijk zullen doorbrengen.

VI.

Digitized by Google

VI. ONDERWIJS.

Vierde Gebod Gods.

274 V. Heeft God er ook voor gezorgd, dat wij van onze jeugd af aan tot zijnen dienst opgevoed en opgeleid worden?

A. Ja; hij heeft aan de ouders den pligt opgedragen, om in zijne plaats voor de opvoeding en welvaart hunner kinderen te zorgen.

275 V. Wie worden hier door ouders en kinderen verstaan?

A. 1. De ligchamelijke ouders; 2. de stiefouders en voogden; 3. de meesters en meesteressen; 4. alle bejaarde lieden; 5. de heeren en vrouwen; 6. de geestelijke en wereldlijke Overigheid. — Door kinderen worden hier alle diegene verstaan, voor welke de opgenoemde ouders verpligt zijn te zorgen.

276 V. In welk gebod heeft God den kinderen voorgeschreven, hoe zij zich omtrent hunne ouders moeten gedragen?

A. In het vierde gebod.

277 V. Wat gebiedt het vierde gebod?

A. Dat de kinderen hunne ouders moeten hoogachten, eerbiedigen, beminnen en gehoorzamen.

278 V. Wat verbiedt het vierde gebod?

A. Alles wat strijdt met de hoogachting, met den eerbied, met de liefde en met de gehoorzaamheid, die men aan de ouders verschuldigd is.

ON-

Digitized by Google

ONDERLINGE PLIGTEN

Der ligchamelijke Ouders en hunner kinderen.

279 V. Welke zijn de bijzondere pligten der ouders omtrent hunne kinderen?

A. De ouders moeten hunne kinderen als kinderen Gods aanzien, en in de zorg voor dezelve, de vaderlijke goedheid van God pogen na te volgen. Om dit te doen, moeten zij er, zoo veel mogelijk, voor zorgen, dat hunne kinderen 1. eene goede gezondheid verkrijgen en behouden; 2. zij moeten dezelve eerlijk onderhouden en trachten bekwaam te maken, dat zij hun brood ook eens eerlijk winnen kunnen; 3. zij moeten zelfs hen vlijtig onderwijzen, of door anderen laten onderwijzen; 4. zij moeten hen op eene verstandige wijze bestraffen; en 5 hen in alle stukken met een goed voorbeeld voorgaan; en dit alles met geen ander oogmerk, dan om hunne kinderen tot getrouwe dienaars van God en tot erfgenamen des hemels op te voeden. Colos. III, 21. Ephes. VI, 4.

280 V. Welke zijn de bijzondere pligten der kinderen omtrent hunne ligchamelijke ouders?

A. De kinderen zijn hunnen ligchamelijken ouderen voornamelijk hoogachting of eerbied, liefde en gehoorzaamheid verschuldigd. Zij moeten deze gevoelens niet alleen in hunne harten pogen te verwekken en te behouden; maar zij moeten dezelve ook uitwendig door daden aan den dag leggen. Ephes. VI. 1. Col. III, 20. Eccl. III, 9.

281 V. Waardoor moeten zij dezelve in hun-

Digitized by Google

hunne harten trachten te verwekken en te behouden?

A. 1. Door dikwijls aan het vierde gebod Gods en aan het voorbeeld des Heilands Luc. II, 51. te denken. 2. Door God ernstig en aanhoudend te bidden. 3. Door dikwijls de groote waardigheid te overwegen, waartoe God de ouders ten opzigte hunner kinderen verheven heeft; te weten, zij bekleeden bij hunne kinderen de plaats van God; zij zijn hunne overheden, Eccl. III, 8. en naast God hunne grootste weldoeners.

282 V. Waardoor moeten de kinderen hunne achting uitwendig aan hunne ouders toonen?

A. Zij moeten hen altoos bescheiden en eerbiedig bejegenen; tevreden zijn met hetgene hunne ouders goed vinden; niets gewigtigs zonder hunnen raad ondernemen; toonen dat zij vertrouwen in hen stellen, en met achting van hen spreken.

283 V. Wat eischt de gehoorzaamheid van de kinderen?

A. Dat zij datgene, wat hunne ouders hun gebieden, zoo wel buiten als in hunne tegenwoordigheid gewillig, bereidvaardig, getrouw en opmoedig volbrengen.

284 V. Maar als de ouders dan door vergissing eens iets geboden, hetwelk baarblijkelijk tegen de geboden van God streed?

A. Dan zouden de kinderen het gebodene niet mogen doen; *om dat men aan God meer dan aan de menschen moet gehoorzamen.* Hand. der Ap. V, 29.

285 V. Waartoe moet de liefde jegens de ouders de kinderen bewegen?

A.

Digitized by Google

A. Dat zij alles zorgvuldiglijk vermijden, wat hunnen ouderen verdriet en droefheid zoude kunnen aandoen; dat zij hun gaarne plaisier doen, ijverig voor hen bidden, en hun, zoo veel zij maar kunnen, in hunnen geestelijken en ligchamelijken nood te hulpe komen.

286 V. Wanneer zondigen de kinderen tegen den eerbied, dien zij aan hunne ouders verschuldigd zijn?

A. 1. Als zij hunne ouders in hun hart verachten; 2. Als zij hen onvriendelijk, stuursch en norsch bejegenen, tegenspreken, uitlagchen en bespotten; 3. Als zij uit hebzucht of om eenige andere slechte reden niet te vreden zijn met hetgene hunne ouders hun geven; 4. Als zij zich hunner ouderen om hunnen geringen stand of om hunne armoede schamen; 5. Als zij bij andere lieden zonder verschuldigde achting van hen spreken, en 6. in gewigtige dingen hen geenen raad vragen of hunnen raad niet volgen.

287 V. Wanneer zondigen zij tegen de hun verschuldigde liefde?

A. 1. Als zij hunne ouders haten, benijden, hun kwaad gunnen of toewenschen; 2. Als zij derzelver zwakheden, gebreken en misslagen niet met geduld verdragen. 3. Als zij hen zonder nood bedroeven of tot gramschap verwekken; 4. Als zij voor hunne levende of overledene ouders niet bidden. en 5. hen in hunnen geestelijken nood volgens hun vermogen niet bijstaan.

288 V. Wanneer zondigen zij tegen de gehoorzaamheid?

A. 1, Als zij in 't geheel niet doen wat hun-

Digitized by Google

hunne ouders gebieden; en 2. als zij hun op de regte wijze niet gehoorzamen. (V. 283).

289 V. Wat hebben die kinderen te verwachten, die hunne ouders behoorlijk eeren?

A. Hier Gods zegen, eer voor God en voor de menschen, en hier namaals de eeuwige zaligheid. 2 Moijs. XX. 5 Moijs. V. Eccl. III.

290 V. Wat hebben die kinderen te verwachten die hunne ouders niet eeren?

A. Hier de vloek Gods, schande voor God en voor de menschen, en hier namaals de eeuwige verdoemenis. 5 Moijs. XXVII. Boek der Spr. XXX.

Der Stiefouders, der Voogden en kinderen.

291 V. Welke zijn de bijzondere pligten der Stiefouders en der Voogden?

A. Vermits deze de plaats der ligchamelijke ouderen bekleeden, zijn zij ook verpligt, zoo veel mogelijk, derzelver pligten te vervullen. (279 V.)

292 V. Welke zijn de pligten der stiefkinderen en der wezen?

A. Zij moeten zich even zoo jegens hunne stiefouders en voogden gedragen; gelijk de kinderen verpligt zijn, zich omtrent hunne ligchamelijke ouders te gedragen. (280 V.)

Der Leermeesters en Leermeesteressen.

293 V. Welke zijn de bijzondere pligten der Leermeesters en Leermeesteressen?

A. Dat zij hunne leerlingen als kinderen Gods en als geestelijke voedsterlingen beschouwen,

Digitized by Google

wen; hen vlijtig om God op de regte wijze onderwijzen, verſtandig beſtraffen, met een goed voorbeeld voorgaan en op alle mogelijke wijze tot de deugd trachten op te leiden.

294 V. Welke zijn de pligten der ſchoolkinderen omtrent hunne Onderwijzers?

A. Zij moeten hunne meesters en meesteresſen als hunne geestelijke ouders beſchouwen, en hun daarom alle achting, liefde en gehoorzaamheid betoonen.

295 V. Ontſtaat er ook veel goeds uit de dankbaarheid, die men aan zijne onderwijzers betoont?

A. Ja; God zegent het onderwijs bij leven en ſterven in degene, die er dankbaar voor zijn. 1 Theſſ. V, 12.

Der bejaarde en jonge lieden.

296 V. Welke zijn de pligten der bejaarde lieden met opzigt tot de jongen?

A. Dat zij de jonge lieden als hunne geestelijke kinderen beſchouwen en dezelve door onderwijs, goeden raad, vermaningen en goede voorbeelden tot de deugd opleiden. Eccl. XXV, 8. Tit. II, 2–5.

297 V. Welke zijn de pligten der jonge lieden omtrent de bejaarden?

A. Zij moeten de bejaarde lieden als hunne onderwijzers en raadslieden beſchouwen, welke God hun gegeven heeft; zij moeten hen ten allen tijde met achting en liefde bejegenen, op hunne onderwijzingen, vermaningen, raadgevingen en goede voorbeelden naauwkeurig letten, en zich dit alles pogen ten nutte te maken. 3 Moijſ. XIX. Eccl. IV, 35.

Digitized by Google

298 V. Welke straffen hebben (onder anderen) die jonge lieden van God te verwachten, die oude lieden plagen, verachten en uitlagchen?

A. Dat God hen eenen ontijdigen, somtijds ook wel eenen ellendigen dood (4 Kon. II, 23) zal laten sterven; of dat hij hun op hunnen ouden dag dezelfde mishandelingen zal laten overkomen.

Der Heeren en Dienstboden.

299 V. Welke zijn de pligten der Heeren, der Bazen en Vrouwen omtrent hunne Dienstboden?

A. Zij moeten dezelve als hunne voedsterlingen, die hun God heeft toevertrouwd, of als hunne broeders en zusters in Christus beschouwen, en om God voor hunne welvaart zorgen, (Coloss. IV, 1. Ephes. VI, 9. Philem. 15. 16.) voornamelijk 1. voor hunne gezondheid, 2. voor hunnen eerlijken voortgang in de wereld, en 3. voor hun zielenheil.

300 V. Wat vereischt de zorg voor de gezondheid der dienstboden, van de heeren, bazen en vrouwen?

A. Dat zij hun een gezond voedsel en in genoegzame hoeveelheid geven, hen niet met arbeid overladen, en hun de noodige verschooning en hulp bezorgen, als zij ziek worden.

301 V. Wat vereischt de zorg voor den eerlijken voortgang der dienstboden in de wereld?

A. Dat zij 1. hun op zijn tijd een billijk loon betalen, 2. hen tot spaarzaamheid vermanen, en 3. zoo veel mogelijk, trachten voor te komen, dat zij zich niets onnoodigs aanwennen,

het-

hetwelk zij naderhand, als zij den dienst verlaten, of in 't geheel niet, of ten minsten niet zonder al te groote onkosten kunnen volbrengen.

302 V. Wat vereischt de zorg voor het zielenheil der dienstboden?

A. Dat zij dezelve naar hun vermogen 1. van de ledigheid en van kwade gezelschappen bevrijden; 2. hun de noodige onderwijzingen trachten te bezorgen, indien hun die nog ontbreken; 3. hen ernstiglijk tot godsvrucht en godsdienstigheid vermanen, en 4. hun ook zelfs met een goed voorbeeld voorgaan.

303 V. Welke zijn de pligten der dienstboden omtrent degene, die zij dienen?

A. Zij moeten dezelve als hunne Heeren, die God over hen gesteld heeft, en als hunne voedsterouders aanzien, en hun om God achting, liefde, gehoorzaamheid en getrouwigheid in hunnen dienst bewijzen. Ephes. VI, 5. Colos. III, 22. 1 Petr. II, 18. Tit. II, 9.

304 V. In welke stukken zijn de dienstboden gehoorzaamheid verschuldigd aan degene, welken zij dienen?

A. In alle gevallen, waarin de baas of vrouw regtmatig kan gebieden; en deze kunnen hunne dienstboden met regt gebieden, niet alleen in hetgene wat den verschuldigden dienst en de goede orde in hun huis aangaat; maar ook in alles, wat tot de tijdelijke en eeuwige welvaart der dienstboden noodig en nuttig is.

305 V. Hoe kunnen zich de dienstboden tegen de achting, liefde en gehoorzaamheid bezondigen, omtrent diegene, welken zij dienen?

A. Op dezelfde wijze gelijk de kinderen zich

in deze ſtukken omtrent hunne ligchamelijke ouders kunnen bezondigen. (286.—288. V.)

306 V. Wanneer zondigen de dienstboden tegen de getrouwigheid in hunnen dienst?

A. 1. Als zij niet vlijtig genoeg arbeiden of den arbeid door hunne ſchuld verkeerd doen. 2. Als zij op eene onnutte wijze meer verdoen dan noodig is, b. v. in het voeder voor de beesten, in den brand, in den kost, en z. v. 3. Als zij de dingen, die hunne zorge zijn toevertrouwd, door hunne ſchuld laten verderven. 4. Als zij heimelijk iets wegnemen of de dingen van hunne heeren, bazen of vrouwen heimelijk gebruiken. 5. Als zij niet, zoo veel mogelijk, de ontvreemdingen en benadeelingen pogen te beletten, die door anderen dengenen, dien zij dienen, worden veroorzaakt. 6. Als zij heimelijk iets uit het huis dragen, en 7. voornamelijk, als zij de kinderen van het huis kwaad leeren, hen tot kwaad verleiden of hun in kwaad behulpzaam zijn.

307 V. Welke is de voortreffelijkſte en gewigtigſte dienst, die eene dienstbode kan toevertrouwd worden?

A. De dienst van baker, van minne en van kindermeid; welke daarom eene groote zorgvuldigheid en trouw vereischt.

Der Overheden en Onderdanen.

308 V. Van wien komt de oppermagt der Overheden?

A. *Er is geene oppermagt dan van God. God heeft dezelve ingeſteld.* Rom. XIII, 1. Spr. VIII, 15.

309 V. Tot wat einde heeft God dezelve ingeſteld?

A.

Digitized by Google

A. Op dat de Overheden in de maatschappij zijn zouden, wat ieder huisvader in zijn huisgezin is, te weten de stadhouders van God en de geestelijke vaders van hunne onderdanen. Rom. XIII, 4.

310 V. Heeft God maar eenerlei oppermagt ingesteld?

A. Neen; tweederlei, eene wereldlijke en eene geestelijke oppermagt.

311 V. Welke zijn de geestelijke Overheden?

A. De Opzieners, welke Christus in zijne kerk heeft aangesteld, te weten, de Paus, de Bisschoppen en de Pastoors of Kerspelpriesters als medehelpers der Bisschoppen.

312 V. Welke zijn de wereldlijke Overheden?

A. De Vorsten des lands en de Ambtenaren, die zij als hunne medehelpers hebben aangesteld.

313 V. Welke zijn de pligten der onderdanen omtrent hunne Overheden?

A. 1. Zij moeten dezelve als stadhouders van God en als hunne geestelijke vaders eeren, beminnen en gehoorzamen. Hebr. XIII, 17. 1 Petr. II, 13. 17. — 2. Zij moeten gewillig en getrouw volgens regt en billijkheid hun aandeel opbrengen, zoo wel tot het onderhoud der Overheden, als ook tot de kosten, welke hunne waardigheid en de bediening van hun ambt of het algemeene best vereischen. Rom. XIII, 6. 7. — 3. Zij moeten voor hunne Overheden bidden, 1 Tim. II, 1., dezelve ondersteunen en verdedigen, als de omstandigheden zulks vorderen.

314 V. Moet men alleen maar om de straf aan de Overheden onderdanig zijn?

A. Neen; hiertoe is men niet alleen om de straf, maar ook in het geweten verpligt, Rom. XIII, 5. 1 Petr. II, 13.

VII.

Digitized by Google

VII. ONDERWIJS.

Vijfde Gebod Gods.

315 V. Wat verbiedt het vijfde gebod?

A. 1. Alle benadeeling van zijnen eigenen persoon. 2. Alle onregtvaardige benadeeling of krenking van den persoon des naasten.

316 V. Wat gebiedt het vijfde gebod?

A. 1. Voor de welvaart van zijnen eigenen persoon te zorgen. 2. Voor de welvaart van den persoon des naasten mede te helpen zorgen, zoo veel men kan.

Van de benadeeling en krenking.

317 V. Welk is het grootste nadeel, dat iemand zich zelven of zijnen naasten kan toebrengen?

A. De moord of doodslag; en er is een ligchamelijke en geestelijke moord.

318 V. Wanneer doet men eenen ligchamelijken moord?

A. Als men door zijne schuld zich zelven of zijnen naasten het ligchamelijke leven beneemt.

319 V. Wanneer begaat men eenen geestelijken moord?

A. Als iemand zich zelven of zijnen medemensch van de heiligmakende genade, die het leven der ziel is, berooft. Dit geschiedt, zoo dikwijls als iemand eene zware zonde doet of eenen anderen er toe verleidt.

320 V. Is de ligchamelijke moord eene groote zonde?

A. Ja; eene zeer verschrikkelijke zonde, 1. tegen het oppergezag van God als Heer van leven en dood, en 2. tegen de liefde jegens zich zelven en jegens zijnen naasten. 321

Digitized by Google

321 V. Welke ſtraffen ſleept de ligchamelijke moord na zich?

A. De ſtraffen 1. van een knagend geweten en ongerust leven, 1 Mojſ. IV; 2. van eenen ſchandelijken en geweldadigen dood, als de moordenaar gevangen wordt; en 3. de eeuwige verdoemenis, als de moordenaar onboetvaardig ſterft, hij moge dan ook een zelfmoorder zijn, of iemand anders hebben omgebragt, ten ware gebrek aan kennis of aan vrijwilligheid hem verſchoonde.

322 V. Wat moet men van den geeſtelijken moord oordeelen?

A. Dat hij eene oneindig verſchrikkelijkere zonde is dan de ligchamelijke moord. 1. Om dat het leven der ziel veel kostbaarder is dan het leven des ligchaams; en 2. dat de moordenaar der ziel zich dus ook nog aan veel zwaardere ſtraffen ſchuldig maakt.

323 V. Waardoor kan men zeer ligtelijk op eene onvoorzigtige wijze zijne gezondheid benadeelen, of ook wel zijn leven verkorten?

A. 1. Door onmatig eten en drinken. 2. Door morſige of ongezonde ſpijs en drank. 3. Door op eene onvoorzigtige wijze zich te verhitten of te verkoelen of aan eenig ander ligchamelijk gevaar bloot te ſtellen. 4. Door overgedrevene inſpanning, gelijk als ook door eene weelderige verwenning des ligchaams. 5. Door elke ongeregelde hevige aandoening des gemoeds, als gramſchap, nijd, en z. v. 6. Door onvoorzigtig of nalatig gebruik van medicijnen.

324 V. Hoe kan men ook gemakkelijk op eene onvoorzigtige wijze het leven of toch de gezondheid zijns naastens beſchadigen?

A. 1. Als men uit onwetendheid, uit achteloosheid, uit gemak of uit winzucht iets doet, het welk het leven of de gezondheid des naasten kan hinderen. 2. Als men den naasten tot iets verleidt waardoor hij zich zelven benadeelt, b. v. tot onmatig eeten en drinken, en z. v.

325 V. Zondigt men ook door onvoorzigtige benadeeling?

A. Ja; als men dezelve heeft voorzien, of gemakkelijk heeft kunnen voorzien en voorkomen. Men zondigt zelfs reeds, als men zich zonder noodzakelijkheid in het gevaar ſtelt, zich zelven of zijnen naasten te beſchadigen.

326 V. Kunt gij er mij eenigen noemen, die zich aan dit gevaar blootſtellen?

A. Ja; 1. De kinderen, die door hun ſlecht gedrag hunnen ouderen verdriet en hartzeer aandoen. 2. De ouders en kindermeiden, die de kleine kinderen met zich in bed nemen, om bij hen te ſlapen. 3. De onkundige en nalatige geneesheeren en oppaſers der zieken. 4. De zieken, die den geneesheer niet eeren, zijne noodige voorſchriften niet opvolgen, of zonder nood onkundige en onërvarene Artſen gebruiken. 5. De Apothekers, die de voorgeſchrevene recepten niet bereiden, of verdorvene medicijnen verkoopen. 6. De Fruitverkoopers, Vleeschhouwers, Bakkers, Brouwers, Wijnkoopers, die ongezonde eetbare waren verkoopen. 7. Morſige Huisvrouwen, Meiden, Koks en z. v. die de keuken- en kelder-gereedſchappen niet zindelijk en zuiver houden, gelijk het behoort.

327 V. Waar moet men bijzonderlijk op letten, om noch zich zelven noch zijnen naasten in de ziel te benadeelen?

A.

Digitized by Google

A. Dat men geene ergenis geeft en ook geene ergenis neemt.

328 V. Wanneer neemt men ergernis?

A. Als men zich door het spreken, doen of laten van anderen tot zonde laat verleiden, hetwelk geschiedt, of toch ligtelijk geschieden kan. 1. Als men de stokregels der wereldgezinde menschen aanneemt. 2. Als men blindelings en zonder onderzoek voor geöorloofd houdt, wat meer anderen doen; 3. Als men uit menschenvreeze, valsche schaamte en z. v. kwaad mede doet; en 4. de kwade gezelschappen niet vermijdt. Matth. V, 29, 30. VII, 13. XXIII, 2.

329 V. Wanneer geeft men ergernis?

A. Als men door woorden, werken of verzuim iemand tot zonde aanzet, opstookt, aanleiding geeft, of ook in eene gevaarlijke gelegenheid brengt van te zondigen. Matth. XVIII, 7.

330 V. Moet men ook het gene op zich zelf geöorloofd is, laten, als men voorziet, dat de naaste er ergernis uit nemen zal?

A. Ja; ten ware dat een' onzer pligten het van ons vorderde, of dat het toch tot de eer van God en tot de zaligheid der zielen bijzonderlijk nuttig ware. 1 Cor. VIII, 13, Rom. XIV, 15. Matth. XII. Luc. XIII. Joann. V. IX.

331 V. Waarom worden de verschillende wijzen, op welke men zijnen naasten verergeren kan, ook wel vreemde zonden genoemd?

A. Om dat men zich aan de zonden, die een ander begaat, door ergernis medepligtig maakt.

332 V. Welke zijn de vreemde zonden?

A. Deze negen: 1. Iemand tot zonde aanraden. 2. Iemand gebieden te zondigen. 3. In

Digitized by Google

de zonde van een ander toeſtemmen. 4. Anderen tot zonde aanzetten. 5. De zonde van anderen prijzen. 6. De zonden van anderen niet beletten, zoo veel als men kan. 7. De zonden niet beſtraffen als dit onze pligt vereischt. 8. Aan de zonden van anderen deel nemen. 9. Dezelve verdedigen.

Van de zorg voor de Welvaart.

333 V. Waarin beſtaat de zorg die wij voor de welvaart van ons ligchaam moeten dragen?

A. Dat wij ons best doen, 1. om onze gezondheid te bewaren. 2. Om de vijf zinnen en ledematen onzes ligchaams in goeden ſtaat te houden. 3. Om de noodige krachten en behendigheden des ligchaams te verkrijgen; en 4. om de verlorene gezondheid en krachten weder te herſtellen.

334 V. Waarin beſtaat de vereischte zorg voor onze ziel?

A. Dat wij 1. de heiligmakende genade met de grootſte zorgvuldigheid bewaren. 2. De vermogens onzer ziel behoorlijk oefenen en gebruiken. 3. De kwade lusten en kwade gewoonten beſtendig beſtrijden; en 4. ons aanſtonds wederom tot God bekeeren, als wij het ongeluk hebben gehad in eene zware zonde te vallen.

335 V. Welke werken moeten wij voornamelijk vlijtig oefenen, indien wij voor de ligchamelijke en geeſtelijke welvaart van onzen naasten behoorlijk willen zorgen?

A. De ligchamelijke en geeſtelijke werken van Barmhartigheid. (4 Hoofdſt. 88. 90 V.)

336 V. Wanneer zondigt men omtrent zich zelven tegen het vijfde Gebod in het hart en met woorden?

A. 1. Als men aan ongeduld, haat, onmatige gramschap tegen zich zelven, of wanhoop in zijn hart plaats geeft. 2. Als men zich zelven met gedachten of ook met den mond vervloekt, dat is, kwaad toewenscht.

337 V. Wanneer zondigt men door nalatigheid of door werken omtrent zijn ligchaam?

A. 1. Als men niet behoorlijk voor de welvaart van zijn ligchaam zorgt. (333 V.) 2. Als men hetzelve opzettelijk of toch op eene strafbare wijze leed doet. 3. Als men de ligchamelijke gebreken of kwalen, die men heeft, verbergt met het gevaar, dat zij ongeneeslijk zullen worden.

338 V. Wanneer zondigt men door nalatigheid of door werken omtrent zijne ziel?

A. 1. Als men de heiligmakende genade niet tracht met de grootste zorgvuldigheid te bewaren. 2. Als men de vermogens zijner ziel niet oefent, of er geen goed gebruik van maakt. 3. Als men de kwade lusten en gewoonten niet behoorlijk bestrijdt. 4. Als men ergernis neemt; en 5. Als men zich niet aanstonds tot God bekeert als men gezondigd heeft en zijne zonde erkent.

339 V. Wanneer zondigt men tegen het vijfde Gebod omtrent zijnen naasten in het hart en met woorden?

A. 1. Als men aan nijd, haat, gramschap en wraakzucht tegen zijnen naasten in zijn hart plaats geeft. 2. Als men zijnen naasten vervloekt, dat is, hem kwaad toewenscht of zich over

over zijn ongeluk verblijdt. 3. Als men hem zonder noodzakelijkheid met harde, bittere, ſtekelige woorden bejegent, of hem bedroeft door hem uit te lagchen. 4. Als wij door onze ſchuld met hem in twist en oneenigheid leven.

340 V. Wanneer zondigt men door nalatigheid of door werken omtrent het ligchaam onzes naasten?

A. 1. Als wij onzen naasten de ligchamelijke werken van Barmhartigheid niet bewijzen, zoo veel wij kunnen. 2. Als wij zijnen ligchame opzettelijk of toch op eene ſtrafbare wijze hinder toebrengen.

341 V. Wanneer door nalatigheid of door werken omtrent de ziel des naasten?

A. 1. Als wij onzen naasten de geestelijke werken van barmhartigheid niet bewijzen, zoo veel wij kunnen. 2. Als wij hem ergenis geven.

342 V. Kan men zich ook nog op eene andere wijze omtrent den naasten tegen het vijfde Gebod bezondigen?

A. Ja; men zondigt ook nog: 1. Als men de ſchade, die men hem aan ligchaam of ziel veroorzaakt heeft, niet poogt te vergoeden, zoo veel men kan. 2. Als men zich met zijnen evenmensch niet weder tracht te verzoenen, wien men beledigd heeft of die zich door verkeerde opvatting voor beledigd houdt. Matth. V. 23—26.

VIII. ONDERWIJS.

Zesde Gebod Gods.

343 V. Wat verbiedt het zesde Gebod?

A. 1. Alles wat tegen de kuisheid en eerbaar-

baarheid ſtrijdt. 2. Alles wat tegen de matigheid in eten en drinken ſtrijdt.

344 V. Wat gebiedt het zesde Gebod?

A. 1. Kuisch en eerbaar in gedachten, woorden en werken te zijn. 2. Matig in eten en drinken te zijn.

345 V. Waarin beſtaat de deugd van matigheid in eten en drinken?

A. In den ernstigen en ſtandvastigen wil, de ſpijs en drank alleen maar tot dat einde te gebruiken, waartoe zij van God beſtemd zijn; en ook maar op zoodanige wijze en in zulke hoeveelheid, als tot dat einde dienstig is.

346 V. Tot welk einde heeft God de ſpijs en drank beſtemd?

A. Tot onderhoud, verfriſsching en noodigen aangroei van de krachten onzes ligchaams; op dat het ligchaam in alle heilzame werken de ziele zoude kunnen ten dienste ſtaan.

347 V. Wanneer zondigt men tegen de matigheid in eten en drinken?

A. 1. Als men in eten en drinken zijne voornaamſte weltevredenheid ſtelt, of toch te lekker wil eten en drinken. 2. Als men te veel of te weinig, of buiten tijds eet en drinkt. 3. Als men uit gierigheid ongezonde en ſlechte, of toch verbodene ſpijzen en dranken gebruikt. 4. Als men zich dronken drinkt. 1 Cor. VI, 9.

348 V. Waarin beſtaat de deugd der kuischheid?

A. In den ernstigen en ſtandvastigen wil alles wat onkuisch en onëerbaar is, het zij gedachten, begeerten, woorden of werken, zorgvuldiglijk volgens den wil Gods te vermijden, zoo wel in als buiten het huwelijk.

349 V.

Digitized by Google

349 V. Is de kuisheid eene onschatbare en beminnelijke deugd?

A. Ja; 1. Om dat zij altijd met vele andere deugden gepaard gaat. 2. Om dat zij de menschen tot eene groote gelijkheid met de H. H. Engelen verheft, hen aan den Heiland en aan zijne heilige Moeder gelijker maakt, en zoo wel van God als van alle vrome lieden zeer hoog geschat wordt. Luc. XX, 35. Matth. XXII, 30. Wijsh. IV, 1. 2.

350 V. Waardoor kan men tegen de deugd der kuischheid zondigen?

A. 1. Door gedachten; als men zich vrijwillig onkuische en onëerbare dingen in de gedachten voorstelt, of zich vrijwillig met vermaak in zulke gedachten ophoudt. 2. Door begeerten; als men vrijwillig begeert onëerbare dingen te zien, te hooren, te weeten, te doen, of aan zich toe te laten. 3. Door woorden; als men onëerbare, vuile, dubbelzinnige woorden gebruikt of liedjes zingt, over onëerbare dingen al te nieuwsgierig navraagt, en aan anderen iets onëerbaars leert, hetwelk hun nog niet past te weten. 4. Door hooren; als men gaarne en met vermaak onëerbare woorden en liedjes hoort. 5. Door werken; als men werkelijk iets oneerbaars doet; b. v. onëerbare ooglonken, kusschen, aanrakingen, gebaarden, spelen, onkuische boeken of schriften lezen, en andere handelingen meer. 6. Door nalatigheid; als men vrijwillig iets onëerbaars aan zich toelaat, zijnen evenmensch niet zoo veel mogelijk behulpzaam is, om de deugd der kuischheid te bewaren, de aanleidingen en gelegenheden van tegen deze deugd te zondigen

niet

Digitized by Google

niet vermijdt, en de middelen niet behoorlijk gebruikt, die dienen om deze deugd te behouden en te bewaren.

351 V. Welke zijn de gelegenheden, die ons of onzen medemensch zeer ligtelijk kunnen misleiden, om tegen de kuisheid te zondigen?

A. 1. De ledigheid. 2. Alle onmatigheid in eten en drinken; gelijk als ook elke verwijfdheid des ligchaams. 3. De verkeering met lieden, die aan de onkuisheid verslaafd zijn, en al te gemeenzame en vertrouwelijke omgang met personen der andere kunne. 4. De nieuwsgierigheid der zinnen en der gedachten. 5. Hoogmoed en onbarmhartigheid tegen de armen. (Ezech. XVI, 49.) 6. Onbetamelijke dansen, Eccl. IX, 4. toneelspelen, boeken, schilderijen, prenten, kleederdragten, die tot onkuischheid kunnen verwekken. 7. Zekere onvoorzigtige vrijheden bij het uit- en aankleeden, en bij het in bed liggen.

352 V. Hoe moeten de christelijke vrouwen hare ligchamen versieren?

A. Met matigheid en schaamte. 1 Tim. II. 1 Petr. III.

353 V. Welke zijn de beste middelen om de kuischheid te bewaren?

A. 1. Een aanhoudend gebed om deze deugd. Wijsh. VIII, 21. 2. Het vlijtig denken aan Gods alomtegenwoordigheid, aan het bitter lijden en sterven van onzen Heiland, aan de waarde van eenen christen, ook naar het ligchaam, en aan de uitersten des menschen. 3. Het dikwijls herhaalde waardige gebruik van de Biecht en van het H. Sacrament des altaars. 4. De gepaste vereering en aanroeping van de allerzuiver-

Digitized by Google

verſte Maagd en Moeder onzes Heilands. 5. De naarſtige oefening in de ootmoedigheid, verſterving, zelfverloochening, en in de werken der christelijke barmhartigheid.

354 V. Worden er ook eenige ontuchtige werken uitdrukkelijk in de H. Schrift genoemd?

A. Ja; maar met de duidelijke vermaning, dat wij van die werken niet ſpreken, aan dezelve niet denken, ja, er niet eens den naam van noemen moeten, dan alleen maar met het oogmerk, om dezelve te verfoeijen, te haten, te beletten of te vlieden. Epheſ. V, 3. 4.

355 V. Welke zijn de oneerbare werken, die in de H. Schrift genoemd worden?

A. Het overſpel, de hoererij en andere afſchuwelijke ontuchtigheden.

356 V. Kan men de zonden tegen de kuischheid begaan, zonder dat men dezelve met de daad volbrengt?

A. Ja; dit kan geſchieden door er enkel inwendig vermaak in te ſcheppen, en ook door begeerten, gelijk onze Zaligmaker zelf geleerd heeft. Matth. V, 28.

357 V. Waaruit kan een nog onbedorven kind wel dikwijls merken, dat deze of gene gedachten, woorden, werken en z. v. oneerbaar zijn?

A. Uit de ſchaamte, die God den menſchelijken zielen heeft ingeſchapen.

358 V. Hoe kan een onbedorven kind dit het beste uit de ſchaamte weten?

A. Als het zich zelf vraagt: zoude ik mij ook ſchamen, aan mijne goede ouders of aan andere waarlijk godvruchtige menſchen te belijden, dat ik dit gaarne denk, begeer, ſpreek, hoor,

Digitized by Google

hoor, zie, doe, toelaat, als zij er mij eens naar vroegen?

359 V. Maar indien nu eens een kind merkte, dat het zich zoude ſchamen, het een of ander, gelijk gezegd is, te belijden; zoude het dan aanſtonds moeten denken: dit is zeker iets onëerbaars en ongeöorloofds?

A. Neen; want deze ſchaamte zoude wel eene valſche ſchaamte kunnen zijn; maar het heeft dan toch redenen te twijfelen, of het wel niet iets onëerbaars en ongeöorloofds zij.

360 V. Zoude het in dezen twijfel wel mögen voortvaren te doen of toe te laten, waaraan het twijfelde?

A. Neen; want wat niet volgens het geweten is, is zonde.

361 V. Waardoor kan een kind dezen twijfel afleggen?

A. Door navragen. Het moet nogtans niet den eerſten den besten ondervragen; maar alleen zijne goede ouders, of zijnen Biechtvader, of eenen anderen wijzen en godvreezenden perſoon; en dat nog wel in het heimelijk.

362 V. Begaat de Christen, die zich aan onëerbaarheid ſchuldig maakt, eene zeer verfoeijelijke zonde?

A. Ja; hij bevlekt zijn ziel en ligchaam, die een tempel Gods zijn, en misbruikt tot onzuivere dingen zijne ledematen, die ledematen van Christus zijn en in welke God tegenwoordig is. 1 Cor VI, 15. 19. 20.

363 V. Waarmede ſtraft God de zonden der onmatigheid en der onëerbaarheid?

A. Hij ſtraft dezelve tijdelijk met de natuurlijke gevolgen dezer zonden, welke zeer ver-

Digitized by Google

ſchrikkelijk zijn; en hij ſtraft ze ook dikwijls met ſtellige tijdelijke ſtraffen; (1 Hoofdſt. 92. 93. V. — 19. 20 bladz.) niet zelden met den dood, en God ſtraft dezelve met bijzondere pijnen eeuwiglijk in de helle, indien iemand onboetvaardig in eene zware zonde tegen de eerbaarheid of matigheid ſterft. 1 Cor. III, 17. 1 Cor. VI. Openb. XXI. 8. 2 Petr. II, 9. 10.

364 V. Wat is er wel noodig, om door de duivelſche verleiding van ontuchtige menſchen niet tot dergelijke zonden verleid te worden?

A. Hiertoe is wijsheid, moed en ſterkte des geeſtes noodig, waarom men God vuriglijk bidden moet.

365 V. Waarom wijsheid?

A. 1. Om de ſchandelijke verleiders te kennen, die wonderlijk weten te veinzen en altoos vleijen; 2. om zich door de belofte van eenig tijdelijk voordeel niet tot zonde te laten overhalen.

366 V. Waarom moed en ſterkte des geeſtes?

A. Om dat door de duivelſche belagingen dikwerf kwade begeerten, eene valſche ſchaamte, menſchelijk opzigt en menſchenvreeze ontſtaan, welke iemand, die niet zondigen wil, noodzakelijk moeten overwinnen.

367 V. Wiens voorbeeld toont ons, hoe wij ons bij de aanvallen en belagingen van ontuchtige menſchen te gedragen hebben?

A. Het voorbeeld van den Egijptiſchen Jozef, die zich door de vlugt; en van de kuiſche Suſanna, die zich door ſchreeuwen redde.

368 V. Mag men wel ſomtijds in zulke gevallen en bekoringen nalaten, om hulp te roepen?

A.

Digitized by Google

A. Zoo wij geen ander zeker middel hebben, om ons te redden; dan mogen wij in geen geval en onder geen voorwendsel hoe ook genaamd, nalaten te schreeuwen. 5 Mojis. XXII. 23. en z. v.

IX. ONDERWIJS.

Zevende Gebod Gods.

369 V. Wat verbiedt het zevende gebod?

A. 1. Zich zelven in zijne have of goed op eene ongeöorloofde wijze te benadeelen. 2. Zijnen naasten in zijne have of goed op eene ongeöorloofde wijze te benadeelen.

370 V. Wat gebiedt het zevende gebod?

A. 1. Dat een ieder voor zijn eigen dagelijksch brood moet zorgen. 2. Dat hij ook voor het dagelijksch brood des naasten, zoo veel hij kan, moet mede zorgen.

371 V. Welke zijn de middelen, om voor ons eigen dagelijksch brood te zorgen?

A. Deze vier: 1. Wij moeten altijd voor alles en het meeste voor de eer van God en voor de zaligheid onzer zielen zorgen; en daarbij op de goddelijke voorzienigheid een onwrikbaar vertrouwen stellen. 2. Wij moeten God om het dagelijksch brood bidden; 3. er vlijtig voor arbeiden; en 4. het onze behoorlijk matig en spaarzaam gebruiken.

372 V. Waardoor moeten wij voor het dagelijksch brood onzes naasten mede zorgen?

A. Wij moeten 1. door vlijt en spaarzaamheid iets trachten over te winnen, om den armen iets te kunnen mede deelen; Ephes. IV.

Digitized by Google

28. 2. hun gaarne van onzen overvloed iets mede deelen; (4 Hoofdst. 91. 92 V.) 3. hen zoo veel mogelijk voorthelpen, dat zij zelfs hun dagelijksch brood eerlijk kunnen verdienen.

373 V. Hoe kan men zich zelven in zijne have of goed op eene ongeöorloofde wijze benadeelen?

A. 1. Door traagheid, 2. nalatigheid, 3. gierigheid, en 4. verkwisting.

374 V. Waardoor geschieden alle onregtvaardige benadeelingen, die aan des naasten have en goed worden toegebragt?

A. Door stelen en rooven.

375 V. Wat noemt gij stelen?

A. Als men iets hetwelk eenen anderen toebehoort, tegen den redelijken wil des eigenaars, en dus op eene onbillijke wijze heimelijk wegneemt.

376 V. Wat noemt gij rooven?

A. Als men iets, hetwelk eenen anderen toebehoort, tegen den redelijken wil des eigenaars met geweld wegneemt.

377 V. Kan men op meer dan eene wijze stelen en rooven?

A. Ja; er is een baarblijkelijke en openbare, en ook een heimelijke diefstal en roof.

378 V. Wat noemt men eenen baarblijkelijken diefstal of roof?

A. Diengenen, waaraan terstond alles duidelijk blijkt, wat tot eenen diefstal of roof vereischt wordt.

379 V. Wat noemt men eenen heimelijken diefstal of roof?

A. Diengenen, waaraan men wel niet aanstonds al datgene bemerkt, wat tot eenen diefstal

Digitized by Google

ſtal of roof vereischt wordt; alhoewel het er toch met de daad in kan gevonden worden.

380 V. Kunt gij mij er eenigen noemen, die eenen heimelijken roof of diefſtal begaan?

A. Dezen begaan: 1. De arbeiders, te weten, de dienstboden, daglooners, handwerkers, die met opzigt tot hunnen arbeid onregtvaardig handelen. 2. De bedelaars, die zonder noodzakelijkheid bedelen. 3. De bezitters van andermans goed, hetwelk zij niet wedergeven, b. v. het gevondene. De koopers en verkoopers, die in den koophandel bedriegerijen begaan. 5. De pleitzuchtigen, die willens en wetens onregtvaardige procesſen voeren. 6. De veroorzakers van ſchade, die het gene den naasten toebehoort op eene ſtrafbare wijze vernielen of toch beſchadigen. 7. De ſchuldenaars, die, als zij kunnen, niet betalen wat zij ſchuldig zijn. 8. De knevelaars, dat is, diegene welke van hunnen evenmensch eiſchen of hem afdwingen en afpramen, wat hun niet toekomt. 9. De woekeraars, dat is, diegene welke van geleend geld rente nemen in die gevallen, waarin men geene rente nemen mag; of die meer rente nemen, dan volgens de wet geöorloofd is.

381 V. Wat moet men doen, als men niet weet, wien hetgene toebehoort wat men gevonden heeft?

A. Dan moet men den eigenaar pogen op te ſporen; men moet het laten rond roepen; en is het de moeite waardig, moet men het door de nieuwspapieren bekend maken.

382 V. Maar als zich na genoegzaam onder-

Digitized by Google

zoek en bekendmaking de eigenaar niet aanmeldt, wat dan?

A. Als er geene de minste hoop meer is, dat hij zich naderhand nog zal aanmelden; dan is het raadzaam het gevondene aan de armen te geven: doch in geval de vinder zelf arm mogte zijn; dan kan hij het, met goedvinden van zijnen Biechtvader, ook zonder eenige bezwaring voor zich houden.

383 V. Hebben de dieven en roovers ook groote ſtraffen van God te verwachten?

A. Ja; zoo wel tijdelijke als eeuwige. 1 Cor. VI.

384 V. Wat moet men vermijden, om niet in gevaar te geraken van te ſtelen of te rooven?

A. Al hetgene wat tot ſtelen of rooven aanleiding geven kan, voornamelijk, 1. De onvergenoegdheid; 2. het gewennen aan onnoodige dingen; 3. de traagheid en verkwisting, en 4. het ſnoepen.

385 V. Waar moet men dikwijls aan denken, om eenen levendigen afkeer van ſtelen en rooven in zich te verwekken?

A. 1. Dat men er God zwaarlijk door vergramt; 2. dat men behalve de ſtraffen Gods zich er ook nog de ſtraffen der burgerlijke Overigheid, of toch ten minſten verachting en ſchande door op den hals haalt; en 3. dat alle dieverij en roof zonder eenig voordeel geſchiedt, om dat men alles noodzakelijk weder moet vergoeden, dat is, alle andermans goed, wat men bezit, moet men wedergeven; en alle ſchade die men iemand op eene onregtvaardige wijze heeft aangedaan, moet men weder vergoeden.

386 V. Waarom moet deze ſchadevergoeding noodzakelijk geſchieden?

A.

Digitized by Google

A. Om dat men geene vergiffenis zijner zonden, die men, door onregtvaardig te handelen, begaan heeft, verkrijgen kan, en bij gevolg ook geene zaligheid te hopen heeft, indien het zware zonden zijn; zoo lang als men zich niet vastelijk voorgenomen heeft, bij de eerste gelegenheid alle veroorzaakte schade, zoo veel mogelijk, te vergoeden.

387 V. Hoe vele dingen moet men bij de schadevergoeding in acht nemen?

A Vijf: 1. *Wie* de schade vergoeden moet; 2. *Wat*, 3. aan *wien*, 4. *Wanneer* de schade moet vergoed worden, en 5 *Hoe* de schadevergoeding moet geschieden. Heeft men eenigen twijfel over deze stukken; dan moet men eenen geleerden en godvreezenden man raadplegen.

388 V. Wanneer zondigt men tegen het zevende gebod omtrent zijne eigene have en goed?

A. 1. Als men zijne eigene dingen moedwillig vernielt, verkwist, of door zijne schuld laat verderven of verwaarloozen. 2. Als men niets behoorlijk leert, om er zijn brood eerlijk door te kunnen verdienen. 3. Als men niet vlijtig arbeidt, om zijn brood eerlijk te winnen.

389 V. Wanneer zondigt men tegen het zevende gebod omtrent andermans have en goed?

A. Als men 1. eenen baarblijkelijken, of eenen heimelijken roof of diefstal begaat; 2. De verschuldigde schadevergoeding niet bewerkstelligt; 3. De schade van andermans goed niet afwendt, zoo veel het gevoegelijk kan geschieden; in voorkomende gelegenheden niets spaart, of toch niets tracht over te winnen, om den behoeftigen iets te kunnen me-

Digitized by Google

dedeelen; en 5. den naasten volgens zijn vermogen niet voorthelpt, op dat hij zelf zijn brood eerlijk moge verdienen.

X. ONDERWIJS.

Achtste Gebod Gods.

390 V. Wat verbiedt het achtste gebod?

A. Zich zelven of den naasten 1. in de eere en goeden naam, 2. in de kennis van noodige en nuttige waarheden te benadeelen.

391 V. Wat gebiedt het achtste gebod?

A. Dat wij, zoo wel in hetgene wat onzen naasten als wat ons zelven aangaat, moeten zorgen 1. voor de eer en goeden naam; 2. voor de kennis van noodige en nuttige waarheden.

Van de kennis der Waarheden.

392 V. Waardoor moeten wij voor de kennis der noodige en nuttige waarheden zorgen?

A. Door dat wij 1. gepaste vlijt aanwenden, om het noodige en nuttige zelfs te leeren, en 2. ook nog, zoo veel wij kunnen, ons beijveren, om onzen evenmensch hetzelve te leeren.

393 V. Wanneer benadeelen wij ons zelven in de kennis der waarheid?

A. Als wij 1. geene vlijt genoeg besteden om het goede te leeren, 2. te ligtgeloovig zijn, 3. niet naauwkeurig genoeg opletten, te voorbarig oordeelen en besluiten, en ons voor de verblinding der eigenliefde niet wachten, en 4. slechte of nuttelooze boeken lezen, of zonder nood met lieden gemeenzaam verkeeren, die

Digitized by Google

die slechte grondbeginselen hebben. Spr. XIII, 20.

394 V. Wanneer benadeelt men zijnen evenmensch in de kennis der waarheid?

A. 1. Als men hem niet volgens pligt en vermogen helpt of hem zelfs belet datgene te leeren, wat hem noodig en nuttig is te weten. 2. Als men hem verleidt, dat hij zich zelven in de kennis der waarheid hinderlijk is. 3. Als men hem door onware voorstellen tracht in dwaling te brengen, hetwelk men *liegen* noemt.

395 V. Wanneer liegt men met woorden?

A. Als men spreekt of schrijft wat volgens onze meening onwaar is, en dat wél om eenen anderen in dwaling te brengen.

396 V. Wanneer liegt men door houding, gelaatstrekken, gebaarden of werken?

A. Als men anderen daardoor in dwaling poogt te brengen, hetwelk ook wel *veinzen* genoemd wordt.

397 V. Hoe velerlei soorten van leugens zijn er?

A. Driederlei, schadelijke leugens, gedienstige of noodleugens, en kortswijlige leugens.

398 V. Is niet elke soort van deze leugens zonde?

A. Ja; want alle leugens benadeelen niet alleen den logenaar, maar ook den naasten, welken men door leugens misleidt, of toch de menschelijke maatschappij.

399 V. Welke leugens worden in 't bijzonder schadelijke leugens genoemd?

A. Diegene, welke behalve de algemeene schade, die alle leugens veroorzaken, ons zel-

Digitized by Google

ven of den naasten nog een bijzonder nadeel toebrengen.

400 V. Welke worden gedienstige of noodleugens genoemd?

A. Diegene, waardoor men zich zelven of zijnen naasten eenig tijdelijk voordeel tracht te bezorgen of uit eenigen nood redden, zonder dat er iemand eenige bijzondere schade door lijdt.

401 V. Welke worden kortswijlige leugens genoemd?

A. Die dienen zullen, om ons zelve of anderen te vermaken en aan het lagchen te brengen, en geene bijzondere schade veroorzaken.

402 V. Welke van deze driederlei leugens is geöorloofd?

A. Geene eene eenige, om dat elke leugen schadelijk is, (398 V.) met de waarachtigheid Gods strijdt, en van God zonder eenige uitzondering verboden is. Ephes. IV, 25.

403 V. Welk oordeel moet men vellen over de gewoonte van te liegen?

A. Deze is eene zeer schandelijke en ook zeer schadelijke ondeugd. Joan. VIII, 44. Spr. XII, 22. Eccl. XX, 26. 28. Openb. XXI, 8.

404 V. Welke leugens worden voor de schadelijkſten gehouden?

A. De leugens 1. der verleiding, 2. der vleijerij, 3. des valschen getuigenis voor het geregt, 4. des valschen getuigenis in de biecht, als de biechteling omtrent den toestand zijnes gewetens liegt, en 5. der lastering.

405 V. Wat is vleijerij?

A. Als men tegen zijne overtuiging aan iemand eenen voorrang toekent, welken hij niet heeft;

Digitized by Google

heeft; of als men dengenen, dien hij heeft, al te veel verheft.

406 V. Welke zijn de boosaartigste vleijers?

A. Die, om hunnen medemensch te believen, het kwaad, wat hij doet, of doen wil, goedkeuren of zelfs wel prijzen. Isai. V, 20. Spr. XXIV, 24.

Van de Eer en van den goeden Naam.

407 V. Waarin bestaat de goede Naam?

A. Dat anderen ons voor goede menschen houden.

408 V. Waarin bestaat de Eer?

A. Dat anderen eene bijzonderlijk goede meening van ons hebben.

409 V. Waardoor moet een ieder voor zijne eer en voor zijnen goeden naam zorgen?

A. Door dat hij 1. zich wachte, zijne eer en goeden naam te krenken; en 2. dezelve door geöorloofde middelen poge weder te krijgen, als hij ze verloren heeft. Eccl. VI, 2. XLI, 15. 1 Petr. II, 12.

410 V. Wanneer krenkt men zijne eigene eer en goeden naam?

A. Als men 1. onachtzaam is, vlijtig het goede te doen; 2. kwaad begaat; en 3. zich ligtvaardig eene kwade achterdocht op den hals haalt.

411 V. Waardoor moeten wij voor de eer en goeden naam des naasten mede zorgen?

A. Door dat wij 1. hem waarschuwen, als hij zich zelven in gevaar stelt zijne eer en goeden naam te verliezen. 2. Zijne eer en goeden naam trachten te bewaren, als dezelve op eene

Digitized by Google

eene onregtvaardige wijze in onze tegenwoordigheid worden aangerand; en 3. hem de behulpzame hand bieden, zoo veel wij kunnen; op dat hij den goeden naam weder krijge, dien hij verloren heeft.

412 V. Hoe wordt de beschadiging van des naasten eer en goeden naam met één woord genoemd?

A. Verkleineeren, eer afsnijden, ook eerdieverij of eerschending.

413 V. Waardoor verkleineert men zijnen naasten bij zich zelven?

A. 1. Door ligtvaardige achterdocht en door ligtvaardige oordeelen. 2. Door onbarmhartige veröordeeling zijns naastens, welke eene bijzonderlijk kwaadaartige wijze is hem ligtvaardiglijk te oordeelen. Luc. VI, 37. Matth. VII, 3, 4, 5. Doch door deze beiden benadeelt men zich zelven nog het allermeest.

414 V. Wanneer verdenkt men iemand ligtvaardiglijk?

A. Als men zonder genoegzame reden kwaad van hem vermoedt.

415 V. Wanneer beöordeelt men iemand ligtvaardiglijk?

A. Als men zonder genoegzame reden kwaad van den naasten voor zeker waar houdt.

416 V. Waardoor kan men de eer en goeden naam des naasten bij andere menschen afsnijden?

A. 1. Door lastering. 2. Achterklap. 3. Hoon. 4. Oorblazerij. 5. Door kwaadaartige bedilling, en 6. door aanleiding te geven tot eerdieverij.

417 V. Wanneer lastert men?

A. Als men 1. van zijnen medemensch in zijne afwezigheid kwaad spreekt, het welk on-

waar

waar is. 2. Het wezenlijk kwaad vergroot of het goed verkleint; en 3. op eenige wijze een kwaad vermoeden tegen den onschuldigen naasten doet ontstaan.

418 V. Wat noemt men achterklap?

A. Het wezenlijk kwaad des naasten in zijne afwezigheid uitbrengen of verder vertellen, zoo lang er nog hoop is, dat het niet algemeen zal bekend worden.

419 V. Mag men in geen geval het kwaad des naasten, hetwelk waar is, aan eenen anderen vertellen?

A. Ja, men mag en moet het in deze drie gevallen zeggen: 1. Als het noodig of bijzonderlijk nuttig is, om diengenen, die misdoet, te verbeteren. 2. Als het noodig is, om voor te komen, dat ik door iemand anders niet benadeeld worde. 3. Als het noodig is, om den onschuldigen naasten te beschermen, dat hem geene groote schade toegebragt worde.

420 V. Aan wie mag men in deze gevallen het kwaad openbaren?

A. Alleen maar aan diegene, die het weten moeten, om den misdoender te verbeteren en de genoemde schade af te weren; en men mag ook maar zoo veel kwaad openbaren, als tot gemelde einde noodig is.

421 V. Zoude dit uitbrengen en openbaren noodig zijn, indien de misdoende door eene broederlijke vermaning of bestraffing konde verbeterd worden?

A. Neen; daarom moet men ook de broederlijke bestraffing beproeven, eer dat men het zegt; zoo er nog hoop is, dat er de misdoende door zal verbeterd worden. Matth. XVIII.

422

Digitized by Google

422 V. Mag een Biechtvader wel aan iemand anders het kwaad vertellen, wat hem gebiecht is?

A. Neen; hij mag in geen geval hoe ook genaamd iets uit de Biechte zeggen, al ware het ook dat hem het zwijgen het leven zoude kosten.

423 V. Wat noemt gij, iemand honen?

A. Hem in zijne tegenwoordigheid op eene onbillijke en liefdelooze wijze scheldnamen geven, hem ware of valsche misdaden verwijten.

424 V. Wat noemt gij oorblazen?

A. Als men aan iemand anders zonder noodzakelijkheid heimelijk weder vertelt, wat deze of gene tot zijn nadeel gezegd of gedaan heeft.

425 V. Wat noemt gij kwaadaartige bedilling?

A. Als men zich zonder genoegzame reden over de bekende gebreken, misslagen en euveldaden des naasten uitlaat.

426 V. Waarom moet deze bedilling als eene eerschending beschouwd worden?

A. Om dat de misachting des naastens daardoor gedeeltelijk vergroot, en gedeeltelijk langer onderhouden wordt.

427 V. Wien benadeelt de kwaadaartige bediller het meeste?

A. Zich zelven en de genen, die hem met vermaak aanhooren.

428 V. Waardoor kan men ligtelijk tot eeraffnijding aanleiding geven?

A. Door raad, voorbeeld, nieuwsgierig ondervragen, gretig aanhooren, onrijdig en onbescheiden prijzen, en z. v.

429 V.

Digitized by Google

429 V. Hoe moet men zich gedragen, als anderen in ons bijzijn kwaadſpreken?

A. Wij moeten 1. het geſprek ſpoedig trachten af te breken; 2. den evenmensch, van wien kwaad wordt geſproken, verdedigen of verontſchuldigen; en als men vreest dat dit het kwaad nog erger zal maken, dan moet men toch 3, toonen, dat ons dat kwaadſpreken mishaagt en men moet het gezelſchap verlaten, als het gevoegelijk kan geſchieden. Spr. XXIV. 21. XXV, 23.

430 V. Mag men wel eerrovende geſchriften lezen?

A. Neen; die moet men verſcheuren en verbranden, opdat anderen dezelve ook niet lezen.

431 V. Handelt men zeer ſtraffchuldig, als men bij andere menſchen zijnen naasten de eer affnijdt?

A. Ja; om dat men daardoor op eenmaal drie perſonen benadeelt. 1. Zich zelven. 2. Zijnen aanhoorder, en 3. dengenen, wiens eer verkleind wordt. De eerdieverij is erger dan de gelddieverij: *Want een goede naam is beter dan vele Rijkdommen.* Rom. I, 30. Spr. XXIV, 9. 1 Cor. VI, 10.

432 V. Zijn alle eeraffnijdingen even zware zonden?

A. Neen; deze zijn des te zwaarder zonden: 1. Hoe grooter het waar of valsch kwaad is, wat men uitbrengt. 2. Hoe meer ontzag en liefde wij aan dien genen verſchuldigd zijn, wiens eer wij verminderen. 3. Hoe noodzakelijker hem de goede naam voor zich en zijnen medemensch is. 4. Hoe meer perſonen de eer-

af-

Digitized by Google

afsnijding aanhooren; en 5. Hoe erger de wijze is, waarop de eerroverij geschiedt.

433 V. Is men verpligt de eer, die men iemand benomen heeft, zoo veel mogelijk, weder te herstellen?

A. Ja, want anders wordt ons de zonde, die wij door de eerafsnijding begaan hebben, niet vergeven. Ook moet men de schade weder vergoeden, die men zijnen naasten in deszelfs have, goed of persoon door de eerrooving heeft veröorzaakt.

434 V. Wanneer zondigt men tegen het achtste Gebod omtrent de kennis der nuttige waarheden?

A. 1. Als men het goede niet vlijtig leert. 2. Als men al te ligtgeloovig is. 3. Als men het gebrek of de kwade gewoonte niet tracht af te leggen, van onnaauwkeurelijk in het opletten, overijlend in het oordeelen, en onopmerkzaam in het bedrog der eigenliefde te zijn. 4. Als men kwade, nuttelooze boeken leest, of zonder genoegzame reden met personen vertrouwelijk omgaat, die slechte grondbeginselen hebben.

435 V. Wanneer zondigt men tegen het achtste Gebod met opzigt tot zijnen eigenen goeden naam?

A. 1. Als men door een slecht gedrag zich zelven van zijnen goeden naam berooft, of door een dubbelzinnig gedrag zich zelven verdacht maakt. 2. Als men zijn best niet doet, om den goeden naam, dien men verloren heeft, door geöorloofde en gepaste middelen wederom te krijgen.

436 V. Wanneer zondigt men tegen het achtste

Digitized by Google

ste Gebod met opzigt tot die waarheden, die onzen evenmensch nuttig zijn?

A. 1. Als men zijnen evenmensch volgens zijn' pligt en vermogen niet alleen niet helpt; maar zelfs hinderlijk is in het leeren van het noodige goede. 2. Als men hem er toe verleidt, dat hij zich zelven in de kennis der waarheid benadeelt. 3. Als men hem door leugentaal misleidt.

437 V. Wanneer zondigt men tegen den naasten omtrent den goeden naam?

A. 1. Als men den naasten bij zich zelven veracht. 2. Als men hem bij anderen veracht. 3. Als men hem de eer niet tracht weder te geven, die men hem benomen heeft.

438 V. Wanneer zondigt men nog overigens tegen het achtste gebod?

A. Als men 1. veel praat, Spr. XX, 19. 2. anderen uithoort, en 3. de praatzucht niet poogt af te wennen. Spr. X, 19. XIII, 3. Jac. I, 19.

439 V. Zijn er ook onder de zonden tegen het vijfde, zesde, zevende en achtste gebod eenigen, die om hare bijzondere boosheid onze aandacht voornamelijk verdienen?

A. Ja; de vier wraakroepende zonden, te weten: 1. vrijwillige doodslag. 2. Onkuischheid tegen de natuur, om welke eens vuur en zwavel over Sodoma regende. 3. Verdrukking van armen, weduwen en wezen; en 4. achterhouden den loon der werklieden. B. v. als men aan de daglooners den loon in 't geheel niet of niet naar billijkheid of op den regten tijd betaalt.

Digitized by Google

440 V. Waarom worden deze zonden wraakroepende zonden genoemd?

A. Omdat God in de H. Schrift zelfs betuigt, dat deze zonden bij hem wraak roepen in den hemel, dat is, zijne regtvaardigheid opeischen, en als 't ware, uitdagen, om dezelve ook al in dit leven, en menigwerf terstond na de daad te straffen. 1 Moijs. IV. XIX. 2 Moijs. XXII. Eccl. XXXIV, 24–27. XXXV, 18. Jac. V, 4.

XI. ONDERWIJS.

Negende en tiende Gebod Gods.

441 V. Wat verbieden het negende en tiende Gebod?

A. Alle kwade gedachten, kwade begeerten en elken kwaden afkeer.

442 V. Wat gebieden het negende en tiende gebod?

A. Dat wij ons best moeten doen, om goede gedachten, goede begeerten en eenen goeden afkeer te hebben.

443 V. Wanneer heeft men eene goede begeerte?

A. Als men datgene, wat aan God welbehagelijk is, begeert te hebben of te doen.

444 V. Wanneer heeft men eenen goeden afkeer?

A. Als men datgene verfoeit en er eenen afkeer van heeft, wat aan God mishaagt.

445 V. Op hoe veelerlei wijze kan onze begeerte of onze afkeer kwaad zijn?

A. Op tweederlei wijze; door zich zelve, en ook door de omstandigheden. 446

Digitized by Google

446 V. Wanneer heeft men eene door zich zelve kwade begeerte?

A. Als men begeert wat verboden is te begeeren, te hebben of te doen.

447 V. Wanneer heeft men eenen door zich zelven kwaden afkeer?

A. Als men afkeer heeft van dingen, die geboden zijn te begeeren, te hebben of te doen.

448 V. Wanneer is onze begeerte door de omstandigheden kwaad of mishagelijk aan God?

A. 1. Als de maat van de hevigheid onzer begeerte verkeerd is; b. v. als wij iets tijdelijks sterker begeeren dan het eeuwige. 2. Als wij iets geöorloofds uit een kwaad inzigt begeeren. 3. Als wij eene op zich zelve geöorloofde begeerte ten onbekwame tijde al te sterk laten worden, of wanneer wij er ons ter onregter ure mede bezig houden. 4. Als wij door ongeöorloofde middelen iets verlangen te verkrijgen, wat men op zich zelf mag verlangen.

449 V. Is het altijd kwaad des naasten huis, knecht of iets anders te begeeren wat hem toebehoort?

A. Neen; dit is alleen maar kwaad, als onze begeerte naar andermans goed vergezeld gaat van eene der vier omstandigheden, die eene op zich zelve geöorloofde begeerte ongeöorloofd maken.

450 V. Waaruit ontstaat alle begeerten en alle afkeer; zoo wel de goeden als de kwaden?

A. Zij ontstaan uit onze denkbeelden en gedachten, naar dat deze goed of kwaad zijn.

451 V. Waarop moet men letten, om te weten, welke gedachten in 't bijzonder goed of kwaad zijn?

Digitized by Google

A. Op de geboden van God en op onze eigene ondervinding?

452 V. Waarom op de geboden van God?

A. Om dat de geboden ons te kennen geven, 1. welke gedachten God uitdrukkelijk geboden heeft te hebben en te koesteren, of welke hij ons tot een' pligt heeft gemaakt, door dat zij tot onderhouding zijner geboden noodig zijn. Deze zijn altijd en voor een iegelijk goed. 2. Welke gedachten God uitdrukkelijk verboden heeft. Deze zijn altijd en voor een ieder kwaad.

453 V. Waarom op onze eigene ondervinding?

A. Om dat het omtrent die gedachten die noch geboden noch verboden zijn, geheel en al afhangt van de werkingen, die zij ter gelegenheid van onze bijzondere gesteldheid in ons voortbrengen; of zij *voor ons* goed zijn of niet. Dienen zij ter opwekking en versterking van eene goede begeerte of van eenen goeden afkeer, dan zijn zij zeker *voor ons* goed; maar dienen zij ons tot opwekking der kwade begeerten of tot verzwakking der goeden; dan zijn zij *voor ons* kwaad.

454 V. Hoe worden die gedachten genoemd, die noch kwaad zijn, noch ook, op zich zelve betracht, tot iets goeds dienen kunnen?

A. Ijdele of nuttelooze gedachten.

455 V. Wat moet men van de ijdele of nuttelooze gedachten oordeelen?

A. Het kan nuttig zijn en is dan ook aan God welbehagelijk, als men zich met een goed oogmerk, b. v. tot eene uitspanning, een weinig in dezelve ophoudt; maar zonder een goed

oog-

Digitized by Google

oogmerk zich in ijdele gedachten ophouden, is ſchadelijk en daarom ook ongeöorloofd.

456 V. Waarom is dit ſchadelijk?

A. Om dat er de goede gedachten door verdrukt; en de kwade ligtelijk door aangelokt en opgewekt worden.

457 V. Welke zijn de algemeene middelen, om van ijdele en kwade gedachten en van kwade begeerten bevrijd te blijven?

A. 1. De waakzaamheid over zijne zinnen. 2. De zorgvuldige vlijt, zoo wel goede gedachten in zich aan te kweeken; als goede goede begeerten in zich te verwekken en te verſterken.

458 V. Welke zijn de kwade hoofdbegeerten?

A. Deze zeven, welke ook de zeven hoofdzonden genoemd worden, te weten: 1. Hoovaardigheid. (139 V.) 2. Gierigheid of hebzucht. (148 V.) 3. Onkuiſchheid. 4. Nijdigheid. 5. Gulzigheid. (347 V.) 6. Gramſchap. 7. Traagheid. Deze zijn allen in de driedubbelde kwade begeerlijkheid opgeſloten, of ontſtaan toch uit dezelve.

459 V. Wat is nijd?

A. Als men uit eigenliefde bedroefd en ontevreden is, dat onze naaste het een of ander goed bezit of te verwachten heeft. Job V. Spr. XIV. Gal. V, 19.

460 V. Wat verſtaat gij door gramſchap?

A. De geſteldheid der ziel ligtelijk gram te worden, welke ons in gevaar ſtelt ook dikwijls om niets beduidende redenen in eenen zwaren toorn te geraken. Jac. I, 19.

461 V. Is dan de toorn niet altoos kwaad?

Digitized by Google

A. Neen; er is een goede en een kwade toorn.

462 V. Wanneer is de toorn goed?

A. Als 1. deszelfs oogmerk, en 2. beweegreden goed is; en 3. wij de regte maat niet te buiten gaan; of de hevigheid onzes toorns met het gewigt der zake geëvenredigd is.

463 V. Wanneer is de toorn kwaad?

A. Als er een van die ſtukken ontbreekt, welke vereischt worden, op dat de toorn goed zij.

464 V. Wat is de traagheid?

A. Een ongeregelde afkeer van moeite en ingeſpannenheid, welke tot de vervulling onzer pligten noodig zijn. Spr. XVIII, 8, XXI, 25. Eccl. XXXIII, 29.

465 V. Wat wordt tot de vermijding der hoofdzonden vereischt?

A. 1. Het behoorlijk gebruik der genademiddelen. (4 Hoofdſt. 13 V.) 2. De ernſtige wil zich zelven te verſterven, (164 V.) en te verloochenen. (171 V.) 3. De vlijtige oefening dier deugden, die tegen de zeven hoofdzonden ſtrijden; en dus denzelven wederſtaan.

466 V. Welke zijn deze deugden?

A. 1. Ootmoedigheid. 2. Mildheid. 3. Kuischheid. 4. Liefde. 5. Matigheid. 6. Zachtmoedigheid. 7. IJver in den dienst Gods.

467 V. Wanneer zondigt men tegen het negende en tiende gebod?

A. 1. Als men niet behoorlijk over zijne zinnen waakt. 2. Als men zich zonder goede oogmerken dikwijls in ijdele gedachten ophoudt. 3. Als men niet aan goede dingen tracht te denken, vooral aan God, aan den

Zaligmaker en aan de uitersten des menschen. 4. Als men vrijwillig in zich zelven kwade gedachten of kwade begeerten verwekt, of er zich toch vrijwillig in ophoudt. 5. Als men den wil heeft kwaad te doen, b. v. zich andermans goed op eene ongeregte wijze toe te eigenen, of eenig goed werk, dat geboden is, achter te laten, als er maar de gelegenheid toe ware, of het heimelijk konde geschieden. 6. In 't bijzonder, als men eene van de zeven hoofdzonden begaat. (458 V.)

XII. ONDERWIJS.

Geboden der Kerke. Middel om alle Geboden te onderhouden.

468 V. Welke zijn de algemeene geboden der Christelijke Catholijke Kerke?

A. Deze vijf: 1. De geboden heilige dagen zult gij vieren. 2. Gij zult op alle Zon- en Feest-dagen de H. Misse met aandacht hooren. 3. Gij zult geene geboden vasten- of onthoudings-dagen breken. 4. Gij zult ten minsten eenmaal in 't jaar uwen Priester of eenen anderen met zijne toestemming uwe zonden biechten. 5. Gij zult ten minsten eenmaal in 't jaar, en wel omtrent Paschen het Allerheiligste Sacrament des altaars in uwe Kerspelkerk ontvangen.

469 V. Wil de H. Kerk ons door deze geboden nieuwe pligten opleggen?

A. Neen; haar oogmerk is, ons door hare geboden aan te sporen dat wij niet al te traag zijn in de vervulling onzer pligten, t. m. ze ver-

verborgenheden van den Godsdienst aandachtig te overwegen, en God voor zijne weldaden te danken; (1 Hoofdst. 69 V.) 2. ons zelve te versterven; (4 Hoofdst. 165 V.) 3. de allerheiligste offerhande der Misse, en de H. H. Sacramenten der Biecht en des Altaars behoorlijk tot onze zaligheid te gebruiken.

Eerste Gebod der Kerke.

470 V. Wat gebiedt het eerste gebod der Kerke?

A. De geboden' Feestdagen op dezelfde wijze te heiligen gelijk de Zondagen. (4 Hoofdst. 5 Onderw.)

471 V. Wat verbiedt het eerste Gebod?

A. Het verbiedt omtrent de Feestdagen al datgene, wat in het derde gebod omtrent de Zondagen verboden is. (4 Hoofdst. 267 V.)

472 V. Waardoor zondigt men tegen het eerste Gebod der Kerke?

A. Door al datgene, door welk men tegen het derde gebod Gods zondigt.

Tweede Gebod der Kerke.

473 V. Wat gebiedt het tweede Gebod der Kerke?

A. De allerheiligste offerhande der Misse op alle Zon- en Feest-dagen met betamelijke aandachtigheid bij te wonen.

474 V. Wat verbiedt het tweede Gebod?

A. Zoo wel het verzuimen van de H. Misse; als alle verstrooijing en oneerbiedigheid in het bijwonen van deselve.

475 V.

Digitized by Google

475 V. Is het om het even, in welke Kerk men op Zon- en Feest-dagen de H. Misse en andere oefeningen van den openbaren godsdienst bijwone?

A. Neen; want de Kerk vermaant alle geloovigen zich op deze dagen in hunne Kerspelkerken te vergaderen, indien het gevoegelijk kan geschieden.

476 V. Wanneer zondigt men tegen het tweede Gebod der Kerke?

A. 1. Als men op Zon- en Feestdagen, zonder wettige verontschuldiging, in 't geheel geene Misse hoort. 2. Als men er uit slofheid of onachtzaamheid te laat inkomt, of te vroeg uitgaat. Al wie ook zonder zijne schuld te laat komt, b. v. eerst na het Offertorium, die moet eene andere Misse hooren, als het kan geschieden. 3. Als men de H. Misse niet met gepaste aandachtigheid bijwoont.

Derde Gebod der Kerke.

477 V. Wat gebiedt het derde Gebod der Kerke?

A. De onderhouding der vasten- en onthoudings-dagen die door de H. Kerk zijn ingesteld.

478 V. Wat verbiedt het derde Gebod?

A. Alles wat met het oogmerk van deze vasten- en onthoudings-dagen strijdt.

479 V. Wat verstaat gij door onthoudingsdagen?

A. Die dagen, op welke wij ons in de soorten der spijzen moeten versterven, en dus van vleeschspijzen onthouden.

480 V. Welke zijn de geboden' onthoudingsdagen?

Digitized by Google

A. De vrijdag en zaturdag in elke week.

481 V. Waarom heeft de H. Kerk gewild, dat wij ons op de beide laatste dagen der weke van vleeschspijzen zouden onthouden?

A. Op dat wij op deze dagen door eenige versterving het lijden en den dood van Christus zouden vereeren, en ons tot eene gepaste heiliging van den zondag voorbereiden.

482 V. Wal verstaat gij door Vastendagen?

A. Die dagen, op welke wij ons in de hoeveelheid der spijzen, wat meer dan de matigheid ten allen tijde vereischt, moeten versterven, en daarom maar één' maaltijd op eenen dag nemen.

483 V. Welke zijn de geboden Vastendagen?

A. 1. De veertigdaagsche vaste voor Paschen, die met Asschewoensdag begint. 2. De quatertemperdagen, dat is, de drie vastendagen in elk der vier jaargetijden, welke op woensdag, vrijdag en zaturdag vallen. 3. De vigiliën of de dagen voor sommige hooge Feestdagen.

484 V. Tot welk einde is de veertigdaagsche vaste voor Paschen voornamelijk ingesteld?

A. Op dat wij door versterving de veertigdaagsche vaste van onzen Verlosser zouden vereeren, ware boete doen over onze zonden, en ons tot het Paaschfeest behoorlijk bereiden.

485 V. Tot welk einde zijn de quatertemperdagen ingesteld?

A. 1. Om ons indachtig te maken en te oefenen, dat wij den geest van boetvaardigheid en versterving in geen getijde van het jaar zouden vergeten; 2. om door het vasten de kracht van ons gebed te vermeerderen, door hetwelk wij God bidden, dat hij waar-

dige Priesters, die op die dagen gewijd worden, aan zijne kerk gelieve te geven.

486 V. Waarom wordt er op de Vigiliën voor de hooge Feestdagen gevast?

A. Om ons te bereiden, die Feestdagen beter te vieren.

487 V. Wie zijn niet verpligt te vasten?

A. 1. Al diegene die den vollen ouderdom van een-en-twintig jaren nog niet bereikt hebben; 2. die zwaren arbeid doen; 3. die ziek of aan het beteren zijn; en 4. die om hunnen ouderdom of andere omstandigheden hunne krachten door het vasten te zeer zouden verliezen.

488 V. Mogen degene, die verpligt zijn te vasten, buiten het middagmaal volstrekt niets eten?

A. Ja; des avonds mogen zij eene collatie, dat is, een weinig eten.

489 V. Mogen degene, die niet verpligt zijn te vasten, ook vleesch eten op de vasten- en onthoudings-dagen?

A. Neen; ten ware dat het hun door eene bijzondere of algemeene dispensatie vergund was. Zoodra ook de kinderen tot de jaren van verstand gekomen zijn, zoo dat zij goed en kwaad weten te onderscheiden; zijn zij mede verpligt, zich op de vasten- en onthoudingsdagen van vleeschspijzen te onthouden.

490 V. Is het vasten eene versterving die aan God behaagt?

A. Ja; dit heeft ons de Zaligmaker door zijne veertigdaagsche vaste duidelijk genoeg getoond. Ook leert ons dit de H. Schrift nog buiten dat op vele plaatsen.

491 V. Waartoe dient het vasten voornamelijk?

A. 1. Tot de beſtrijding der kwade begeerlijkheid en uitwisſching der zonden; 2. tot een hulpmiddel voor den geest, om zich gemakkelijker tot God te verheffen; 3. ter bevestiging onzes wils in het goede; en 4. tot verwerving van grootere genaden en beloonin-gen.

492 V. Wanneer zondigt men tegen het derde Gebod der Kerke?

A. 1. Als men op vasten- of onthoudingsdagen zonder oorlof vleeschſpijzen eet; 2. als men zich op de vastendagen zonder reden met één' maaltijd en eene matige collatie niet tevreden houdt; 3. als men het oogmerk van dit gebod door allerlei andere inwilligingen zijner lusten verijdelt.

Vierde en vijfde Gebod der Kerke.

493 V. Wat gebiedt het vierde Gebod der Kerke?

A. Dat men ten minsten eenmaal in 't jaar eene goede Biecht moet doen, om het Sacrament der Biechte te ontvangen.

494 V. Wat verbiedt het vierde Gebod?

A. Het verzuim of het uitſtel van zich weder door berouw en door biechten met God te verzoenen, als men het ongeluk gehad heeft in eene of meerdere zware zonden te vervallen.

495 V. Wat gebiedt het vijfde Gebod der Kerke?

A. 1. Dat men ten minsten eenmaal in 't jaar het allerheiligſte Sacrament des Altaars, en

Digitized by Google

en wel 2. omtrent Paſchen in zijne eigene Kerſpelkerk moet ontvangen.

496 V. Wat verbiedt het vijfde Gebod?

A. De nalatigheid in het voeden zijner ziel met het brood des levens; en de onverſchilligheid omtrent zijne Kerſpelkerk.

497 V. Wanneer zijn de kinderen tot de jaarlijkſche Biechte en Communie verpligt?

A. Als zij tot de jaren van verſtand gekomen en genoegzaam onderwezen zijn, of hadden kunnen zijn, om er zich behoorlijk toe te bereiden.

498 V. Voldoet diegene, die eenmaal in 't jaar biecht, en omtrent Paſchen in zijne kerk communiceert?

A. Deze voldoet door eene goede Biecht en waardige Communie wel aan het vierde en vijfde Gebod der Kerke; maar daarom voldoet hij nog niet aan de liefde, welke hij zijnen Heiland verſchuldigd is, indien hij meermalen ter Biechte en tot de Communie zoude kunnen gaan.

499 V. Wanneer moet men dan nog de H.H. Sacramenten der Biechte en des Altaars ontvangen?

A. Het H. Sacrament des Altaars moet men ontvangen, 1. als men in gevaar is van ſterven; 2. indien het de omſtandigheden toelaten ten naasten bij alle maanden of toch op de vier voornaamſte hooge Feestdagen van het jaar. — Het Sacrament der Biechte moet men ontvangen, 1. als men in gevaar is van ſterven; 2. op den eerſten bekwamen tijd, na dat men het ongeluk heeft gehad in eene doodzonde te vervallen; 3. zoo dikwijls als men een Sacrament der levendigen wil ontvangen,

en

en reden heeft te twijfelen, of men wel in ſtaat van genade zij.

500 V. Wanneer zondigt men tegen het vierde en vijfde Gebod der Kerke?

A. 1. Als men niet ten minſten eenmaal in 't jaar eene goede Biecht ſpreekt. 2. Als men te Paſchen door zijne ſchuld in zijne eigene kerk niet communiceert. Die kinderen zondigen ook tegen dit gebod, die uit traagheid en ligtzinnigheid verzuimen zich behoorlijk te laten onderwijzen, en te bereiden, dat zij tot deze H. H. Sacramenten kunnen toegelaten worden.

501 V. Waarom heeft ons God geboden gegeven?

A. Om dat hij ons beminde en tot eene ware gelukzaligheid wilde brengen; waartoe de geboden ons onontbeerlijk zijn.

502 V. Wat hebben diegene te verwachten, die de geboden van God en van de kerk behoorlijk onderhouden?

A. Dat God hen tijdelijk en eeuwig zal zegenen.

503 V. Wat hebben die te verwachten, die dezelve niet onderhouden?

A. Dat God hen tijdelijk en eeuwig zal ſtraffen.

504 V. Wat wordt er van onzen kant vereischt om de geboden te onderhouden?

A. Deze drie dingen: 1. Het vlijtig leeren der geboden; 2. het herhaalde overdenken derzelven, 5 Moijſ. VI. XI, 3. de ernſtige en ſtandvastige wil, die zwarigheden niets te tellen, welke de onderhouding der geboden voornamelijk in het begin kost. Matth. XI, 12.

505 V.

Digitized by Google

505 V. Heeft de Verlosser ons ook eenige dingen bekend gemaakt, welke de onderhouding der geboden kunnen verligten, en dienen om eenen hoogeren trap van volmaaktheid te bereiken?

A. Ja; deze heeft hij wel niet als eenen algemeenen pligt opgelegd; maar hij heeft dezelve toch door zijn woord en door zijn voorbeeld aangeprezen en aangeraden; waarom zij Evangelische Raden genoemd worden.

506 V. Welke zijn de Evangelische Raden?

A. Volgens de leering der H. H. Vaders zijn deze de voornaamsten: 1. Vrijwillige armoede. Matth. VIII, 20. XIX, 21. 27. — 2. Eeuwige zuiverheid. Matth. XIX, 12. 1 Cor. VII, 1—8. Openb. XIV, 4. — 3. Vrijwillige en volmaakte gehoorzaamheid. Joan. VI, 35. Luc. II, 51. Matth. XVI, 24.

VIERDE AFDEELING.

VAN DE GENADE GODS EN VAN DE GENADEMIDDELEN.

I. ONDERWIJS.

Van de Genade en Genademiddelen in 't algemeen.

507 V. Kunnen wij de Geboden Gods onderhouden en tot de eeuwige zaligheid geraken?

A. Ja; maar niet anders dan door de genade Gods: want onze Heiland heeft gezegd: *Dit* (het zalig worden) *is voor de menschen onmogelijk; maar bij God is alles mogelijk.* Matth. XIX, 26. *Zonder mij kunt gij niets* (goeds) *doen.*

Digitized by Google

doen. Joan. XV, 5. Wij kunnen zelfs zonder de genade Gods niet eens iets goeds behoorlijk denken of willen. 2 Cor. III, 5. Philip. II, 13.

508 V. Wat beteekent dat: Genade Gods?

A. Dit woord: Genade Gods, heeft eene dubbelde beteekenis: het beteekent 1. de werkdadige goedwilligheid van God jegens ons; 2. de weldaden, welke God ons enkele goedheid bewijst.

509 V. Zijn alle weldaden en genaden Gods van hetzelfde ſoort?

A. Neen; de gaven en genaden Gods zijn vierderlei; en daar onder tweederlei ſoort, die ieder mensch in 't bijzonder noodzakelijk hebben moet, om tot de eeuwige zaligheid te geraken.

510 V. Welk is dit tweederlei ſoort van genade?

A. De heiligmakende genade en de werkelijke genade.

511 V. Wat is de heiligmakende genade?

A. Eene groote weldaad, welke God ons betoont, als hij ons heilig en regtvaardig maakt.

512 V. Waarin beſtaat de heiliging en regtvaardigmaking?

A. In twee dingen: 1. In de zuivering van zonden; en 2. in de mededeeling dier deugden, door welke onze ziel voor de oogen Gods ſchoon, hem welbehagelijk en met hem vereenigd wordt. Joan. XVII, 11. De deugden, waardoor dit geſchiedt, zijn de drie goddelijke deugden, en die zedelijken, die uit de goddelijken ontſtaan. (4 Hoofdſt. 7. 8. 9 V.)

513 V. Is de heiligmakende genade een groote ſchat?

A.

Digitized by Google

A. Ja; de grootſte en kostbaarſte, die de mensch op aarde bezitten kan.

514 V. Is het verlies der heiligmakende genade eene groote ſchade?

A. Ja; eene onvergelijkelijk grootere ſchade, als indien iemand op eenmaal zijne eer, zijne have en goed, ja, ook zijn leven door eenen ſchandelijken en ſmartvollen dood verloor.

515 V. Waardoor verliest men de heiligmakende genade?

A. Door eene enkelde doodzonde.

516 V. Wat is de werkelijke genade Gods?

A. Die bijſtand van God, welken wij noodig hebben, 1. om elk zoo wel in- als uitwendig goed werk zoo te verrigten, dat het aan God behaagt; en 2. om elke zonde te vermijden, die wij in gevaar zijn van te begaan.

517 V. Waarin beſtaat deze bijſtand?

A. In deze drie dingen. 1. In de verlichting onzes verſtands, om het goed behoorlijk te kennen en van het kwaad te onderſcheiden. 2. In de opwekking van onzen wil, om het goed te willen doen en het kwaad te willen laten. 3. In de verſterking en onderſteuning van onzen wil en van onze overige vermogens, om het gene wij doen willen ook werkelijk met de daad te volbrengen.

518 V. Waarom wil God ons alle de genaden, die tot onze zaligheid noodig zijn, gaarne geven?

A. Om dat hij zoo onuitſprekelijk goeddadig en barmhartig jegens ons is.

519 V. Wien moeten wij deze goedheid en

Digitized by Google

barmhartigheid Gods jegens ons zondige menschen danken?

A. Onzen Heiland, die door zijn bitter lijden en sterven ons wederom met God verzoend en alle genaden verdiend heeft. Joan. XIV, 6. XV, 5.

520 V. Wil God ons altoos de noodige genade geven, zonder dat wij daartoe iets doen?

A. Neen; wij moeten dezelve ook door een gepast gebruik der genademiddelen pogen te verkrijgen.

521 V. Welke zijn deze genademiddelen?

A. 1. De getrouwe medewerking met de verleende genade. 2. Het Gebed. 3. Het waardig ontvangen der H. H Sacramenten.

522 V. Welken voorrang hebben de H. H. Sacramenten boven de beide overige genademiddelen?

A. Dat volgens de tegenwoordige schikking der Goddelijke Voorzienigheid ons de heiligmakende genade alleen maar door het waardig ontvangen der H. H. Sacramenten wordt medegedeeld.

II. ONDERWIJS.

Van de getrouwe Medewerking.

523 V. Wie begint al het goede in ons?

A. God; want indien God ons door zijne genade niet voorkomt; dan kunnen wij niet eens eene goede gedachte hebben.

524 V. Wil God het goed zonder ons uitwerken?

A. Neen; wij moeten met de genade Gods, (met

(met welke hij ons voorkomt, en alle onze werken vergezelt) getrouwelijk medewerken, en ons daardoor dankbaar voor de genade betoonen.

525 V. Wanneer werken wij met de genade getrouwelijk mede?

A. Als wij de verlichting en opwekking derzelve aanstonds en standvastiglijk volgen; gelijk als ook elke gelegenheid er vaardiglijk toe aangrijpen, en de krachten, die ons God verleend heeft, behoorlijk gebruiken.

526 V. Wanneer toonen wij ons voor de genade ondankbaar?

A. Als wij dezelve wederstaan of veronachtzamen.

527 V. Wanneer wederstaan wij de genade?

A. Als wij ondanks alle inwendige genadeverlichting en opwekking, het goede, waartoe wij opgewekt worden, niet doen, of het kwade niet laten, waar wij inwendig van afgeschrikt worden. Hand. der Ap. VII, 51.

528 V. Wanneer veronachtzamen wij de genade?

A. Als wij de genadeverlichting en opwekking uit onachtzaamheid niet bemerken, of ons de gelegenheden en krachten tot het goed niet van nutte maken, welke God ons geeft. 1 Tim. IV, 14.

529 V. Wat gebeurt er, als wij ons voor de verleende genade door getrouwe medewerking behoorlijk dankbaar betoonen?

A. Dan vermeerdert God in ons de genade; maar indien wij er ondankbaar voor zijn; dan verliezen wij dezelve hoe langer zoo meer. Matth. XIII, 14. XXV, 29.

Digitized by Google

530 V. Moeten wij alleen maar in groote gewigtige zaken getrouwelijk mede werken?

A. Neen; wij moeten ook in kleine dingen getrouw zijn; en hiertoe eene bijzondere oplettendheid besteden, 1. om dat wij zeer dikwijls gelegenheid hebben in kleine dingen getrouw te zijn; 2. om dat de trouw of ontrouw in groote zaken van de getrouwigheid of ongetrouwigheid in kleinen afhangt, gelijk de Heiland met duidelijke woorden geleerd heeft. Luc. XVI, 10.

III. ONDERWIJS.

VAN HET GEBED.

Pligt, wijze, nuttigheid en eigenschappen van het Gebed.

531 V. Noemt men dit alleen maar bidden, als men God om iets vraagt?

A. Neen; bidden in 't algemeen beteekent, zijn hart en gemoed van het aardsche aftrekken; en met eerbied en vertrouwen tot God verheffen.

532 V. Waarin bestaat de natuur of de wezenlijke eigenschap van het Gebed?

A. In de poging of in het geweld om zijn hart en gemoed van het aardsche af te trekken; en het tot God te verheffen en hem aan te hangen. Zoo dikwijls als deze poging of dit geweld op de eene of andere wijze geschiedt; dan bidt men.

533 V. Moeten wij alleen maar bidden, als wij er door eenen inwendigen lust of genegenheid toe aangezet worden?

A.

Digitized by Google

A. Neen; zonder dat wij er lust of trek toe hebben, moeten wij ons evenwel vlijtig in het gebed oefenen. 1. om dat het de wil Gods is, dat wij bidden; en 2. om dat het gebed ons zeer nodig en dienstig is.

534 V. Welke zijn de voornaamste soorten van gebeden?

A. Deze vijf: 1. De aanbidding, 2. de lof van God, 3. de dankzegging of het dankgebed, 4. de opöffering van zich zelven en van zijne werken, 5. de aanroeping of het smeekgebed.

535 V. Zullen wij alles zekerlijk verkrijgen, waarom wij bidden?

A. Ja; als ons gebed in 't algemeen, en ons smeekgebed in 't bijzonder die eigenschappen heeft, welke tot een Gode welbehagelijk gebed vereischt worden. Matth. VII, 7.

536 V. Welke eigenschappen worden hiertoe vereischt?

A. Deze: Wij moeten God niet als heidenen of huichelaars bidden; maar als goede kinderen, die hunne broeders en zusters lief hebben, hunnen beminden Vader bidden. Matth. VI, en wel 1. met een hartelijk en welgeregeld verlangen; 2. met een vast en onmoedig vertrouwen; 3. met een zuiver, of toch met een rouwmoedig hart; 4. met volharding en overgeving aan den wil Gods; 5. in den naam van Jesus en met aandachtigheid.

537 V. Wanneer bidden wij met een hartelijk verlangen?

A. Als wij het goed werkelijk van God wenschen te verkrijgen, en ook gaarne op alle mogelijke wijze willen medewerken, om hetzelve te verkrijgen.

538 V. Wanneer met een welgeregeld verlangen?

A. Als wij 1. voornamelijk verlangen God getrouwelijk te dienen en zalig te worden, Matth. XVI, 33; en 2. niet alleen zelve het goede pogen te verkrijgen; maar ook gaarne, zoo veel wij kunnen, het onze willen toebrengen, dat onze naaste het ook verkrijge.

539 V. Wanneer bidden wij met een vast vertrouwen?

A. Als wij vastelijk verwachten, dat God ons zekerlijk al dat goede geven zal, waarom wij hem behoorlijk bidden. Matth. XXI, 22. Jac. I, 5—7.

540 V. Wanneer met een ootmoedig vertrouwen?

A. Als wij onze geringheid, onmagt en onwaardigheid voor God overwegende, het goede van de barmhartigheid Gods niet anders als eene genade door de verdiensten van Christus verwachten. Luc. XVIII, 9.

541 V. Waarom moeten wij onder het bidden een zuiver, of tocheen rouwmoedig hart hebben?

A. Om dat het gebed dergener, die in hunne zonden onboetvaardig heen leven, zoo lang voor God een gruwel is, tot dat zij rouwmoedig worden, dat is, of berouw hebben of ten minsten verlangen hunne zonden te boeten en zich te bekeeren. Pf. XLIX, 16 &c.

542 V. Wanneer bidden wij met volharding?

A. Als wij niet ophouden God om zijne genade te bidden, offchoon het ook nog zoo lang dure, eer dat ons God fchijnt te verhooren. Luc. XI, 5. XVIII.

543 V. Waarom zegt gij: eer dat ons God fchijnt te verhooren?

A.

Digitized by Google

A. Om dat het zeker is, dat wij zoo menigmaal verhoord worden en iets goeds verkrijgen, als wij behoorlijk bidden: als is het dan juist datgene niet, wat wij uitdrukkelijk begeeren; dan zijn het toch andere gaven en genaden, welke ons ten dezen tijde nog noodiger en dienstiger zijn.

544 V. Wanneer met overgeving aan den wil Gods?

A. Als wij het ten eenemale aan God overlaten: 1. wanneer, 2. op welke wijze, 3. in welke maat het hem behaagt ons het begeerde mede te deelen; gelijk als ook 4. dat hij het ons in 't geheel niet gelieft te geven, indien het tot zijne eere en tot onze zaligheid niet mogte verstrekken. Matth. XXVI, 39.

545 V. Wat doet God, als wij uit overijling of bij vergissing om iets bidden, wat niet goed is.

A. Als wij er met overgeving aan zijnen wil om bidden, dan geeft hij ons iets goeds in de plaats, Matth. VII, 9; maar bidden wij 'er zonder zoodanige overgeving om, dan straft hij ons wel dikwijls met ons gebed te verhooren, en te geven, wat wij begeeren. 4 Mojs. XI. 1. Kon. VIII.

546 V. Wanneer bidden wij in den naam van Jesus?

A. Als wij bidden, 1. om dat Jesus ons vermaand heeft te bidden; 2. als wij bidden, gelijk Jesus ons geleerd heeft te bidden; en 3. als wij vertrouwen om *zijne* verdiensten verhoord te worden. Joan. XVI, 23.

547 V. Wanneer bidden wij met aandachtigheid?

Digitized by Google

A. Als wij ons best doen, om onder het bidden alle vrijwillige verſtrooide gedachten zorgvuldiglijk te vermijden, en alle onvrijwilligen vlijtig te verzetten.

548 V. Wat wordt er behalve eene godvruchtige levenswijze vereischt, om de verſtrooide gedachten te vermijden?

A. Dat wij ons behoorlijk tot het gebed bereiden. Eccl. XVIII, 23.

549 V. Waarin beſtaat deze bereiding tot het gebed?

A. Dat wij 1. ons tot inwendige, en zoo veel het kan zijn, ook tot uitwendige ſtilte begeven, 2. ons in de tegenwoordigheid Gods ſtellen, en 3. God om bijſtand aanroepen.

550 V. Hoe moeten wij de verſtrooide gedachten pogen te verzetten?

A. Niet met geweld en door hevige tegenkanting; maar door dat wij ons gemoed ſtilletjes en zacht van hetgene ons verſtrooit aftrekken, en weder tot God keeren.

Driederlei wijze om te bidden.

551 V. Op hoe velerlei wijze kunnen wij bidden?

A. Op driederlei wijze: 1. mondelijk, 2. inwendig, en 3. door onze werken.

552 V. Wanneer bidden wij mondelijk?

A. Als wij een gebed uit een boek lezen, of van buiten met den mond of enkel met de gedachten aandachtig uitſpreken.

553 V. Wanneer bidden wij inwendig?

A. Als wij met onze gedachten eenigen tijd bij eene of meerdere waarheden der zaligheid ſtaan

Digitized by Google

ſtaan blijven, die in een gebed bevat of ons toch bekend zijn; om die waarheid behoorlijk te betrachten, en daardoor goede bewegingen en goede voornemens in onze zielen op te wekken.

554 V. Wanneer bidden wij door werken?

A. Als wij aan God met eene goede meening datgene opofferen, wat wij goeds te doen of onaangenaams te lijden hebben.

555 V. Waarin beſtaat die goede meening?

A. Dat wij ons vastelijk voornemen te doen of te lijden, *wat* God hebben wil, *om dat*, *hoe*, *wanneer* en *waar* hij het hebben wil. (2 Hoofdſt. 2 Onderw. 30 bladz.)

556 V. Welke voordeelen heeft het inwendig gebed boven het mondelijke?

A. 1. Het onderwijst meer; 2. het verwekt en ſterkt ons meer ten goede; 3. het bezorgt ons grootere gemakkelijkheid, om ons hart en gemoed van de aarde af te trekken en tot God te wenden; 4. het helpt ons om het mondelijke gebed naderhand met meer aandacht te verrigten, en te leeren behoorlijk door zijne werken bidden. Daarom hebben heilige Mannen zich ook vlijtig in het inwendig gebed geöefend en hetzelve een iegelijk grootelijks aanbevolen.

557 V. Hoe vele deelen heeft het inwendig gebed?

A. Drie, die ook in het mondelijk gebed voorkomen, te weten, het begin, de inhoud en het beſluit.

558 V. Wat behoort tot het begin?

A. Dat men zich tot het gebed op zoodanige wijze bereidt als in de 549 Vrage gezegd is.

559 V. Waardoor wordt het inwendig gebed voornamelijk van het mondelijke onderſcheiden?

Digitized by Google

A. Door den inhoud.

560 V. Waarin beſtaat de inhoud van het mondelijk gebed?

A. Alleen hierin, dat men een gebed aandachtig leest of van buiten opzegt.

561 V. Waarin beſtaat de inhoud van het inwendig gebed?

A. 1. Dat men zijne geheele aandacht op de eene of andere waarheid der zaligheid veſtigt, dezelve van alle zijden, zoo goed als men kan, betracht; of zoo men aan dezelve niets weet te betrachten; men ze dan met opmerkzaamheid in zijn hart bewaart. 2. Dat men zich aan de goede begeerten en voornemens overgeeft, die gewoon zijn uit dergelijke betrachtingen te ontſtaan. 3. Dat men daarbij tot God of tot den Zaligmaker ſpreekt, wat en gelijk het ons hart maar opgeeft, voornal als wij ons daartoe genegen en opgewekt gevoelen. 4. Dat men dit alles, om het op zich zelven toe te paſſen, doe met een levendig geloof, dat wij in de tegenwoordigheid van God en in God zijn.

562 V. Waarin beſtaat het beſluit des gebeds?

A. Dat men 1. God voor zijnen bijſtand bedankt; 2. een goed voornemen maakt of vernieuwt, en God om de genade bidt, om hetzelve te behouden.

563 V. Is het even veel, welke waarheden men onderneemt te overwegen, zoo dikwijls als men inwendig bidden wil?

A. Neen; men kiest die waarheden uit, welke het meest met onze geſteldheid en omſtandigheden overeenkomen, gelijk boven van de verwekking des geloofs gezegd is. (4 Hoofdſt. 62. 63 V.)

564 V.

Digitized by Google

564 V. Bidt men ook niet inwendig als men geloof, hoop en liefde verwekt?

A. Ja; als dit op de boven gezegde wijze geschiedt.

565 V. Wat kan men in 't begin het best ondernemen te overdenken, als men inwendig wil bidden?

A. Het leven en het lijden van onzen Verlosser, de uiterſten des menſchen, de H. H. tien Geboden, of de dagelijkſche verzorging Gods.

566 V. Waardoor kan men het overdenken gemakkelijker maken?

A. Door een goed boek, in hetwelk de waarheden, die men overdenken wil, eenigzins ontwikkeld zijn.

567 V. Waardoor kan iemand, die in de konst der beſpiegeling of betrachting nog niet zeer bedreven is, in dezelve vorderingen maken?

A. Door de oefening, welke hij dus kan beginnen, dat hij b. v. het gebed des Heeren, de geboden Gods, de werken van barmhartigheid en z. v. wel woordelijk zegt; doch zoo, dat hij bij elk woord een weinig met de gedachten blijft ſtil ſtaan.

Het H. Onze Vader, en eenige andere Gebeden.

568 V. Welk is het beste voorſchrift, om zoo wel inwendig als mondelijk te bidden?

A. Het H. Onze Vader, hetwelk Christus onze Heiland zelf ons geleerd heeft.

569 V. Waaruit beſtaat het H. Onze Vader?

A. Uit eene aanſpraak en uit zeven beden.

570 V.

570 V. Hoe luiden die aanſpraak, en die zeven beden?

A. Die luiden aldus:

Met de woorden des Heilands.	In eene Omſchrijving.
Onze Vader, die in de Hemelen zijt!	ô! Gij mijn en aller menſchen Vader, die in de Hemelen zijt!
1. Geheiligd zij uw naam!	1. Mogten toch alle menſchen U regt kennen, beminnen en eeren!
2. Ons toekome uw Rijk!	2. Help ons toch allen in den Hemel!
3. Uw wil geſchiede gelijk in den Hemel, alzoo ook op aarde!	3. Verleen ons de genade, dat wij op aarde uwen wil zoo vaardig, gewillig en getrouwelijk volbrengen, gelijk uwe lieve Engelen in den Hemel!
4. Geef ons heden ons dagelijksch brood!	4. Geef ons toch ook heden, wat wij alle dagen voor ligchaam en ziel van noode hebben!
5. Vergeef ons onze ſchulden, gelijk ook wij vergeven onzen ſchuldenaren!	5. Verleen ons toch een waar berouw over onze zonden, en vergeef ons dezelve; wij willen ook gaarne aan diegene vergeven, die ons eenig leed hebben aangedaan!
6. En leid ons niet in bekoring!	6. Laat toch niet toe! dat wij wederom tot eene zonde verleid worden!

7.

Digitized by Google

7. Maar verlos ons van het kwade!	7. Bevrijd ons van alles wat ons ſchadelijk is!
Amen!	Doe het toch, lieve Vader!

571 V. Wat leert ons de Heiland in de aanſpraak door deze woorden: Vader, die in de Hemelen zijt?

A. Hierdoor leert hij ons, dat wij ons God in het gebed als onzen Vader moeten voorſtellen, wiens magt, wijsheid en liefde oneindig is, en hem ons gebed met eerbied, dankbaarheid, vertrouwen en liefde opdragen.

572 V. Wat leert ons de Heiland door het woord: *Onze*, onze Vader?

A. Dat wij ons in het gebed onze medemenſchen als Gods geliefde kinderen en als onze broeders moeten voorſtellen en verlangen, dat hun ook dat goed moge ten deele vallen, wat wij voor ons zelve begeeren.

573 V. Wat begeeren wij in de eerſte bede?

A. Dat wij en alle andere menſchen den drieëenigen God behoorlijk mogen kennen, beminnen en eeren, gelijk ons in de drie eerſte geboden Gods bevolen wordt.

574 V. Wat begeeren wij in de tweede bede?

A. Dat God ons allen tot den Hemel, tot het Rijk zijner heerlijkheid gelieve te helpen.

575 V. Begeeren wij in deze bede niets anders als het Rijk der Heerlijkheid Gods of den Hemel?

A. Ja; wij begeeren ook dat God alle menſchen tot zijn Rijk op aarde, hetwelk zijne kerk is, gelieve te brengen, en het Rijk zij-

ner

Digitized by Google

zer genade in ons op te rigten en te onderhouden.

576 V. Wat begeeren wij in de derde bede?

A. Dat wij menschen op aarde den wil Gods zoo getrouwelijk, gewillig en vaardiglijk volbrengen, gelijk de lieve Engelen en Heiligen in den Hemel doen.

577 V. Begeeren wij in deze bede niets anders als den wil Gods te doen?

A. Ja; wij bidden ook om de genade, 1. om behoorlijk te kennen, hoe goed, heilig en zaligend alles is, wat God wil; 2. den wil Gods regt te beminnen; 3. onzen wil met den zijnen gaauw te vereenigen, en 4. er onze grootste welteverdenheid in te vinden, dat de wil Gods in ons en door ons volbragt wordt.

578 V. Wat begeeren wij in de vierde bede?

A. Het dagelijksch brood der ziel en des ligchaams.

579 V. Wat moeten wij voor alles door deze bede vragen?

A. Het brood der ziele.

580 V. Wat behoort tot het dagelijksch brood des ligchaams?

A. Eten, drinken en kleeding, kortom, alles wat wij tot onderhoud onzes ligchaams noodig hebben.

581 V. Wat behoort tot het brood der ziele?

A. Het woord Gods, het allerheiligste Sacrament des altaars, gelijk als ook de inwendige genade Gods, welke wij tot onze zaligheid noodig hebben.

582 V. Wat leert ons de Heiland door het woordje *Ons*, ons brood?

A. Dat wij niet eigendunkelijk en begeerlijk om

om het een of ander in 't bijzonder moeten aanhouden; maar het aan zijne vaderlijke goedheid overlaten en er mede tevreden zijn, wat en hoe veel hij goed vindt ons te geven.

583 V. Wat maakt ons dat woord, *dagelijksch*, indachtig?

A. Dat wij onze zwakheid, vergankelijkheid en gedurige afhankelijkheid onophoudelijk moeten voor oogen houden.

584 V. Wat geeft het woord *heden* te kennen?

A. Dat wij elken dag God moeten bidden, geenen overvloed verlangen, noch voor den dag van morgen angstvallig bekommerd zijn.

585 V. Wat begeeren wij in de vijfde bede?

A. Dat God ons een waar berouw over onze zonden gelieve te verleenen en dezelve genadiglijk te vergeven.

586 V. Waarom beveelt ons de Heiland bij de vijfde bede te voegen: *gelijk wij vergeven onzen schuldenaren?*

A. Om ons indachtig te maken, dat wij geene vergiffenis onzer zonden zullen verkrijgen, indien wij niet regt van harte onzen naasten vergeven, die ons beledigd heeft. (4 Hoofdst. 96 V.)

587 V. Wat begeeren wij in de zesde bede?

A. Dat God de bekoringen, dat is, de aanlokselen der zonde genadiglijk gelieve af te weren en ons te versterken, dat wij denzelven standvastig wederstand bieden.

588 V. Komen de bekoringen tot het kwaad van God?

A. God laat wel toe, dat wij tot kwaad bekoort worden; maar hij veroorzaakt geene eene enkele bekoring tot het kwaad. Jac. I, 13.

589 V.

Digitized by Google

589 V. Wat beteekent dat dan, als de H. Schrift zegt, dat God de menſchen bekoort?

A. Dit beteekent, dat God aan de menſchen aanleiding en gelegenheid geeft, 1. door ondervinding wijzer te worden, 2. het kwaad te beſtrijden. en 3. zich in deugden te oefenen. (3 Hoofdſt. 372 V. 4 n.)

590 V. Wie is de oorzaak van alle kwade bekoringen?

A. De drie voornaamſte vijanden onzer ziel, te weten, 1. de duivel, 2. de wereld, en 3. het vleesch, dat is, de kwade begeerlijkheid in ons.

591 V. Waarom laat God toe, dat wij menſchen op aarde zoo dikwijls tot kwaad bekoord worden?

A. Om dat het zeer voordeelig voor onze zaligheid is, als wij over de vijanden onzer ziel de overwinning behalen.

592 V. Wat wordt er vereischt, om over dezelve de overwinning te behalen?

A. Dat wij tegen dezelve wettelijk ſtrijden. 2 Tim. II, 5.

593 V. Wanneer ſtrijden wij wettelijk?

A. Als wij volgens het voorſchrift van onzen Zaligmaker waken en bidden 1. voor, 2. onder, en 3. na de bekoring. Matth. XXVI, 41.

594 V. Waarover moeten wij voor de bekoring waken?

A. Dat wij 1. de kwade begeerlijkheid meer en meer verſterven, 2. ons door de goddelijke deugden ſteeds naauwer met God vereenigen, en 3. ons zelven geene bekoringen op den hals halen.

595 V. Waarover onder de bekoring?

A.

Digitized by Google

A. 1. Dat wij ons van den bekoorder door den schijn van het goede niet laten misleiden. 2. Dat wij aanstonds onze gedachten van die voorwerpen aftrekken, die ons tot kwaad lokken, en onze toevlugt tot God nemen. 3. Dat wij ons vertrouwen, om de bekoring te overwinnen, niet op onze eigene krachten, maar op den bijstand Gods stellen.

596 V. Waarover na de bekoring?

A. 1. Dat wij de bekoring niet weder in ons opwekken of vernieuwen, hetwelk zeer ligtelijk geschieden kan, als men met voorbedachtzaamheid aan de verledene bekoring denkt, of ontijdig zoude willen onderzoeken of men in dezelve al of niet toegestemd hebbe. 2. Dat wij aanstonds een opregt berouw verwekken, indien wij in de bekoring toegestemd hebben. 3. Dat wij ons om de overwinning niet grootsch verheffen; maar er de eer van aan God geven.

597 V. Wat begeeren wij in de zevende bede?

A. Dat God alle tijdelijke kwaad van ons gelieve af te weren; of ons de genade te verleenen, dat wij het met overgeving aan zijnen wil aanmemen en met gedeld verdragen.

598 V. Waarom laat God zoo veel tijdelijk kwaad over de menschen komen?

A. 1. Om ons door hetzelve als door heilzame straffen van het kwaad te rugge te trekken, en anderen er voor te waarschuwen; of 2. om ons in de deugden te oefenen, en meer en meer te heiligen. 2 Cor IV, 17. Hebr. XII, 10. Jac. I, 4.

599 V. Wat beteekent het woordje: Amen?

A. Het beteekend zoo veel als: dat het geschiede, of doe het toch, lieve Vader!

600 V. Moeten wij altoos alle beden na elkanderen zeggen, als wij het Onze Vader bidden?

A. Neen, men kan er eene bede uitkiezen; en deze een of meer malen zeggen, of dezelve ook aandachtig overpeinzen.

601 V. Welk gebed zijn wij gewoon, gemeenlijk bij het H. Onze Vader te voegen?

A. De groetenis des Engels, dat is, dien Groet, waarmede de Engel en Elisabeth de allerheiligste maagd *Maria* gegroet hebben, en aldus luidt: Wees gegroet, Maria! gij zijt vol van genade, de Heer is met U, gij zijt gebenedijd onder de vrouwen, en gebenedijd is de vrucht uws ligchaams, Jesus. Gelijk als ook deze bede: Heilige Maria, Moeder Gods, bid voor ons zondaars, nu en in de uur onzes doods. Amen.

602 V. Waarom voegt men gemeenlijk de groetenis des Engels en het gebed tot de H. Maagd en Moeder Gods aanstonds bij het Onze Vader?

A. 1. Om door het denken aan de menschwording van Christus, welke ons deze groet indachtig maakt, ons vertrouwen te versterken, dat God ons zal verhooren. 2. Om door de voorspraak of voorbede van de Moeder des Heilands, die ook onze geestelijke Moeder is, dat gene te verkrijgen, wat onze onwaardigheid niet zoude vermogen te bekomen.

603 V. Zijn er behalve het Onze Vader en de Groetenis des Engels ook nog andere gebeden?

A.

A. Ja; er zijn nog verscheidene anderen, van welke de Catholijken zich in verschillende omstandigheden gewoon zijn te bedienen; waaronder ook de Rozenkrans behoort.

604 V. Waaruit bestaat de Rozenkrans?

A. Uit de oefening van Geloof, van aanbidding der allerheiligste Drieëenheid, der Hope, Liefde en Dankzegging, en uit verscheidene beden.

Voor wie en wanneer wij moeten bidden.

605 V. Voor wie zijn wij verpligt te bidden?

A. Wij moeten alle menschen zonder uitzondering in ons gebed insluiten. 1 Tim. II, 1. Maar wij zijn bijzonderlijk verpligt te bidden. 1. Voor onze ouders, overheden en voor allen die over ons gesteld zijn. 1 Tim. II, 1. 2. 2. Voor onze vrienden en weldoeners. 3. Voor onze vijanden. Matth. V, 44. 4. Voor die in bijzonderen nood zijn, b. v. in zware zonden, in hevige bekoringen, in groot lijden, in doodangst, in het Vagevuur. 5. Voor die zich bijzonderlijk in onze gebeden hebben bevolen.

606 V. Wanneer moeten wij bidden?

A. Wij moeten altijd en zonder ophouden bidden. Luc. XVIII, 1. Het welk nu mondelijk, dan inwendig, nu wederom door onze werken geschieden kan.

607 V. Wanneer moeten wij mondelijk of inwendig bidden?

A. Voornamelijk 's morgens en 's avonds, voor en na het eten.

Digitized by Google

608 V. Wanneer zijn goede christenen gewoon mondelijk of inwendig te bidden?

A. 1. In verschillende gelegenheden. B. v. als er (volgens de gewoonte der catholijke Landen, 's morgens, 's middags en 's avonds) het teeken met de Klok tot de groetenis des Engels gegeven wordt; als men de klok hoort slaan, voor en na den arbeid; als men tot kwaad bekoord wordt, en z. v. 2. Als zij maar eenigzins kunnen, laten zij geenen dag voorbij gaan, zonder dat zij eenigen bijzonderen tijd aan het inwendig gebed toewijden.

609 V. Welk gebed moet ieder Christen met eene bijzondere zorgvuldigheid trachten waar te nemen?

A. Het avond- en morgengebed.

610 V. Wat behoort tot een goed morgengebed?

A. 1. Aanbidding. 2. Dankzegging. 3. Goede meening. 4. Aanroeping Gods om genade.

611 V. Wat behoort tot een goed avondgebed?

A. 1. Aanbidding. 2. Dankzegging. 3. Onderzoek des gewetens en berouw. 4. Aanroeping Gods om genade. Ook is het nuttig, dat men voornamelijk bij het morgen- en avondgebed de H. Moedermaagd, zijnen Beschermengel en zijne H. H. Patronen om hunne voorbidding aanroept.

612 V. Op welke van deze stukken moet men bij het morgen- en avond-gebed voornamelijk letten?

A. Bij het morgen-gebed op de goede meening; (555 V.) bij het avond-gebed op een behoorlijk onderzoek des gewetens en op de

voor-

verwekking van een berouw over zijne zonden.

613 V. Moet men de goede meening ook somtijds door den dag vernieuwen?

A. Dit is zeer heilzaam, voornamelijk als men eene nieuwe bezigheid of een ander werk begint.

614 V. Welke zijn de beste middelen, om den geest van aandachtigheid in het bidden te verkrijgen en te bewaren?

A. Behalve het verlangen om op eene aan God welbehagelijke wijze te leven en zalig te worden, zijn deze middelen de besten. 1. Het ernstig bidden om den geest des gebeds; Rom. VIII, 26. 2. Het dikwijls aanhooren des Goddelijken woords, en het aandachtig lezen in de H. Schrift, (voor die de hier toe noodige bekwaamheid hebben) of in een ander stichtelijk boek. 3. Het vlijtig gebruik der schietgebeedjes.

615 V. Wat noemt gij schietgebeedjes?

A. Zeer korte spreuken, die men gemakkelijk dikwijls door den dag, ook wel meermalen in een uur alleen met het hart, of ook te gelijk met den mond kan herhalen. B. v. Mijn God en mijn al! Alles ter uwer Liefde! Alles in den naam van *Jesus*! Heer, haast U om mij te helpen! en z. v.

616 V. Door welke middelen kan men de kracht des gebeds vermeerderen?

A. 1. Door vasten en aalmoezen geven. Tob. XII, 8. 2 Door gezamenlijk met andere godvruchtige lieden aandachtig te bidden. Matth. XVIII, 19. 20.

Digitized by Google

IV. ONDERWIJS.

Van de H. H. Sacramenten in 't algemeen.

617 V. Wat is een Sacrament?

A. Een uitwendig, werkdadig teeken van eene inwendige heiliging, het welk Christus heeft ingeſteld, om er de menſchen in alle volgende tijden door te heiligen.

618 V. Wat wordt er dus tot een Sacrament vereischt?

A. Er worden drie ſtukken toe vereischt, of een Sacrament moet drie kenteekenen hebben: Het moet zijn 1. een uitwendig teeken van eene inwendige heiliging. 2. Een werkdadig teeken der heiliging, dat is, een teeken, het welk de kracht heeft om ons te heiligen. 3. Dit teeken moet van Christus voor alle tijden ingeſteld zijn.

619 V. Hoe vele H. H. Sacramenten heeft Christus ingeſteld?

A. Zoo vele, als er gevallen zijn, waarin de Kerk eene bijzondere genade voor hare ledematen noodig heeft, te weten zeven, welke zijn: 1. Het Doopſel. 2. Het Vormſel. 3. Het H. Sacrament des Altaars. 4. De Biecht. 5. Het H. Olijſel. 6. Het Prieſterſchap. 7. Het Huwelijk.

620 V. Tot wat einde zijn de H. Sacramenten van Christus ingeſteld?

A. Zij zijn allen tot onze heiliging ingeſteld; met dit verſchil nogtans, dat eenigen ons de heiligmakende genade eerſtelijk zouden geven; maar anderen dezelve in ons vermeerderen.

621 V. Hoe worden die Sacramenten met eenen

Digitized by Google

eenen gemeenschappelijken naam genoemd, welke ons de heiligmakende genade eenstelijk mededeelen?

A. Sacramenten der Dooden, om dat zij van diegene, die nog in ongenade Gods en dus geestelijker wijze dood zijn, tot hunne heiliging mogen ontvangen werden.

622 V. Welke zijn de Sacramenten der Dooden?

A. Het Doopsel en de Biecht.

623 V. Wat werken de Sacramenten der Dooden in ons uit, als zij in staat van genade ontvangen worden?

A. Dan vermeerderen zij in ons de heiligmakende genade.

624 V. Hoe worden die Sacramenten met eenen algemeenen naam genoemd, die ingesteld zijn, om de heiligmakende genade in ons te vermeerderen?

A. Sacramenten der Levendigen, wijl zij maar alleen van die gene tot hunne heiliging kunnen ontvangen worden, die de heiligmakende genade, waarin het geestelijk leven der ziel bestaat, in zich hebben.

625 V. Noemt de Sacramenten der Levendigen?

A. Het Vormsel, het H. Sacrament des Altaars, het H. Olijsel, het Priesterschap en het Huwelijk.

626 V. Zondigt die gene ook, die een Sacrament der levendigen willens en wetens in staat van doodzonde ontvangt?

A. Ja; deze begaan eene zware zonde, welke Heiligschending genoemd wordt.

627 V. Kunnen alle Sacramenten meer als eenmaal ontvangen worden?

A. Neen; het Doopsel, het Vormsel en het Priesterschap kunnen maar eenmaal in het geheele leven ontvangen worden, om dat zij een eeuwigdurend kenteeken van de hooge waarde in de ziel drukken, waartoe de mensch door deze Sacramenten verheven wordt.

628 V. Wat werken de Sacramenten nog uit, behalve dat zij de heiligmakende genade eerstelijk mededeelen of dezelve vermeerderen?

A. Ieder Sacrament deelt ons ook die werkelijke genade mede, welke wij noodig hebben, om die pligten te vervullen, die ons door het ontvangen van dit Sacrament worden opgelegd.

629 V. Wat wordt in die gene, die tot de jaren van verstand gekomen zijn, vereischt, om aan de heilzame werking der H. H. Sacramenten deelachtig te worden?

A. Eene behoorlijke voorbereiding, die op tweederlei wijze, te weten, als eene nadere of verwijderde voorbereiding kan beschouwd worden.

630 V. Kan een iegelijk de Sacramenten uitdeelen en toedienen?

A. Neen; want onze Heiland heeft alleen aan de Priesters als de opvolgers der Apostelen deze magt gegeven. Doch een ieder een kan deugdelijk doopen.

631 V. Zijn wij aan onzen Verlosser groote dankbaarheid voor de instelling der Sacramenten schuldig?

A. Ja; wij kunnen hem daarvoor in eeuwigheid niet genoeg bedanken.

632

632 V. Waardoor moeten wij er in dit leven hem onze dankbaarheid voor betoonen?

A. Door dat wij 1. de H. H. Sacramenten naar waarde hoog schatten. 2. Dezelve niet dan met behoorlijke voorbereiding en met alle mogelijke aandachtigheid ontvangen; en 3. de genade, die wij ontvangen hebben, zorgvuldiglijk bewaren en getrouwelijk gebruiken.

633 V. Wat moeten wij doen, om de H. H. Sacramenten behoorlijk te waardeeren en op hunnen waren prijs te stellen?

A. Wij moeten in de gedachten houden, 1. Dat Jezus Christus ons dezelve door zijn lijden en sterven verworven heeft. 2. Dat zij als de Beken zijn, langs welke de verdiensten van Jezus bloed ons toevloeijen. 3. Dat de uitdeeling der H. H. Sacramenten door Christus zelven geschiedt, die tot deze uitdeeling de Priesters als zijne bedienaars aanstelt en als zijne werktuigen gebruikt. Joan. IV, 1. 2. 1 Cor. IV, 1.

634 V. Wat volgt daar uit, dat het Christus zelf is die door de Priesters de H. H. Sacramenten uitdeelt?

A. Dat zij hunne volle kracht en werking voortbrengen, al is 't ook dat die gene, die de uitwendige bediening derzelver verrigt, een groote zondaar zij.

635 V. Waarom bezigt de H. Kerk bij de allerheiligste Offerhande der Misse en bij de uitdeeling der H. H. Sacramenten zoo veele ceremoniën of plegtigheden?

A. Op dat de gemoederen der geloovigen door deze zigtbare teekenen van Godsdienst en Godsvrucht tot de betrachting dier groote

Digitized by Google

dingen zouden opgewekt en verheven worden, welke onder de Heilige Geheimenisſen verborgen zijn.

V. ONDERWIJS.

Van het Doopſel.

636 V. In welken ſtaat worden alle menſchen om de zonde van Adam op deze aarde geboren?

A. In ongenade Gods.

637 V. Is deze een zeer ellendige ſtaat?

A. Ja; om dat wij niet in den Hemel kunnen komen, zoo lang als wij in dezen ſtaat blijven?

638 V. Heeft de Heiland U lang in dezen ſtaat gelaten?

A. Neen; Hij heeft ons reeds in de eerſte dagen onzes levens door het Doopſel uit denzelven gered, eer dat wij hem nog kenden.

639 V. Wat is het Doopſel?

A. Een Sacrament, waardoor wij van de erfzonde gezuiverd en tot kinderen der genade Gods op eene geeſtelijke wijze herboren worden. Tit. III, 5.

640 V. Is het Doopſel een waar Sacrament?

A. Ja; wijl het die drie ſtukken bevat, die tot een waar Sacrament vereischt worden.

641 V. Wat is het uitwendig teeken in het Doopſel?

A. De afwasſching aan het ligchaam met water, en deze woorden: *Ik doop U in den naam des Vaders, en des Zoons, en des heiligen Geestes. Amen.*

642

642 V. Heiligt ons het Doopsel?

A. Ja; want *Christus heeft zijne kerk bemind en zich zelven voor haar overgeleverd, op dat hij haar zoude zuiveren en heiligen door het Doopsel des waters.* Ephes. V, 25. 26.

643 V. Wanneer heeft Christus het Sacrament des Doopsels ingesteld?

A. Toen hij na zijne verrijzenis aan zijne Apostelen op eenen berg in Galileën verscheen, en hun zeide: *Leert alle volken, hen doopende in den Naam des Vaders*, en z. v. Matth. XXVIII, 19.

644 V. Waarom is het Doopsel het eerste Sacrament?

A. Wijl iemand, die niet gedoopt is, geen een enig der overige Sacramenten tot zijne heiliging ontvangen kan.

645 V. Waarom is het Doopsel het noodzakelijkste Sacrament?

A. Om dat niemand zonder Doopsel in het rijk Gods kan ingaan. Joan. III, 5.

646 V. Kan het Sacrament des Doopsels door niets vervangen worden?

A. Ja; door het zoo genoemde Doopsel van begeerte en Doopsel van bloed.

647 V. Wat noemt gij het Doopsel van begeerte?

A. Als iemand zich van harte tot God bekeert, en opregt en ernstig verlangt, om de zaligheid te verkrijgen door die middelen, welke God tot de zaligheid ingesteld heeft.

648 V. Wat noemt gij het Doopsel van bloed?

A. Als iemand zijn bloed uit Liefde Gods voor het waar Geloof, of voor eene Deugd,

Digitized by Google

die door het waar Geloof wordt uitgesproken, vergiet.

649 V. Wie kan en mag doopen?

A. In tijd van nood kan en mag ieder mensch zonder onderscheid doopen; maar buiten tijd van nood, mogen alleen de Priesters en Diakenen doopen.

650 V. Mag slechts ieder een in tijd van nood doopen?

A. Neen; maar ieder Christen is ook in tijd van nood ten duursten verpligt te doopen.

651 V. Wat wordt er vereischt om in tijd van nood te doopen?

A. Niets als deze twee dingen: 1. Dat de gene, die doopen wil, den doopeling natuurlijk water op het hoofd of op eenige andere ledemaat des ligchaams giet. 2. Dat de gene, die het water uitgiet, ook op den zelfden tijd deze woorden, zonder er iets aan te veranderen, uitspreekt: *Ik doop U in den naam des Vaders en des Zoons en des heiligen Geestes.*

652 V. Welke zijn de uitwerksels des Doopsels?

A. 1. Het zuivert den doopeling van de Erfzonde; en als er een volwassen mensch gedoopt wordt, zuivert het hem ook van alle werkelijke zonden. Hand. der Ap. II, 38. 1. Cor. VI, 11. Rom. VIII, 1. — 2. Het verheft ons tot de waarde van bovennatuurlijke Evenbeelden Gods, Kinderen der genade Gods, Christenen, Ledematen der ware Kerk, Tempels des H. Geestes en Erfgenamen des Hemels te zijn. Tit. III, 5. Gal. III, 27. 1. Cor. XII, 13. — 3. Het deelt ons de genade mede, om christelijk te le-

ven

ven. — 4. Het drukt een onuitwischelijk altoos durend merkteeken in de ziel.

653 V. Worden ons de genaden en voorregten, die wij in het Doopsel ontvangen, ook voor de toekomst verzekerd?

A. Ja; maar niet als onder de voorwaarde, dat wij het doopverbond getrouwelijk nakomen, hetwelk door de ontvanging des Doopsels tusschen God en den doopeling is opgerigt.

654 V. Welke beloften doet de doopeling bij het oprigten van dit verbond?

A. De doopeling belooft door het ontvangen des Doopsels aan God den Heer: 1. Dat hij den Duivel en deszelfs pracht en werken verzaakt, dat is, dat hij zijn hart van de verkleefdheid aan de wereld door de onderdrukking der driedubbelde kwade begeerlijkheid zal pogen vrij te bewaren, en alle zonden te vermijden, die werken des duivels zijn. 2. Dat hij aan God den Vader, Zoon en heiligen Geest gelooft, dat is, dat hij den drieënigen God door de drie goddelijke Deugden bestendig zal trachten aan te hangen. 3. Dat hij eene H. Kerk gelooft, dat is, dat hij in de ware Kerk van Christus wil leven en sterven, en die heilmiddelen ijverig en behoorlijk gebruiken, welke in de Kerk bewaard worden.

655 V. Wat belooft God de Heer daartegen aan den doopeling?

A. Dat hij den doopeling te allen tijde als een uitverkoren kind zijner genade zal aanzien, hem als zijn kind der genade zegenen, beschermen, en zijn eeuwig Rijk tot erfdeel geven.

Digitized by Google

656 V. Is tot oprigting van dit verbond noodig, dat de doopeling de beloften uitdrukkelijk doe?

A. Neen; De beloften zijn zoo wel van kant des doopelings als van den kant Gods in het Doopsel ingesloten; nogtans worden de beloften ook uitdrukkelijk door den Doopeling gedaan, wanneer het Doopsel plegtiglijk wordt toegediend.

657 V. Wie doet deze beloften uitdrukkelijk bij het plegtig Doopsel, als de doopeling nog een sprakeloos kind is, en die beloften dus zelfs niet doen kan?

A. De doopheffers, die voor den doopeling bij God en bij de Kerk goedspreken, en als 't ware, borg blijven; waaruit een geestelijke Maagschap tusschen hen en tusschen den doopeling en derzelver ouders ontstaat, het welk een huwelijksbeletsel is.

658 V. Welke pligten komen op de doopheffers door dezen borgtogt?

A. De pligt om volgens hun vermogen, zorg meede te dragen, dat hunne Petekinderen eene goede christelijke opvoeding krijgen, en het doopverbond nakomen.

659 V. Waardoor moeten wij God voor het ontvangen Doopsel bedanken?

A. 1. Door eene gepaste hoogachting der genaden en voorregten, die wij door het Doopsel verkregen hebben. 2. Door eene ernstige en standvastige vlijt om het doopverbond getrouwelijk te onderhouden.

660 V. Is het nuttig dat wij het doopverbond van tijd tot tijd vernieuwen?

A. Ja! om dat ons dit tot eene getrouwe on-

der-

derhouding van hetzelve opwekt, als de vernieuwing behoorlijk geschiedt.

661 V. Bij welke gelegenheden is het voornamelijk nuttig en betamelijk, dat men het doopverbond vernieuwt?

A. 1. Als men tot de jaren van verstand gekomen, en omtrent het doopverbond behoorlijk onderrigt is. 2. Op zijnen naamsdag, en op den Verjaardag zijns Doopsels. 3. Voor het Vormsel en voor de eerste H. Communie. 4. Als iemand den geestelijken staat aanvaart of in het huwelijk zal treden.

662 V. Hoe kan men het doopverbond vernieuwen?

A. Na dat men in stilte voor het oog der goddelijke alwetendheid zijn geweten omtrent het doopverbond onderzocht, en een berouw verwekt heeft over de zonden, die men tegen hetzelve begaan heeft; kan men aldus met het hart alleen, of ook met den mond te gelijk zeggen:

ô God! ik dank U, dat gij mij door het H. Doopsel tot een kind uwer genade aangenomen, en U genadiglijk gewaardigd hebt, een verbond met mij aan te gaan. Het doet mij leed, dat ik dit heilig verbond zoo slecht gehouden heb. Van nu af wil ik door uwe genade gesterkt, hetzelve beter in acht nemen. Daarom vernieuw ik het U nu hier en voor het aangezigt van den geheelen Hemel. (*Hier kan men de doopbeloften herhalen, 654 V. en dus besluiten.*) Ach, ô God! geef mij toch hiertoe uwe genade, zonder welke ik niets goeds vermag. Ik bid er U om door Jesus Christus onzer Heer en Zaligmaker, Amen.

663

663 V. Waardoor worden de heilrijke uitwerkſels des Doopſels en de pligten der gedoopten levendig voor oogen geſteld, als het Doopſel op eene plegtige en ſtatelijke wijze wordt toegediend?

A. Door de menigvuldige Ceremoniën, die ter gelegenheid van het plegtig Doopſel gebezigd worden. 1. Eer dat de doopeling naar de Doopvonte wordt gebragt of geleid. 2. Als hij bij de Doopvonte is; en 3. Als de doopeling van de Doopvonte wordt te rugge gebragt of geleid.

VI. ONDERWIJS.

Van het Vormſel.

664 V. Waarmede vertroostte de Verlosser zijne Apostelen, toen zij bij zijn affcheid grootelijks bedroefd waren, om dat zij hunnen beminnenswaardigen Meester, Vertrooster en Raadgever zouden verliezen?

A. Voornamelijk, door dat hij hun eenen even zoo wijzen, vermogenden en goeden Meester, Vertrooster en Raadgever beloofde te zenden, te weten den H. Geest, die altijd bij hen blijven zoude. Joan. XIV, 16. 26. XV. Deze belofte wierd op Pinksterdag vervuld. (3. Hoofdst. 246 V.)

665 V. Zou de H. Geest alleen maar aan de Apostelen medegedeeld worden?

A. Neen; maar ook aan alle geloovigen, gelijk de H. Petrus in zijne eerste preek verklaart. Hand. der Ap. II.

666 V. Waardoor zoude aan alle geloovigen de H. Geest medegedeeld worden?

A.

A. Door het H. Vormsel.

667 V. Wat is het Vormsel?

A. Een Sacrament, door hetwelk, na het doopsel, de H. Geest aan de geloovigen wordt medegedeeld, om hen in het Geloof en in alle goed te versterken en te bevestigen.

668 V. Is het Vormsel een waarachtig Sacrament?

A. Ja; om dat het alle die stukken in zich bevat, die tot een Sacrament vereischt worden. (618 V.)

669 V. Wat is het uitwendig teeken in het Vormsel?

A. De oplegging der handen, benevens de zalving met Chrisma en het gebed des Bisschops.

670 V. Heeft dit uitwendig teeken de kracht om ons te heiligen?

A. Ja; om dat door hetzelve de H. Geest aan diegene waarlijk wordt medegedeeld, welke aan de genade geenen hinderpaal stellen; gelijk niet alleen de H. Schrift met duidelijke woorden betuigt; maar ook door openbare Mirakelen bewezen is.

671 V. Hoe betuigt de H. Schrift dit met uitdrukkelijke woorden?

A. Zij verhaalt, dat diegene den H. Geest ontvingen, op welken de H. H. Apostelen Petrus, Joannes en Paulus biddende de handen opleiden. Hand. der Ap. VIII. XIX.

672 V. Hoe is dit door openbare Mirakelen bewezen?

A. Diegene, welken de Apostelen de handen opleiden, om hun den H. Geest mede te deelen, begonnen aanstonds daarna verschillen-

Digitized by Google

de talen te ſpreken, die zij niet geleerd hadden. Hand. der Ap. VIII.

673 V. Heeft Christus het Sacrament des Vormſels ingeſteld?

A. Ja; dit leert ons zijne onfeilbare Kerk, en blijkt ook duidelijk genoeg, door dat de Apostelen den H. Geest door de oplegging der handen werkelijk mededeelden.

674 V. Welke zijn de uitwerkſels van het H. Sacrament des Vormſels?

A. Deze drie: 1. Het deelt ons den H. Geest met de volheid zijner genaden en gaven mede. 2. Het verheft ons tot de waardigheid, dappere voorvechters voor de eer van God en voor de zaligheid te zijn, zoo veel als dit een ieder volgens zijnen ſtaat en zijne omſtandigheden zijn kan. 3. Het drukt een onuitwisſchelijk kenteeken van deze waarde in de ziel.

675 V. Wat verſtaat gij hier door de volheid van genaden en gaven?

A. Dat wij door het H. Vormſel eene grootere maat, eenen grooteren rijkdom van genaden en gaven ontvangen, als ons door het H. Doopſel zijn ten deele geworden.

676 V. Welke zijn in 't bijzonder deze gaven en genaden?

A. 1. De vermeerdering der drie goddelijke deugden, en 2. de zeven gaven van den H. Geest.

677 V. Hoe worden deze gaven van den H. Geest genoemd?

A. De geest of de gave van wijsheid en verſtand; van goeden raad en ſterkte; van wetenſchap en godvruchtigheid; de geest van de vreeze des Heeren.

678 V.

Digitized by Google

678 V. Welke zijn de gevaarlijkſte zonden, tot welke wij door de drie voornaamſte vijanden onzer ziel, te weten, door den duivel, de wereld en het vleesch bekoord worden? (599 V.)

A. De zonden tegen het geloof. (4 Hoofdſt. 196 V.)

679 V. Waarom zijn deze de gevaarlijkſte zonden?

A. Om dat met het geloof te gelijk alle overige deugden, welker grondſlag het geloof is, verloren gaan; gelijk als ook de wapenen, om tegen de vijanden der ziel te ſtrijden. 1 Petr. V, 8. 9. Epheſ. VI, 16. 1 Theſſ. V, 8.

680 V. Is het zeer noodzakelijk dat wij verſterkt worden, om tegen de drie vijanden onzer ziel, voornamelijk met opzigt tot de zonden tegen het geloof te ſtrijden?

A. Ja; om dat het kan gebeuren, dat wij verpligt zijn door woorden en werken ons geloof te belijden (26 V.) met het gevaar van alles, ook zelfs, ons leven te verliezen; en om dat degene, die in de belijdenis des geloofs volharden wil, dikwijls den hoon en ſpot der ongeloovigen verdragen moet.

681 V. Is het H. Sacrament des Vormſels volſtrekt noodzakelijk tot de zaligheid?

A. Neen; maar indien men verwaarloosde hetzelve te ontvangen, zou men zich aan ondankbaarheid tegen God en aan ſtrafbare zorgloosheid omtrent zijn zielenheil ſchuldig maken.

682 V. Hoe moet men omtrent zijne ziel geſteld zijn, als men het H. Sacrament des Vormſels wil ontvangen?

A. Men moet zuiver zijn van alle doodzon-

Digitized by Google

den, indien men door de ontvanging des Vormsels niet zeer zwaar wil zondigen; (624 V.) en om aan de heilrijke werkingen van dit Sacrament deelachtig te worden, moet men zich ook van de opzettelijke dagelijksche zonden pogen te zuiveren, en het H. Vormsel met ware godvruchtigheid des harten ontvangen.

683 V. Waarin bestaat de verwijderde voorbereiding tot het Vormsel?

A. Dat men 1. de voornaamste stukken des Geloofs van te voren vlijtig leert; en 2. tot eene ware bekeering des harten tracht te komen, en zijne ziel van zonden reinigt.

684 V. Waarin bestaat de nadere voorbereiding?

A. Dat men zijn best doet, om de godvruchtigheid in zijn hart op te wekken, met welke het Vormsel moet ontvangen worden.

685 V. Wat behoort tot de godvruchtigheid des harten?

A. 1. Een levendig geloof, dat ons de H. Geest door het Vormsel wordt medegedeeld. 2. Een hartelijk verlangen om denzelven te ontvangen. 3. Ootmoedigheid. 4. Vertrouwen. 5. Liefde en bereidwilligheid, om de ingevingen des H. Geestes te allen tijde getrouwelijk te volgen.

686 V. Waardoor moet men deze Godvruchtigheid pogen op te wekken?

A. 1. Door de verwijdering van alle onnoodige verstrooijingen. 2. Door stille overdenkingen en aandachtig bidden. 3. Door verstervingen en door eene naauwkeurige vervulling van alle zijne pligten, gelijk de H. H. Apostelen tien dagen lang gedaan hebben.

Digitized by Google

687 V. Hoe moet men zich op den morgen van dien dag gedragen, op welken men zal gevormd worden?

A. Men moet 1. zijne zonden biechten, indien dit van te voren nog niet geschied is; en 2. de aandachtigheid des harten in zich trachten te onderhouden, en, zoo veel mogelijk, te vermeerderen.

688 V. Wat doet menig christen om het Vormsel met des te groote vrucht te ontvangen?

A. Zij vernieuwen uitdrukkelijk het Doopverbond, blijven nuchteren, tot dat zij het Vormsel ontvangen hebben, en gaan ook gaarne tot de H. Communie, eer dat zij gevormd worden.

689 V. Hoe wordt het Vormsel uitgedeeld?

A. De Bisschop steekt eerst zijne beide handen over of na diegene uit, die zullen gevormd worden, en bidt, dat God hun den H. Geest met zijne zeven gaven gelieve te zenden. Deze is de eerste oplegging der handen.

Daarna zalft hij een ieder, wien hij vormt, met het H. Chrisma kruiswijze op het voorhoofd en zegt: N. . . *ik teeken U met het teeken des H. kruizes, en bevestig U met het Chrisma der zaligheid, in den naam des Vaders en des Zoons en des H. Geestes. Amen.* Gedurende deze zalving houdt hij de vier vingers der regter hand boven op het hoofd des genen, die gevormd wordt. Deze is de tweede oplegging der handen.

Eindelijk geeft hij den gevormden eenen kleinen slag op de wang en zegt: *De vrede zij met U!*

690 V. Mogen diegene, die bij de eerste op-

leg-

legging der handen te laat komen, de zalving ontvangen?

A. Neen; die moeten wachten, tot dat zij de eerste oplegging der handen ontvangen, als op eenen anderen tijd het Vormsel wederom wordt uitgedeeld.

691 V. Wat beteekent de oplegging der handen in 't Vormsel?

A. Dat de H. Geest over diegene komt, welke het Vormsel ontvangen, en dat hij hen in zijne bijzondere bescherming neemt.

692 V. Wat beteekent de zalving met chrisma, het welk uit welriekenden balsem en olijfolie gemaakt is?

A. 1. Deze zalving met een mengsel van balsem en olie beteekent de menigvuldigheid en volheid der genaden, welke door het Vormsel worden uitgedeeld. 2. De olijfolie beteekent de geestelijke sterkte; en 3. de balsem den pligt des gevormden, om door goede werken bij God en bij de menschen eenen aangenamen geur te verspreiden, dat is, welbehagelijk te zijn.

693 V. Waarom wordt de zalving kruiswijze op het voorhoofd gedaan?

A. Dit kan beteekenen, dat de gevormde noch door vreeze noch schaamte moet weerhouden worden, het Geloof aan den gekruisigden Jesus te belijden, en hem getrouwelijk na te volgen.

694 V. Waarom geeft de Bisschop aan den gevormden eenen slag op de wang, als hij zegt: *De vrede zij met u!*

A. Om te beteekenen, dat de gene, die Christus willen navolgen, ook bereid moeten zijn,

Digitized by Google

zijn, vervolging en ſmaad om Christus wil te lijden; en dat zij alleen maar door deze bereidwilligheid tot den waren Vrede van Christus kunnen geraken.

695 V. Welke zijn de pligten van den Vormpeet?

A. Dezelfden, welke de doopheffers hebben; ook is er eene geestelijke vermaagſchap tusſchen den vormpeet en gevormden en deszelfs ouders. (657. 658. V.)

696 V. Hoe moet men zich houden als men gevormd wordt?

A. Men moet met grooten eerbied en ootmoedigheid den Bisſchop naderen; en gedurende de zalving met demoedigheid en vertrouwen overwegen, dat ons de H. Geest medegedeeld wordt.

697 V. Hoe moet men zich aanſtonds na de vorming gedragen?

A. Men moet 1. den H. Geest aanbidden. 2. Hem bedanken. 3. Zich vastelijk voornemen, zijne ingevingen getrouwelijk te zullen volgen; en 4. Hem om deze genade voor zich en voor anderen bidden.

698 V. Hoe lang moet deze goedvruchtige oefening of bloot inwendig of met behulp van een gebedeboek wel duren?

A. Ten minsten een kwartier uurs.

699 V. Heeft men dan alles volbragt waartoe men verpligt is, om dat men het Vormſel ontvangen heeft?

A. Neen; men moet ook den geheelen dag, op welken men gevormd is, met bijzondere godvruchtigheid doorbrengen, en ook naderhand

Digitized by Google

hand de pligten getrouwelijk vervullen, die ons dit Sacrament oplegt.

700 V. Welke zijn deze pligten?

A. 1. Dat wij de verkregene gaven en genaden zorgvuldig bewaren. 2. Dat wij een bijzonder ontzag voor ons zelve als levendige Tempels van den H. Geest hebben, waartoe wij door het Vormsel op nieuw ingewijd worden. 3. Dat wij al datgene bijzonderlijk ter harte nemen, wat de eer van God en de zaligheid der zielen kan bevorderen.

VII. ONDERWIJS.

VAN DE BIECHT.

Van boete doen in 't algemeen.

701 V. Is elke zware zonde een groot kwaad?

A. Ja; zij is een onbegrijpelijk groot kwaad. (4 Hoofdst. 126 V.)

702 V. Welke omstandigheden maken dat de zonden der Christenen nog een veel grooter kwaad zijn, als de zonden der ongedoopten?

A. Deze vier: Al wie na het Doopsel zwaarlijk zondigt, die vertreedt 1. den Zoon Gods, gelijk de H. Paulus zegt, met voeten; die houdt 2. het bloed des verbonds, waardoor hij geheiligd is, voor onrein; die doet 3. den Geest der genade versmaadheid aan. Hebr. X, 29. en begaat 4. eene afschuwelijke trouweloosheid, om dat hij het Doopverbond schendt.

703 V. Wat volgt hier uit?

A. Dat het voornamelijk voor de Gedoopten zeer *verschrikkelijk is, in de handen van den*

Digitized by Google

den levendigen God te vallen; dat is, naar verdiensten van hem geſtraft te worden.

704 V. Kunnen diegene, die na het Doopſel zwaarlijk gezondigd hebben, ook nog vergiffenis hunner zonden verkrijgen?

A. Ja; God is zoo barmhartig, dat hij ons ook de zonden, die wij na het Doopſel begaan hebben, om de verdiensten van Christus genadiglijk wil vergeven, mits wij er ware boetvaardigheid over doen. Hij noodigt ons zeer liefderijk en nadrukkelijk tot bekeering. (3. Hoofdſt. 378 V.)

705 V. Wanneer doen wij ware boetvaardigheid?

A. Als wij ons jegens God om de bedrevene zonden zoo gedragen; gelijk goede kinderen zich omtrent hunne ouders gedragen, wanneer zij aan dezelve ongehoorzaam geweest zijn.

706 V. Hoe gedragen zich goede kinderen in dit geval omtrent hunne ouders?

A. Zij doen deze drie dingen: 1. Zij bidden hunne ouders om vergiffenis met berouw, en met een vast voornemen, van zich te beteren. 2. Zij belijden het kwaad opregtelijk, wat zij gedaan hebben, indien hunne ouders dit begeeren. Zij nemen de ſtraffen gewillig aan, welke hunne ouders goedvinden hun op te leggen, en pogen het bedrevene kwaad, zoo veel mogelijk, weder te herſtellen.

707 V. Hoe moet gij u dan omtrent God gedragen, indien gij ware boetvaardigheid wilt doen?

A. Dan moet ik 1. God om vergiffenis bidden met berouw en met een vast voornemen,

Digitized by Google

om mij te beteren. 2. Mijne zonden opregtelijk belijden, wanneer en waar het God hebben wil. 3. Het gene mij voor mijne zonden wordt opgelegd, gewillig aannemen, en nog daarenboven mijn best doen, om het bedrevene kwaad weder te herstellen.

708 V. Hoe kan de boetvaardigheid betracht worden?

A. Zij kan als eene Deugd en ook als een Sacrament betracht worden.

709 V. Kunnen wij door het Sacrament der boetvaardigheid zonder de Deugd der boetvaardigheid onzer zonden verkrijgen?

A. Neen, in geen een eenig geval; want het Sacrament der boetvaardigheid of der biecht kan maar van die gene ontvangen worden, die de Deugd der boetvaardigheid oefenen.

710 V. Kunnen wij door de deugd der boetvaardigheid vergiffenis onzer zonden bekomen, zonder dat wij het Sacrament der boetvaardigheid of der biecht werkelijk ontvangen?

A. Ja; in geval dat wij den ernstigen wil hebben, dit Sacrament, het welke wij op dat oogenblik niet ontvangen kunnen, zoodra mogelijk te ontvangen. Buiten dit geval zijn beiden het Sacrament en de Deugd der boetvaardigheid noodzakelijk.

Deugd der Boetvaardigheid.

711 V. Waarin bestaat de Deugd der boetvaardigheid?

A. In de ware bekeering des harten tot God, en in zulk eene droefheid over de bedrevene zonden, waardoor het hart waarlijk tot God bekeerd wordt. Joël II, 12, 13. 712

Digitized by Google

712 V. Wat beteekent, het hart tot God bekeeren?

A. De ongeregeldheid, die in het hart van den onbekeerden zondaar is, afleggen, en de goede orde weder herſtellen, die in ons hart zijn moet, als wij aan God willen behagen en tot de eeuwige zaligheid geraken.

713 V. Welke is deze goede orde?

A. Dat wij God meer als ons zelve en als alle andere ſchepſelen beminnen, en dat wij God meer vreezen als alle tijdelijke kwalen en ellenden.

714 V. Welke ongeregeldheid heeft er in het hart van den onbekeerden zondaar plaats?

A. Dat hij de aardſche en vergankelijke dingen meer bemint als God, en tijdelijke kwalen en ellenden meer vreest als God; en dus het tijdelijke meer als God aanhangt.

715 V. Kan de zondaar vergiffenis zijner zonden bekomen, zoo lang deze ongeregeldheid in zijn hart is?

A. Neen; zoo lang blijft hij een onbekeerde en teneenemale onbekwaam tot de vergiffenis zijner zonden, al is 't ook al, dat hij zich in zijnen uitwendigen handel en wandel geheel anders gedrage dan te voren. Joël II.

716 V. Wanneer is de zondaar bekwaam, om vergiffenis zijner zonden te verkrijgen?

A. Zoodra als hij een bekeerde zondaar geworden is, dat is, als de ongeregeldheid uit zijn hart weggenomen en de goede orde weder herſteld is.

717 V. Kunnen wij, zonder berouw over onze zonden, tot eene ware bekeering geraken?

A. Neen; het berouw over onze bedreven zon-

Digitized by Google

zonden is hier toe noodzakelijk; maar niet elk berouw is zóó gesteld, dat er het hart door bekeerd wordt.

Eigenschappen van een waar bekeerend' Berouw.

618 V. Welke eigenschappen moet het berouw hebben, indien het hart er waarlijk door tot God zal bekeerd worden?

A. Deze vijf: Het moet 1. hartelijk; 2. bovennatuurlijk; 3. algemeen, en 4. boven alles groot zijn. 5. Het moet niet slechts uit eene slaafsche vreeze Gods, maar ook ten minsten uit eenige Liefde jegens God voortkomen, en met een vast voornemen gepaard gaan, om zijn leven te beteren.

719 V. Wat wil dat zeggen: het berouw moet *hartelijk* zijn?

A. Onze ziel moet zich omtrent de bedrevene zonden, werkelijk zoo gedragen; gelijk zij zich altoos gedraagt, als zij over iets waarlijk berouw heeft.

720 V. Hoe gedraagt zich de ziel altoos, als zij over iets waarlijk berouw heeft?

A. Zij doet deze drie dingen: 1. Zij haat en verfoeit het kwaad, wat zij gedaan heeft. 2. Zij is over zich zelve ontevreden, om dat zij het gedaan heeft. 3. Zij wenscht het weder te kunnen vergoeden, en zij wil ook wel gaarne haar best daartoe doen.

721 V. Is de gene, die een waar berouw heeft, blijmoedig?

A. Neen; waar een waar berouw in het hart is; daar is ook altijd ten minsten eenige droefheid, welke *leedwezen* genoemd wordt.

722

Digitized by Google

722 V. Wanneer heeft men een natuurlijk berouw over zijne zonden?

A. Als men er over bedroefd is uit liefde tot de wereld, of uit vreeze derzelve.

723 V. Wanneer heeft men een *bovennatuurlijk* berouw over zijne zonden?

A. Als men er over bedroefd is uit vreeze of liefde Gods.

724 V. Wat beteekent, het berouw moet *algemeen* zijn?

A. Ik moet over alle, ten minsten over alle mijne zware zonden, die ik als zoodanigen erken, bedroefd zijn, zonder eenige uit te zonderen.

725 V. Wat heet, het berouw moet boven alles groot zijn?

A. Ik moet niets in de wereld zoo haten en verfoeijen als de zware zonden, om niets over mij zelven zoo ontevreden zijn, als om dat ik zwaarlijk gezondigd heb, en niets moet ik zoo sterk verlangen, wederom te kunnen vergoeden.

726 V. Is het noodig dat men het berouw en leedwezen over zijne zonden uitwendig in zijne zinnen ontwaar worde?

A. Dit is niet noodig; om dat het berouw en leedwezen zeer groot kunnen zijn, zonder dat zij op de ligchamelijke zinnen werken.

727 V. Hoe kan men dan weten, of het berouw werkelijk *boven alles groot* is?

A. Het beste bewijs hiervan is, als wij liever alles, wat ons buiten God lief en aangenaam is, willen verliezen, of ontberen, en liever alles, wat ons pijn doet, lijden; als God nog weder met éene zware zonde te vergrammen.

728 V.

728 V. Waarom moet het berouw niet slechts uit een slaafsche vreeze Gods, maar ook uit eenige liefde jegens God voortkomen?

A. Wijl de ware bekeering vereischt, dat zich het hart weder aan God aansluit, hetwelk zonder vertrouwen en liefde niet kan geschieden.

729 V. Waarom moet het berouw met een vast voornemen gepaard gaan, om zijn leven te beteren?

A. Om dat de wil of de begeerte, om het bedreevene kwaad weder te vergoeden, eene wezenlijke eigenschap van het berouw is.

Voornemen.

730 V. Wat moet ons tot het voornemen bewegen om ons leven te beteren?

A. Hetzelfde wat ons tot berouw over onze zonden bewegen moet, te weten, de vreeze en liefde Gods.

731 V. Tot welke stukken moet zich dit voornemen uitstrekken?

A. Tot deze vier: 1. de zonden te vermijden; 2. alles uit den weg te ruimen en te vlugten, wat ons in gevaar zoude kunnen brengen wederom te zondigen; 3. de middelen te gebruiken, welke tot de beterschap des levens noodig zijn; 4. het ongelijk en de schade, die door de zonde veroorzaakt zijn, te vergoeden.

732 V. Welke zonden moet men vastelijk voornemen te vermijden?

A. Alle doodzonden zonder eenige uitzondering. Ook moet men den wil hebben, om de

de dagelijkſche zonden, hoe langer zoo meer, te vermijden.

733 V. Wat is hetgene wij uit den weg ruimen of vlugten moeten, om dat het ons in gevaar brengt, wederom te zondigen?

A. Dit is gedeeltelijk binnen en gedeeltelijk buiten ons. In ons is het de onwetendheid, de ongeregelde lust of kwade begeerlijkheid en de kwade gewoonten; en buiten ons is het elke gevaarlijke gelegenheid.

734 V. Is er ook eenig onderſcheid tusſchen de middelen, die tot onze beterſchap noodig zijn?

A. Ja; deze zijn deels algemeene. b. v. het dikwijls denken aan de alomtegenwoordigheid Gods en z. v., deels bijzondere middelen. Dan is men verpligt, ook de bijzondere middelen in het werk te ſtellen, als de algemeenen alleen de beterſchap niet bewerken.

735 V. Waarom moet men zich voornemen, om het ongelijk en de ſchade, die men veroorzaakt heeft, weder te vergoeden?

A. Om dat wij geen waar berouw over onze zonden hebben, en bij gevolg ook geene vergiffenis derzelver verkrijgen kunnen, zoo lang wij hiertoe niet bereidwillig zijn.

736 V. Hoedanig moet het voornemen omtrent elk der bovengemelde vier ſtukken geſteld zijn?

A. Het moet 1. vast, 2. werkdadig, en 3. naauwkeurig bepaald zijn.

737 V. Wanneer is 't een vast voornemen?

A. Als wij er in 't geheel niet, of toch niet dan zeer moeijelijk zijn van af te brengen.

738 V. Wanneer is 't een werkdadig voornemen? A.

Digitized by Google

A. Als het ons zoo ver brengt, dat wij ons best doen, om hetzelve met de daad te vervullen.

739 V. Wanneer is ons voornemen naauwkeurig bepaald?

A. Als men alles, wat tot volbrenging van hetzelve vereischt wordt, bij zich zelven rijpelijk overweegt, en zich vastelijk voorgenomen heeft, dit alles in 't bijzonder te vervullen.

Waardoor men tot bekeering geraken kan.

740 V. Hoe kan men tot de bekeering des harten of tot een hartbekeerend berouw geraken?

A. Door de genade Gods en door de eigene medewerking met de genade. Klaagl. Jerem. V, 21. Jerem. XV, 19.

741 V. Waar komt het bij de bekeering voornamelijk op aan?

A. Op de genade Gods. Zonder de genade Gods kan het werk der bekeering noch begonnen noch voltooid worden. (516. 517 V.)

742 V. Volgens welke orde helpt God den zondaar, die medewerkt tot de verschillende bewegingen des gemoeds, welke tot de bekeering vereischt worden?

A. God doet dit gewoonlijk, gelijk ons de H. Kerk leert, volgens deze orde: 1. verwekt hij den zondaar tot het geloof; 2. tot erkentenis zijner zonden en tot eene heilzame vreeze; 3. tot hope; 4. tot liefde; 5. tot een waar hartbekeerend berouw; (V. 712–714) 6. tot het voornemen, om zijn leveren te beteren.

743 V. Waardoor moeten wij tot onze bekeering met de genade medewerken?

A.

Digitized by Google

A. 1. Door bidden. Wij moeten God regt ijverig en vuriglijk om de hiertoe noodige genade aanroepen. 2. Door overdenken. Wij moeten volgens eene gepaste orde die waarheden behoorlijk overdenken, welke noodig zijn, om de vreeze, de hope, de liefde en het berouw te verwekken.

744 V. Welke zijn deze waarheden en volgens welke orde moeten zij overwogen worden?

A. Deze, die elk twee ſtukken ter betrachting opleveren: 1. God is mijn regtvaardige Regter; en ik heb verdiend, van hem ſtrengelijk geſtraft te worden. — 2. God is mijn beſte Vader en grootſte Weldoener; en ik ben hem ondankbaar geweest. — 3. God is de allerbeminnenswaardigſte, en ik heb hem niet behoorlijk of in 't geheel niet bemind, maar veracht en beledigd.

745 V. Wat is behalve het bidden en overdenken nog dienstig om tot zijne bekeering mede te werken?

A. De vlijtige oefening in de ootmoedigheid, in de verſterving en in de werken der christelijke barmhartigheid.

Sacrament der Boetvaardigheid of der Biecht.

746 V. Wil God dat wij onze zonden biechten, dat is, belijden zullen?

A. Ja; indien wij zwaarlijk gezondigd, en gelegenheid hebben om te biechten; moeten wij onze zonden aan den Priester in de plaats van God biechten, en het Sacrament der Biecht ontvangen.

Digitized by Google

747 V. Wat is het Sacrament der Biecht?

A. Een Sacrament, in hetwelk de Priester in de plaats van God aan de boetvaardige zondaars hunne zonden vergeeft, die zij na het Doopsel begaan hebben.

748 V. Is de Biecht een waarachtig Sacrament?

A. Ja; om dat het die drie stukken bevat, die tot een waar Sacrament vereischt worden.

749 V. Wat is het uitwendig teeken in het Sacrament der biecht?

A. De woorden des Priesters waarmede hij de Absolutie of de ontbinding van de zonden geeft.

750 V. Wanneer heeft Christus dit Sacrament ingesteld?

A. Toen hij na zijne verrijzenis aan zijne Apostelen de magt mededeelde, om de zonden te vergeven of te houden, zeggende: *ontvangt den H. Geest, welker zonden gij vergeeft, die zijn hun vergeven; en welker zonden gij houdt,* (dat is, niet vergeeft) *die zijn gehouden.* (dat is, niet vergeven.) Joan. XX, 22. 23. Matth. XVIII, 18.

751 V. Wat volgt daaruit dat Christus aan de Apostelen en aan hunne opvolgers de magt heeft medegedeeld om de zonden te vergeven of te houden?

A. 1. Dat de zondaar zich bij eenen Priester moet vervoegen, om vergiffenis zijner zonden te verkrijgen. 2. Dat hij zijne zonden niet in 't algemeen, maar ook in 't bijzonder moet biechten; vermits zonder zulk eene biecht de Priester niet weten kan, of de zondaar de Absolutie waardig is of niet.

752 V.

Digitized by Google

752 V. Is het zeker dat wij door het Sacrament der Biecht geheiligd worden?

A. Ja; om dat wij door hetzelve, gelijk Christus met klare woorden zegt, vergiffenis onzer zonden bekomen: en als ons de zonden vergeven worden, dan wordt onze ziel ook weder zuiver, schoon en welbehagelijk voor God. (512 V.)

753 V. Welke zijn de bijzondere uitwerksels van het Sacrament der Biecht?

A. 1. Als wij van zware zonden geabsolveerd worden; dan deelt het ons ook de heiligmakende genade wederom mede; 2. worden wij maar van dagelijksche zonden geabsolveerd; dan vermeerdert het in ons de heiligmakende genade; 3. verkrijgen wij ook nog daarenboven door dit Sacrament die werkelijke genade, welke wij van noode hebben, om ons leven te beteren.

754 V. Hoe vele deelen worden er van den kant des zondaars tot het Sacrament der Biecht vereischt?

A. Drie. 1. De voorbereiding. 2. De aanklaging, en 3. De ernstige wil, om de verschuldigde voldoening of de opgelegde Penitentie te volbrengen.

755 V. Wat wordt van den kant des Priesters vereischt, op dat de zondaar het Sacrament der Biecht ontvange?

A. Van den kant des Priesters wordt er vereischt, dat hij aan den zondaar de Absolutie werkelijk geve.

Voorbereiding.

756 V. Wat behoort tot de verwijderde voorbereiding van het Sacrament der Biecht?

Digitized by Google

A. 1. Het vlijtig leeren van hetgene men weten moet, om dit Sacrament te ontvangen; 2. eene ernstige beijvering om de deugd van boetvaardigheid te verkrijgen, indien men God met zware zonden vergramd heeft.

757 V. Wat behoort tot de nadere voorbereiding?

A. 1. De aanroeping van den H. Geest. 2. Het onderzoek des gewetens. 3. De verwekking van berouw en leedwezen over zijne zonden, en een vast voornemen zich te beteren.

Aanroeping van den H. Geest. Onderzoek des Gewetens.

758 V. Waarom moet men den H. Geest aanroepen?

A. Om de genade, zijne zonden behoorlijk te kennen, een waar berouw over te hebben, opregtelijk te biechten, en de verschuldigde voldoening te volbrengen.

759 V. Hoe moet men den H. Geest aanroepen?

A. Zeer vuriglijk door een aandachtig mondelijk, of ook maar alleen inwendig gebed.

760 V. Wat is dat, zijn geweten onderzoeken?

A. Overdenken welke zonden men gedaan en te biechten heeft.

761 V. Welke misslagen moeten wij zorgvuldiglijk in het onderzoeken des gewetens vermijden?

A. De onachtzaamheid, de angstvalligheid en het zelfbedrog.

762 V. Wanneer misdoet men in het onderzoeken des gewetens door onachtzaamheid?

A.

Digitized by Google

A. Als men er geene vlijt en tijd genoeg toe besteedt.

763 V. Wanneer misdoet men in het onderzoeken des gewetens door angstvalligheid?

A. Als men er genoegzame vlijt en tijd heeft toe aangewend, en zich evenwel nog niet tracht gerust te stellen door het vertrouwen, dat God met onze vlijt en goeden wil tevreden is.

764 V. Wanneer misdoet men in het onderzoeken des gewetens door zelfbedrog?

A. Voornamelijk in deze vier gevallen: 1. Als men zich niet volgens Gods geboden, maar volgens het leven en goeddunken van andere menschen onderzoekt. 2. Als men zich over alle zijne pligten niet onderzoekt. 3. Als men alleen maar met zijne gedachten bij zijn uitwendig doen en laten staan blijft, en zijnen inwendigen toestand niet onderzoekt. 4. Als men door de eigenliefde verblind, zijne zonden verkeerdelijk beoordeelt, b. v. groote zonden voor kleinen houdt.

765 V. Welke dingen moet men bij het onderzoek des gewetens in de gedachten houden, om de misslagen van onachtzaamheid en zelfbedrog te vermijden?

A. 1. Dat God in ons tegenwoordig is en ons geheel doorziet; 2. dat wij van God niet zullen veröordeeld worden, indien wij ons zelve behoorlijk oordeelen, 1 Cor. XI, 31.

766 V. Hoe onderzoekt men zijn geweten?

A. Men overloopt met zijne gedachten de tien geboden Gods, en men doet zich bij elk gebod deze vragen: 1. Welke zonden heb ik ligtelijk tegen dit gebod kunnen begaan? 2.

Digitized by Google

Heb ik ook eene of meer van deze zonden begaan? 3. Hoe dikwijls heb ik die zonde begaan? Deze vragen dienen om het soort en het getal der zonden te vinden.

767 V. Hebben wij ons geweten genoegzaam onderzocht, als wij het soort en getal onzer zonden gevonden hebben?

A. Neen; wij moeten onze inwendige gemoedsgesteldheid ook trachten te leeren kennen; en daarom kunnen wij bij de vorige vragen nog deze drie voegen. 1. Wat heeft mij tot die zondige daad of tot dat zondig verzuim bewogen? 2. Wat heb ik er door gezocht? 3. Met welk geweten heb ik dit gedaan of gelaten?

768 V. Moet men zijn geweten ook onderzoeken omtrent de geboden der H. Kerk en der burgerlijke Overigheid?

A. Ja; dit kan geschieden bij het vierde gebod, of ook na het onderzoek over de tien geboden Gods.

769 V. Waardoor kan men het onderzoek des gewetens gemakkelijker maken?

A. 1. Als men op zijne hoofdneigingen ten kwade naauwkeurig let; en 2. in zijne gedachten de plaatsen en gezelschappen doorloopt, waar men gelegenheid gehad heeft de eene of andere zonde te begaan.

770 V. Sedert wanneer moet men zijn geweten voor de Biecht onderzoeken?

A. Als men in 't geheel nog niet, of toch nog niet goed gebiecht heeft; dan moet men zijne biecht van dien tijd beginnen, op welken men reeds goed van kwaad wist te onderscheiden.

Digitized by Google

ſcheiden, en dus kon zondigen: en anders van de laatſte goede biecht.

771 V. Moet men dan ook nog weder aan zijne vorige biecht denken?

A. Ja; men moet overdenken, 1. of de vorige biecht goed geweest zij, en 2. of men de opgelegde Penitentie behoorlijk volbragt hebbe.

772 V. Wanneer is de biecht ijdel en krachteloos?

A. 1. Als men geen opregt berouw of geen goed voornemen heeft gehad; 2. als men met opzet of door onachtzaamheid in het onderzoeken van het geweten eene zware zonde in de biecht heeft verzwegen of vergeten; 3. als men voor de Abſolutie den wil heeft gehad, om de opgelegde Penitentie niet te volbrengen.

773 V. Wat moet men doen als men eene of meer krachtelooze biechten gedaan heeft?

A. Dan moet men zich in de volgende biecht daarvan aanklagen, den misſlag ontdekken, waardoor de biecht krachteloos geweest is, en ook alle kwade biechten herhalen.

Acte van Berouw en Voornemen.

774 V. Hoe verwekt men eenen *act* van berouw en leedwezen over zijne zonden?

A. Dezen moet men trachten te verwekken, door in ſtilte, langzaam en zoo goed als men kan, de drie ſtukken of voornaamſte beweegredenen des berouws te overwegen, welke zijn: 1. God is mijn regtvaardige Regter en z. v. (744 V.)

775 V. Waartoe moet het overdenken van

het eerſte ſtuk, God is mijn regtvaardige Regter, en z. v. dienen?

A. Om vreeze voor de ſtraffen Gods en berouw uit deze vreeze in ons te verwekken.

776 V. Waartoe moet het overdenken van het tweede ſtuk, God is mijn allerbeste Vader, en z. v. dienen?

A. Om vertrouwen en dankbare liefde, gelijk als ook berouw uit dankbare liefde in ons te verwekken. Wij hebben eene dankbare liefde jegens God, als wij hem beminnen, wijl hij zoo goed jegens ons is.

777 V. Waartoe moet het overdenken van het derde ſtuk, God is de allerbeminnenswaardigſte, en z. v. dienen?

A. Om de zuivere liefde jegens God en berouw uit deze liefde in ons te verwekken. De zuivere liefde jegens God is diegene, met welke wij hem beminnen, om dat hij in zich zelven zoo goed is.

778 V. Moet men dat berouw, hetwelk uit enkele ſlaafſche vreeze voor de ſtraffen Gods ontſtaat, voor genoegzaam tot de biecht houden?

A. Neen, om dat tot een bekeerend berouw vereischt wordt, dat het ook uit liefde voorkomt. (728 V.)

779 V. Hoe velerlei is het berouw hetwelk uit liefde voorkomt?

A. Tweederlei, een volmaakt en een onvolmaakt berouw.

780 V. Wat noemen wij een onvolmaakt berouw?

A. Datgene, wat uit eene onvolmaakte liefde jegens God ontſtaat. De liefde is onvolmaakt,

Digitized by Google

maakt, als zij zoo zwak is, dat zij zonder medewerking der slaafsche vreeze nog geenen waren haat der zonde en ernstig voornemen bewerkt, om de geboden Gods getrouwelijk te onderhouden.

781 V. Wat noemen wij een volmaakt berouw?

A. Datgene, wat uit eene volmaakte liefde jegens God ontstaat. De liefde is volmaakt, als zij de medewerking der vreeze niet noodig heeft, om ons tot eene getrouwe onderhouding der goddelijke geboden te bewegen. 1 Joan. IV, 18.

782 V. Wordt dit volmaakt berouw tot de biecht vereischt?

A. Neen; het onvolmaakte is hier toe genoegzaam. Het volmaakte verkrijgt ons ook zonder de biecht vergiffenis onzer zonden. Daarom moet men met gepasten ernst ook zijn best doen om een volmaakt berouw te verwekken, als men in gevaar is van sterven, en geene gelegenheid heeft om te biechten.

783 V. Behoeft men daarover niet ongerust zijn, als men geen berouw uit vreeze heeft?

A. Neen; het berouw uit liefde is alleen genoeg. Maar 't is toch raadzaam, dat men altoos eerst het berouw uit vreeze poge te verwekken.

784 V. Is het noodzakelijk dat wij weten, of wij uit dankbare of uit zuivere liefde berouw hebben?

A. Neen; indien wij uit liefde berouw hebben, kunnen wij gerust zijn: want al wie God bemint, die wordt van God weder bemind; onze liefde moge dan eene dankbare of eene zui-

zuivere liefde zijn; maar 't is billijk en betamelijk dat wij ook de zuivere liefde trachten te verwekken.

785 V. Moet men zijn berouw met woorden uitdrukken?

A. Dit is niet *noodig*; maar het kan toch somtijds *nuttig zijn*, om het berouw nog te vermeerderen.

786 V. Hoe kan men het berouw met woorden uitdrukken?

A. Op deze of dergelijke wijze: O mijn God, ik haat alle mijne zonden, en het is mij van harten leed, dat ik dezelve bedreven heb, om dat ik er door verdiend heb van U mijnen regtvaardigen Regter strengelijk gestraft te worden; om dat ik tegen U, mijnen allerbesten Vader en grootsten Weldoener zoo ondankbaar geweest ben; om dat ik U, allerbeminnenswaardigste Goed! niet bemind; maar zelfs versmaad en beledigd heb.

787 V. Hoe maakt men het voornemen?

A. 1. Men overdenkt de vier stukken, tot welke zich het voornemen uitstrekken moet, (731 V.) en men overlegt bij elk derzelver, wat men daarbij te doen heeft; gelijk als ook op welke wijze en ter welker tijde men het doen moet. 2. Men besluit uit vreeze en liefde Gods, om het dus ook met de daad te volbrengen.

788 V. Hoe kan men het voornemen met woorden uitdrukken?

A. Aldus: ô! mijn God! uit vreeze en liefde jegens U neem ik mij vastelijk voor, voordaan de zonden te vermijden, en alles zorgvuldiglijk uit den weg te ruimen of te vlieden, wat mij in gevaar zoude brengen van

te

Digitized by Google

te zondigen. Ik wil ook de noodige middelen tot beterschap vlijtig gebruiken, en de schade naar vermogen trachten te vergoeden, die ik door de zonde veroorzaakt heb.

Biecht of Aanklaging.

789 V. Welke eigenschappen moet de biecht hebben?

A. Zij moet 1. rouw- en ootmoedig, 2. geheel, 3. opregt, 4. kort, en 5. duidelijk zijn.

790 V. Wanneer is de biecht *rouw-* en *ootmoedig?*

A. Zij is rouwmoedig, als wij de zonden, die wij biechten, werkelijk verfoeijen. Zij is ootmoedig, als wij ons de genade onwaardig achten, vergiffenis onzer zonden te verkrijgen; dezelve alleen maar van de barmhartigheid Gods door de verdiensten van Christus verwachten; en bereidwillig zijn, om ons aan het oordeel en aan de voorschriften van den Biechtvader te onderwerpen in hetgene onzen zondigen toestand betreft.

791 V. Wanneer is de biecht *geheel?*

A. Als men noch met opzet, noch door onachtzaamheid in het onderzoeken van het geweten iets in de biecht verzwijgt, hetwelk men verpligt is te biechten.

792 V. Wat is men verpligt te biechten?

A. 1. Alle zware zonden, van welke men nog niet geabsolveerd is, gelijk als ook die zonden, van welke men twijfelt of zij zware zonden zijn of niet. 2. Het getal, hoe dikwijls men eene zware zonde gedaan heeft. Kan men dit na een naauwkeurig onderzoek niet bepaaldelijk zeggen, dan moet men zeggen, hoe dikwijls

Digitized by Google

wijls ten naasten bij de zonde geſchied is, of hoe lang wij in de gewoonte geleefd hebben, van dezelve te begaan. 3. De omſtandigheden der zonde welke dezelve merkelijk verzwaren of verminderen.

793 V. Op welke omſtandigheden moet men voornamelijk letten, om dat zij de zonde menigwerf merkelijk vergrooten?

A. 1. Op de groote der zake. 2. Op de langte des tijds. 3. Op de overtreding van verſchillende geboden op eenmaal. 4. Op de gewoonte van deze of gene zonde te begaan.

794 V. Wanneer is de biecht *oprecht*?

A. Als de biechteling den ernſtigen wil heeft, zich van zelfs zoo aan te klagen, gelijk hij zich voor God ſchuldig kent.

795 V. Wanneer is zij *kort*?

A. Als men al datgene achterlaat, wat den Biechtvader noch noodig noch nuttig is te weten, om den toeſtand des gewetens van zijnen biechteling behoorlijk te kennen.

796 V. Wanneer is zij *duidelijk*?

A. Als de biechteling alles zoo duidelijk, zoo bepaaldelijk en volgens eene zoo goede orde zegt, dat de biechtvader aanſtonds kan vatten, hoedanig de biechteling gezondigd heeft.

797 V. Is men ook verpligt de dagelijkſche zonden te biechten?

A. Neen; maar het is nogtans zeer heilzaam dat men dezelve biecht, zoo goed als men kan, voornamelijk diegene, welke men ſchrikt te biechten.

798 V. Indien men evenwel het Sacrament der biecht wil ontvangen, en geene zware zonden heeft te biechten?

A.

Digitized by Google

A. Dan moet men ten minsten eene of meer dagelijksche zonden biechten, over welke men waarlijk berouw heeft, en in welke men zich wil beteren.

799 V. Hoe begint men de biecht?

A. Terwijl de Priester voor de biecht den zegen geeft, bidt men God in het harte, dat hij ons gelieve te zegenen, en men maakt het teeken des H. Kruizes. Dan kan men de biecht aldus aanvangen: Ik belijde aan den almagtigen God, en aan U, eerwaardige Vader! in de plaats van God, dat ik dikwijls en veel gezondigd heb; dit is mijne schuld, mijne groote schuld. Mijne laatste biecht is geweest .... (*hier noemt men den tijd.*)

800 V. Wat zegt men dan het eerst?

A. Als men in de laatste biecht de absolutie niet gekregen, of de opgelegde penitentie niet volbragt, of eene zonde in de laatste biecht vergeten of verzwegen, of geen goed berouw en voornemen gehad heeft; zegt men dit best in het eerst.

801 V. Volgens welke orde kan men gevoegelijk zijne zonden biechten?

A. Volgens de orde der H. H. tien geboden; indien men nogtans eene of meer zonden begaan heeft, welke men vreest of zich schaamt te biechten; dan is het dienstig en raadzaam deze vooraf te biechten.

802 V. Wat kunt gij denken, als vreeze of schaamte u wilde wederhouden, uwe zonden opregt te biechten?

A. 1. Dat de Biechtvader niets uit de biecht mag verhalen. (422 V.). 2. Dat ik eene kwade en krachtelooze biecht doe, (hetwelk eene zeer

zeer groote zonde is) als ik eene zware zonde vrijwillig verzwijg. 3. Dat alle zonden, die niet vergeven zijn, op den jongſten dag aan de geheele wereld zullen bekend gemaakt worden.

803 V. Mag men in de Biecht van zijnen naasten kwaad ſpreken?

A. Dit is even zoo min in als buiten de biecht geöorloofd. Al wie met eenen anderen perſoon gezondigd heeft, die moet, zonder zijnen naam te noemen, maar zijnen ſtaat uitdrukken, indien deze de zonde mogte vergrooten.

804 V. Hoe kan men gevoegelijk ook alle zonden zijns vorigen levens in de tegenwoordige biecht inſluiten?

A. Als men alle zijne zonden ſedert zijne laatſte goede biecht heeft gezegd, kan men aldus voortvaren: Ik klaag mij ook nog aan van alle zonden mijns vorigen levens, voornamelijk dat ik ... (*hier kan men eene reeds te voren gebiechte zonde noemen, over welke men een bijzonder berouw heeft.*)

805 V. Hoe kan men de biecht beſluiten?

A. Aldus: Deze en alle mijne zonden zijn mij van harte leed, om dat ik er door verdiend heb, van God mijnen regtvaardigen Regter ſtrengelijk geſtraft te worden; om dat ik aan God mijnen besten Vader, en grootſten Weldoener zoo ondankbaar geweest ben; om dat ik den allerbeminnenswaardigſten God niet bemind, maar beledigd heb, ik wil mij met Gods genade beteren, en ik bid om eene zalige Penitentie en om de H. Abſolutie, als gij, mijn Vader! het goedvindt.

806 V. Waarop moet men in de biecht vlijtig letten?

A.

Digitized by Google

A. Op de onderwijzingen en vermaningen, die ons de Biechtvader als Stadhouder Gods geeft, en op de Penitentie, die hij oplegt.

807 V. Waardoor kan men te kennen geven, dat men de Penitentie goed verſtaan heeft en bereid is, dezelve te volbrengen?

A. Met te zeggen: Ik dank; of, God loone het.

Abſolutie.

808 V. Heeft men het H. Sacrament der Biecht al ontvangen, als men alle zijne zonden behoorlijk gebiecht heeft?

A. Neen; dit ontvangt men niet eerder, dan als de Priester ons de Abſolutie geeft, welk met deze woorden geſchiedt: EGO TE ABSOLVO en z. v. *Ik ontbinde U van uwe zonden in den naam des Vaders en des Zoons en des H. Geestes. Amen.* (755 V.)

809 V. Kan de Abſolutie aan alle zondaars gegeven worden?

A. Neen; zij kan aan diegene niet gegeven worden, die nog onbekwaam zijn om de vergeving hunner zonden te bekomen.

810 V. Wie zijn nog onbekwaam om de vergeving hunner zonden te bekomen?

A. Diegene, 1. die geen opregt berouw en goed voornemen hebben; 2. die de zware zonden door hunne ſchuld niet goed biechten; 3. die de verſchuldigde voldoening voor hunne zonden niet willen volbrengen.

811 V. Baat het ook iets, als de Priester over zulken zondaar de woorden van de Abſolutie uitſpreekt?

A. Dat baat in 't geheel niet; maar zoo wel de

Digitized by Google

de Biechtvader als het Biechtkind maken zich aan eene zware zonde schuldig, indien het door hunne schuld gebeurt, dat de woorden der Absolutie te vergeefs uitgesproken worden.

812 V. Hoe moeten wij ons gedragen, als de Biechtvader het noodig oordeelt, ons de Absolutie te weigeren of eenigen tijd uit te stellen?

A. Wij moeten 1. God bedanken, dat hij ons voor de valsche gerustheid bewaard heeft, waartoe wij zeer ligtelijk door eene krachtelooze Absolutie hadden kunnen gebragt worden; 2. ons met den verschuldigden eerbied en met ootmoedigheid aan het oordeel des Biechtvaders onderwerpen; 3. aanstonds beginnen, om de onderwijzingen, die de Biechtvader ons gegeven heeft, te volgen, op dat wij zoo haast mogelijk waardig worden de H. Absolutie te ontvangen.

813 V. Wat moet men doen, als men de Absolutie verkregen heeft?

A. God den Heer voor de vergiffenis zijner zonden hartelijk bedanken, wijl deze eene onuitsprekelijk groote genade is.

814 V. Hoe moet dit bedanken geschieden?

A. Niet alleen in het harte, of ook aanstonds met den mond; maar voornamelijk door de verschuldigde voldoening te vervullen, en ons zorgvuldiglijk voor den herval in zonden te wachten.

Voldoening.

815 V. Waarin bestaat de verschuldigde voldoening?

A. Dat wij ernstiglijk ons best doen, 1. om de nog overgebleven tijdelijke straffen te voldoen;

Digitized by Google

doen; 2. de nog overige wonden der ziel te genezen; en 3. het ongelijk en de ſchade, die men door de zonde veroorzaakt heeft, weder te vergoeden.

816 V. Heeft dan onze Zaligmaker voor onze zonden niet volkomenlijk voldaan?

A. Ja; wel degelijk; hij heeft er meer als overvloedig voor voldaan; maar wij moeten ook zelfs, zoo veel wij kunnen, gaarne willen voldoen, en onzen goeden wil door onze werken toonen, om aan de voldoening van Christus deelachtig te worden.

817 V. Wie is uit hoofde van zijn ambt verpligt, ons tot de voldoening van onze zonden aan te ſporen?

A. De Biechtvader is als Regter en Zielenarts daartoe verbonden. Hij legt ons daarom eenige werken op, die tot voldoening dienen kunnen, en de *opgelegde Penitentie* genoemd worden.

818 V. Is men in geweten verpligt de opgelegde Penitentie te volbrengen?

A. Ja; en wel op dien tijd, welken de Biechtvader er toe bepaald heeft; en anders hoe eerder, zoo beter.

819 V. Mag men de Penitentie, die de Biechtvader heeft opgelegd, zoo beſchouwen, als of zij het eenigſte zij, wat wij tot voldoening te verrigten hebben?

A. Neen; want de Biechtvader kan 1. niet naauwkeurig weten, hoe veel tot deze voldoening vereischt wordt; 2. legt hij ook dikwerf veel minder op, om niet menig eenen, die niet veel ijver tot het goed heeft, van de biecht af te ſchrikken.

Digitized by Google

820 V. Leiden de Biechtvaders te allen tijde geringere Penitentiën op, dan zij tot de voldoening noodig geloofden?

A. Neen; toen de ijver der Christenen nog grooter was, wierden er zoodanige Penitentiën opgelegd, als naar het oordeel der H. H. Bisschoppen tot de voldoening noodzakelijk waren.

821 V. Kunt gij mij eenige voorbeelden van deze Penitentiën aanhalen?

A. Al wie in de kerk praatte, moest tien dagen op water en brood vasten; wie zijne ouders beschimpte, moest drie jaren lang door vasten en ander moeijelijke werken Penitentie doen; de Penitentie voor eene hoererij duurde zeven, voor een overspel vijftien, en voor eenen doodslag twintig jaren.

822 V. Wierden deze Penitentiën in 't heimelijk volbragt?

A. Voor openbare zonden wierden ook openbare Penitentiën opgelegd.

823 V. Eischt God nu minder van de zondaars tot voldoening dan weleer?

A. Zeker niet. De kerkelijke tucht kan en moet somtijds naar de omstandigheden der tijden veranderd worden; maar de goddelijke goedheid, en regtvaardigheid is onveranderlijk.

824 V. Waarin bestaat het onderscheid tusschen de Penitentiën, die de zondaars weleer moesten volbrengen; en die wij nog hedendaags moeten doen?

A. Eertijds wierden de werken, die men noodig oordeelde voor Penitentie op te leggen, bepaaldelijk voorgeschreven; maar thans worden zij grootendeels aan de keuze van den zondaar overgelaten.

825 V.

Digitized by Google

825 V. Moet datgene, wat aan de keuze van den zondaar overgelaten wordt, alleen maar door zoodanige werken vervangen worden, waartoe men anders niet verpligt is?

A. Neen; God is zoo genaderijk en barmhartig, dat hij ook de wederwaardigheden, lijdingen en moeijelijkheden dezes levens tot voldoening aanneemt; indien wij dezelve geduldig verdragen.

826 V. Waar moeten wij voor de tijdelijke ſtraffen der zonden voldoen, indien wij er in dit leven niet voor voldaan hebben?

A. In het Vagevuur. (3 Hoofdſt. 397 V.)

Aflaat.

827 V. Kan niet menig een zoo vele tijdelijke ſtraffen der zonden te voldoen hebben, dat zijn korte leeftijd niet toereikend is, om de Penitentie te voleindigen, al is het ook dat hij zich vlijtig in allerlei werken van boetvaardigheid oefene?

A. Ja; maar de Heiland ontfermt zich over den zondaar, die zich vlijtig in allerlei werken van boetvaardigheid oefent; en uit ontferming jegens denzelven heeft hij aan zijne kerk de magt gegeven, om Aflaten te verleenen. Matth. XVIII, 18. Joan. XX, 21–23.

828 V. Wat wordt door Aflaat verſtaan?

A. Niet de vergeving der zonden zelve; maar de vergeving van eenige werken van boetvaardigheid, welke tot voldoening der reeds bedrevene zonden noodzakelijk zijn, en bijgevolg ook de vergeving van de tijdelijke ſtraffen, tot welker voldoening deze werken moeten dienen.

Digitized by Google

829 V. Waarom zegt gij; van eenige werken van boetvaardigheid?

A. Om dat de kerk, ook door eenen vollen Aflaat, den zondaar niet ontheft van de ſchuldige verpligting, om aan God zoo veel hij kan, voor zijne zonden door allerlei goede werken te voldoen.

830 V. Waarom zegt gij: tot voldoening der reeds bedrevene zonden?

A. Om dat het eene afſchuwelijke laſtering tegen de katholijke kerk is, wanneer men zegt, dat zij Aflaten verleent ter voldoening van toekomende zonden, en dus de deur tot allerlei buitenſporigheden opent.

831 V. Wat houdt de catholijke kerk omtrent de Aflaten voor geloofs-ſtukken?

A. Dit alleen, dat de kerk van Christus de magt heeft, om Aflaten te verleenen. Matth. XVIII, 18. Joan. XX, 21—23. en dat het Gebruik derzelver zeer heilzaam is.

832 V. Kan ieder Priester Aflaten verleenen?

A. Neen; alleen maar de Paus en de overige Biſſchoppen.

833 V. Waarom worden de Aflaten met jaren en dagen verleend?

A. Om dat eertijds de Penitentien volgens jaren en dagen bepaald waren; en bij gevolg toen de Aflaten niet gevoegelijker als met jaren en dagen konden verleend worden. De H. Kerk heeft goedgevonden, dit gebruik ook nu nog te onderhouden, hetwelk ons tot eene heilzame gedachtenis dienen kan.

834 V. Wat wordt er vereischt, om eenen Aflaat te verdienen?

Digitized by Google

A. Drie dingen: 1. Men moet in ſtaat van genade Gods zijn. 2. Men moet niet laauw en traag zijn, om door goede werken, door getrouwe vervulling zijner beroeps-pligten, en door geduldig verdragen der wederwaardigheden de verſchuldigde voldoening te volbrengen. 3. Men moet de goede werken behoorlijk volbrengen, welke de H. Kerk voorgeſchreven heeft om den Aflaat te verdienen.

835 V. Welke goede werken ſchrijft de H. Kerk voor om de Aflaten te verdienen?

A. Behalve die bijzondere goede werken, die zij bij het verleenen van den eenen of anderen Aflaat verëischt; wil zij ook nog, 1. dat wij van te voren, als wij kunnen, biechten en communiceren, om eenen vollen Aflaat te verdienen; en 2. dat wij eenigmalen het H. Onze Vader, of eenig ander mondelijk of ook inwendig Gebed voor de welvaart der H. Kerk bidden.

VIII. ONDERWIJS.

VAN HET ALLERHEILIGSTE SACRAMENT DES ALTAARS.

Belofte.

836 V. Welke is de koſtelijkſte zielenſpijs, die onze Zaligmaker nog aan de menſchen beloofd heeft te geven, behalve het woord Gods en de inwendige genade?

A. Zijn allerheiligſte Vleesch en Bloed.

837 V. Wanneer heeft hij beloofd, deze aan de menſchen te geven?

A. Op den dag na zijne eerſte wonderbare Broodvermenigvuldiging.

Digitized by Google

838 V. Waaruit weet gij dat de Heiland toen beloofd heeft, zijn allerheiligſte vleesch en bloed tot ſpijze aan de menſchen te geven?

A. 1. Om dat hij deze belofte met duidelijke woorden gedaan heeft. 2. Om dat hij dezelve op het nadrukkelijkſte bekrachtigd heeft; en 3. Om dat hij ter gelegenheid dezer belofte de droefheid heeft ondervonden, dat vele zijner jongeren hem afvielen, en verlieten.

839 V. Met welke woorden heeft de Heiland deze belofte gedaan?

A. Hij heeft gezegd: *Het Brood, dat ik U geven zal, is mijn Vleesch (hetwelk ik geven zal) voor het leven der wereld* Joan. VI, 52.

840 V. Waardoor heeft hij de waarheid dezer belofte op het nadrukkelijkſte bekrachtigd?

A. Door dat hij verklaarde, 1. De noodzakelijkheid, om zijn allerheiligſte vleesch en bloed als eene zielenſpijs te nuttigen. Joan. VI, 54. — 2. De groote voordeelen dezer ſpijze, vs. 55. — 3. De Reden, waarom het noodzakelijk en voordeelig is, vs. 56. — en 4. De aart en wijze, waarop zij deze voordeelen zouden bewerken, vs. 57.

841 V. Vielen vele jongeren Jeſus af en verlieten hem, om dat zij zijne belofte kwalijk verſtonden?

A. Daarom niet; want de Heiland leidde hun uit, wat zij in het begin niet goed verſtaan hadden, Joan. VI, 64. Zij verlieten hem, om dat het hun aan geloof ontbrak. Het 65 vs.

842 V. Wanneer heeft de Heiland deze belofte vervuld, dat hij aan de menſchen zijn allerheiligſte vleesch en bloed tot ſpijs zoude geven?

A.

Digitized by Google

A. Op den avond voor zijn lijden en dood, op welken hij het allerheiligst Sacrament des Altaars heeft ingesteld, na dat hij voor de laatste maal het Paaschlam met zijne Apostelen had gegeten.

843 V. Stelde onze Heiland het allerheiligste Sacrament aanstonds na het eten van het Paaschlam in?

A. Neen; hij bereidde er zijne Apostelen eerst toe door de wasching der voeten.

844 V. Waatoe moest deze wasching der voeten dienen?

A. Zij moest dienen, 1. om de Apostelen van de hun nog aanklevende zonden en zondige neigingen te zuiveren, en twee voorname Deugden, te weten Ootmoedigheid en Liefde in hun te vermeerderen; 2. om ons te leeren, welke zuiverheid des harten, en welke deugden wij trachten te verkrijgen, als wij het allerheiligste Sacrament willen ontvangen.

845 V. Hoe geschiedde de instelling van het allerheiligste Sacrament?

A. Jesus nam Brood in zijne H. H. handen, bedankte zijnen hemelschen Vader, zegende het Brood, brak het en gaf het aan zijne Apostelen, en zeide: *Neemt en eet, dit is mijn Lighaam, dat voor U zal overgeleverd worden.* — Hierna nam hij ook den kelk, in welken wijn was, in zijne H. H. handen, bedankte zijnen hemelschen Vader, zegende den kelk en gaf dien aan zijne Apostelen en zeide: *Neemt en drinkt er allen uit; want dit is mijn Bloed des nieuwen Testaments, welk voor U en voor velen zal vergoten worden tot vergeving der zonden. Doet dit tot mij.*

mijner gedachtenis. Matth. XXVI. Marc. XIV. Luc. XXII. 1. Cor. XI.

846 V. Wat ontvingen de Apostelen toen de Heiland zeide: *neemt en eet?*

A. Het waarachtig Ligchaam van onzen Heer Jesus Christus.

847 V. Wat ontvingen zij, toen de Heiland zeide: *neemt en drinkt?*

A. Het waarachtig Bloed van onzen Heer Jesus Christus.

848 V. Ontvingen zij ook nog Brood en Wijn?

A. Neen; het Brood en de Wijn waren in het Vleesch en Bloed van onzen Heiland veranderd; de uitwendige schijn of gedaante van het Brood en Wijn was gebleven.

849 V. Wat wil dat zeggen: de uitwendige schijn of gedaante was gebleven?

A. Dit wil zeggen, dat hetgene de Apostelen ontvingen, voor de uitwendige zinnen nog brood en wijn scheen te zijn; offchoon er in plaats van brood en wijn maar het Ligchaam en Bloed van Christus tegenwoordig ware.

850 V. Ontvingen zij onder de gedaante van brood maar het H. Ligchaam, en onder de gedaante van wijn maar het H. Bloed van Christus?

A. Neen; zij ontvingen onder elke gedaante zijn Vleesch en ook zijn Bloed, gelijk als ook zijne ziel en zijne Godheid; zij ontvingen den Verlosser als God en Mensch.

851 V. Waaruit weet gij, dat het brood en en wijn in het Vleesch en Bloed des Verlossers veranderd waren, en dat de Apostelen onder

Digitized by Google

der elke gedaante hunnen geliefden Verlosser geheel als God en Mensch ontvingen?

A. Dit kan men uit de woorden des Verlossers baarblijkelijk genoeg afleiden; en de onfeilbare Leering der Kerk van Christus geeft er ons de volste zekerheid van.

852 V. Zouden de Apostelen alleen maar de genade hebben, om het allerheiligste Vleesch en Bloed des Verlosfers te nuttigen?

A. Neen; de Heiland heeft het geheim van zijn allerheiligste Vleesch en Bloed, welk het Sacrament des Altaars genoemd wordt, voor alle menschen ingesteld, die aan zijne genade willen deel hebben: want toen hij zeide: *Doet dit ter mijner Gedachtenis*, gaf hij aan zijne Apostelen en aan hunne Opvolgers, behalve de magt ook het Gebod, om brood en wijn, gelijk hij gedaan had, in zijn allerheiligste Vleesch en Bloed te veranderen, en het uit te deelen.

853 V. Wat is het Sacrament des Altaars?

A. Het Ligchaam en Bloed van onzen Heer Jesus Christus onder de gedaanten van brood en wijn.

854 V. Is het een waarachtig Sacrament?

A. Ja, om dat het die drie stukken bevat, welke tot een waarachtig Sacrament vereischt worden, te weten: 1. Een uitwendig teeken, hetwelk de Gedaanten zijn. 2. De instelling van Christus, die in het laatste Avondmaal geschied is. 3. Het heeft ook zeker de kracht om ons te heiligen, dewijl wij Christus zelven onder de uitwendige gedaanten ontvangen.

855 V. Welke namen heeft dit H. Sacrament?

A. Het wordt genoemd: 1. Het H. Avondmaal of Nachtmaal van den tijd, op welken

Digitized by Google

het is ingesteld. 2. De tafel des Heeren, om dat de Heer Jesus hier de ziel voedt, en zelf de spijs is. 3. De H. Wegspijze, voornamelijk als het aan de zieken wordt uitgereikt, om dat het het allerkostbaarste voedsel en middel ter versterking is op de reis na het hemelsche Vaderland. 4. Het Sacrament van het H. Ligchaam des Heeren, om dat het het allerheiligste Vleesch en Bloed van onzen Heiland bevat. 5. Het Sacrament des Altaars, en ook de H. Hostie, om dat het ook eene offerhande is, die aan God in de H. Misse wordt opgedragen.

De H. Offerhande der Misse.

856 V. Wanneer draagt men aan God eene offerhande op?

A. Als men met verloochening van zich zelven werkelijk iets doet, om aan God de eer te geven, die zijne Majesteit toekomt; bezigt men hiertoe maar alleen de vermogens zijner ziel, dan is 't eene inwendige; maar worden er ook uitwendige dingen toe aangewend; dan is het ook eene uitwendige offerhande.

857 V. Hoe vele stukken zijn er bij de uitwendige Offerhande te bemerken?

A. Vier: 1. De offergifte. 2. Het Altaar. 3 De opoffering. 4. De Persoon, die de opoffering verrigt.

858 V. Hoe velerlei soorten van Offerhanden heeft God voor het Israëlitische Volk ingesteld?

A. Vierderlei: 1. Brand- of Aanbiddings-offer. 2. Dankoffer. 3. Smeekoffer. 4. Zoen-

of-

Digitized by Google

offer. De zuivere dieren waren in deze offerhanden de offergifte; de opoffering geſchiedde door het dier te ſlagten en geheel of gedeeltelijk te verbranden.

859 V. Wat wierd door de Zoenoffers der Joden en door hunne overige bloedige offerhanden beteekend?

A. Het bloedige Offer, het welke onze Zaligmaker aan zijnen hemelſchen Vader op het Altaar des Kruizes heeft opgedragen, om onze zonden uit te wisſchen, en ons met God te verzoenen. Hebr. IX, 14. 28. Deze Offerhande vervult op de volmaaktſte wijze alle oogmerken der joodſche offerhanden.

860 V. Is het ook voorgezegd, dat de Heiland behalve zijn bloedig Offer ook nog eene onbloedige Offerhande aan God zoude opdragen?

A. Ja, David en de profeet Malachias hebben er duidelijk van geprofeteerd. Pſ. CIX. 4. Hebr. V. VI. VII. Malach. I, 10.

861 V. Wanneer heeft de Heiland deze onbloedige Offerhande opgedragen?

A. In het laatſte Avondmaal, alwaar hij zijn allerheiligſte Vleesch en Bloed, hetwelk hij aan zijne Apoſtelen tot ſpijze gaf, aan zijnen hemelſchen Vader opofferde.

862 V. Heeft hij zelf gezegd, dat hij hier zijn allerheiligſte Vleesch en Bloed aan zijnen hemelſchen Vader opofferde?

A. Ja; dit gaf hij door deze woorden te kennen: dit is mijn ligchaam, dat *voor U* zal overgeleverd worden; Dit is mijn bloed, welk *voor U* zal vergoten worden.

863 V. Heeft de Heiland de onbloedige Offer-

Digitized by Google

ſerhande, die hij in het laatſte Avondmaal opdroeg, ook voor alle tijden en voor alle plaatſen ingeſteld?

A. Ja; door dat hij aan zijne Apostelen en aan hunne wettige Opvolgers het gebod en de magt heeft gegeven, al dat gene tot zijne gedachtenis te doen, wat hij in het laatſte Avondmaal gedaan heeft, te weten, het Brood en Wijn te veranderen en op te offeren.

864. V. Hoe wordt die H. handeling genoemd, die de Priester verrigt, als hij de hem verleende magt uitoeffent, van te offeren en het Brood en Wijn te veränderen?

A. Deze wordt de *Miſſe* genoemd.

865 V. Wordt in de H. Miſſe eene waarachtige uitwendige Offerhande aan God den Heer opgedragen?

A. Ja; en wel dezelfde die Christus onze Zaligmaker in het laatſte Avondmaal opgedragen heeft.

866 V. Welk onderſcheid is er tuſſchen de Offerhande des laatſten Avondmaals, die nog dagelijks in de H. Miſſe aan God wordt opgedragen, en de Offerhande onzes Heilands aan het kruis?

A. Het geheele onderſcheid is maar in de wijze der Opoffering. Want in beiden is Christus zelf de offergifte en de Priester; maar aan het kruis heeft hij bij de opoffering zijn bloed vergoten; in het laatſte Avondmaal en in de H. Miſſe ſtelt hij zijn bloevergieten voor oogen, door de tweederlei gedaanten, onder welke hij tegenwoordig is.

867 V. Waarom heeft de Heiland de allerheiligſte Offerhande der Miſſe ingeſteld?

A.

Digitized by Google

A. 1. Om ons een gedenkteeken van zijn bloedig kruis-offer, overeenkomstig met zijne Liefde en Almagt na te laten. 2. Om ons aan de oneindige verdiensten van zijn bloedige kruis-offer door de onbloedige offerhande der H. Misse deelachtig te maken.

868 V. Welke zijn de voornaamste deelen der H. Misse?

A. Deze drie: 1. Het offertorium, of de opoffering van Brood en Wijn, welke geschiedt, als de Priester het brood en den wijn, die tot de H. Offerhande bestemd zijn, in de hoogte heft, en dus aan God tot eene Offerhande opdraagt. 2. De consecratie of de verandering van brood en wijn in het allerheiligste Vleesch en Bloed van Christus, welke in het midden van de H. Misse met die woorden geschiedt, die Christus in het laatste Avondmaal over het brood en den wijn heeft uitgesproken. 3. De communie of de nuttiging van het allerheiligste Vleesch en Bloed.

869 V. Wie is na de consecratie onder de gedaante van brood en wijn waarlijk tegenwoordig?

A. Onze Heiland Jesus Christus, die zich zelven daar aan zijnen hemelschen Vader tot eene offerhande voor ons opdraagt.

870 V. Waarop steunt ons geloof, dat Christus hier tegenwoordig is, en zich tot eene offerhande opdraagt?

A. Niet alleen op de H. Schrift; maar ook op de gedurige Overlevering van der Apostelen tijden af, en ook op de plegtige verklaring der onfeilbare kerk van Christus.

871 V.

Digitized by Google

871 V. Wat moet men behalve de drie voornaamſte deelen nog bij de H. Miſſe opmerken?

A. Verſcheidene Gebeden, Onderwijzingen en Ceremoniën, die moeten dienen, op dat wij de allerheiligſte offerhande met Godvruchtigheid en met wezenlijk nut bijwonen.

872 V. Voor wien wordt de allerheiligſte offerhande der Miſſe aan den almagtigen God opgedragen?

A. 1. In 't algemeen voor de zaligheid van de geheele wereld, dat is, voor alle menſchen; zoo wel voor de gene die in 't vagevuur zijn, als die nog op aarde leven. 2. In 't bijzonder voor de H. kerk, voor de geestelijke en wereldlijke Overigheid, voor de gene die de allerheiligſte offerhande met Godvruchtigheid bijwonen, en er het hunne toe bijbrengen, dat dezelve op eene betamelijke wijze aan God den Heer opgedragen wordt.

873 V. Welke is de beste wijze, om deze allerheiligſte offerhande met Godvruchtigheid bij te wonen?

A. Die gene is voor ieder in 't bijzonder de beste, welke hem het meeste helpt om die gevoelens te verkrijgen, met welke de Priester en het Volk deze allerheiligſte offerhande aan God moeten opdragen.

874 V. Welke zijn deze gevoelens?

A. 1. Een levendig Geloof aan bloedige en onbloedige offerhande van onzen Heiland, en groote eerbied voor dezelve. 2. Hartelijke dankbaarheid. 3. Waar berouw over de bedrevene zonden, en een vast voornemen niet meer te zondigen. 4. Ootmoedig en vast vertrouwen op de verdiensten van *Christus*, en een op-

Digitized by Google

opregt verlangen, zich met hem te vereenigen. Dit verlangen in zich verwekken, en zijn hart tot de vereeniging met Christus, door berouw en liefde voorbereiden, noemt men, op eene geestelijke wijze communiceren.

Verschuldigde Aanbidding van Christus in 't allerheiligste Sacrament.

875 V. Waardoor heeft Gods Zoon op eene bijzonder liefderijke wijze getoond, dat hij zijn vermaak schept om onder de kinderen der menschen te verkeeren? Spr. VIII, 31.

A. 1. Door dat hij Mensch wierd, en drieen dertig jaren lang zigtbaar op aarde met de menschen omging. 2. Door dat hij het allerheiligste Sacrament des Altaars heeft ingesteld, in hetwelke hij als op zijnen genadetroon, tot troost en zaligheid van alle menschen, door alle eeuwen ten allen tijde, en aan alle oorden op aarde onder ons wonen wil.

876 V. Hoe wil hij in dit Sacrament onder ons wonen?

A. 1. Gelijk een Leeraar in het midden zijner leerlingen, om ons te onderwijzen. 2. Gelijk een Geneesheer onder de zieken, om ons te genezen. 3. Gelijk een Hoogepriester onder zijn volk, om ons met God te verzoenen. 4. Gelijk een Vader in het midden zijner kinderen, om ons te voeden, te beschermen en in alle nooden de behulpzame hand te bieden.

877 V. Zijn wij ook verpligt onzen Heiland in het allerheiligste Sacrament aan te bidden?

A. Ja; voornamelijk in vier gevallen: 1. In de H. Misse. 2. Bij de H. Communie. 3. Als het

Digitized by Google

het allerheiligſte Sacrament ter openbare aanbidding is uitgeſteld, of in de Procesſie wordt omgedragen. 4. Als het naar de zieken gebragt wordt.

878 V. Waarom is het raadzaam, dat men naar het voorbeeld van vrome Christenen den Heiland in het allerheiligſte Sacrament ook nog dikwijls buiten deze vier gevallen aanbidt?

A. Om dat door het Geloof aan de tegenwoordigheid van Christus in dit Sacrament het vertrouwen op, en de liefde jegens hem, gelijk als ook de Godvruchtigheid bij de H. Communie op eene zeer bijzondere wijze vermeerderd worden.

UITWERKSELS DER H. COMMUNIE.

Communie onder eene Gedaante.

879 V. Wordt het verlangen des Heilands onder de kinderen der menſchen te zijn, daardoor bevredigd; dat hij in het allerheiligſte Sacrament onder ons woont?

A. Neen; hij wil ook zijnen intrek bij ons nemen, en bij een iegelijk in 't bijzonder blijven.

880 V. Wanneer geſchiedt deze intrek?

A. Als men het allerheiligſte Sacrament ontvangt. Deze ontvanging of nuttiging wordt de H. Communie genoemd.

881 V. Welke zijn in 't bijzonder de heilzame uitwerkſels van eene waardige Communie?

A. Deze zes: 1. Zij vereenigt ons met Chris-

tus

tus. Joan. V, 57. 2. Zij onderhoudt en vermeerdert in ons de heiligmakende genade. V. 58. 3. Zij vermindert in ons den bozen lust of de begeerlijkheid. 4. Zij deelt ons meer licht, moed en ſterkte mede, om het goed te doen en het kwaad te laten. Joan. XV, 5. 5. Zij neemt de dagelijkſche zonden weg en bevrijdt van doodzonden. 6. Zij brengt ons tot eene heerlijke verrijzenis en tot de eeuwige zaligheid. Joan. V, 55.

882 V. Welke zijn de ijsſelijke uitwerkſels van eene onwaardige Communie?

A. 1. Zij verwijdert ons meer en meer van de wedervereeniginge met Christus. 2. Zij vermeerdert de ongenade Gods. 3. Zij verſterkt de kwade begeerlijkheid. 4. Zij maakt dat de ziel hoe langer zoo meer de liefde, moed en krachten verliest. 5. Zij is op zich zelve eene zware doodzonde, 1. Cor. X. 27–29, en brengt tot vele andere affchuwelijke zonden. 6. Zij brengt, indien de mensch onboetvaardig ſterft, tot eene verſchrikkelijke verrijzenis en tot eene boven maten harde verdoemenis.

883 V. Straft God de onwaardige Communiën ook wel met tijdelijke ſtraffen?

A. Ja; met menig gebrek en ziekte, en ook wel met den dood, gelijk de H. Paulus leert. 1. Cor. XI, 30.

884 V. Veroorzaakt de waardige Communie dan maar alleen deze heilzame, en de onwaardige deze ijsſelijke uitwerkſels, als zij onder beide gedaanten, te weten, van brood en wijn ontvangen wordt?

Digitized by Google

A. Neen; maar ook, als zij maar onder één gedaante ontvangen wordt.

885 V. Waaruit weet gij dit?

A. De H. Paulus geeft dit van de onwaardige Communie te kennen, als hij zegt: *Al wie dit brood onwaardiglijk zal gegeten, of den kelk des Heeren gedronken hebben; die zal schuldig zijn aan het Ligchaam en Bloed des Heeren.* 1. Cor. XI, 27. En van de waardige verzekert het onze Heiland zelf, vermits hij zoo wel aan het eten van het brood alleen, als aan het eten en drinken het eeuwige leven belooft. Dit doet hij als hij zegt: *die mij eet, zal om mij leven.* Joan. VI, 58. *Wie dit Brood eet, zal eeuwig leven.* vs. 59. De reden hiervan is om dat wij onder elke gedaante den Heer Jesus ontvangen.

886 V. Heeft Christus geboden, dat wij onder beide gedaanten zouden Communiceren?

A. Neen; hij heeft het aan zijne kerk overgelaten, om volgens de gesteldheid der tijden en omstandigheden de H. Communie nu onder eene, dan onder beide gedaanten uit te deelen, gelijk de kerk altoos geleerd, en door haar gebruik bewezen heeft.

887 V. Christus zegt nogtans: *Ten zij gij het vleesch van den zoon des menschen zult gegeten en zijn bloed gedronken hebben, zult gij het leven in u niet hebben*; en in het laatste Avondmaal zeide hij: *Drinkt en allen uit!*

A. Als wij onder eene gedaante Communiceren, eten en drinken wij ook het Vleesch en Bloed van Christus; deze woorden: *Drinkt er allen uit*, raakten alleen maar de Apostelen.

888 V. Wat heeft de kerk sederd eenige eeu-

Digitized by Google

eeuwen dan al omtrent de H. Communie om gewigtige redenen geboden?

A. Dat allen, ook zelfs de Priesters, als zij zelve de offerhande der H. Misse niet opdragen, het allerheiligste Sacrament maar onder de gedaante van brood mogen ontvangen.

889 V. Wat is er in den beker, die in sommige kerken na de H. Communie wordt aangeboden?

A. Alleen maar wijn, welke gegeven wordt om de H. Hostie gemakkelijker door te zwelgen. Niemand is verpligt dezen wijn te nemen.

Noodige Beproeving en Bereiding.

890 V. Wat volgt daaruit, dat de waardige Communie zoo heilzame, en de onwaardige zoo verschrikkelijke uitwerkfels voortbrengt?

A. Dat wij ons voor de H. Communie, gelijk de H. Paulus leert, zorgvuldiglijk moeten beproeven, of wij zoo gesteld zijn, dat wij het ongeluk eener onwaardige Communie ontgaan, en aan de heilzame uitwerkfels eener waardige communie deelachtig kunnen worden. 1. Cor. XI, 28.

891 V. Wat wordt er vereischt, om het ongeluk eener onwaardige Communie te ontgaan?

A. Dat men in staat van genade Gods, en dus onze ziel van alle zware of doodzonden zuiver is.

892 V. Wat wordt er nog behalve de zuiverheid van zware zonden vereischt, om aan de heilzame uitwerkfels der H. Communie deelachtig te worden?

A. Dat men zijn best doet, om zijne ziel van al-

Digitized by Google

alle ten eenemale vrijwillige dagelijkſche zonden te reinigen en dezelve aan den Verloſſer door allerlei deugden, voornamelijk, door ootmoedigheid, liefde en ware hartelijke godvruchtigheid bij de H. Communie welbehagelijk te maken.

893 Waarin beſtaat de verwijderde voorbereiding tot de H. Communie?

A. 1. Omtrent het verſtand, dat men in de leere des Christendoms behoorlijk onderwezen is; 2. omtrent het hart, dat men, als men zwaarlijk gezondigd heeft, zich uit geheel zijn hart tot God bekeert. (712–714 V.)

894 V. Waarin beſtaat de nadere voorbereiding?

A. In deze drie ſtukken: 1. Men moet eerst biechten, als men zich aan eene zware zonde ſchuldig kent. 2. Men moet de godvruchtigheid in zijn hart voor de H. Communie opwekken; en 3. Men moet die geſteldheid des Ligchaams trachten te hebben, die tot de H. Communie vereischt wordt.

895 V. Welke geſteldheid der Ligchaams wordt hiertoe vereischt?

A. 1. Men moet nuchteren wezen van middernacht. 2. Men moet niet alleen eerbaar, hetwelke ten allen tijde pligt is, maar ook zoo netjes en zindelijk gekleed zijn, als men volgens zijne omſtandigheden zijn kan.

896 V. Moeten de zieken ook nuchteren zijn?

A. Indien zij niet goed kunnen nuchteren blijven, zijn zij er ook niet toe verpligt, het zij dat zij dan ook bij wijze van laatſte wegſpijze, het zij uit godvruchtigheid, volgens het goedvinden van hunnen Priester, willen communiceren.

897

897 V. Indien iemand, die niet ziek is, een droppeltje water of toch iets van ſpijs of drank doorſlokte; zou die mogen communiceren?

A. Indien hij er ten eene male zeker van ware, niet; maar indien hij er maar aan twijfelde, dan wel.

Godvruchtigheid en gedrag voor, bij, en na de H. Communie.

898 V. Wat behoort tot de hartelijke Godvruchtigheid?

A. 1. Een levendig geloof aan de tegenwoordigheid van Christus in het allerheiligſte Sacrament. 2. Een hartelijk verlangen, hem tot heil zijner ziel te ontvangen. 3. Groote ootmoedigheid. 4. Kinderlijk vertrouwen. 5. Ware liefde jegens den Heiland.

899 V. Wanneer moet men deze godvruchtigheid in zijn hart beginnen te verwekken?

A. 't Is raadzaam, indien het niet eerder kan geſchieden, er ten minſten den avond van te voren een begin mede te maken.

900 V. Waardoor moet men deze godvruchtigheid pogen op te wekken?

A. Door bidden en door betrachten.

901 V. Kan men den avond te voren ook nog iets anders doen om de godvruchtigheid op te wekken?

A. Ja; de werken van christelijke barmhartigheid en eenige verſtervingen.

902 V. Hoe moet men zich 's morgens voor de H. Communie gedragen?

A. Men moet zich, zoo veel mogelijk, zoo wel te huis als op den weg naar de kerk; gelijk als ook in de kerk voor alle onnoodige ver-

Digitized by Google

strooijingen wachten, om zijne zonden behoorlijk te biechten, indien dit nog geschieden moet, en de oeffening in Godvruchtigheid den harten voort te zetten.

903 V. Bereidt de priester, die de H. Communie uitdeelt, de gene die Communiceren willen, ook nader volgens het voorbeeld des Heilands?

A. Ja; 1. Hij laat hun de *Confiteor* dat is, de algemeene Biecht door den dienaar voorzeggen. 2. Hij bidt voor de vergeving hunner zonden als hij zegt: *Misereatur Vestri* &c. 3. Hij toont hun de H. Hostie ter aanbidding, en zegt: *Ecce Agnus Dei* &c. dat is, ziet hier het Lam Gods, hetwelke de zonden der wereld wegneemt. 4. Hij tracht in hun ootmoedigheid te verwekken met driemaal te zeggen: *Domine non sum dignus* &c. dat is, ô Heer, ik ben niet waardig, dat gij onder mijn dak komt; maar spreekt alleen één woord, en mijne ziel zal gezond worden.

904 V. Wat moeten degene, die Communiceren willen, doen, terwijl de Priester de voorbereiding verrigt?

A. Zij moeten ter gelegenheid van hetgene de Priester doet, 1. in 't kort een berouw over hunne zonden verwekken; 2. den Verlosser onder de H. Hostie aanbidden; en 3. zich zoo veel mogelijk verootmoedigen.

905 V. Hoe moet men zich gedragen, als men naar de Communiebank gaat, en er weder van afkomt?

A. De Godvruchtigheid, die wij daar in ons hart koesteren moeten, moeten wij ook in ons uitwendig gedrag tonen.

906 V. Wat zegt de Priester, als hij aan iemand de H. Communie uitreikt? A.

Digitized by Google

A. *Corpus Domini* etc. dat is, het Lighaam van onden Heer Jesus Christus beware uwe ziel ten eeuwigen leven. Ameh.

907 V. Wat moet men doen als men de H. Communie ontvangt?

A. Vrome Christenen zijn niets anders gewoon te doen, dan dat zij met een levendig geloof zich in de gedachten brengen, dat God selfs uit liefde en barmhartigheid tot zoo gering schepsel komt.

908 V. Hoe moeten wij ons onmiddelijk na de H. Communie gedragen?

A. Wij kunnen dan niets voordeeligers doen, dan dat wij aan de werkelijke en wezenlijke tegenwoordigheid van onzen Heiland denken, en 1. Hem aanbidden. 2. Hem bedanken. 3. Ons aan hem opofferen; en 4. Hem voor ons en voor diegene, voor welke wij verpligt zijn te bidden, om de noodige genade verzoeken.

909 V. Hoe lang moet men na de H. Communie nog deze godvruchtige oefeningen in de kerk verrigten?

A. Ten minsten een kwartieruurs.

910 V. Kan men dan na dit kwartieruurs gelooven, dat men zijnen pligt volledig genoeg volbragt heeft?

A. Voor eene kleine gift, die ons een mensch geeft, zijn wij doch nog wel langer als een kwartieruurs dankbaar; hoe veel te meer moeten wij dan langer voortvaren ons dankbaar te betoonen voor het allergrootste geschenk, dat God ons geven kan!

911 V. Waardoor moet men voornamelijk op den dag zijner H. Communie zijne dankbaarheid betoonen?

A. Door dat men 1. dit onbegrijpelijk groote weldaad in ſtilte overdenkt. 2. Om dit beter te kunnen doen, alle onnoodige verſtrooijingen vermijdt. 3. Alle zijne pligten tot dankzegging met nieuwen ijver verrigt; en 4. zich volgens tijd en gelegenheid in vrijwillige goede werken oefent.

912 V. Wat doen onderſcheidene goede Christenen, om na den dag der H. Communie de verſchuldigde dankzegging niet al te ligtelijk te vergeten, en zich des te beter tot de eerstvolgende Communie te bereiden?

A. Zij beſtemmen de eerſte helft van den tijd tusſchen de vorige en eerstvolgende Communie, tot bijzondere dankzegging voor de vorige, en de andere helft tot voorbereiding tot de eerstvolgende Communie.

IX. ONDERWIJS.

VAN HET H. OLIESEL.

Gedrag van de Zieken en van derzelver Oppaſſers.

913 V. Is het voor de zieken zeer noodig, verligt, getroost en verſterkt te worden?

A. Ja; voornamelijk voor diegene, welke eene zware ziekte hebben.

914 V. Waardoor zorgt God onze Heiland voor deze verligting, vertroosting en verſterking der zieken?

A. Dit doet hij op velerlei wijzen; en 1. Door de gave van geduldigheid. 2. Door de ligchamelijke medicijnen. 3. Door dat hij goede menſchen beweegt de zieken te gaan bezoeken.

Digitized by Google

ken. 4. Door zijn eigen bezoek, als de zieke Communiceert; en 5. door het H. Olieſel.

915 V. Wat is het H. Olieſel?

A. Een Sacrament, door hetwelke aan de zieken de genade Gods tot welvaart der ziel en ook des ligchaams wordt medegedeeld.

916 V. Is het H. Olieſel ook een waarachtig Sacrament?

A. Ja; wijl het die drie ſtukken heeft, die tot een Sacrament vereiſcht worden?

917 V. Wat is het uitwendig teeken van dit Sacrament?

A. De zalving met olie en het Gebed des Priesters.

918 V. Heiligt het H. Olieſel de zieken?

A. Ja; dit leert de H. Jacobus als hij zegt: *Is er iemand onder U zick, dat hij de Priesters der kerk late halen; op dat zij over hem bidden, en hem met Olie in den naam des Heeren zalven; en het gebed des geloofs zal den zieken helpen, en de Heer zal hem verligten, en indien hij in zonden is, zullen zij hem vergeven worden.* Jac. V.

919 V. Heeft Christus het heilige Olieſel ingeſteld?

A. Ja; dit leert de onfeilbare Kerk, en de H. Jacobus geeft het duidelijk genoeg te kennen.

920 V. Welke zijn de uitwerkſels van het H. Olieſel?

A. 1. Het vermeerdert de heiligmakende genade; en in geval dat iemand in ſtaat van doodzonde ware, en het Sacrament der Biecht met een bekeerd hart verlangde, maar niet konde ontvangen; zoude dit Sacrament ook de hei-

Digitized by Google

ligmakende genade mededeelen. 2. Het deelt licht en sterkte mede, om de ziekte met geduld te lijden, en alle kwade bekoringen te wederstaan. 3. Het geeft den zieken verligtenis, en het helpt hem weder tot de gezondheid, als 't hem zalig is.

921 V. Waarom handelen diegene verkeerd en dwaas, die het H. Olieſel tot de laatſte oogenblikken hunnes levens uitſtellen?

A. Om dat zij door dit uitſtellen zich niet alleen van het tweede uitwerkſel des H. Olieſels berooven; maar ook ſchuld kunnen zijn, dat het H. Olieſel hun niet tot gezondheid verſtrekt.

922 V. Wat wordt er vereischt om aan alle de uitwerkſels des H. Olieſels deelachtig te worden?

A. 1. Dat de zieke hetzelve niet tot het laatſte opſchuive; maar het aanſtonds poge te ontvangen, als zijne ziekte gevaarlijk begint te worden. 2. Dat hij er zich behoorlijk toe bereide.

923 V. Hoe dikwerf kan men het H. Olieſel ontvangen?

A. Maar éénmaal in dezelfde ziekte.

924 V. Wanneer bereidt zich de zieke reeds van het begin der ziekte op eene zuer goede wijze tot het H. Olieſel?

A. Wanneer hij, gelijk eenen christen past, de ongemakken en pijnen der ziekte zoo aanneemt en verdraagt, gelijk de Heiland zijn lijden ook aangenomen verdragen heeft.

925 V. Hoe heeft de Heiland zijn lijden aangenomen?

A. Met overgeving aan den wil Gods, en

Digitized by Google

met bidden om de noodige sterkte. (3 Hoofdst. 178 V, 72 Bladz.)

926 V. Hoe verdroeg de Heiland zijn lijden?

A. Met ootmoedigheid, geduld en liefde jegens God en jegens de menschen.

927 V. Waaraan denkt de goede christen in de ziekte, om zich aan den wil van God over te geven?

A. Dat de ziekte, hij moge er schuld of geen schuld van zijn, hem door den wil van God zijnen allerbesten Vader wordt toegezonden. (3. Hoofdst. 380 V.)

928 V. Waar denkt hij aan, om de ziekte met ootmoedigheid te verdragen?

A. Bijzonderlijk dat hij zoo gering en nietig voor God is, en dat hij door zijne zonden nog wel iets ergers als de ziekte verdiend heeft.

929 V. Wat doet hij om de pijnen en ongemakken der ziekte met geduld te verdragen?

A. Hij stelt zich het Lijden van Christus voor: hij overdenkt de straffen der zonden in het andere leven, welke hij door geduldig lijden ontgaan; de vreugden des Hemels, welke hij er door verdienen, en het welbehagen Gods, welke hij er door verkrijgen kan.

930 V. Hoe betoont en oefent hij het geduld bij de betrachting van het lijden des Heilands?

A. 1. Hij klaagt niet ontevreden; om dat de Heiland stilzwijgend leed. 2. Hij laat zich behandelen, gelijk het noodig is; om dat de Heiland zich ook liet behandelen, gelijk de krijgsknechten maar wilden. 3. Hij neemt de onsmakelijke Medicijnen gewillig in, om dat de Heiland met gal en azijn gedrenkt is. 4. Hij

hij

hij zijne ledematen niet meer bewegen, hij denkt, dat de Heiland aan het Kruis noch hand noch voet bewegen konde. 5. Verveelt hem het liggen en valt het hem hard; hij denkt: het kruis van mijnen Heiland was nog harder. 6. Knelt hem ook de armoede; dan denkt hij, dat de Heiland nog voor zijnen dood van zijne kleederen beroofd wierd.

931 V. Wat doet hij, om de ziekte met liefde te verdragen?

A. Hij tracht de liefde jegens God den Heiland en jegens de medemenschen hoe langer zoo meer in zich op te wekken, voornamelijk door dat hij overweegt, hoe veel Christus voor ons uit liefde geleden heeft.

932 V. Hoe moet zich de zieke nader tot het H. Olieſel bereiden?

A. Door de Biecht. Mogte hij niet kunnen biechten; dan moet hij een opregt berouw over zijne zonden verwekken; en hij moet in alle gevallen het H. Olieſel met groote Godvruchtigheid pogen te ontvangen.

933 V. Op welke wijze wordt het H. Olieſel den zieken toegediend?

A. De Priester zalft de vijf zinnen en die ledematen des zieken, waardoor de mensch gewoon is dikwijls te zondigen, met de H. Olie, en bij ieder zalving zegt hij: *Door deze H. zalving en door zijne genaderijkſte barmhartigheid vergeve U de Heer, wat gij door het Gezigt* (hier noemt hij elken zin) *misdaan hebt.*

934 V. Hoe moet zich de zieke gedurende de H. zalving gedragen.

A. Hij moet met den Priester God rouwmoedig om vergiffenis zijner zonden bidden.

935

935 V. Hoe moet hij zich na het H. Olieſel gedragen?

A. Dan moet hij God zijnen Heiland bedanken, en alle onnoodige aardſche zorgen en bezigheden, zoo wel ten beste zijns ligchaams als zijner ziel laten varen, zich geheellijk aan den wil Gods overgeven, en met vertrouwen op de verdiensten van Christus zich vastelijk op deszelfs barmhartigheid verlaten.

936 V. Hoe moet hij trachten uit deze wereld te ſcheiden?

A. Gelijk onze Heiland verſcheiden is; met ootmoedigheid, met vertrouwen en met liefde tot God, en met beveling zijner ziel in de handen Gods.

937 V. Wat moet de zieke doen, als hij herſtelt?

A. 1. God bedanken; 2. zich uit dankbaarheid vastelijk voornemen God getrouwelijk te dienen; 3. zich zorgvuldig wachten dat hij zich onder de herſtelling niet al te zeer aan gemak, aan traagheid en werkeloosheid gewenne.

938 V. Wat vereischt de christelijke liefde, als men eenen zieken bezoekt?

A. Dat men hem het bezoek zoo aangenaam, en bijzonderlijk voor het heil zijner ziel zoo nuttig poogt te maken, als maar mogelijk is.

939 V. Wat vordert de christelijke liefde van de oppasſers der zieken?

A. 1. Dat zij den zieken met zoo vele ſtilte, zachtzinnigheid, bereidvaardigheid en liefde dienen, als maar mogelijk is. 2. Dat zij hem, als 't noodig is, op eene goede wijze tot geduldigheid en overgeving aan den wil Gods vermanen, en hem door hem voor te bidden,

of

of uit een goed boek iets voor te lezen, tot deze of gene heilzame gevoelens opwekken. 3. Dat zij voor de zindelijkheid en voor de zuiverheid der lucht in de kamer des zieken, en voor het gepaste innemen der Medicijnen zorgen. 4. Dat zij ook mede moeten zorgen, dat de zieke niet zonder de H. Sacramenten sterft.

940 V. Hoe moet men zich bij eenen zieltogenden gedragen?

A. 1. Men moet meer in stilte voor den zieken bidden; als hem luidkeels voorbidden; 2. hem maar van tijd tot tijd voorzeggen, wat hij denken en doen moet; nogtans niet met eene sterke, doordringende, maar met eene zachte, aandachtverwekkende stem; 3. de brandende waskaars niet regt voor zijne oogen houden of plaatsen.

941 V. Waarom is het niet goed dat er veelen te gelijk in het vertrek des zieken zijn, of dat men zich digt bij den zieken houdt?

A. Om dat dit den zieken groote benaauwdheid kan veroorzaken.

X. ONDERWIJS.

Van het Priesterschap.

942 V. Wat is het Priesterschap?

A. Een Sacrament, waardoor aan de Priesters, (welke gedeeltelijk Bisschoppen, gedeeltelijk medehelpers der Bisschoppen zijn,) de magt en ook de genade wordt medegedeeld, om hun geestelijk ambt behoorlijk waar te nemen.

943

Digitized by Google

943 V. Is het Priesterſchap een waarachtig Sacrament?

A. Ja; om dat het die drie ſtukken bevat, die tot een Sacrament veresicht worden.

944 V. Welk is het uitwendige teeken in 't Priesterſchap?

A. De oplegging der handen van den Biſchop.

945 V. Heiligt het Priesterſchap degene ook, die het ontvangen?

A. Ja; want de H. Paulus vermaant zijnen leerling Timotheus, welken hij tot Priester gewijd had, dat hij de genade, die hij *door de oplegging der handen* verkregen had, niet zoude verwaarloozen, maar ſteeds in zich zelven weder opwekken. 1. Tim. IV, 14. 2. Tim. I, 6.

946 V. Heeft Christus het Priesterſchap ingeſteld?

A. Ja; want anders zouden de Apostelen zich niet hebben durven verſtouten, hetzelve uit te deelen en toe te dienen.

947 V. Welke zijn de uitwerkſels van het Sacrament des Priesterſchaps?

A. 1. Het vermeerdert de heiligmakende genade. 2. Het deelt aan de Priesters de magt mede, om hun ambt wettig en met vrucht waar te nemen. 3. Het geeft ook de genade om heiliglijk te leven, en zijn ambt getrouwelijk te verrigten. 4. Het drukt een onuitwisſchelijk merkteeken in de ziel.

948 V. Hangt de magt der Priesters van hunne heiligheid af?

A. Neen; de magt, die zij door de priesterlijke wijding verkregen hebben, blijft in hun, als waren zij ook groote zondaars.

949

949 V. Is 't een groot geluk voor eene Gemeente, als hare Geestelijken, en vooral de Pastoor goede Priesters zijn?

A. Ja; dit is een groote zegen van God, voor welken de gemeente God niet genoeg bedanken kan. De Bisschop is voor het geheele Bisdom zulk een zegen.

950 V. Waardoor kunnen wij er toe bijbrengen, dat wij goede Bisschoppen en andere goede Priesters hebben?

A. 1. Door ons verlangen en streven, om een aan God welbehagelijk leven te leiden. 2. Door gepaste hoogachting jegens de Priesters. 3. Door eene behoorlijke voordeeltrekking uit de magt, die aan de Priesters is medegedeeld. 4. Door bidden an andere goede werken.

951 V. Hoe moeten wij de Priesters beschouwen, om hun de verschuldigde hoogachting toe te dragen?

A. Als stadhouders en bedienaars van Christus, en als uitdeelers van de allerheiligste Geheimen Gods. 1. Cor. IV, 1.

952 V. Wie heeft er het grootste nadeel bij indien wij aan de Priesters de verschuldigde hoogachting en eerbied niet bewijzen?

A. Wij hebben er zelve het grootste nadeel bij; om dat met de hoogachting en eerbied voor de Priesters ook de hoogachting en eerbied omtrent Gods woord, omtrent de H. H. offerhande der Misse en omtrent de H. H. Sacramenten verloren gaan, of toch grootelijks verminderd worden. Het voordeel en nut hunner vermaningen gaat ook met de hoogachting en eerbied verloren.

953 V. Zondigt men ook grootelijks, als men de-

Digitized by Google

deze hoogachting en eerbied bij zich zelven of bij anderen door zijne ſchuld vermindert?

A. Buiten allen twijfel.

954 V. Wanneer maken wij ons de magt, die aan de Priesters is medegedeeld, regt ten nutte?

A. 1. Als wij Gods woord, hetwelke zij verkondigen, vlijtig, oplettend en eerbiedig aanhooren. 2. Als wij de allerheiligſte offerhande der Misſe, zoo dikwijls als wij maar kunnen, godvruchtelijk bijwonen. 3. Als wij de H. Sacramenten met de gepaste voorbereiding en godvruchtigheid ontvangen; en 4. Als wij hunne bevelen, vermaningen en hunnen raad bereidvaardig volgen.

955 V. Wanneer moeten wij voornamelijk om goede Priesters vlijtig bidden, en de kracht van ons gebed met vasten en waken trachten te vermeerderen?

A. 1. Op de Quatertemperdagen, op welke de Priesters gewijd worden; en 2. Als er een nieuwe Bisſchop of Pastoor moet aangeſteld worden.

956 V. Is 't loffelijk dat iemand ſtudeert en Priester tracht te worden, om eer, rijkdom of een gemakkelijk leven te hebben?

A. Neen; met dit oogmerk Priester worden, zoude een zeer groot kwaad zijn, en wel ligtelijk in de eeuwige verdoemenis kunnen ſtorten.

957 V. Welk oogmerk moeten dan degene hebben, die ſtuderen om geeſtelijk te worden?

A. Het oogmerk, om niet alleen zich zelven behoorlijk te heiligen en zalig te worden; maar ook den evenmensch door ijverig bidden, door veel arbeid en lijden tot heiligheid en tot de zaligheid te brengen.

Digitized by Google

XI. ONDERWIJS.

Van het Huwelijk.

958 V. Wie heeft het Huwelijk ingesteld?

A. God heeft hetzelve in het Paradijs ingesteld.

959 V. Welke volmaaktheid moet het Huwelijk volgens Gods instelling hebben?

A. Het Huwelijk moeste maar tusschen twee personen geschieden, en konde niet als door den dood ontbonden worden.

960 V. Is het Huwelijk altoos in zijne eerste volmaaktheid gebleven?

A. Neen; God heeft onder het oude Testament, om bijzondere redenen toegelaten, dat deze volmaaktheid niet altoos onderhouden wierd.

961 T. Wie heeft het Huwelijk weder tot zijne eerste volmaaktheid te rugge geroepen?

A. Onze Heiland J. C., die geboden heeft, dat het Huwelijk voortaan, volgens de goddelijke instelling, maar tusschen twee personen zoude geschieden, en niet kunnen ontbonden worden, als door den dood. Matth. V, 32. Marc X Luc. XVI. 1. Cor. VII, 10. 11.

962 V. Wat zeiden de Apostelen, toen zij dit gebod hoorden?

A. Dan zoude het niet goed zijn te trouwen.

963 V. Wat antwoordde de Heiland?

A. Dat diegene het beste zouden doen, welke om het Rijk der Hemelen zouden ongetrouwd blijven. Matth. XIX, 12.

964 Waarom doen die het beste?

A. Om dat met den Huwelijken staat vele rampen, wederwaardigheden, zorgen en bekom-

kommeringen verbonden zijn, waardoor de getrouwden, gelijk de H. Paulus leert, om de menschelijke zwakheid ligtelijk van den dienst Gods kunnen afgetrokken worden; of toch verleid worden, dat zij hun hart tusschen God en de wereld verdeelen. 1. Cor. VII, 25–38.

965 V. Welke eer en genade heeft de Heiland aan het Huwelijk bewezen, om de getrouwden aan te moedigen en te versterken, dat zij de hinderpalen der zaligheid, die in hunnen staat voorkomen, moedig wederstaan?

A. 1. Hij heeft zelf met zijne leerlingen eene Bruiloft met zijne tegenwoordigheid willen vereeren, en op dezelve zijn eerste wonderwerk doen. 2. Hij heeft zijne vereeniging met de kerk als een voorbeeld van het Huwelijk voorgesteld. Ephes. V, 22–32. 3. Hij heeft het Huwelijk in zijne Kerk tot de waarde van een Sacrament verheven, gelijk de H. Paulus verklaart, Ephes. V, 32, en de onfeilbare Kerk altoos geleerd heeft.

966 V. Wat is het uitwendig teeken in dit Sacrament?

A. De vereeniging die tusschen den Bruidegom en de Bruid naar het voorschrift der Kerk geschied.

967 V. Wat werkt dit Sacrament uit?

A. 1. Het verheft de getrouwden tot de waarde om in hunne huwelijks vereeniging het afbeeldsel der vereeniging van Christus met zijne Kerk te zijn. 2. Het vermeerdert de heiligmakende genade. 3. Het verkrijgt ook voor de getrouwden eene bijzondere genadehulp om in hunnen staat welbehagelijk voor God te leven, en hunne kinderen christelijk op te voeden.

Digitized by Google

968 V. Wat volgt daaruit, dat de Heiland aan het Huwelijk zoo groote eer en genade heeft bewezen?

A. Dat men dezen ſtaat voor zeer heilig moet houden, en eerbied voor denzelven hebben.

969 V. Wat volgt daar uit, dat men in den Huwelijken ſtaat, met zoo vele hinderpalen om gelukkig te zijn, heeft te worstelen?

A. Dat diegene, welke denken te trouwen, zich zorgvuldiglijk tot het Huwelijk moeten bereiden, als zij den ouderdom bereikt hebben, om eenen ſtaat te kunnen verkiezen.

970 V. Wat wordt tot de verwijderde voorbereiding des Huwelijks vereiſcht?

A. 1. Eene goede keuze des ſtands. 2. Eene goede keuze des perſoons. 3. Vlijt om de pligten van den huwelijken ſtaat te kennen en zich tot derzelver vervulling meer en meer bekwaam te maken.

971 V. Wanneer is de keuze des ſtands goed?

A. Als degene die trouwen willen, 1. lang en ernſtig genoeg met God, met zich zelve, en ook wel met godvruchtige lieden geraadpleegd hebben; of zij wel niet van God tot het Huwelijk geroepen zijn. 2. Het Huwelijk (indien zij na rijp overleg geene reden vinden om aan hunnen roep te twijfelen) uit geene andere als goede inzigten verkiezen, en zich voornemen, dat zij de moeijelijkheden van dezen ſtaat uit liefde tot God ondernemen en lijden willen.

972 V. Wat moet men van diegene oordeelen, welke alleen door kwade lusten tot dezen ſtand gedreven worden, en er God bij uit hunne gedachten en uit hun hart ſluiten?

A.

Digitized by Google

A. Deze zondigen grootelijks en maken dat de duivel magt over hen krijgt, gelijk de Engel aan den Jongen Tobias zeide, Tob. VI, 17. Het Huwelijk der zoodanigen is ook doorgaans zeer ongelukkig.

973 V. Welk is het voornaamste oogmerk, waarmede iemand het Huwelijk moet intreden?

A. De Kerk Gods op aarde en in den Hemel met nieuwe ledematen te bevolken, om God te loven.

974 V. Mag zich iemand bij Huwelijk in 't geheel geene andere oogmerken voorstellen?

A. Ja; behalve het voornaamste mag hij zich ook nog deze oogmerken voorstellen: 1. om in de vereeniging met eenen goeden persoon een behoedmiddel tegen vele bekoringen, hulp, troost en aanmoediging tot alle goed te vinden. 2. Om in zijne kinderen in den ouderdom eenen steun en na den dood zekere erfgenamen te hebben.

975 V. Wanneer is de keuze des perzoons goed?

A. Als iemand 1. den persoon behoorlijk tracht te leeren kennen, met welken hij zich wil verloven; 2. meer op de Godvruchtigheid en Deugd als op de vergankelijke schoonheid en rijkdom ziet; 3. God en zijne Ouders er over raadpleegt; en 4. de huwelijksbeletsels in waarde houdt.

976 V. Zondigen diegene ook welke zich zonder voorkennis van hunne ouders heimelijk verloven?

A. Ja; wijl zij daardoor grootelijks tegen den eerbied en de liefde handelen, die zij aan hunne ouders verschuldigd zijn. (4 Hoofdst. 28 V. 6 No.)

Digitized by Google

977 V. Hoe veelerlei huwelijksbeletsels zijner?

A. Tweederlei; eenigen maken het Huwelijk ongeoorloofd, anderen ten eenemaal onwettig en krachteloos.

978 V. Is het Huwelijk onwettig en krachteloos als een catholijke met eene oncatholijke, of omgekeerd, trouwt?

A. De verscheidenheid van christelijke Gezindte maakt wel het Huwelijk niet onwettig en krachteloos; maar de Kerk heeft toch altoos om gewigtige redenen dergelijke Huwelijken afgekeurd; en verstandige oncatholijken keuren dezelve ook af.

979 V. Mag een catholijke zijne toestemming geven, of zich aan het gevaar bloot stellen, dat alle zijne kinderen of een gedeelte derzelver in eenen anderen als in den catholijken Godsdienst worden opgevoed?

A. Dit is volgens de grondregels der catholijke Kerk ten eene male ongeoorloofd.

980 V. Wanneer houdt iemand de huwelijksbeletsels in waarde?

A. Als hij zich niet verlooft, waar deze beletsels plaats hebben; en als hij geene dispensatie van deze beletsels tracht te bekomen, als alleen dan, wanneer er gewigtige en ware redenen zijn om dispensatie te vragen.

981 Welke zijn de pligten der getrouwden, tot welker vervulling zich die gene bereiden moeten, die in het Huwelijk willen treden?

A. De getrouwde lieden zijn verpligt: 1. Met elkanderen in gedurige eendragt, liefde, huwelijkstrouw, en in zoodanige kuischheid, die met hunnen staat overéénkomt, te leven, tot dat hen de dood scheidt. 2. Zich onder-

ling

ling een goed voorbeeld te geven en op alle mogelijke wijze tot ware tijdelijke en eeuwige gelukzaligheid pogen te brengen. 3. Hunne kinderen door gezamenlijke vlijt eerlijk te onderhouden, en tot goede christenen voor den Hemel op te voeden.

982 V. Waardoor moeten zich diegene, die in den huwelijken staat willen treden, tot de vervulling dezer pligten bereiden?

A. Door eene gepaste oeffening in alle Godsdienstigheid en Godvruchtigheid; gelijk als ook in de overige deugden, welke in het huwelijk bijzonderlijk noodig zijn.

983 V. Welke zijn deze deugden?

A. 1. Verloochening van zijnen eigenen zin en wil. 2. Geduld. 3. IJver voor het zielenheil. 4. Onverdrietelijke vlijt.

984 V. Hoe gedragen zich verstandige en godvruchtige jonge lieden omtrent hunne verloving?

A. Zij gaan in deze gewigtige zaak niet ligtzinnig en heimelijk te werk; wijl dit zeer kwade gevolgen kan hebben; maar na eene gepaste voorbereiding verloven zij zich op eenen bepaalden dag in de tegenwoordigheid van hunne ouders, en ook wel van den Pastoor, hetwelke zeer loffelijk is.

985 V. Hoe moeten zich de verloofden in den tijd tusschen de verloving en het Huwelijk, of zoo lang zij onder de geboden staan, gedragen?

A. Zij moeten 1. in dezen tijd niet te zamen in een huis wonen; 2. niet gelooven, dat zij voor God reeds getrouwd zijn, en dat zij daarom over hunne gedachten, begeerten en

werken omtrent elkanderen niet zorgvuldig meer behoeven te waken; 3. het huwelijk zonder nood niet lang uitstellen, en dien tijd voornamelijk aan de Godvruchtigheid en aan de oefening in de overige deugden wijden.

986 V. Hoe moeten zich de verloofden nader tot het ontvangen van het Sacrament des Huwelijks voorbereiden?

A. Door dat zij 1. zich bij hunnen Pastoor aangeven, om het voorgeschrevene onderzoek te ondergaan; 2. hunne zielen van zonden zuiveren, en 3. die inwendige Godvruchtigheid in zich opwekken, met welke zij dit Sacrament moeten ontvangen.

987 V. Wat behoort tot deze inwendige Godvruchtigheid?

A. 1. Een vast geloof aan de Heiligheid en kracht van dit Sacrament. 2. Vertrouwen op en liefde jegens God. 3. Gepaste bereidwilligheid om in den nieuwen staat als een goede Christen te leven, te lijden en te sterven.

988 V. Wat kan in 't bijzonder heilzaam zijn, om deze bereidwilligheid op te wekken?

A. De vernieuwing van het Doopverbond.

989 V. Hoe geschiedt de Huwelijksverbinding?

A. Na dat Bruidegom en Bruid knielende voor het altaar, zich de regterhand gegeven en in de tegenwoordigheid van den Pastoor en de getuigen verklaard hebben, dat zij zich onderling tot man en vrouw nemen; legt de Pastoor de Stool over de vereenigde handen en zegt: *Ik vereenig U in het Huwelijk, in den Naam des Vaders en des Zoons, en des H. Geestes. Amen.*

990 V. Hoe vieren verstandige en godvruchtige getrouwden hunne Bruiloft? A.

Digitized by Google

A. Met dankbaarheid en in de vreeze des Heeren, volgens de vermaning, die de Aartsengel Raphaël aan den jongen Tobias gaf. Tob. VIII, 4. 5. — IX, 12. Ook oordeelen zij het nuttig door eene gepaste viering van den verjaardag hunnes Huwelijks zich steeds weder op nieuw tot eene getrouwe vervulling hunner huwelijks-pligten op te wekken, en er zich in te versterken.

GEBÉD VOOR HET ONDERWIJS.

Kom, Heil. Geest, vervul de harten uwer Geloovigen, en ontsteek in hen het vuur uwer liefde, die de volken van alle talen, in de eenheid des Geloofs vergaderd hebt.

ô God, die de harten der Geloovigen door de verlichting van den H. Geest hebt geleerd, geef dat wij in denzelfden Geest verstaan wat regt is, en ons altijd over zijne vertroosting verblijden mogen. Door Jesus Christus onzen Heer. Amen.

NA HET ONDERWIJS.

God, die ons door den Apostel Jacobus duidelijk hebt verklaard, dat niet diegene, welke uwe H. Wet alleen maar aanhooren; maar diegene, welke dezelve vervullen, voor uw aangezigt geregtvaardigd en U welbehagelijk zijn; verleen ons de genade, dat wij de heilzame leeringen, die ons zijn voorgesteld, onthouden, in het harte overwegen, en in onzen wandel nakomen, op dat wij aan U behagen.

Digitized by Google

en zalig worden mogen. Door Jesus Christus. Amen.

MORGENGEBED.

Gij kunt in den kleinen catechismus zien, wat gij denken en bidden kunt, als gij ontwaakt, opstaat, u kleedt, en wascht. Kniel daarna neder, indien het gevoegelijk kan geschieden, en verrigt verder uw Morgengebed. Hebt gij er in 't geheel geenen tijd toe, doe het dan onder uw werk.

AANBIDDING.

Geloofd zij de allerheiligste Drievuldigheid, de drieëenige God, Vader, Zoon en H. Geest. Ik geloof dat gij in mij en alle plaatsen tegenwoordig zijt, dat gij alles weet en bestuurt, dat ik alles van U heb, en zonder U niets goeds kan doen of denken. Ik verheug mij in den geest over uwe Grootheid en over mijne afhankelijkheid van U, die een zoo goede God en Vader zijt.

DANKZEGGING.

Ik dank U voor alle weldaden, die gij mij bewezen hebt, voornamelijk dat gij mij naar uw Evenbeeld en tot de eeuwige zaligheid geschapen, door uwen eeniggeborenen Zoon verlost, door den H. Geest geheiligd en tot de ware christelijke catholijke Kerk geroepen hebt. Dit alles hebt gij uit liefde gedaan, op dat ik U kennen, U dienen en aan uwe zaligheid mededeelachtig zoude worden.

GOE-

Digitized by Google

GOEDE MEENING EN GEBED.

Uit verschuldigde Dankbaarheid draag en offer ik U, mijn God, alles, wat ik dezen dag doen en lijden zal, op tot uwe grootste eere en glorie; en op dat het ook met de daad tot uwe eere verstrekke en een U aangenaam dienstoffer zij; verlang ik heden alles te doen, te laten en te lijden, *wat* gij wilt, *om dat* gij het wilt, en *gelijk* gij het wilt; alles te regten tijde, en op de regte plaats. Verlicht en versterk mij om de eer van uwen H. Naam, dat ik dit mijn verlangen met de daad vervulle en vooral tegen mijne hoofdneiging ten kwaden bestendig strijde, door Jesus Christus onzen Heer. Amen.

Overdenk hier, wat gij gedurende den dag, zoo veel als het kan voorzien worden, zult te doen, te vlieden en te lijden hebben; en welke uwe hoofdneiging is, die gij te bestrijden hebt. Breng U de uiterſten des menschen te binnen, om daardoor ook tot wederstand opgewekt te worden. Het is zeker aan God zeer aangenaam, indien gij 's morgens de H. tien Geboden aandachtig opzegt, om dezelve gedurende den dag beter voor oogen te hebben. Bid ook voor diegene, voor welke gij verpligt zijt te bidden, voornamelijk voor allen, die onder den naam van Ouders verstaan worden. Dit kunt gij doen met een of meermalen het H. Onze Vader te zeggen.

AANROEPING DER HEILIGEN.

Dat de allerheiligste Maagd Maria, mijn H. Beschermengel, de H. Voedstervader Jozef de

Digitized by Google

de H. H. Apostelen, mijne Patronen N. N., alle Engelen en Heiligen Gods voor ons gelieven te bidden, op dat wij tot alle goed mogen geholpen en tot de eeuwige zaligheid gebragt worden, door Jesus Christus onzen Heiland, die met God den Vader en den H. Geest leeft en heerscht in alle eeuwigheid. Amen.

GEBED VOOR DE OVERLEDENEN.

Ontferm U, ô God! over de zielen van uwe Dienaren en Dienaressen, welke nog in het Vagevuur lijden.

V. Heer! geef haar de eeuwige Rust.

A. En het eeuwige Licht verlichte haar.

V. Dat zij rusten in vrede.

A. Amen.

Als 's Morgens, 's Middags en 's Avonds

TOT DE ENGELSCHE GROETENIS

wordt geklept.

1. V. De Engel des Heeren heeft aan de Maagd Maria geboodschapt, dat zij tot Moeder van den Heiland was verkozen.

A. En zij heeft ontvangen van den H. Geest. Wees gegroet Maria, en z. v.

2. V. Zie, antwoordde Maria, ik ben eene Dienstmaagd des Heeren!

A. Mij geschiede naar uw woord. Wees gegroet, en z. v.

3. V. En het woord, de Zoon Gods, is Mensch geworden.

A. En heeft onder ons gewoond. Wees gegroet, en z. v.

Wij

Wij bidden U, ô Heer! ſtort uwe genade in onze harten, op dat wij, die door de boodſchap des Engels de menschwording van uwen Zoon gekend hebben, door zijn lijden en kruis tot de heerlijkheid der verrijzenis mogen gebragt worden, door denzelfden Jeſus Christus, onzen Heer. Amen.

In plaats van deze Groetenis zegt men van Paſchen tot het feest der H. Drievuldigheid:

℣. Verheug U, Koningin des Hemels!
A. Alleluja! (dat is, Looft den Heer.)
℣. Om dat gij waardig zijt gevonden de Moeder van diengenen te zijn. A. Alleluja!
℣. Die verrezen is, gelijk hij gezegd heeft.
A. Alleluja.
℣. Verheug en verblijd U Maagd Maria.
A. Alleluja!
℣. Om dat de Heer waarlijk is verrezen.
A. Alleluja.

God, die door de verrijzenis van uwen Zoon, onzen Heer Jeſus Christus, de wereld hebt verblijd; vergun ons, bidden wij U, door de voorſpraak van zijne Moeder de Maagd Maria, dat wij aan de vreugden des eeuwigen levens deelachtig worden, door Christus onzen Heer. Amen.

ALS DE KLOK SLAAT.

V. Wij zijn weder een uur nader bij de eeuwigheid gekomen.
A. God verleene ons de genade, dat wij in de volgenden naar zijn welbehagen leven of zalig ſterven, door Jeſus Christus. Amen.

VOOR

Digitized by Google

VOOR DEN ARBEID.

Dit werk wil ik doen, om dat gij, mijn God het hebben wilt, en gelijk gij het hebben wilt, tot uwe hoogste eere en verheerlijking.

VOOR HET ETEN.

Aller oogen wachten op U, o Heer! en gij geeft hun hunne spijs ten bekwamen tijde; gij opent uwe hand en vervult alles, wat leeft, met zegeningen.

℣. Eer zij den Vader en z. v.
℟. Gelijk het was en z. v.

Onze Vader en z. v. Wees gegroet en z. v.

Heer, God, hemelsche Vader, zegen ons en deze spijzen, die uwe gaven zijn; verleen ons de genade, dat wij dezelve genoegzaam, matig en met een dankbaar hart genieten, door Jesus en z. v.

NA HET ETEN.

Bedankt den Heer, want hij is goed, en zijne Barmhartigheid duurt eeuwig.

℣. Eer zij en z. v. ℟. Gelijk het was en z. v.
Onze Vader en z. v. Weest gegroet en z. v.
(*indien men haast heeft, kan het onze Vader voor en na het eten worden achtergelaten.*)

Wij bedanken U, hemelsche Vader, dat gij niet alleen ons verderfelijk ligchaam onderhoudt; maar ook onze zielen met uw H. Woord en met het allerheiligste Sacrament voedt ten eeuwigen leven. Vergun ons de genade dat wij onze krachten, die nu weder door de spijzen vernieuwd zijn, tot uwe eere aanwenden, en onze arme Broeders, die misschien honger lijden, niet vergeten. Door Jesus Christus. Amen.

AVOND-

Digitized by Google

AVONDGEBED.

(hetwelke, als het gevoegelijk kan geſchieden, buiten het bed knielende moet verrigt worden.)

AANBIDDING EN DANKZEGGING.

Den Koning der eeuwigheid, den onſterfelijken en onzigtbaren, den eenigen God zij aanbidding, eer en glorie in alle eeuwigheid. Amen.

Hoe zoude ik U, ô mijn God, genoegzaam kunnen bedanken voor uwe Goddelijke Voorzienigheid, die onophoudelijk over ons waakt! Gij onderhoudt ons en alle andere dingen ten onzen beste; gij voedt en onderwijst ons; gij beſchermt en tuchtigt ons; gij geneest en heiligt ons; gij beſtuurt ons en alle andere ſchepſelen; gij woont onder ons en helpt ons in alle bezigheden. Hoe vele weldaden heb ik nog op dezen dag door deze uwe voorzienigheid genoten!

ONDERZOEK DES GEWETENS EN BEROUW.

Heb ik mij voor dit alles ook behoorlijk dankbaar aan U betoond? Verlicht mij, ô mijn God, dat ik alle zonden, welke ik heden begaan heb, regt kenne en er een hartelijk berouw over verwekke, op dat ik, indien ik dezen nacht mogte ſterven, daar dezelve van uw aanſchouwen niet te rugge gehouden of wel eeuwiglijk van U geſcheiden worde.

Onderzoek hier uw geweten, en verwek eenen Act van berouw, en maak een vast voornemen U te beteren. (786 en 788 V.)

GE-

Digitized by Google

GEBED.

Bezoek, ô Heer! deze onze woning, en verdrijf alle listen des vijands ver van dezelve; laten uwe H. H. Engelen er in wonen; op dat zij ons in vrede bewaren; en uw zegen blijve altoos over ons. Door Jesus Christus onzen Heer. Amen.

Hier kunt gij de 12 artikelen des Geloofs opzeggen, en uw voornemen vernieuwen, dat gij als een ware catholijke leven, lijden en sterven wilt. Bid ook, gelijk bij het Morgengebed gezegd is, een of meermalen het onze Vader voor alle de gene, voor welke gij verpligt zijt te bidden. Roep dan de voorspraak der Heiligen aan, en bid voor de zielen in 't Vagevuur, gelijk 's morgens.

Wat gij bij het uitkleden en slapen gaan kunt denken en bidden, kunt gij in den kleinen Catechismus vinden.

GROET DER CHRISTENEN.

V. Geloofd zij Jesus Christus.

A. In alle Eeuwigheid.

De menschelijke vergeetzaamheid is dikwijls oorzaak, dat wij aan den Heiland den lof en dank niet brengen, die hem toekomt. Deze groet kan tot erinnering dienen. Zij wordt daarom ook van vele vrome Christenen dikwijls gebruikt om deszelfs gebruik te bevorderen heeft de Paus Benedictus de XIV. *honderd dagen Aflaat verleend aan alle de gene, die eenen anderen met deze woorden groeten:* Geloofd zij Jesus Christus, *gelijk als ook aan de genen, die er op antwoorden:* In alle eeuwigheid. Amen.

3314 4

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

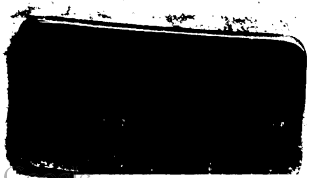
Digitized by Google